
กระแสของการพัฒนาสมัยใหม่ ส่งผลให้คนน่าน
เริ่มห่างเหินกัน วัฒนธรรมประเพณีที่ดิงาม
ขาดการสืบทอด คนรุ่นปัจจุบันเริ่มไม่รู้จักตนเอง
และชุมชนของตนเอง โดยเฉพาะในกลุ่มของเด็ก
และเยาวชน ซึ่งจะเป็นอนาคตของคณเมืองน่าน
ปัญหาเรื่องของเด็กและเยาวชนถือเป็นปัญหา
ที่สำคัญที่กลุ่ม/องค์กรภายในจังหวัดน่าน
ให้ความสำคัญ

คำนำ

รศ.ดร.วิลาสินี พิพิธกุล

สำนักสร้างเสริมวิถีชีวิต
สุขภาวะ สำนักงานกองทุน
สนับสนุนการสร้างเสริม
สุขภาพ (สสส.)

สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ริเริ่มโครงการ Active Citizen ขึ้นมา เพื่อเป็นกลไกในการสื่อสาร เปลี่ยนจิตสำนึกประชาชนให้เป็นจิตสำนึกใหม่ สร้างคนรุ่นใหม่ที่มีสำนึกต่อส่วนรวม

ที่ผ่านมามีการกล่าวถึงคนในยุคปัจจุบัน ว่าเป็น Generation ME ที่คิดถึงแต่เรื่องตัวเอง สนใจแต่เรื่องตัวเอง โลกหมุนแวดล้อมรอบตัวเขาทั้งหมด และตั้งคำถามว่า คนใน Generation ME นี้เองที่จะเป็นผู้เปลี่ยนแปลงโลกทั้งหมดหรือไม่ ทำอย่างไรจะนำความเป็นตัวตนของเขามาใช้ในทางที่สร้างสรรค์ จึงเป็นที่มาของโครงการนี้ โดยที่ สสส. คิดว่า ทำอย่างไรจะเปลี่ยนคนใน Generation ME มาเป็นคนใน Generation A หรือ Generation Active หรือ Active Citizen จึงตั้งชื่อโครงการนี้ว่า Gen A: Generation Active เพื่อปลุกกระแสจิตสำนึก ค่านิยมใหม่ให้แก่สังคม หัวใจสำคัญ คือต้องการเปิดโอกาสเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้เรียนรู้จากการทำโครงการของเขาเองให้มีความยั่งยืน ทำให้สิ่งที่เกิดขึ้นทั้งทักษะ และสำนึกใหม่ ผงอยู่ในเนื้อในตัว จนนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงระบบได้

Generation Active นั้น ประกอบด้วย 4 คุณลักษณะ คือ ต้องกระโดดลงไปทำงานด้วยตัวเอง (Active) มีจิตสาธารณะ (Public mind) มีความคิดสร้างสรรค์ มีนวัตกรรม (Creative) และคิดบวก เชื่อมั่นในพลังบวกของตัวเอง (Positive) และเพื่อให้เกิด Generation Active วิธีการทำงานหนึ่งของ สสส. คือ การชวนภาคีเครือข่ายมาร่วมทำงาน จึงได้ร่วมมือกับมูลนิธิสยามกัมมาจล มาพัฒนางานร่วมกัน สร้างพลเมืองเยาวชนใน 4 พื้นที่ ได้แก่ จังหวัดสงขลา ศรีสะเกษ น่าน และภูมิภาคตะวันตก (จังหวัดกาญจนบุรี เพชรบุรี ราชบุรี และสมุทรสงคราม) โดยเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้ทำโครงการที่มาจากโจทย์ในชุมชน ใช้โครงการเป็นเครื่องมือในการสร้าง Generation Active เพื่อให้ทักษะและสำนึกใหม่ที่เป็นสำนึกต่อส่วนรวมเกิดขึ้นและอยู่ในเนื้อในตัวเยาวชน ซึ่งเป็นการก่อกระบวนการทำงานเชิงลึกกับองค์กรพัฒนาเอกชนในพื้นที่ที่มีบทบาทสร้างการเรียนรู้ และสนับสนุนให้เกิด Generation Active ในจังหวัด

จากการทำงานในระยะเวลา 1 ปี สสส. และมูลนิธิสยามกัมมาจล จึงต้องการถ่ายทอดแนวคิด วิธีการสร้าง Generation Active เพื่อสื่อสารสร้างการเรียนรู้ สร้างแรงบันดาลใจกับทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง เพื่อร่วมกันเป็นกำลัง และร่วมสร้าง Generation Active ให้กับประเทศไทยต่อไป

คำนำ

พระครูสุจินนันทกิจ

ประธานมูลนิธิส่งเสริม
การเรียนรู้ชุมชน
(วัดโป่งคำ)

“ธรรมเป็นฐาน งานเป็นทุน บุญคือเป้าหมาย”

คือ “แนวคิด” ที่มูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น จังหวัดน่าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) ใช้เป็นแนวทางในการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและงานพัฒนาตลอดระยะเวลากว่า 10 ปีที่ผ่านมา...

“น่าน” เมืองชายแดนแห่งล้านนาตะวันออก ที่อุดมไปด้วยวัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานจากเทือกเขาสูงจนถึงพื้นราบ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสำนึกหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติ ร่วมกันก่อเกิดเป็นเอกลักษณ์ของชาวน่าน ถือเป็น “ทุนทางสังคม” ที่สำคัญยิ่ง น่านจึงมีเครือข่ายภาคประชาสังคมระดับจังหวัดเป็นรุ่นแรกๆ ของประเทศ ที่สนใจเรียนรู้ ปรับตัว เพื่อสร้างสรรค์การพัฒนาจังหวัดของตน โดยนำปัญหาและศักยภาพของพื้นที่เป็นที่ตั้ง

การดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาสังคมจังหวัดน่านมีความหลากหลายและครอบคลุมหลายด้าน ได้แก่ การอนุรักษ์ฟื้นฟูป่า การอนุรักษ์แม่น้ำต้นน้ำลำธาร การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ การเกษตรผสมผสาน หรือเกษตรยั่งยืน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน การพัฒนาอาชีพ การออมทรัพย์ในชุมชน การทำธุรกิจชุมชน การทำกิจกรรมด้านสุขภาพ อนามัย การฟื้นฟูการแพทย์แผนไทย และการทำสวนสมุนไพร รวมทั้งการเผยแพร่ศาสนาและจริยธรรม ทำให้กลุ่มองค์กรต่างๆ สามารถยึดโยงเกาะเกี่ยวกันเป็นเครือข่ายครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการทำกิจกรรมต่างๆ บนพื้นฐานของความศรัทธาเลื่อมใสในผู้นำทั้งที่เป็นฆราวาสและพระสงฆ์ รวมทั้งยังคงมีความเป็นเครือญาติและความเป็นชุมชนสูง ภายใต้ความตระหนักถึงสถานการณ์ปัญหาและรับรู้ในผลประโยชน์ร่วมกัน

แต่ปัจจุบันคนน่านเริ่มห่างเหินกัน วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามขาดการสืบทอด คนรุ่นปัจจุบันเริ่มไม่รู้จักตนเองและชุมชนของตนเอง โดยเฉพาะในกลุ่มของเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นอนาคตของคนเมืองน่าน ปัญหาเรื่องของเด็กและเยาวชนถือเป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่กลุ่ม/องค์กรภายในจังหวัดน่านให้ความสำคัญ และร่วมกันแก้ไขสถานการณ์ปัญหาไม่ต่างจากพื้นที่อื่น ๆ

“มูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชนวัดโป่งคำ” และ ศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน เป็นองค์กรหนึ่งที่มีภารกิจงานที่เกี่ยวข้องกับเด็กและเยาวชนมาต่อเนื่องยาวนาน ทั้งการทำงานเพื่อพัฒนาแกนนำเยาวชนด้านจิตอาสา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชน และการเกษตรอินทรีย์ ด้วยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ

จริยธรรม คุณธรรมมาประยุกต์ใช้ โดยมีเป้าหมายคือ สร้างกลุ่มเยาวชนแกนนำ เพื่อให้เกิดสำนึก รักถิ่นฐานบ้านเกิด รู้จักรากเหง้าชุมชนของตนเอง เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรับผิดชอบ เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตนเองในชุมชน รวมถึงใช้ศักยภาพของตนเองเพื่อร่วมแก้ไข ปัญหาของตนเองและชุมชนที่เกิดจากสำนึกของตนเป็นพลเมืองที่ดีและมีจิตอาสา ซึ่งจะก่อให้เกิดความภาคภูมิใจในตนเอง รู้จักเป้าหมายของชีวิต รู้จักศักยภาพของตนเอง มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และพัฒนาตนเองตลอดเวลา นอกจากนั้นยังเกิดกระบวนการมีส่วนร่วมและเห็นคุณค่า ของการทำงานเป็นทีม และนำศักยภาพของการทำงานเป็นทีมมาพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของ ชุมชน ได้เรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกันทั้งในด้านสังคม ชุมชน เศรษฐกิจ ทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม

เมื่อสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) เชิญชวนทำโครงการ Active Citizen จึงเห็นเป็น “โอกาสดี” ที่จะได้ “เติมเต็ม” การทำงานของพื้นที่ที่ยังขาดแคลนทรัพยากรในการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน ด้วยมองเห็นว่า สถานการณ์ของจังหวัดน่านกำลังอยู่ในขั้นวิกฤติ โดยเฉพาะปัญหาทรัพยากรและ สิ่งแวดล้อม ที่ต้องแก้ปัญหาในระยะยาว โดยเริ่มที่เยาวชน จึงอยากชวนเด็กเยาวชนมาเรียนรู้ให้เขา มีหลักคิด วิธีคิดวางแผนแก้ปัญหาในระยะยาว

การเปลี่ยนหน้างานจากงานวิจัยท้องถิ่นที่กำกับผู้ใหญ่มาทำงานกับเด็กเยาวชนนั้น เป็น “กุศโลบาย” หนึ่งที่ต้องการให้เด็กเยาวชนเป็น “สะพานเชื่อม” ไปถึงผู้ใหญ่ เพราะปัญหาที่จังหวัดน่านเผชิญอยู่ในปัจจุบันนี้ การขับเคลื่อนในวงผู้ใหญ่ไม่ได้ผลตอบรับอย่างที่ต้องการ จึงคิดใช้เด็กเยาวชนซึ่งเป็น ลูกหลานช่วยสื่อสารไปถึงพ่อแม่ผู้ปกครองแทน อีกทั้งยังมองว่าการปลูกฝังกระบวนการทางความคิด และการพัฒนาทักษะต่าง ๆ ตั้งแต่วัยเด็กสามารถทำได้ง่าย โดยหวังว่า “กระบวนการ” ดังกล่าว จะช่วยสร้างสำนึกรักบ้านรักเมืองติดตัวไปจนเป็นผู้ใหญ่ และท้ายที่สุดจะทำให้ชุมชนมีแกนนำ มีผู้นำ หรือมีสมาชิกที่ดีมาช่วยขับเคลื่อนเมืองน่านให้น่าอยู่ต่อไป

ปิยากรณ์
มัททะจิตร

ผู้จัดการ
มูลนิธิสยามกัมมาจล
ธนาคารไทยพาณิชย์
จำกัด (มหาชน)

ขณะนี้หลายคนพูดว่าอยากเห็นเด็กรุ่นใหม่มีความเป็น Active Citizen ในมุมมองของมูลนิธิสยามกัมมาจลนั้น Active Citizen หมายถึง คนที่ได้ใจ เรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมไทย และเข้ามามีส่วนร่วม อยากที่จะเห็นสังคมไทย ดีขึ้น ความสำคัญก็คือ เขาเหล่านั้นต้องมีความรับผิดชอบกับส่วนรวม รู้สึก เป็นเดือดเป็นร้อน อยากมีส่วนทำให้สังคมดีขึ้น และเข้ามาช่วยกันคนละไม้ คนละมือ พูดอีกนัยหนึ่งก็คือ มูลนิธิสยามกัมมาจลอยากเห็นคนรุ่นใหม่มีสำนึกและรับผิดชอบต่อส่วนรวม ซึ่งตรงกับคำว่า Active Citizen นั่นเอง

เส้นทางสร้าง Young Active Citizen

ถามว่า Active Citizen จะเกิดขึ้นได้อย่างไร?

การบ่มเพาะให้เกิด Active Citizen เราต้องเปิดพื้นที่และสนับสนุน “เปิดพื้นที่” ในที่นี้หมายถึงการเปิดพื้นที่ให้เยาวชนได้มีโอกาสเข้ามาทำงาน ร่วมกับคนรุ่นปัจจุบัน มีส่วนรับรู้และเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ในสังคมไทย หรือในชุมชนของเขา จังหวัดของเขา ถ้าคนรุ่นใหม่ไม่รู้ ไม่เข้าใจ เรื่องราว ความเป็นมาเป็นไปของชุมชน ก็จะไม่เข้าใจชุมชนของตนเอง สำนึกความเป็น พลเมืองก็ไม่เกิด

ประเด็นสำคัญคือ เราต้องสนับสนุนให้เขาได้เข้ามาเรียนรู้เรื่องราว ชุมชนของเขา จังหวัดของเขา และบ้านเมืองของเขา การเปิดโอกาสและ การสนับสนุนเช่นนี้ จะทำให้คนรุ่นใหม่เหล่านี้ค่อย ๆ เห็นภาพ จนเกิด ความเข้าใจสังคมโดยรวม แล้วเกิดการเชื่อมโยงตัวเองเข้าเป็นส่วนหนึ่ง ของบ้าน ของเมือง ของชุมชนตัวเองได้ ซึ่งสิ่งเหล่านี้จะค่อย ๆ ปลุกสำนึก และความรู้สึกอยากเข้ามามีส่วนร่วม อยากเข้ามามีส่วนช่วย อยากเข้า มารับผิดชอบต่อสังคมชุมชนที่เขาอาศัยอยู่ เราอยากเห็นเด็กไทยมีโอกาส และมีคนทำหน้าที่ให้โอกาสเหล่านั้นในทุกจังหวัด

โครงการ Active Citizen ของมูลนิธิสยามกัมมาจล ปัจจุบันทำงาน ร่วมกับสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) เป็น โครงการที่เราเข้าไปสนับสนุนองค์กรในจังหวัดที่สนใจทำงานแบบเดียวกับเรา มีความคิดใกล้เคียงกับเรา นั่นคือการลงไปช่วยเยาวชน เปิดโอกาสให้

การทำงานในลักษณะนี้
จะช่วยผูกคนรุ่นใหม่เข้ากับพื้นที่
ผูกคนรุ่นใหม่เข้ากับชุมชน
ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน
และสำนักรักชุมชนก็จะเกิดขึ้น
ตามไปด้วย โครงการเหล่านี้
ในปีหนึ่งๆ จะสามารถสร้าง
หรือพัฒนา Active Citizen
ขึ้นมาได้หลายร้อยคน

เยาวชนได้เรียนรู้โจทย์ชุมชนของตัวเอง แล้วพัฒนาเป็น Community Project หรือโครงการที่เป็นโจทย์ของชุมชน นักเรียน นักศึกษาเขาจะรู้ว่าเขามีความชอบอะไร มีความถนัดอะไร หรือมีความรู้อะไรที่จะเข้ามาช่วยแก้ปัญหาเหล่านั้น ด้วยการเข้าไปพัฒนาโครงการและทำงานร่วมกับชุมชน ซึ่งการทำงานในลักษณะนี้จะช่วยผูกคนรุ่นใหม่เข้ากับพื้นที่ ผูกคนรุ่นใหม่เข้ากับชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชน และสำนักรักชุมชนก็จะเกิดขึ้นตามไปด้วย โครงการเหล่านี้ในปีหนึ่งๆ จะสามารถสร้างหรือพัฒนา Active Citizen ขึ้นมาได้หลายร้อยคน

การสนับสนุนให้เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้มีโอกาสเรียนรู้จากในพื้นที่นั้น มูลนิธิสยามกัมมาจลมีแนวคิดที่ว่า ถ้านักเรียนนักศึกษาได้เข้าไปเรียนรู้เรื่องของชุมชนในพื้นที่ตัวเอง สำนึกความเป็นพลเมืองจะเกิดขึ้นได้ง่าย

“เหมือนเราอยู่บ้าน เราจะมีสำนึกว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน อยากจะเข้ามาดูแลน้ำไม่ให้ไหลทิ้ง ปิดไฟที่ไม่จำเป็น พฤติกรรมแบบนี้บอกอะไร มันบอกว่าเรามีสำนึกว่าเราเป็นส่วนหนึ่งของบ้าน สำหรับชุมชน นื่องๆ จะต้องพัฒนาสำนึกว่าเขาเป็นส่วนหนึ่งของบ้านที่ใหญ่ขึ้น ซึ่งก็คือชุมชนหรือจังหวัดของเขา นั่นคือความสำคัญของการที่เราเข้าไปสนับสนุนเชิงพื้นที่”

หลายคนบอกว่าอยากเห็นเด็กไทยสำนึกรักบ้านเกิด เขาจะสำนึกรักบ้านเกิดได้ก็ต่อเมื่อเขาารู้สึกว่า เขาเป็น “ส่วนหนึ่ง” ของบ้านเกิด แล้วก็เข้าใจความเป็นมาเป็นไป ของบ้านเกิด โครงการนี้เราเข้าไปสนับสนุนองค์กรในจังหวัด ที่สนใจทำงานพัฒนาเยาวชนให้มีสำนึกพลเมือง ด้วยการ เปิดโอกาสและสนับสนุนเยาวชนทำโครงการชุมชน มูลนิธิฯ มีแนวคิดว่าการสนับสนุนองค์กรใด ๆ ก็ตามที่จะมาช่วย ขับเคลื่อนงาน Active citizen ต้องเป็นองค์กรที่อยู่ในพื้นที่ และที่สำคัญคือตัวองค์กรและเจ้าหน้าที่ต้องเป็น Active Citizen ที่ห่วงใยความเป็นมาเป็นไปของจังหวัด เขาจึง ลูกขึ้นมาพยายามที่จะสร้างหรือพัฒนาคนให้มีจิตสำนึก ความเป็นพลเมือง

แม้ว่าองค์กรเหล่านี้จะรู้จักบ้านของตัวเอง รู้จักจังหวัด ของตัวเองเป็นอย่างดี แต่สิ่งที่เขาขาดคือ ความแข็งแรงทั้ง ด้านการเงินที่จะทำงานอย่างต่อเนื่อง และขาดกลไกการทำงาน เรามองว่าองค์กรที่จะทำงานด้านนี้ได้ คนในพื้นที่ หรือคนในองค์กรนั้นจะต้องอยู่กับองค์กรยาวนานพอที่จะ พัฒนาทักษะความรู้ความสามารถที่จะเป็นประโยชน์กับ องค์กรของเขา โดยมูลนิธิฯ จะเข้าไปหนุนเสริมทักษะ ความสามารถในการเป็นโค้ช เป็นคนที่ชี้แนะ และให้ กำลังใจเยาวชนในการทำงาน และเผชิญกับปัญหา

เราเชื่อว่า หากต้องการเห็นพลเมืองเยาวชนรุ่นใหม่มี ทักษะอะไร เช่น ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ การจัดการ โครงการและการเงินด้วยความซื่อสัตย์ มีความเข้าใจชุมชน มีปฏิสัมพันธ์กับผู้คน พี่เลี้ยงก็ต้องมีทักษะและคุณสมบัตินั้น ด้วยเช่นกัน แล้วก็ต้องสามารถสนับสนุนการเรียนรู้และ พัฒนาทักษะตลอดจนปลูกฝังนิสัยที่ดีเหล่านั้นให้เกิดขึ้นกับ คนรุ่นใหม่ได้ด้วย บทบาทที่สำคัญของพี่เลี้ยงคือ การสร้าง การเรียนรู้และเข้าใจชุมชน กระตุ้นให้เยาวชนมองเห็น ความเชื่อมโยงว่าตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนอย่างไร และ จะใช้ศักยภาพที่ตนเองมีเพื่อร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชนได้ อยางไร เป็นขั้นตอนสำคัญที่จะทำให้เยาวชนเกิดสำนึกของ ความเป็นพลเมือง

และที่สำคัญคือการทำงานในลักษณะนี้คนทำงานต้อง เกาะติดและติดตามผลอยู่ตลอดเวลา เราพัฒนาคนรุ่นใหม่ ขึ้นมาให้เขามีสำนึกความเป็นพลเมืองแล้ว เมื่อเขาอยากจะทำ

เราเชื่อว่า หากต้องการเห็นพลเมืองเยาวชนรุ่นใหม่ มีทักษะอะไร พี่เลี้ยงก็ต้องมีทักษะและคุณสมบัตินั้น ด้วยเช่นกัน แล้วก็ต้องสามารถสนับสนุนการเรียนรู้ และพัฒนาทักษะ ตลอดจนปลูกฝังนิสัยที่ดีเหล่านั้น ให้เกิดขึ้นกับคนรุ่นใหม่ได้ด้วย

ทำอะไรต่อ เราต้องรับรู้ ต้องติดตาม งาน “ฐานข้อมูล” ซึ่งเป็นงานหลังบ้านก็ต้องพัฒนาไปด้วยเช่นกัน ส่วนเรื่อง “การ สื่อสาร” ก็เป็นเรื่องสำคัญที่องค์กรในพื้นที่ต้องเปิดพื้นที่ให้ เยาวชนได้นำเสนอผลงานให้คนในพื้นที่รับรู้ ซึ่งมูลนิธิฯ และ องค์กรในพื้นที่ต้องหารือกันเพื่อให้การสร้าง Active citizen บรรลุเป้าหมาย แต่เนื่องจากองค์กรแต่ละพื้นที่จะมีความเก่ง และความถนัดแตกต่างกัน องค์กรใดขาดทักษะด้านใดก็ บริหารหารือกัน เพื่อที่มูลนิธิฯ จะได้เข้าไปหนุนเสริมให้ องค์กรนั้น ๆ เข้มแข็งยิ่งขึ้น

การขับเคลื่อนงาน Active citizen มีจุดเริ่มต้นที่จังหวัด สงขลา โดยมูลนิธิฯ ทำงานร่วมกับสงขลาฟอรั่ม เป็นเวลา 3 ปี พบว่าโครงการนี้ได้พัฒนาเยาวชนคนรุ่นใหม่ที่มีสำนึกรัก บ้านเกิด มีสำนึกความเป็นพลเมืองขึ้นมาหลายร้อยคน ขณะที่สงขลาฟอรั่มเองก็มีความเข้มแข็ง เจ้าหน้าที่ของสงขลาฟอรั่ม มีทักษะการทำงานเพิ่มขึ้น เมื่อเห็นความสำเร็จเช่นนี้มูลนิธิฯ จึงหารือกับ สสส. นำจะขยายผลไปในจังหวัดอื่น ๆ ด้วย แต่ มีข้อแม้คือองค์กรในพื้นที่ต้องสนใจกระบวนการพัฒนา เยาวชน อยากพัฒนาทั้งตัวองค์กรและคนทำงานไป พร้อมกัน ซึ่งการขยายผลไปที่จังหวัดน่าน จังหวัดศรีสะเกษ และจังหวัดสมุทรสงคราม (เพชรบุรี ราชบุรี กาญจนบุรี) นั้น มูลนิธิฯ พิจารณาแล้วว่าพื้นที่เหล่านั้นมีองค์กรที่ทำงาน เกี่ยวกับการพัฒนาเยาวชนในจังหวัดอย่างเข้มข้น โดยทาง มูลนิธิฯ จะทำหน้าที่ “เติมเต็ม” ให้องค์กรเหล่านั้นแข็งแรง มากขึ้น เพื่อร่วมกันสร้าง Young Active Citizen ที่มีสำนึก ความเป็นพลเมือง

CONTENTS

ปลูกสำนึก
พลเมืองรักถิ่น...
หมากคู่ชุมชน
13

พลังเยาวชน
ฟื้น “คุณค่า”
ป่าบ้านห้วยนา
25

พลเมืองเยาวชน
ผู้พลิกฟื้นคุณค่า
ศิลปวัฒนธรรม
ท้องถิ่น
39

เชื่อมสัมพันธ์
คนไทลื้อ
บ้านหนองบัว
55

ปลูก...เพื่อรักษ์
และเรียนรู้
69

ก้าวเล็กๆ จากแปลงผัก
สู่ความมั่นคงทางอาหาร
83

บ้านหลังเรียน...
บ้านแห่งการเรียนรู้
95

“สามเณร” กับบทบาท
“พลังพลเมืองเยาวชน”
107

เคลื่อนพระธรรม
นำสู่สังคม
111

สารบัญ

ร้อยหลักธรรมสู่ใจ
ร้อยสายใยชุมชน
125

ต้องตุง ต้องใจ
139

ส่งต่อความรู้
ฟื้นฟูภูมิปัญญา
ต้องตุง
151

จัดการขยะ...
จัดการตนเอง
163

กระดาษ...
สร้างสำนึก
175

ปลูกนา...
ปลูกคน
187

เส้นทางสู่
ผู้ประกอบการ “เห็ด”
199

“สำนึก” จาก
การเรียนรู้
211

“เมล็ดพันธุ์”
ของ “พลเมือง”
223

บวชป่า...
ปลูกสำนึกรักษ์ถิ่น
235

ละอ่อนน่าน...
อักบ้านเกิด
245

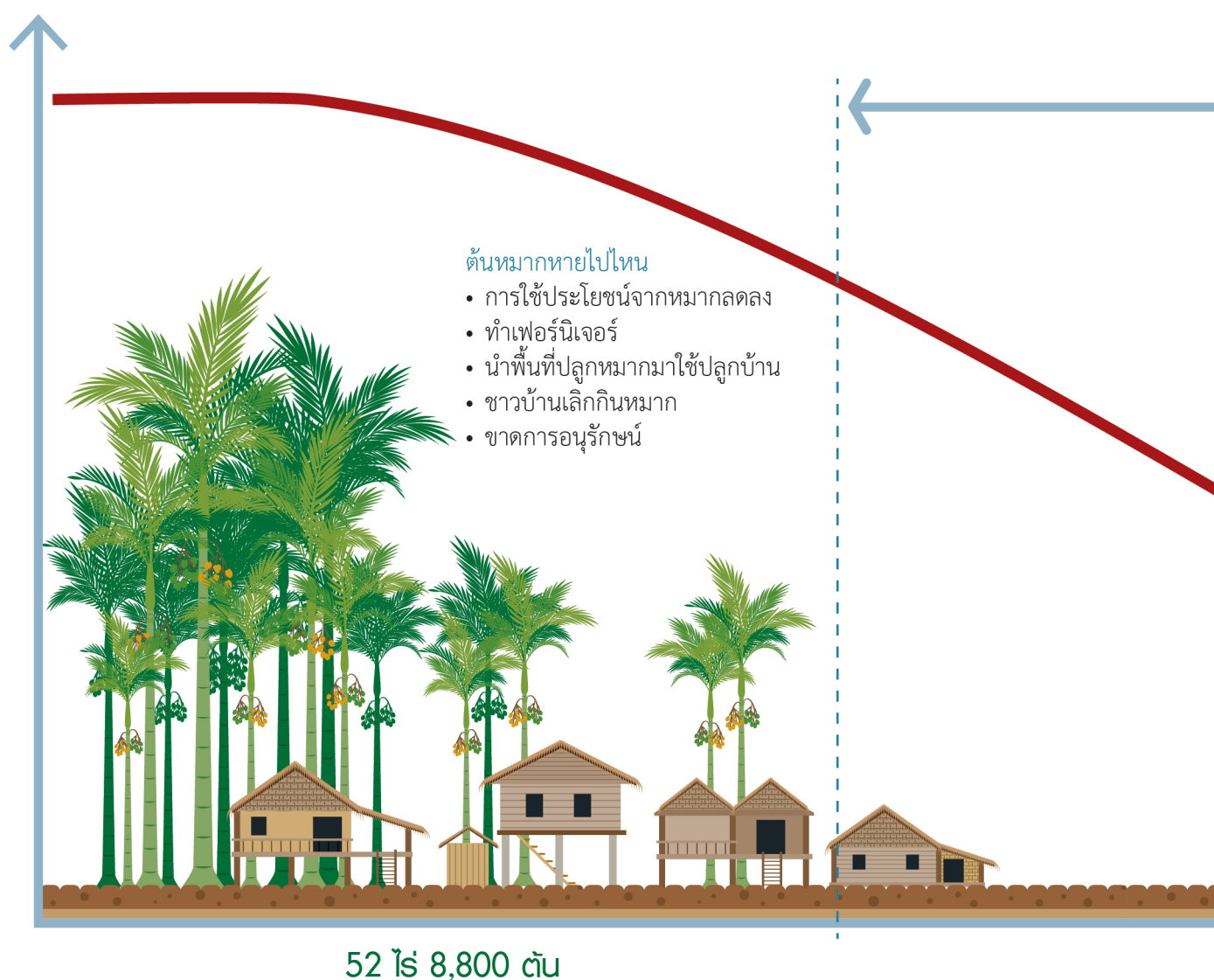

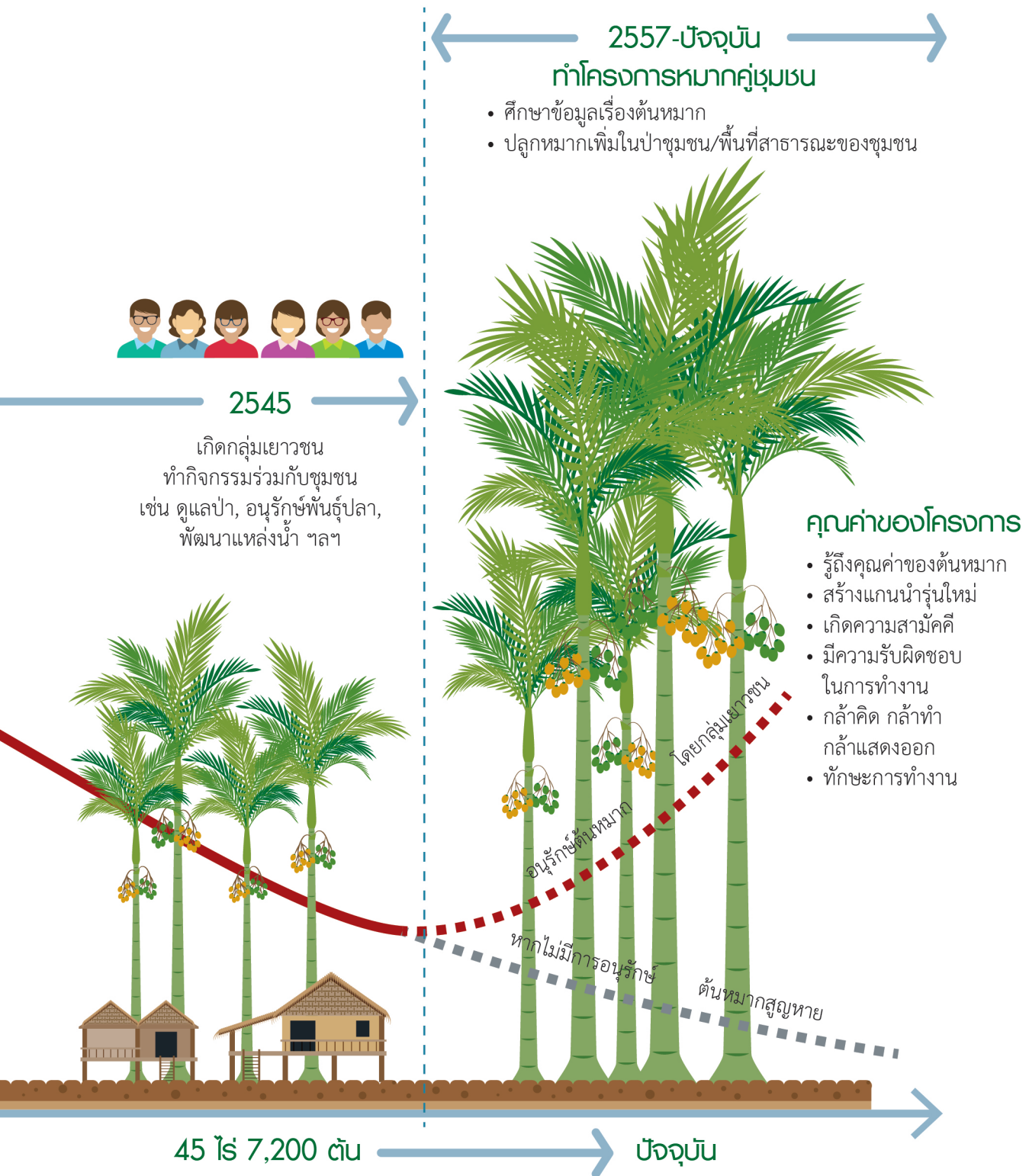

ปลูกสำนึก พลเมืองรักถิ่น... หมากคู่ชุมชน

โครงการหมากคู่ชุมชน

บ้านฮวก ตำบลแสนทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
มีต้นหมากเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญ แต่ปัจจุบัน ต้นหมากลดลงเป็นจำนวนมาก
กลุ่มเยาวชนบ้านฮวกจึงรวมตัวกัน เพื่อหาแนวทางให้ต้นหมากอยู่คู่บ้านฮวกต่อไป

แม้ข้อมูลเรื่องมากอาจจะไม่มีประโยชน์
ต่อชีวิตการเป็นนักเรียนนักศึกษาโดยตรง
แต่ก็มันกลับรู้สึกว่าการรู้เรื่องราว
ของหมู่บ้านตนเองเป็นสิ่งสำคัญ
เพราะมันเป็นสิ่งสะท้อนรากเหง้าของตนเอง
รู้แล้วถึงนำไปตอบข้อสอบไม่ได้ แต่ถ้ามี
คนเข้ามาในหมู่บ้านแล้วถามว่า นี่ต้นอะไร
มีคุณค่าอย่างไรกับชุมชน ใช้ทำอะไร
เราก็จะสามารถตอบได้ แต่ถ้าเขาถามแล้ว
เราไม่รู้สิ น่าอาย...

บ้านฮวก ตำบลแสนทอง อำเภอท่าวังผา จังหวัด
น่าน ก่อตั้งขึ้นเมื่อประมาณปี พ.ศ.2487 เป็นหมู่บ้าน
ชุมชนชาวไทลื้อ ที่ตั้งถิ่นฐานมานานหลายชั่วอายุคน
สภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขา สภาพพื้นที่ของ
หมู่บ้านเป็นที่ลาดเชิงเขาติดกับลำน้ำริม วิธีชีวิตและวิถี
การผลิตยังคงพึ่งพาฐานทรัพยากรธรรมชาติมาตั้งแต่อดีต
จนถึงปัจจุบัน โดยส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทางการเกษตร
เช่น ทำไร่ ปลูกข้าว รองลงมาคือ รับจ้างทั่วไป รวมถึงการ
ปลูกหมากเพื่อจำหน่ายเป็นรายได้หลักและรายได้เสริม
ของคนในชุมชน ถือเป็นชุมชนสำคัญของจังหวัดน่าน
ที่มีต้นหมากเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญ หากแต่ใน
ปัจจุบันสถานการณ์ของต้นหมากเริ่มเปลี่ยนแปลงไป
ทั้งการลดลงของต้นหมาก ซึ่งสาเหตุสำคัญมาจากการ
ใช้ประโยชน์จากหมากลดลง ทั้งในด้านการจำหน่าย
การใช้ไม้ต้นหมากเพื่อไปทำเฟอร์นิเจอร์ หรือเพื่อ
ปลูกบ้าน รวมถึงการไม่เห็นคุณค่าหรือการสืบทอดจาก
คนในชุมชน

บ้านฮวกเป็นอีกหนึ่งหมู่บ้านที่มีการรวมตัวกันของ
เยาวชน เริ่มก่อตั้งและทำกิจกรรมเป็นรูปธรรมตั้งแต่ปี
พ.ศ. 2545 โดยทำกิจกรรมร่วมกับชุมชนด้านการดูแลป่า
อนุรักษ์พันธุ์ปลาในแม่น้ำริม ปลูกป่าเสริม พัฒนาแหล่งน้ำ
ตัดหญ้าในเขตอนุรักษ์ทุกเดือน สร้างศาลาเป็นจุดชมปลา
จัดงานกีฬาประจำหมู่บ้านทุกปี จากกิจกรรมเหล่านี้ทำให้
เยาวชนเกิดความผูกพันกับชุมชนมาโดยตลอด

ด้วยกลุ่มเยาวชนสนิทดุ่นเคยกับพีมีน-สุทธิดา
อุทัย พื้เลี้ยงโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชน
จังหวัดน่าน ซึ่งเคยเป็นพื้เลี้ยงตอนที่กลุ่มเยาวชนทำงาน
วิจัยเพื่อท้องถิ่น เมื่อพีมีนชักชวนให้ทำโครงการจึงตัดสินใจ
เข้าร่วม เพราะเห็นโอกาสของการทำงานที่จะเชื่อมร้อย
กลุ่มเยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชนให้แน่นแฟ้นมากขึ้น
โดยมีทีม-ชุดิพนธ์ ธรรมศิริ ประธานกลุ่มเยาวชนบ้านฮวก
จอย-สุริวรรณ ธรรมศิริ บิว-ณิชากร แหวนหลวง เป็น
ตัวแทนกลุ่มเข้าร่วมอบรมเรื่องการวิเคราะห์ชุมชน ค้นหา
โจทย์ด้านทรัพยากรธรรมชาติ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม
การศึกษา และสิ่งแวดล้อม เพื่อพัฒนาข้อเสนอโครงการ
โดยที่ครั้งนั้นยังไม่ได้ประเด็นทำงาน คิดแต่ว่าอยากทำ

เรื่องอนุรักษ์ภาษาไทลื้อ และเรื่องต้นหมาก จึงกลับมาหารือ
กับสมาชิกแกนนำกลุ่มเยาวชนในชุมชนซึ่งประกอบไปด้วย
อาร์ต-ณัฐวัฒน์ หลวงยศ นาย-วรภรณ์ หลวงยศ
ส้ม-ศศิธร ธรรมศิริ และพีอารมณ อาสา พื้เลี้ยงชุมชน

รวมพลคนรักหมาก

การหาข้อสรุปว่าจะทำเรื่องต้นหมาก เพราะ
เห็นว่า ในชุมชนมีต้นหมากอยู่มากมายจนกลายเป็น
ฐานทรัพยากรสำคัญของบ้านฮวก ที่คนในชุมชนใช้
ประกอบอาชีพขายหมาก แต่ในปัจจุบันต้นหมากเริ่ม
ทยอยถูกตัดไป คิดว่าเป็นเรื่องที่น่าสนใจศึกษาทั้ง
ความเป็นมา คุณค่าของต้นหมาก และเรียนภูมินิเวศ
ของชุมชนที่เหมาะสมกับการปลูกหมาก ส่วนประเด็น
เรื่องภาษาไทลื้อนั้น เยาวชนบางคนยังพูดไม่เป็น จึงยาก
ที่จะดึงความสนใจ เมื่อได้ประเด็นที่จะทำโครงการแล้ว
จึงนัดประชุมสมาชิกกลุ่ม เพื่อชี้แจงเป้าหมายและ
แผนการทำงาน ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญของโครงการนี้คือ
ทำอย่างไรให้หมากอยู่กับชุมชนบ้านฮวกให้ได้

“การแบ่งงาน แคนนำจะมีหน้าที่เป็นคนไปชวนน้องๆ ให้มาร่วมกิจกรรม และแบ่งหน้าที่เฉพาะ เช่น จอยทำหน้าที่จัดทำเอกสาร บิวดูแลบันทึก ผมดูแลการเงินและภาพรวมการทำงานทั้งหมด ส่วนเพื่อน ๆ ก็ช่วยกันทำงานทุกอย่าง” ทีมเล่า

กิจกรรมที่ออกแบบการทำงานไว้มี 4 กิจกรรมคือ การศึกษาสำรวจต้นหมากในชุมชนทุกมิติ การเรียบเรียงข้อมูล การคืนข้อมูลให้กับคนในชุมชน และการสรุปบทเรียนการทำงาน ซึ่งการประชุมวางแผนการทำงานได้รับความร่วมมืออย่างดีทั้งจากแกนนำและสมาชิกในกลุ่มเยาวชน เพราะเป็นปกติของเยาวชนที่นี่ที่จะมีการทำงานเป็นกลุ่ม ทั้งในส่วนของการช่วยกิจกรรมต่างๆ ในชุมชน หรือกิจกรรมที่จัดขึ้นโดยกลุ่มเยาวชนเอง แต่ต้องกำหนดแผนการทำงานเฉพาะวันเสาร์อาทิตย์ที่แต่ละคนไม่ต้องไปโรงเรียน เนื่องจากสมาชิกของกลุ่มเยาวชนบ้านฮวกเรียนอยู่ต่างโรงเรียน บางคนต้องไปอยู่หอพักใกล้สถานศึกษา จะได้กลับบ้านเฉพาะวันเสาร์อาทิตย์เท่านั้น

การสำรวจต้นหมากในชุมชน เน้นการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างข้อมูลในอดีตและข้อมูลในปัจจุบัน โดยทีมงานได้ร่วมกันกำหนดกรอบประเด็นที่จะเก็บข้อมูล คือ ลักษณะของต้นหมาก การใช้ประโยชน์ มูลค่าทางเศรษฐกิจ ประวัติความเป็นมา และปริมาณต้นหมากที่ยังคงมีอยู่ในชุมชน ในการทำงานมีการแบ่งกลุ่มเก็บข้อมูลตามค้อ (หย่อมบ้าน) ซึ่งในหมู่บ้านฮวกมี 4 ค้อ แต่ละค้อจะมีแกนนำเป็นหัวหน้าทีม โดยทุกกลุ่มจะมีแบบฟอร์มการเก็บข้อมูลอย่างง่ายเป็นเครื่องมือช่วยในการบันทึก

“ตอนไปเก็บข้อมูลแบ่งกลุ่มละ 10 กว่าคน เพราะเยาวชนในบ้านฮวกมีประมาณ 100 คน แต่ที่มาร่วมสำรวจและเก็บข้อมูลกับเราประมาณ 50 คน” บิวดเล่า

เมื่อสำรวจครบทุกค้อแล้ว สมาชิกนำข้อมูลมาส่งที่แกนนำ ซึ่งทำหน้าที่รวบรวมข้อมูลทั้งหมด ซึ่งจากผลการสำรวจพบว่า ในอดีตมีเนื้อที่ปลูกหมากประมาณ 52 ไร่ มีจำนวนต้นหมากประมาณ 8,800 ต้น แต่ในปัจจุบัน

เนื้อที่ในการปลูกหมากมีจำนวนลดลงเหลือประมาณ 45 ไร่ จำนวนต้นหมากมีประมาณ 7,200 ต้น ซึ่งเป็นจำนวนที่ได้มาจากการประมาณการของเจ้าของสวนแต่ละแห่ง สาเหตุที่เนื้อที่เพาะปลูกและปริมาณต้นหมากลดลงมีทั้งสาเหตุตามธรรมชาติ เช่น ต้นหมากตายเองตามธรรมชาติ และสาเหตุจากการใช้ประโยชน์ของคนในชุมชน เช่น ตัดจำหน่าย ตัดไปทำเฟอร์นิเจอร์ ที่พักอาศัย รวมทั้งการตัดถางพื้นที่ปลูกต้นหมากเพื่อใช้ปลูกบ้าน โดยในปัจจุบันยังมีผู้สูงอายุในชุมชนเคี้ยวหมากประมาณ 10 คน

“ส่วนใหญ่การขยายพันธุ์ต้นหมากในบ้านฮวกเป็นการขยายพันธุ์ตามธรรมชาติ ในอดีตชาวบ้านใช้หมากมาเคี้ยวเพื่อให้ฟันแข็งแรง จำหน่ายเป็นรายได้เสริมของคนในชุมชน ซึ่งคนจะนำไปใช้ในพิธีกรรมทั้งงานมงคลและงานอวมงคล รวมทั้งการใช้ฟอกแหหาปลา ส่วนปัจจุบันต้นหมากได้รับความนิยมนำมาทำเฟอร์นิเจอร์ตกแต่งบ้านมากขึ้น” ทีมเล่า

ข้อมูลจากการสำรวจทำให้ทีมงานรับรู้ว่ ต้นหมากลดน้อยลง และมีแนวโน้มที่จะลดลงไปเรื่อยๆ เพราะปัจจุบันมีความต้องการใช้พื้นที่ปลูกหมากมาทำประโยชน์ด้านอื่นๆ มากขึ้น โดยเฉพาะเพื่อปลูกบ้าน แม้ว่าต้นหมากจะเป็นเสมือนสัญลักษณ์คู่กับบ้านฮวกมาตั้งแต่ครั้งก่อตั้งหมู่บ้าน ซึ่งจากการสอบถามพบว่า นายแวน อินไฮย และชาวบ้านที่เข้ามาอาศัยได้นำต้นหมากมาปลูกในพื้นที่บ้านฮวกซึ่งยังคงอยู่คู่บ้านฮวกมาถึงปัจจุบัน แม้จะรู้ดีกว่าต้นหมากมีปริมาณลดลง แต่กลุ่มเยาวชนก็ไม่สามารถจะห้ามปรามได้เพราะเป็นที่ดินส่วนบุคคล

“เราไม่มีสิทธิ์ไปทำอะไร นอกจากอธิบายให้เขารู้ว่าอดีตมันมีกี่ต้น ตอนนี้เหลือกี่ต้น แล้วจะรักษาไว้ได้อย่างไร” กลุ่มเยาวชนบอกเล่าความรู้สึก

ข้อมูลเกี่ยวกับหมาก แม้ว่าจะเป็นข้อมูลที่อาจจะไม่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตการเป็นนักเรียนนักศึกษาโดยตรง แต่ทีมงานกลับรู้สึกว่ การรู้เรื่องราวของหมู่บ้านตนเองเป็นสิ่งสำคัญ เพราะมันเป็นสิ่งสะท้อนรากเหง้าของตนเอง

“วัตถุประสงค์ของโครงการคือ ปลุกจิตสำนึกให้เยาวชนในหมู่บ้าน คิดว่าเราบรรลุเป้าหมาย เพราะน้องๆ ให้ความสนใจกันมากขึ้น จากเดิมที่ไม่มาประชุมต้องปรับเงิน ปรับแล้วปรับอีก แต่หลังๆ เขาเข้ามาร่วมกันมากขึ้น”

“รู้แล้วถึงนำไปตอบข้อสอบไม่ได้ แต่ถ้ามีคนเข้ามาในหมู่บ้านแล้วถามว่า นี่ต้นอะไร มีคุณค่าอะไรกับชุมชน ใช้ทำอะไร เราก็จะสามารถตอบได้ แต่ถ้าเขาถามแล้วเราไม่รู้สิ น่าอาย” ทีมย้ำความสำคัญข้อมูล

ปรับแผน...เปลี่ยนกิจกรรม...ส่งต่อคุณค่าต้นหมาก

เมื่อเรียบเรียงข้อมูลที่สำรวจแล้วเสร็จ พอติดกับการจัดเวทีนำเสนอผลการดำเนินงานครั้งที่โครงการของเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน ซึ่งในเวทีนี้พี่เลี้ยงได้ช่วยปรับกระบวนการทำงานของเยาวชนแต่ละโครงการ โดยให้แต่ละทีมออกแบบกิจกรรมที่จะดำเนินงานในช่วงเวลา 3 เดือนที่เหลือว่า ต้องทำอะไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย ทีมงานทบทวนกิจกรรมที่ยังค้างอยู่คือ การคืนข้อมูลให้กับคนในชุมชน และการสรุปบทเรียนการทำงาน ซึ่งเมื่อทบทวนแล้วจึงปรับกิจกรรมเป็นการคืนข้อมูลให้กับเยาวชนแทน เพื่อให้คนรุ่นใหม่ของชุมชนรักและภูมิใจในคุณค่าของต้นหมาก ซึ่งเป็นฐานทรัพยากรที่สำคัญของชุมชน

“กิจกรรมที่ 4 ก็เป็นกิจกรรมที่ต้องคืนความรู้อยู่แล้ว ตอนแรกคิดว่าจะไปพูดให้คนแก่ฟังเฉยๆ แต่ปรับเป็น

กิจกรรมให้ความรู้เหมือนเดิม แต่มีรูปแบบมากขึ้น น่าสนใจมากขึ้น ถ้าเราจะไปสื่อให้ผู้ใหญ่อย่างเดียว เามาทำกับน้องๆ น่าจะดีกว่า เพราะคนแก่เขาอยู่กับหมากมานานแล้ว เราไปเก็บข้อมูลก็ไปถามจากเขา เขาน่าจะรู้ข้อมูลอยู่แล้ว แต่น้องๆ ยังไม่รู้ข้อมูล” บิวเล่าถึงเหตุผลที่ปรับกิจกรรมในโครงการ

กิจกรรม “หนูน้อยในป่าหมาก” เป็นกิจกรรมคืนข้อมูลที่ทีมงานออกแบบจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับเยาวชนในหมู่บ้าน ผ่านกิจกรรมตอบคำถาม การแข่งขันการเล่นที่ใช้หมากเป็นอุปกรณ์ เช่น แข่งขันเสียบหมากผ่าหมาก เพื่อสร้างความสนุกสนานและทำให้เยาวชนเห็นคุณค่าของต้นหมากในชุมชนมากขึ้น แต่น่าเสียดายที่ช่วงเวลาที่จัดกิจกรรมไม่ใช่ฤดูของหมากเลยไม่มีวัตถุดิบจึงเปลี่ยนเป็นกิจกรรมให้ข้อมูลกับน้องๆ และปลุกฝังจิตสำนึกให้น้องๆ ด้วยการเพาะต้นหมากไปปลูกในป่าชุมชนแทน

“ถ้าเราอัดเฉพาะข้อมูลให้ไป น้องๆ คงไม่รับ จึงต้องจัดเป็นกิจกรรมบันเทิงขึ้นมา น้องจะได้สนใจ คิดกันไว้แบบนี้ แต่ช่วงเวลาที่จัดไม่ใช่ฤดูของหมากก็เลยไม่มีวัตถุดิบ จึงเปลี่ยนกิจกรรมเป็นการให้ข้อมูล และเพาะหมากไปปลูกในป่าชุมชน” ทีมเล่าถึงการปรับแผนการทำงานอีกครั้ง

**“รู้สึกว่ามันเองกล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าพูด กล้าเข้าหาผู้ใหญ่ การที่ต้องรับผิดชอบงานตลอด
ระยะเวลายาวนาน ทำให้ต้องดึงศักยภาพภายในตัวออกมา จนรู้สึกได้ถึงความเป็นผู้นำของตนเอง
เพราะในการทำกิจกรรมทุกครั้งทีมแกนนำต้องมีการประชุมกันก่อน
เพื่อหารือกันให้เข้าใจ ก่อนที่จะประชุมกับสมาชิก”**

กลุ่มเยาวชนระดมพล เดินเก็บลูกหมากที่ตกใต้ต้นไม้มาเพาะในถุงดำ ทั้งไว้ 2 สัปดาห์ให้งอก ก่อนจะนำไปปลูกในบริเวณป่าหลังวัด กิจกรรมนี้ต้องจัดในช่วงปิดเทอม ซึ่งเพื่อนผู้ชายหลายคนไม่ได้มีโอกาสร่วมด้วย เพราะต้องไปทำงานพิเศษช่วงปิดเทอม เหลือเพียงบิวและจอย เป็นแม่งานพาน้องทำกิจกรรม ซึ่งสองสาวไม่ได้รู้สึกว่า เป็นภาระใดๆ

“บิวกับจอยทำกิจกรรมกับน้องๆ แกนนำผู้ชายไม่อยู่ เพราะไปทำงานพิเศษช่วงปิดเทอม เพาะต้นกล้าไว้ได้ 100 กว่าต้น ไม่ได้ยากอะไร เพราะปกติต้นหมากออกได้ทุกที่ อยู่แล้ว เพียงแต่ต้องดูแลให้อยู่ในที่ชื้นๆ” บิวเล่าถึงงานที่รับผิดชอบแทนเพื่อน

ปลูกแล้วเชื่อว่าจะปลูกเลย ปลูกทิ้งปลูกขว้าง เมื่อครบ 1 สัปดาห์ กลุ่มเยาวชนพากันไปดูแลต้นหมากที่ปลูกไว้ ทุกสุดสัปดาห์จะนัดหมายกันไปดูแล แม้ไม่ต้องทำอะไรมาก แต่สิ่งนี้กลายเป็นตัวชี้วัดความสนใจของน้องๆ ในกลุ่มได้เป็นอย่างดี ซึ่งทีมสะท้อนว่า **“วัตถุประสงค์ของโครงการ คือ ปลูกจิตสำนึกให้เยาวชนในหมู่บ้าน คิดว่าเราบรรลุเป้าหมายแล้ว เพราะน้องๆ ให้ความสนใจมากขึ้น จากเดิมที่ไม่มาประชุมต้องปรับเงิน ปรับแล้วปรับอีก แต่หลังๆ เขาเข้าร่วมกันมากขึ้น”**

ศักยภาพที่ถูกค้นพบ...

ทีมงานได้ถอดบทเรียนว่า กลุ่มเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้นและสม่ำเสมอ เป็นเพราะกิจกรรมที่จัดมีความสนุกสนาน สอดแทรกกิจกรรมสันตนาการ อีกทั้งแกนนำเองก็ได้เรียนรู้บทบาทของผู้นำที่ต้องสร้างบรรยากาศการทำงานที่ดี พูดจาไพเราะ ยิ้มแย้ม

เพื่อให้การทำงานร่วมกันเป็นการสร้างความเพลิดเพลินมากกว่าการจับเจ้าอยู่กับบ้าน แม้ว่าการทำงานจะมีอุปสรรค เช่น เวลาว่างไม่ตรงกัน ทำให้การรวมตัวทำได้ยาก เพราะบางคนติดเรียน บางคนนอนหลับ แต่ก็แก้ไขได้โดยหาวันหยุดหรือทำกิจกรรมในช่วงปิดเทอม การทำกิจกรรมร่วมกันทำให้ความสัมพันธ์ในกลุ่มเยาวชนแน่นแฟ้นมากขึ้น

“แต่ก่อนเราไม่ได้มารวมตัวกันมากเท่านี้ เพราะมีกิจกรรมพัฒนาชุมชนเดือนละครั้ง หรือมีกีฬาที่จัดกันเอง ช่วงสิ้นปี พอมีกิจกรรมนี้ก็มาเจอกันบ่อยขึ้น ทำให้รู้ว่า **พวกเรามีความสามัคคี สิ่งที่ได้มากที่สุดคือ การปรับตัวเข้าหาคนหมู่มาก ถ้าเราปรับตัวเข้าหากันได้ กิจกรรมอะไรมันก็สำเร็จได้ง่าย**” ทีมเล่าถึงประโยชน์จากการทำงานร่วมกัน

แต่สำหรับแกนนำนั้นการได้ทำโครงการนี้ เป็นการพัฒนาศักยภาพของตนเองอย่างเห็นได้ชัด ทีมในฐานะประธานกลุ่มเยาวชนและหัวหน้าโครงการบอกว่า **“รู้สึกว่ามันเองกล้าแสดงออกมากขึ้น กล้าพูด กล้าเข้าหาผู้ใหญ่ การที่ต้องรับผิดชอบงานตลอดระยะเวลายาวนาน ทำให้ต้องดึงศักยภาพภายในตัวออกมา จนรู้สึกได้ถึงความเป็นผู้นำของตนเอง เพราะในการทำกิจกรรมทุกครั้งทีมแกนนำต้องมีการประชุมกันก่อน เพื่อหารือกันให้เข้าใจ ก่อนที่จะประชุมกับสมาชิก**

ส่วนบิวเล่าว่า เข้าใจถึงความแตกต่างระหว่างการเป็นผู้เข้าร่วมกับคนเป็นแกนนำที่ต้องรับผิดชอบงานมากขึ้น จนเปลี่ยนแปลงจากคนที่ไม่กล้าแสดงออก กล้าแสดงออกมากขึ้น เพราะต้องรับผิดชอบงาน และเป็นแกนนำพาน้องๆ ทำกิจกรรม ในขณะที่เดียวกันบิวก็บอกว่า เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงของน้องๆ ที่สนใจเข้า

ร่วมกิจกรรม และรับผิดชอบในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ได้ดีมากขึ้นเช่นกัน

ส่วนจอยบอกว่า ได้พัฒนาทักษะการทำงานเอกสารที่เป็นระบบ มีขั้นตอน แม้ว่าไม่เคยทำงานลักษณะนี้มาก่อน แต่จอยก็บอกว่าไม่ได้ยากเกินกว่าที่จะเรียนรู้ เพราะได้ฝึกฝนจากการลงมือทำในโครงการนี้

ทีมงานร่วมกันประเมินผลการทำงานของตนเองว่างานที่ทำสำเร็จประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ อีก 20 เปอร์เซ็นต์ที่ยังคาใจ เพราะที่วางแผนไว้ไม่เป็นไปตามแผน ต้องเปลี่ยนหลายครั้ง โดยเฉพาะกิจกรรมที่ 4 การคืนข้อมูลต้องเปลี่ยนแผนถึง 3 ครั้ง อีกทั้งการจัดกิจกรรมต้องวางแผนให้สอดคล้องกับฤดูของหมากด้วย ดังนั้นสิ่งที่ยังคาใจคือกิจกรรมหนูน้อยในป่าหมากที่ยังไม่ได้ตามแผนที่วางไว้ ซึ่งทีมงานก็แอบวาดหวังว่า จะเป็นแผนกิจกรรมต่อเนื่องของกลุ่มเยาวชนที่จะจัดขึ้นในอนาคต

แม้จะให้คะแนนผลงานตัวเองไม่เต็ม 100 เปอร์เซ็นต์ แต่ทีมงานก็มั่นใจว่า นับจากวันนี้ ต้นหมากจะอยู่คู่กับบ้านฮวกต่อไปอีกนาน เพราะเยาวชนได้รู้ถึงคุณค่าประโยชน์ และเกิดจิตสำนึกในการอนุรักษ์ต้นหมาก

“ต้นหมากอยู่เคียงคู่กับบ้านฮวก ซึ่งตั้งมาจนถึงปัจจุบัน ก็ 100 กว่าปี หากจะรักษาต่อไปอีกสัก 100 ปี 1,000 ปี ก็เชื่อว่าทำได้” ทีมกล่าวทิ้งท้ายอย่างมั่นใจ

เรียนรู้อะไร...หมาก

อารมณ อ اسا ในฐานะพี่เลี้ยงชุมชนเล่าว่า เป็นธรรมเนียมของเยาวชนบ้านฮวกทุกคนที่จะมีการทำกิจกรรมอะไรบางอย่างไว้เป็นผลงานให้กับชุมชน แม้ว่าโดยวิถีเยาวชนจะมีส่วนช่วยเหลือกิจกรรมของชุมชน เป็นปกติอยู่แล้ว การทำโครงการนี้ของกลุ่มเยาวชนส่วนหนึ่งจึงตอบเป้าหมายดังกล่าว

บ้านฮวกมีจำนวนต้นหมากเยอะ คิดว่าเป็นเพราะสภาพอากาศ สภาพพื้นที่เหมาะสมกับการเจริญเติบโต สถานการณ์ปริมาณหมากลดลง เพราะชาวบ้านต้องการนำพื้นที่ไปใช้สร้างบ้าน และในระยะหลังมีพ่อค้าเข้ามาซื้อต้นหมากไปทำเฟอร์นิเจอร์ ในช่วงแรก ๆ เด็ก ๆ ไม่ทราบว่ามีประโยชน์อย่างไร แต่หลังจากทำโครงการนี้ ก็มีการศึกษาข้อมูล ความเป็นมา คุณค่าประโยชน์ของต้นหมากมากขึ้น

อารมณบอกว่า บทบาทของเขาคือ ช่วยประสานงาน เชื่อมโยงกับผู้ใหญ่ในชุมชน สิ่งที่เห็นว่าเด็ก ๆ มีความเปลี่ยนแปลงคือ มีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น เพราะจากที่อยู่บ้านไม่ช่วยพ่อแม่ทำงาน แต่เมื่อมาทำงานโครงการ เด็ก ๆ ก็ต้องปรับตัวช่วยเหลืองานผู้อื่น ส่วนตัวแกนนำสามารถพัฒนาความเป็นผู้นำได้ดี สามารถนำน้อง ๆ ดูแลน้อง ๆ ทำกิจกรรมได้ดี ซึ่งการทำกิจกรรมในลักษณะนี้ พ่อแม่ผู้ปกครองในชุมชนส่วนมากจะเห็นดีด้วย เพราะได้เห็นลูกหลานมาทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ไม่ไปเที่ยวเล่นเกเรที่อื่น

สมศักดิ์ หลวงยศ กำนันตำบลบ้านฮวก บอกว่าเป็นเรื่องที่ดีที่เด็ก ๆ ทำโครงการเช่นนี้ เพราะเป็นการสะท้อนให้เห็นว่า พวกเขาพร้อมที่จะทำประโยชน์เพื่อสังคมหรือไม่อย่างไร ซึ่งสิ่งที่เห็นคือ อย่างน้อยเด็ก ๆ ในชุมชนบ้านฮวกมีความสามัคคีกัน และมี

“สิ่งที่เห็นว่าเป็นเด็ก ๆ มีความเปลี่ยนแปลงคือ มีความเป็นผู้ใหญ่มากขึ้น เพราะจากที่อยู่บ้าน ไม่ช่วยพ่อแม่ทำงาน แต่เมื่อมาทำงานโครงการ เด็ก ๆ ก็ต้องปรับตัวช่วยเหลืองานผู้อื่น”

สิ่งดึงดูดใจให้เด็กอีกหลายๆ คนที่ไม่เคยเข้าสังคม ได้เข้ามาทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนมากขึ้น

“เด็กกลุ่มนี้ช่วยกิจกรรมชุมชน เช่น พัฒนาแหล่งน้ำ พัฒนาวัด เพียงแค่แจ้งกับประธานกลุ่มเยาวชนว่า หากวันเสาร์อาทิตย์ไหนว่างให้มาช่วยพัฒนาวัด เขาก็จะจัดการตนเองได้ รวมทั้งการดูแลแหล่งอนุรักษ์พันธุ์ปลาที่เยาวชนรุ่นพี่ทำไว้ พวกเขาช่วยกันดูแล โดยที่ผู้ใหญ่ไม่ต้องบอกหรือช่วยเหลือ ซึ่งสะท้อนถึงศักยภาพของเยาวชนที่มั่นใจได้ว่า จะเป็นผู้ใหญ่ที่เข้ามารับผิดชอบหมู่บ้านในอนาคตได้อย่างแน่นอน” กำนันสมศักดิ์กล่าวถึงเยาวชนของชุมชนอย่างภาคภูมิใจ

การสร้างระบบการทำงานที่ร้อยรัดความเป็นทีม ทำให้เยาวชนรุ่นใหม่ๆ กล้าที่จะเข้ามาเรียนรู้กับรุ่นพี่มากขึ้น บนความรู้สึกลึกเป็นส่วนหนึ่งของงานและทีม เมื่อได้ทดลองทำแล้วหลายคนได้ค้นพบศักยภาพที่ถูกซ่อนไว้ของตนเอง ความมั่นใจที่เพิ่มพูนจากการทำงานบนฐานของข้อมูล จึงสามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงที่ทำให้ไม่สามารถทำตามแผนงานที่วางไว้ได้ เมื่อวิเคราะห์ถึงเงื่อนไขต่างๆ อย่างรอบด้าน การพลิกแพลงกิจกรรมให้สอดคล้องกับสถานการณ์ จึงไม่ใช่เรื่องยาก ทักษะการใช้ข้อมูลในการตั้งรับปรับตัวนี้กลายเป็นทักษะพื้นฐานที่ยังคงติดตัวทีมงานทุกคน ที่สามารถนำไปปรับใช้ในการวิเคราะห์คัดสรรสิ่งต่างๆ ในชีวิต เมื่อสำนึกท้องถิ่นที่มีอยู่แล้วถูกเสริมความแข็งแกร่งด้วยความเป็นทีมและทักษะการทำงานวันนี้พลเมืองรุ่นใหม่ของบ้านฮวกพร้อมจะเติบโตก้าวเข้ามารับผิดชอบ และสร้างสรรค์บ้านเกิดของตนให้เป็นสังคมคุณภาพต่อไป

โครงการหมากคู่ชุมชน

พี่เลี้ยงชุมชน

อารมณี อาสา

ทีมงาน

ชุตติพันธ์ ธรรมศิริ

สุวิวรรณ ธรรมศิริ

ณิชากร แหวนหลวง

ณัฐวัฒน์ หลวงยศ

วราภรณ์ หลวงยศ

ศศิธร ธรรมศิริ

พลังเยาวชนเพื่อน “คุณค่า” ป่าบ้านห้วยนา

โครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นน้ำ
บ้านห้วยนา

โครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นน้ำ โดยกลุ่มเยาวชนบ้านหวนารวมตัวกัน
เพื่ออนุรักษ์ป่าต้นน้ำบ้านป่าแดด ตำบลพงษ์ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
ให้กลับมาอุดมสมบูรณ์ต่อไป

บ้านป่าแดดอดีต

บ้านป่าแดดปัจจุบัน

ป่าต้นน้ำในพื้นที่บ้านป่าแดด
ตำบลพงษ์ อำเภอสันติสุข
จังหวัดน่าน กำลังประสบปัญหา

ป่าถูกตัดกลายเป็นไร่ข้าวโพด
ส่งผลให้ขาดน้ำ เกิดภาวะแล้ง

บ้านป่าแดดอนาคต

ป่าคือชีวิต

- คนในชุมชน “ลูกขึ้น” มาช่วยกันดูแลรักษาป่า
- ป่าชุมชนบ้านห้วยนากกลับมาอุดมสมบูรณ์
- เกิดแกนนำสานต่อการทำงานจากรุ่นสู่รุ่น

ป่าแห่งการเรียนรู้

- เด็กมีทักษะการทำงาน
- เด็กๆ มีใจอนุรักษ์หวงแหนป่า เห็นคุณค่าของป่าต้นน้ำ

- การวางแผนการทำงาน
- การจัดการชีวิต/การเรียนรู้
- ความรับผิดชอบต่อตนเอง/ส่วนรวม
- การคิดอย่างเป็นระบบ

การทำให้เยาวชนสนใจเข้ามาทำโครงการ เพื่ออนุรักษ์ป่าต้นน้ำเป็นสิ่งที่ดีมาก เพราะ เป็นการปลูกจิตสำนึกให้เด็กๆ รุ่นหลังมีความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ เมื่อเห็นเด็กทำโครงการอย่างจริงจังผู้ใหญ่ในชุมชนจะได้ถูกคิดถึงผลกระทบจากการบุกรุกป่าของตัวเอง

“ป่าเป็นต้นน้ำ ถ้าไม่มีป่า ก็ไม่มีน้ำ” คำพูดสั้นๆ ที่สื่อความหมายได้อย่างชัดเจน

“ป่าชุมชนบ้านหวนนา” ตำบลบ้านป่าแดด อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน เดิมเป็นพื้นที่ทำกินของชาวบ้าน ต่อมาชาวบ้านร่วมกันบริจาคพื้นที่จำนวน 550 ไร่ คินให้เป็น “ป่าชุมชน” ของหมู่บ้านเพื่อป้องกันการดูแลรักษา ปัจจุบันแม้ป่าชุมชนบ้านหวนนาจะเป็นพื้นที่ต้นน้ำ แต่ก็กำลังเผชิญกับปัญหามั้ยแล้งอย่างรุนแรง ด้วยผลกระทบจากการปลูกพืชเชิงเดี่ยวเป็นระยะเวลากว่า 10 ปีของชาวบ้าน โดยรู้เท่าไม่ถึงการณ์ ผลที่เกิดขึ้นคือธรรมชาติขาดความสมดุล แหล่งน้ำถูกทำลาย สัตว์ป่าและสัตว์น้ำบางชนิดสูญพันธุ์ ด้วยความจำเริญดังกล่าว จำเป็นต้องอนุรักษ์และฟื้นฟูป่าต้นน้ำ เพื่อให้ป่าไม้และแหล่งน้ำกลับสู่สภาวะปกติโดยเร็ว

หากไม่มีการแก้ไขฟื้นฟูแหล่งต้นน้ำ บ้านหวนนาคงไม่มี “ป่าไม้” หลงเหลือให้คนรุ่นหลังได้ใช้ประโยชน์อีกต่อไป

เพราะป่าคือบ้าน...

ชุมชนบ้านป่าแดดกำลังเผชิญกับภัยแล้ง น้ำในลำน้ำของหมู่บ้านแห้งขอด อ่างเก็บน้ำบนป่าต้นน้ำแทบไม่มีน้ำเหลืออยู่ เมื่อน้ำแห้งจึงส่งผลกระทบต่อเรื่องปากท้องของชาวบ้านที่หาอยู่หากินกับป่า ของป่ากลายเป็นของหายาก แม้แต่พืชพรรณธัญญาหารที่ปลูกกินเองก็ยากที่จะให้ผลผลิต ทั้งที่จริง ๆ แล้ว พื้นที่นี้มีป่าต้นน้ำตั้งอยู่ห่างจากชุมชนออกไปเพียง 2 กิโลเมตรเท่านั้น

“ป่าไม้จังหวัดน่านเป็นต้นน้ำให้แม่น้ำเจ้าพระยาถึง 40 เปอร์เซ็นต์ เราไม่รู้ข้อมูลเหล่านี้ แต่ไม่รู้จะทำไมอย่างไหนให้ชาวบ้านหันมาเห็นความสำคัญ เคยอธิบายให้แม่ฟัง... แม่บอกว่าก็ไม่ต้องปลูกพืชเชิงเดี่ยว แต่ถ้าไม่ทำแบบนี้แล้วเราจะเอาอะไรกิน จะให้ทำผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นขาย เราเป็นชุมชนเล็ก ๆ ไม่ใช่แหล่งท่องเที่ยว แล้วใครจะมาซื้อ”
นิ-จิรัชญา โฉนันท์ บอกเล่าความรู้สึก

เพราะมองเห็นปัญหาในพื้นที่ของตน โครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นน้ำบ้านห้วยนา จึงเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของกลุ่มเยาวชนบ้านห้วยนา ด้วยแรงสนับสนุนจากผู้ใหญ่ที่เข้าใจและเห็นประโยชน์ของการอนุรักษ์อย่างธีรชัย เที่ยงทอง ผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านป่าแดดที่แนะนำให้จัดกิจกรรมอนุรักษ์ป่าชุมชนในระยะยาว

โดยเริ่มต้นระดมทุนทำกิจกรรมด้วยการทอดป่าผ้าในช่วงเทศกาลสงกรานต์ในปีที่ผ่านมา ซึ่งได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านเป็นอย่างดี

กระทั่งมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) จังหวัดน่าน ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) เข้ามาหนุนเสริมกิจกรรมการพัฒนาเยาวชนที่มีความรักหวงแหนในถิ่นที่อยู่ของตน ผ่านโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชน จังหวัดน่าน

“ตอนแรกเรายังไม่ค่อยเข้าใจว่าต้องทำอะไรบ้าง แต่เห็นว่าโครงการนี้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อชุมชน ผู้อำนวยการโรงเรียนให้แนวคิดที่ว่า เราต้องรักษาป่าจึงจะมีแหล่งอาหารและน้ำให้เราใช้ ถ้าเราทำโครงการนี้ก็เป็นการดีต่ออนาคตของชุมชนเรา” เจมส์-ชวกร โฟงไชยราช หัวหน้ากลุ่มเยาวชนบ้านห้วยนา เอ่ยขึ้น

เมื่อสมาชิกทุกคนรับรู้ ว่าพวกเขามีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบโครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นน้ำ จึงเรียกประชุมกลุ่มแกนนำเยาวชนวางแผนทำโครงการ เริ่มต้นจากกิจกรรมสำรวจป่าชุมชน การสำรวจความต้องการ

“การเดินสำรวจป่าครั้งแรกของพวกเขายังไม่มีอะไรเป็นรูปเป็นร่าง ไม่มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์เพียงพอต่อการทำโครงการเลย พวกเขารู้จักแค่พันธุ์ไม้ใหม่ๆ ที่ไม่เคยพบเห็นบางชนิด ได้สนุกรสนานกับการพบปะเพื่อนฝูง และเดินเล่นกันไปในป่าเท่านั้น นั่นเป็นเพราะพวกเขายังไม่มีเครื่องมือหรือชุดความรู้สำหรับใช้เก็บข้อมูลที่ดีพอ”

พันธุ์พืชของชาวบ้าน การเตรียมเพาะพันธุ์กล้าไม้เพื่อนำไปปลูกในป่า การสืบหาองค์ความรู้ด้านความเชื่อเรื่องการบวชป่า และการจัดนิทรรศการเพื่อคืนข้อมูลความรู้สู่ชุมชน เป็นขั้นตอนสุดท้าย

พาน้องเรียนรู้ป่า

หน่วยจัดการต้นน้ำพงษ์ ส่วนจัดการต้นน้ำ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 13 กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พืช กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เป็นพื้นที่ป่าชุมชนต้นน้ำที่กลุ่มเยาวชนบ้านห้วยนางแผนเข้าไปสำรวจ โดยประสานงานขอความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ ผู้ใหญ่บ้าน และปราชญ์ชุมชนเป็นผู้นำทาง ด้วยมองว่าการเดินสำรวจป่าด้วยตัวเอง เป็นทางเดียวที่จะทำให้เยาวชนที่เข้าร่วมกิจกรรมได้เห็นสภาพความเป็นจริงที่เกิดขึ้นกับป่าต้นน้ำของชุมชน

“เราคิดว่าอันตรายเกินไปถ้าจะพาน้อง ๆ ไปกันเอง เพราะพวกเขาไม่รู้จักพื้นที่และไม่มีความรู้เรื่องป่าต้นน้ำเลย การที่เราพาผู้ใหญ่ไปด้วยก็เพื่อให้กลุ่มผู้ใหญ่ช่วยอธิบายและตอบข้อสงสัยของเรา” เจมส์กล่าว

ส่วนการนัดหมายเยาวชนให้มาทำกิจกรรมร่วมกันก็ขอความช่วยเหลือจากผู้ใหญ่บ้าน ให้ประกาศเสียงตามสายส่งสารถึงเยาวชนคนอื่น ๆ ในชุมชน

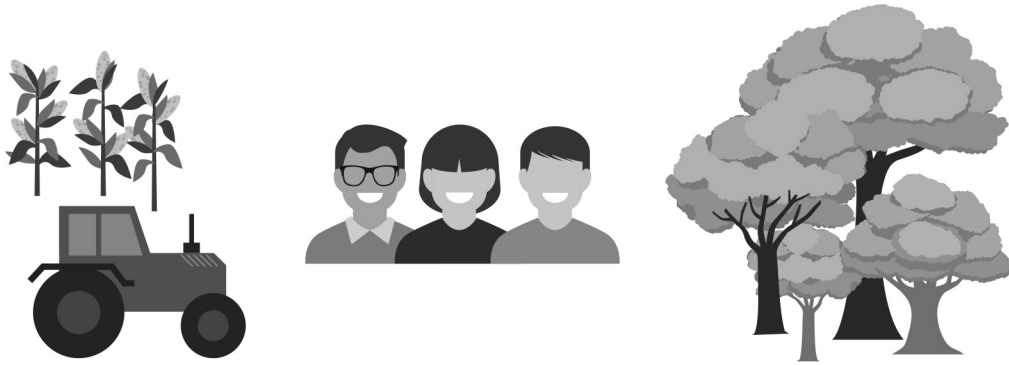
ท่ามกลางบรรยากาศความสวยงามของธรรมชาติ โดยรวมในตอนเช้าทำให้เยาวชนตื่นตาตื่นใจเมื่อได้สัมผัส แต่หลังจากใช้เวลาอยู่บนป่าไปได้สักระยะหนึ่ง ตกสายท่ามกลางไอร้อนและแสงแดดที่แผดเผากลุ่มเยาวชนก็ได้เห็นสภาพความเป็นจริงบนผืนป่า

“ครั้งแรกเราขึ้นไปตอนเช้า เจอภาพบรรยากาศสวยงามมาก มีหมอกขาว อากาศเย็นสบาย พอสาย ๆ อากาศร้อนขึ้น เราเดินสำรวจแล้วเห็นเลยว่าป่าต้นน้ำของเรามีต้นไม้ไม่น้อยมาก พันธุ์ไม้ก็ไม่หลากหลาย พื้นดินแห้งแล้ง...ตอนนั้นผมบอกกับตัวเองว่า คิดถูกแล้วที่มาทำโครงการนี้ จะได้เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้ป่ากลับมาสมบูรณ์อีกครั้ง” เจมส์กล่าว

เติมทักษะความรู้เรื่องป่า

เมื่อเสร็จภารกิจตะลุยป่าครั้งแรกจากการลองผิดลองถูกด้วยตัวเอง กลุ่มเยาวชนบ้านห้วยนางมีโอกาสนำข้อบกพร่องจากการสำรวจป่าอย่างง่ายจาก **พีบี-สุภาภรณ์ ปิ่นวารี** เจ้าหน้าที่จากศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า ประเทศไทย การอบรมครั้งนั้นทำให้รู้ว่าการเดินสำรวจป่าครั้งแรกของพวกเขายังไม่มีอะไรเป็นรูปเป็นร่าง ไม่มีข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อการทำโครงการเลย รู้จักแค่พันธุ์ไม้ใหม่ๆ ที่ไม่เคยพบเห็นบางชนิด ได้สนุกรสนานกับการพบปะเพื่อนฝูง และเดินเล่นกันไปในป่าเท่านั้น นั่นเป็นเพราะพวกเขายังไม่มีเครื่องมือหรือชุดความรู้สำหรับใช้เก็บข้อมูลที่ดีพอ

“ตอนสำรวจป่าครั้งแรก พวกเราเตรียมแค่กระดาสไปต่างคนต่างจดข้อมูลที่ได้จากการสอบถามผู้ใหญ่บ้านและปราชญ์ชุมชน ไม่มีการกำหนดประเด็นหรือหัวข้อในการสำรวจไว้เลย...พอกลับมาจากป่าแล้ว เราก็แค่เก็บกระดาสทั้งหมด เอาข้อมูลจัดเรียงใส่แฟ้ม ไม่ได้นำข้อมูลมาใช้ทำประโยชน์อะไรต่อ ถามตอนนี้ก็จำไม่ได้ด้วยซ้ำว่าได้ข้อมูลอะไรมาบ้าง” นิเล่า

การอบรมเชิงปฏิบัติการในพื้นที่จริงครั้งนี้ ทำให้พวกเขาได้องค์ความรู้เพื่อใช้เป็นเครื่องมือสำหรับสำรวจป่า ถือเป็นการติดต่อหาทางปัญญาชุดใหม่ให้กับพวกเขาอย่างแท้จริง โดยเฉพาะการวางแผนเป้าหมายในการเก็บข้อมูล และการให้วิธีการที่ถูกต้องและเป็นระบบ จะช่วยสร้างกระบวนการคิดและกระตุ้นให้พวกเขาตั้งคำถามต่อสิ่งที่พบเห็น อันจะนำมาสู่กระบวนการค้นหาคำตอบ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นนี้ทำให้เยาวชนได้พัฒนาทักษะการคิดและวิเคราะห์ด้วยตัวเอง

กลุ่มเยาวชนบ้านหวนสะท้อนว่า การเดินสำรวจป่าครั้งแรกไม่มีเป้าหมายว่าดูไปเพื่ออะไร แต่การอบรมทำให้พวกเขาได้เรียนรู้วิธีการสุ่มพื้นที่สำรวจป่าด้วยการตีกรอบพื้นที่ออกเป็นโซนตามระดับความสูง การบันทึกข้อมูลพันธุ์ไม้ที่พบในแต่ละโซน ตามชนิดของลูกไม้ การสำรวจขนาดต้นไม้ด้วยการวัดความกว้างความยาวและการวัดเส้นรอบวง วิธีการดูเรือนยอดต้นไม้แต่ละชั้น หรือแม้แต่วิธีการดูกอไผ่ เพื่อจำแนกสภาพความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ป่า

“เราสำรวจพบว่าโซนด้านบนของป่าต้นน้ำยังมีความอุดมสมบูรณ์ แต่โซนด้านล่างเป็นป่าที่ต้องได้รับการฟื้นฟู เพราะสังเกตเห็นกอไผ่ที่มีลำไผ่ตายเป็นจำนวนมาก ไม่มีไผ่แตกหน่อออกมาเลย” นิธิบาย

เมื่อสำรวจพบว่าป่าต้นน้ำด้านบนยังมีความสมบูรณ์อยู่ในระดับพอใช้ กลุ่มเยาวชนจึงเกิดความสงสัยว่าป่าส่วนนี้รอดตายมาได้อย่างไร

หลังจากตั้งคำถามกับผู้ใหญ่บ้าน จึงค้นพบคำตอบว่าแต่ละปีชาวบ้านจะมารวมตัวกันทำแนวกันไฟป่าบริเวณพื้นที่ป่าด้านบน ทำให้สามารถรักษาป่าที่อุดมสมบูรณ์ส่วนหนึ่งไว้ได้

“พอเราสามารถแบ่งโซนของป่าได้ เราก็หาวิธีการดูแลรักษาป่าให้เหมาะสมกับสภาพป่าแต่ละโซน ส่วนที่เป็นป่าฟื้นฟูเราควรเข้าไปดูแลอย่างเร่งด่วน ต้องเอาพันธุ์ไม้ไปปลูกเพิ่ม หรือส่วนที่มีความสมบูรณ์ของป่าอยู่บ้างแล้วเราก็ต้องมาคิดต่อว่าจะทำให้ดีขึ้นได้อย่างไร” นิธิบอกเล่าวิธีการดูแลรักษาป่า

กล่าวได้ว่าเมื่อผ่านการอบรม การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นอย่างเห็นได้ชัดกับกลุ่มเยาวชนแกนนำ คือกลุ่มเยาวชนสามารถกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ในการเข้าไปสำรวจป่าได้อย่างชัดเจน

ปลูกจิตสำนึกรักป่า รักผืนน้ำสู่รุ่นน้อง

หลังเติมความรู้จากพี่ไปแล้ว ขั้นตอนที่กลุ่มเยาวชนบ้านหวนาต้องทำต่อคือ การเพาะกล้าไม้เพื่อนำพันธุ์ไม้ไปปลูกในป่า ซึ่งเป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่ต้องอาศัย ทักษะด้านการจัดการและการบริหารเวลา ฉะนั้นก่อนลงมือทำพวกเขาได้สำรวจความต้องการของชาวบ้านก่อนว่า คนในชุมชนอยากให้นำพันธุ์ไม้ชนิดใดไปปลูกในป่าบ้าง เพื่อจะได้ประโยชน์ และเป็นพันธุ์ที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่ ผลการสำรวจพบว่า พันธุ์ไม้ส่วนใหญ่ที่ชาวบ้านอยากให้นำขึ้นไปปลูก เป็นพันธุ์ที่ให้มะเงาและสามารถเก็บผลผลิตทานได้ เช่น มะขามป้อม และมะม่วงกว้าว เป็นต้น

เมื่อรู้ดังนั้น กลุ่มเยาวชนจึงติดต่อประสานงานกับเจ้าหน้าที่หน่วยจัดการต้นน้ำ เพื่อขอพันธุ์พืชมาใส่ถุงเพาะชำซึ่งได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากเจ้าหน้าที่ หลังจากนั้นจึงฝากต้นกล้าทั้งหมดไว้ในเรือนเพาะชำของโรงเรียนบ้านป่าแดด เพราะตั้งอยู่ใกล้พื้นที่ป่าต้นน้ำ และเป็นโรงเรียนที่พวกเขาเคยศึกษาเล่าเรียนมาก่อน จึงใช้โรงเรียนนี้เป็นศูนย์กลางสำหรับการประชุมและนัดหมายทำกิจกรรมต่างๆ เนื่องจากมีความใกล้ชิดสนิทสนมกับครูและผู้อำนวยการโรงเรียนเป็นทุนเดิม แต่เพราะภาระหน้าที่ด้านการเรียน แกนนำทุกคนต้องออกไปศึกษาต่อในโรงเรียนประจำตำบล จึงขอความร่วมมือจากน้องๆ

นักเรียนและครูโรงเรียนบ้านป่าแดดให้ช่วยกันรดน้ำและดูแลต้นกล้าที่เพาะไว้

อาจกล่าวได้ว่าโครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นน้ำของกลุ่มเยาวชนบ้านหวนา ก้าวเดินมาที่ละขั้นอย่างช้าๆ

ในช่วงจังหวะที่กำลังรอให้เมล็ดพันธุ์ไม้เติบโตเป็นต้นกล้าที่แข็งแรง เพื่อนำขึ้นไปปลูกในป่าชุมชนระหว่างนี้กลุ่มเยาวชนได้วางแผน **จัดนิทรรศการ** เพื่อส่งต่อความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์และดูแลผืนป่าต้นน้ำให้แก่นักเรียนโรงเรียนบ้านป่าแดดและคนในชุมชนได้รับรู้

นិบอกว่ พวกเขาเรียกประชุมร่วมกับเยาวชนคนอื่น ๆ ในช่วงเปิดเทอมปลายเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา มอบหมายหน้าที่ให้เยาวชน 4 กลุ่มเป็นผู้เสาะหาข้อมูลตามประเด็นการเรียนรู้ทั้งหมด 4 ด้าน ได้แก่ 1.ประวัติความเป็นมาของป่าชุมชนต้นน้ำบ้านป่าแดด ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน 2.การเรียนรู้วิธีการสำรวจป่า 3.ความเชื่อเรื่องการสืบชะตาแม่น้ำ และ 4.นิทรรศการแสดงประวัติชุมชนผ่านภาพถ่าย โดยเยาวชนแต่ละกลุ่มจะรับหน้าที่เป็นวิทยากรประจำฐานการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่ักเรียนโรงเรียนบ้านป่าแดดและสมาชิกภายในชุมชนอย่างน้อยครอบครัวละ 1 คน

**“การวางเป้าหมายในการเก็บข้อมูล และการให้วิธีการคิดที่ถูกต้องและเป็นระบบ
จะช่วยสร้างกระบวนการคิดและกระตุ้นให้พวกเขาตั้งคำถามต่อสิ่งที่พบเห็น
นำมาสู่กระบวนการค้นหาคำตอบ ซึ่งกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องเช่นนี้
ทำให้เยาวชนได้พัฒนากทักษะการคิด และวิเคราะห์ด้วยตัวเอง”**

ทั้งนี้พวกเขามั่นใจว่า ชาวบ้านจะให้ความร่วมมือเข้าร่วมกิจกรรม เนื่องจากคนในชุมชนต่างก็ได้รับผลกระทบจากปัญหาขาดแคลนน้ำด้วยกันทั้งสิ้น

สิ่งที่สังเกตเห็นได้อย่างชัดเจนคือ ไม่ว่าจะทำกิจกรรมใดก็ตามกลุ่มเยาวชนบ้านห้วยนาจะตั้งน้อง ๆ นักเรียนโรงเรียนบ้านป่าแดดเข้ามาร่วมกิจกรรมด้วยเสมอ ซึ่งในเรื่องนี้ มะปราง-ธัญชา ผิดดี ให้เหตุผลว่า การอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นน้ำ ไม่สามารถทำให้สำเร็จได้ภายในระยะเวลาเพียงแค่ 1-2 ปี ดังนั้นการปลูกฝังให้เยาวชนรุ่นต่อ ๆ ไปเห็นความสำคัญของป่าจึงเป็นสิ่งจำเป็น พวกเขา มองว่าการตั้งน้อง ๆ เยาวชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม น่าจะเป็นการปลูกฝังจิตสำนึกได้ดีที่สุด เพราะท้ายที่สุดแล้วเยาวชนเหล่านี้จะได้เข้ามา

เป็นกำลังในการพัฒนาชุมชนต่อไปในอนาคต

ขณะที่นิกรกล่าวเสริมว่า “ความผูกพัน” เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้นักเรียนโรงเรียนบ้านป่าแดดเต็มใจมาร่วมกิจกรรมกับพวกเขาอยู่เสมอ ถึงแม้บางครั้งจะชนไปบ้างก็ตาม

“ตอนนี้ภูมิใจที่ดั่งน้อง ๆ ในโรงเรียนเข้ามาร่วมกิจกรรมกับเราได้ ส่วนแม่ก็บอกว่าถ้าหน้าบ้านเรามีน้ำไหลผ่านเพียงพอ แม่ก็จะเลิกทำไร่ข้าวโพด หันกลับมาปลูกพืชผักสวนครัวที่บ้านแทน”

ปาสร้างคน

ถึงแม้โครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นน้ำยังก้าวไปไม่ถึงเป้าหมายที่วางไว้ แต่การได้ลงมือทำกิจกรรมด้วยตนเอง รวมถึงกระบวนการเรียนรู้ระหว่างทางก็ได้สร้างความเปลี่ยนแปลงภายในให้เกิดขึ้นกับกลุ่มเยาวชนได้ไม่น้อย

นิสะท้อนความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเองว่า เธอมีความกล้าแสดงออก และมีความรับผิดชอบมากขึ้น ทั้งยังได้พัฒนาทักษะด้านการจัดการ การวางแผน และทักษะการคิดอย่างเป็นระบบ

“จากเดิมที่แค่ออกไปพูดหน้าห้องยังอาย ตอนนี้ออกไปพูดหน้าเสาธงเป็นเรื่องธรรมดาเลย หรือจากเดิมที่วันหนึ่ง ๆ ทำอะไรก็ไม่รู้ มั่วไปหมด ตอนนี้สามารถจัดสรรเวลาอ่านหนังสือในแต่ละวัน และยังแบ่งเวลามาทำกิจกรรมได้ด้วย”

ด้านเจมส์บอกว่า โครงการนี้ช่วยกระตุ้นให้เขาคิดมากขึ้น จากเดิมที่ชอบอยู่เฉย ๆ ไม่คิดอยากทำอะไร กลายเป็นคนที่ตื่นตัว และมีการคิดอย่างเป็นลำดับขั้นตอน ทั้งยังได้เรียนรู้เรื่องการรับฟัง

ความคิดเห็นของผู้อื่น เขาย้ำว่า การระดมความคิด จะช่วยสร้างสรรค์ผลงานให้ออกมาดียิ่งขึ้น

ส่วนมะปรางบอกว่า ถึงแม้จะไม่ค่อยได้มาประชุม ร่วมกับสมาชิกในทีม แต่ทุกครั้งที่มีการทำกิจกรรม เธอจะเข้าร่วมเสมอ เพราะอยากช่วยเพื่อนๆ และอยากทำประโยชน์เพื่อชุมชน

บรรยากาศการพูดคุยแลกเปลี่ยนกันระหว่างแกนนำ และการทำงานร่วมกับพี่เลี้ยงที่นำเครื่องครัวด กลับกกลายเป็นเสน่ห์ดึงดูดใจให้เยาวชนรักที่จะทำกิจกรรมเพื่อชุมชน ถึงแม้แต่ละคนจะมีภาระหน้าที่เรื่องการเรียนที่ต้องรับผิดชอบ มีบ้างบางอารมณ์ที่รู้สึกขี้เกียจ แต่พวกเขาก็ไม่เคยล้มหน้าที่และความรับผิดชอบที่ต้องทำเพื่อชุมชน

“อยากลุกขึ้นมาทำโครงการ เพราะทำแล้วมีความสุข”

นิกเล่า

“อยู่เฉยๆ น่าเบื่อ ผมว่ามาทำโครงการดีกว่า” เจมส์ กล่าวย้ำ

จากคำถามข้างต้นที่ว่า เมื่อพื้นที่ต้นน้ำขาดแคลนน้ำ แล้วชุมชนด้านล่างจะอยู่กันได้อย่างไร?

แม้ตอนนี้พวกเขายังไม่สามารถค้นหาคำตอบ ที่ดีที่สุดได้ แต่สำหรับนิแล้วเธอฝันว่า สักวันหนึ่งจะเห็น ประปาภูเขาของชุมชนบ้านป่าแดดมีน้ำทำอุดมสมบูรณ์ และเป็นพื้นที่ตัวอย่างให้ชุมชนข้างเคียงมาเยี่ยมชม เหมือนที่ครั้งหนึ่งเธอเคยเข้าไปเห็นป่าต้นน้ำที่แสน ชุ่มชื้นในเขตพื้นที่อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน

“ถ้าเป็นไปได้ในอนาคต อยากนำข้อมูลที่เราสำรวจ ได้จากป่าชุมชนของเรา มาทำเป็นระบบ GPS เพื่อติดตาม การเติบโตของต้นไม้แต่ละต้น แล้วทำแผนที่ต้นไม้ให้ คนทั่วไปได้เข้าไปศึกษาหาความรู้”

ใช้เด็กนำผู้ใหญ่

หลายครั้งที่การทำโครงการของเด็กและเยาวชน เดินไปไม่ถึงฝั่ง เพราะผู้ใหญ่ในชุมชนไม่เชื่อฝีมือ เลยไม่ให้การสนับสนุน แต่ชุมชนแห่งนี้ ทั้งผู้นำชุมชน ผู้อำนวยการ โรงเรียน และครูประจำโรงเรียนกลับคิดต่างออกไป

นวน ยานันท์ ผู้ใหญ่บ้านบ้านป่าแดด เล่าถึง เหตุผลที่เขาเข้ามาสนับสนุนการทำกิจกรรมของเยาวชนว่า

**“เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ จะเป็นเกราะคุ้มกันไม่ให้พวกเขาหันไปข้องเกี่ยวกับ
อบายมุขและยาเสพติด เนื่องจากปัญหาเหล่านี้ยังคงเป็นปัญหาใหญ่ที่ชุมชนต้องเฝ้าระวัง
ถึงแม้ว่าชุมชนบ้านป่าแดดจะไม่มีปัญหาดังกล่าว แต่การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีก็เป็นสิ่งที่พึงกระทำ”**

การสร้างความรัก ความสามัคคีให้เกิดขึ้นในกลุ่มเด็กและ
เยาวชน รวมทั้งการส่งเสริมให้เยาวชนได้ใช้เวลาว่างให้
เกิดประโยชน์ จะเป็นเกราะคุ้มกันไม่ให้พวกเขาหันไป
ข้องเกี่ยวกับอบายมุขและยาเสพติด เนื่องจากปัญหา
เหล่านี้ยังคงเป็นปัญหาใหญ่ที่ชุมชนต้องเฝ้าระวัง
ถึงแม้ว่าชุมชนบ้านป่าแดดจะไม่มีปัญหาดังกล่าว
แต่การสร้างภูมิคุ้มกันที่ดีก็เป็นสิ่งที่พึงกระทำ

“เวลาจัดการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน เราจะ
ให้กลุ่มเยาวชนออกไปนำเสนอความคืบหน้าของโครงการ
ให้ชาวบ้านรับรู้ด้วย เป็นการกระชับความสัมพันธ์และ
สร้างความใกล้ชิดระหว่างกลุ่มเยาวชนกับชาวบ้าน”

การทำให้เยาวชนสนใจเข้ามาทำโครงการเพื่ออนุรักษ์
ป่าต้นน้ำเป็นสิ่งที่ดีมาก เพราะเป็นการปลูกจิตสำนึกให้
เด็ก ๆ รุ่นหลังมีความรักและหวงแหนทรัพยากรธรรมชาติ
เมื่อเห็นเด็กทำโครงการอย่างจริงจังผู้ใหญ่ในชุมชน
จะได้คิดถึงผลกระทบจากการบุกรุกป่าของตัวเอง

ด้าน จำลอง หลวงขาว พี่เลี้ยงชุมชนและครูโรงเรียน
บ้านป่าแดดที่สนิทสนมและทำงานคลุกคลีอยู่กับกลุ่ม
แกนนำเยาวชนบ้านหวนา บอกว่า ผลกระทบจากการ
รุกป่าเพื่อหาพื้นที่มาใช้เป็นที่ดินทำกิน ส่งผลให้
“ไม่มีกิน” ถึงแม้ป่าชุมชนแห่งนี้จะเป็นพื้นที่เดียวใน
อำเภอสันติสุขที่คนในชุมชนยังสามารถขึ้นไปหาของป่า
จำพวกเห็ดหรือหน่อกินได้ แต่ความแห้งแล้งทำให้ไม่
สามารถเพาะปลูกพืชชนิดอื่นได้เลย เราต้องนำเข้าพืชผัก
มาจากอำเภอท่าม่วงพืหนึ่งๆ หลายล้านบาท ยังไม่นับ
ปลาที่ต้องซื้อมาจากจังหวัดพะเยา กลายเป็นว่าปากท้อง
ของคนในชุมชนต้องเอาไปแขวนไว้กับที่อื่น

ขณะที่เสมอ - ภูริวัฒน์ศร ธรรมจันทร์ พี่เลี้ยงชุมชน
และครูโรงเรียนบ้านป่าแดด อธิบายเพิ่มเติมว่า บ้านหวนา
เป็นชุมชนเล็กๆ มีไม่ถึง 50 หลังคาเรือน การเรียกรวม
กลุ่มคนในชุมชน เพื่อพูดคุยและวางระเบียบชุมชนร่วมกัน
ทำได้ง่าย ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาทางโรงเรียนและ
ผู้ใหญ่บ้านพยายามดึงเด็กและเยาวชนเข้ามาทำกิจกรรม
ชุมชน เพื่อช่วยสร้างจิตสำนึกเรื่องการรักสิ่งแวดล้อมและ
ทรัพยากรธรรมชาติ โดยใช้ เด็กนำผู้ใหญ่ เพราะการปรับ
ทัศนคติของผู้ใหญ่ทำได้ยากกว่า นอกจากนี้เราเห็นว่าเด็ก
และเยาวชนจะเป็นกำลังสำคัญให้แก่ชุมชนได้ในระยะยาว

**“ตอนนี้เราอาจจะเปลี่ยนชาวบ้านไม่ได้ แต่เมื่อ
เด็กลงมาทำกิจกรรม พ่อแม่ผู้ปกครองก็ต้องเข้ามาดูแล
อย่างน้อยเขาก็ต้องอยากรู้ว่าลูกออกไปไหน ไปทำอะไร
หลายคนเห็นลูกทำก็เข้ามามีส่วนร่วม แค่นี้ก็เรียกได้
ว่าสำเร็จไปขั้นหนึ่งแล้ว”**

เสมอบอกว่า เป้าหมายหลักสำคัญอีกอย่างหนึ่ง
นอกจากการดูแลรักษาป่าไม้โดยรวมแล้ว การทำให้
เยาวชนรู้จักพันธุ์ไม้ท้องถิ่น แล้วช่วยกันรักษาให้คงอยู่
ก็เป็นเรื่องที่ดีไม่น้อย

“ปัจจุบันเด็กและเยาวชนไม่สนใจเรื่องของตนเอง
คือไม่ให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาหรือองค์ความรู้ดั้งเดิม
ที่มีอยู่ในชุมชน เพราะมีเรื่องราวของคนอื่นที่น่าสนใจ
มากกว่า เวลาอยากรู้เรื่องคนอื่นก็นั่งดูจากหน้าจอโทรศัพท์...
ส่วนนี้ถ้าผู้ใหญ่ไม่ทำอะไรเลย ภูมิปัญญาและองค์ความรู้
ท้องถิ่นก็จะตายจากไปพร้อมกับคนเฒ่าคนแก่ในชุมชน
เหมือนคำพูดที่ว่า “ถ้าอมจะตาย ถ้าคายจะอยู่” ดังนั้น

**“การเรียนอย่างเดียวไม่สามารถตอบโจทย์ความรู้ของเด็กได้ แต่การได้ลง
มาทำงานจริงๆ มาสัมผัสกับปัญหา ได้คิดได้แก้ปัญหาจะสร้างกระบวนการ
เรียนรู้ให้เด็ก เพราะเด็กได้เรียนและรู้จากการทำงานจริง”**

เราต้องทำให้เด็กและเยาวชนมีโอกาสได้รับความรู้จากปราชญ์ชุมชน เพื่อ
สืบทอดภูมิปัญญาต่อไป”

ด้วยเหตุนี้จึงตั้งโจทย์ให้แกนนำเยาวชน เข้าไปสืบค้นและเก็บรวบรวม
ความรู้เกี่ยวกับพันธุ์ไม้พื้นถิ่นในชุมชน กลุ่มเยาวชนจึงเข้าไปมีปฏิสัมพันธ์
กับชาวบ้าน เพื่อพูดคุยและสอบถามข้อมูลว่า เมื่อ 30 ปีที่แล้วในชุมชนมีพืช
อะไรบ้าง และพืชเหล่านั้นไหนหายไป แล้วอะไรที่ยังคงอยู่ ถ้าพืชใดสูญหายไป
มีพันธุ์พืชที่เหมือนหรือใกล้เคียงกันจากแหล่งอื่นที่สามารถนำมาปลูกทดแทน
ได้หรือไม่ เป็นต้น

“ตอนนี้เด็ก ๆ สามารถนำความรู้เรื่องการสำรวจป่ามาใช้...ลำดับต่อไป
เมื่อรู้จักชื่อแล้ว ต้องรู้คุณประโยชน์ด้วยว่า พืชแต่ละชนิดนำแต่ละส่วนมาใช้
ทำประโยชน์อะไรได้บ้าง ถ้าเราสร้างความรู้ความเข้าใจให้เด็กได้ จะตัดวงจร
ความเข้าใจผิด ๆ เกี่ยวกับการทำเกษตรกรรมแบบเชิงเดี่ยวไปได้อย่างเด็ดขาด”

ในบทบาทของพี่เลี้ยงชุมชน เคมบอกว่า เขาปล่อยให้เยาวชนคิดและ
วางแผนการทำงานด้วยตนเอง เขาจะคอยดูแลการทำงานของเยาวชนอยู่ห่าง ๆ
จะให้คำแนะนำก็ต่อเมื่อเห็นว่าการทำกิจกรรมของเยาวชนเริ่มออกนอกประเด็น
ไปแล้ว เขามองว่า การเรียนอย่างเดียวไม่สามารถตอบโจทย์ความรู้ของ
เด็กได้ แต่การได้ลงมาทำงานจริง มาสัมผัสกับปัญหา ได้คิดได้แก้ปัญหาจะ
สร้างกระบวนการเรียนรู้ให้เด็ก เพราะเด็กได้เรียนและรู้จากการทำงานจริง
เห็นได้ชัดว่าเด็กกลุ่มนี้มีพัฒนาการในการทำงานร่วมกันมากขึ้น รู้จัก
วางแผนและแบ่งงานกันทำ เวลาไปนำเสนองานในที่สาธารณะก็ประหม่า
น้อยลง น้ำเสียงมั่นใจและกล้าแสดงออกมากขึ้น

โครงการอนุรักษ์ป่าชุมชนต้นน้ำ
บ้านห้วยนา

พี่เลี้ยงชุมชน
นวน ยานันท์
ภูริวิวัฒน์ศกร ธรรมพันธ์
จำลอง หลวงขาว
ทีมทำงาน
จิรัชญา โฉนันท
นวิยา อินนา
ธัชชา หิมะวัน
ณัชพล ยานันท์
ชวกร โพธิ์ยราช

พลเมืองเยาวชน ผู้พลิกฟื้นคุณค่า ศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น

โครงการคุณค่าและความงาม
กับการอนุรักษ์ฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง

อดีตวัดน้ำคํา ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน
เป็นแหล่งมั่วสุมของเยาวชน ผู้ปกครองไม่นิยมให้ลูกหลานมาเล่นที่วัด
ส่งผลให้วัดกับชุมชนห่างไกลกัน เจ้าอาวาสจึงคิดฟื้นฟูศิลปวัฒนธรรม ประเพณี
ศิลปะการแสดงขึ้นมา เพื่อใช้เป็น “สื่อกลาง” ดึงเยาวชนเข้ามาทำโครงการฯ
และเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของชุมชน

กระบวนการถ่ายทอด/สืบทอด

- ปฐมนิเทศ
- ประวัติความเป็นมาของศิลปะการแสดงพื้นบ้าน
- ความหมายแต่ละท่วงท่า
- สิ่งที่น่าจะได้เรียนรู้
- สรุปรบทเรียนการทำงานทุกครั้ง

ถ่ายทอด

โรงเรียนไตรมิตรวิทยา

โรงเรียนเชียงกลาง

คุณค่าของโครงการ

- ปลุกฝังความรัก ความหวงแหน ภูมิปัญญาดั้งเดิมให้คงงามขึ้น ในจิตใจของเยาวชน
- รู้ศักยภาพของตนในการทำประโยชน์ เพื่อผู้อื่นและชุมชนที่ตนอาศัยอยู่
- ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนแน่นแฟ้นขึ้น

วิธีคิด/ทักษะที่เปลี่ยนไป

- วางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ
- การทำงานเป็นทีม
- เรียนรู้บทบาทหน้าที่การเป็น “นักเรียน ผู้แสดง ครูฝึก”
- มีจิตอาสา
- มีความรับผิดชอบมากขึ้น

ความสนใจใฝ่รู้ ประกอบกับความมุ่งมั่น
และความพยายามที่ต้องใช้ในการฝึกฝน
ศิลปะการแสดง ทำให้พวกเขารู้ว่า ตนเอง
มีศักยภาพที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นและ
ชุมชนของตัวเอง

บ่อยครั้ง...ที่เราได้ยินเรื่องราวการอนุรักษ์ภูมิปัญญา
ท้องถิ่นหรือวัฒนธรรมประเพณีตามท้องที่ต่าง ๆ โดยมี
เป้าหมายเพื่ออนุรักษ์และคงคุณค่าของสิ่งเหล่านี้ไว้ให้
รุ่นลูกรุ่นหลาน

บ่อยครั้ง...อีกเช่นกันที่เราได้เห็น ว่า แกนหลักหรือ
ตัวตั้งตัวตีที่ลุกขึ้นมาอนุรักษ์เป็นผู้ใหญ่ หรือบางทีอาจจะ
เรียกได้ว่าเป็นคนเฒ่าคนแก่มากกว่าเด็กและเยาวชน

แต่...ครั้งนี้ ใจหทัยยกขึ้นไปอีก เมื่อสิ่งที่ต้องทำ
เป็นมากกว่า “การรักษา” แต่เป็น “การนำกลับมา” ทำให้
ภูมิปัญญาและศิลปะการแสดงที่เคยมีอยู่แต่ไร้ผู้สืบทอด
กลับมาโลดแล่นอยู่ในวิถีชีวิตของผู้คนอีกครั้ง

ที่สำคัญ ตัวละครเอกของเรื่องนี้เปลี่ยนจากผู้เฒ่า
ผู้แก่กลายเป็น เด็กหนุ่มวัยละอ่อน และเจ้าอาวาสวัด
น้ำคำ ตำบลพระพุทธรบาท อำเภอเชียงกลาง จังหวัดน่าน
ที่ร่วมกันฟื้นฟูภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงพื้นบ้าน

สืบคนข้อมูลบันทึกประวัติศาสตร์ด้านการรำดาบ ฟ้อนเงี้ยว ฟ้อนเจิง และการตีกลองบูชาให้คงอยู่คู่ชุมชนต่อไป

สืบสานตำนานศิลปถิ่นเมืองน่าน

พระพิรพัฒน์ วชิรญาโณ เจ้าอาวาสวัดน้ำคํา
ย้อนเล่าว่า ในอดีตการฟ้อนดาบ เป็นศิลปะการแสดงที่นิยมและรู้จักกันอย่างแพร่หลายในเขตล้านนา โดยการฟ้อนดาบ มักนิยมฟ้อนกับดาบจำนวน 2 เล่ม แต่บางครั้งก็จะมีการฟ้อนดาบ 6 เล่ม, 12 เล่ม หรือจำนวนมากกว่าให้เห็นอยู่บ้าง แต่ไม่ค่อยเห็นบ่อยเหมือนกับการฟ้อนดาบ 2 เล่ม ส่วนฟ้อนเจิง เป็นการแสดงลีลาการฟ้อนและลีลาการต่อสู้ด้วยมือเปล่า ซึ่งมีท่วงท่าที่สง่างามและน่าเกรงขามอยู่ในที ปัจจุบันการฟ้อนเจิงที่สมบูรณ์แบบนั้นหาชมได้ยากแล้ว จะมีให้ได้ชมบ้างก็เพียงเล็กน้อยในการฟ้อนดาบ กล่าวคือช่วงฟ้อนก่อนที่จะมีการหยิบดาบขึ้นมารำนั้น จะทำการฟ้อนด้วยมือเปล่า หรือฟ้อนเจิงก่อนเป็นระยะเวลาสั้น ๆ โดยสรุปก็คือได้นำเอาฟ้อนเจิงบางส่วนเข้ามาประกอบก่อนที่จะฟ้อนดาบนั่นเอง

ส่วนกลองบูชา หรือกลองบูชา เป็นอีกวัฒนธรรมไทยล้านนาที่เกือบจะเลือนหายไป คงเหลือผู้ที่สืบทอดศิลปะแห่งกลองบูชาแค่เพียงผู้สูงอายุสูงเท่านั้น กลองบูชาเป็นกลองโบราณชนิดหนึ่งที่ใช้ในกิจกรรมทางพุทธศาสนา มาตั้งแต่สมัยอาณาจักรล้านนา ใช้ตีส่งสัญญาณบอกข่าว ป่าวประกาศในชุมชน หรือใช้ตีเพื่อเป็นพุทธบูชาในวันโกน คือวันขึ้น-แรม 7 ค่ำ และ 14 ค่ำ เพื่อเตือนให้ทราบว่าเป็นวันรุ่งขึ้นเป็นวันพระ ตีเพื่อบอกให้รู้ว่าพิธีกรรมทางสงฆ์เสร็จสิ้น และใช้ตีในงานประเพณีต่างๆ เช่น ประเพณีตานก๋วยสลาก งานปอยหลวง งานฉลองสมโภชต่างๆ จนมีคำกล่าวไว้ในกลุ่มพุทธบริษัทว่า “หากสิ้นเสียงกลองบูชาเมื่อใด ศาสนาพุทธก็จะหมดสิ้นเมื่อนั้น...”

อย่างไรก็ตาม ที่ผ่านมาวัดน้ำคําเป็นแหล่งมั่วสุมของเด็กวัยรุ่น พ่อแม่ผู้ปกครองไม่นิยมให้ลูกหลานมาเล่นที่วัด ส่งผลให้วัดกับชุมชนห่างไกลกัน แต่ด้วยความที่พระพิรพัฒน์เห็นคุณค่าของศิลปดังกล่าวในการทำหน้าที่

“การให้นักเรียนได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ด้วยตนเอง จะช่วยปลูกฝังความรักและความห่วงใยภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ให้องกงามขึ้นในจิตใจของพวกเขาได้”

ทางวัฒนธรรมของชุมชน ประกอบกับภูมิปัญญาด้านศิลปะการแสดงของชุมชนสูญหายไป เห็นได้จากทุกครั้งที่มิงงานวัด ต้องจ้างการแสดงจากภายนอกเข้ามา จึงคิดฟื้นฟูศิลปะการแสดงดังกล่าว โดยชักชวนแกนนำเยาวชนของชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

“การชักชวนก็ไม่มีอะไรมาก ดึงหัวใจมาเลย เพราะคิดว่าถ้าอยากเจาะกลุ่มเยาวชนให้ได้ เราต้องเอาส่วนหัวมาก่อน จึงชวน **ทิม-ธรรมราช อินททำ** ก่อนคนแรก ซึ่งเขาก็ตอบรับทันที แม้อ่อนแรกเขาจะยังไม่เห็นความสำคัญของศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านเมืองน่านเท่าใดนัก อาจเป็นเพราะเขาไว้ใจเราจึงเดินหน้าชักชวนพี่ ๆ น้อง ๆ ในชุมชนเข้าร่วมกิจกรรม”

กลุ่มนาฏยเกรี สะหลีเชียงกลาง จึงเกิดขึ้นเมื่อปี 2557 โดยมีทีมรับหน้าที่เป็นประธาน บอกว่า **เขารู้สึกถึงภาระและความรับผิดชอบ** ตั้งแต่เป็นวันแรกที่มานั่งรอเพื่อนในวัดน้ำคำครั้งแรกที่นัดเจอกัน กังวลมาก กลัวไม่มีใครมา แต่เพื่อนก็มาเริ่มจาก 5 คน แล้วทยอยมาสมทบอีกเกือบ 20 คน เมื่อรวมตัวกันได้แล้ว ปฏิบัติการฟื้นฟูคุณค่านาฏยเกรี สะหลีเชียงกลางจึงเริ่มต้นขึ้น ด้วยแบบแผนการเรียนศิลปะการแสดงพื้นบ้านขั้นแรกคือ **การขึ้นชั้นครู** เพื่อแสดงความเคารพต่อครูบาอาจารย์ หรือหากยังไม่มีครู ก็ถือเป็นการมอบตัวเป็นศิษย์แก่ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชา ก่อนการเรียนรู้จริง ดังนั้น การขึ้นชั้นครูจึงถือเป็นการไหว้ครูอย่างหนึ่ง เสร็จแล้วต่อด้วยการสอน **ตบมะผาบ** ที่ใช้มือทั้งซ้าย-ขวา ตบไปตามร่างกายให้เกิดเสียงดัง **“เพียะพะ”** คล้ายเสียงมะผาบ หรือที่ภาษากลางเรียกว่า เสียงประทัดอีกด้วย

“ท่าทางตบมะผาบพ้องเจิง เปรียบเทียบเหมือนการปลุกเสกจ่ายคาถา เป็นการตบเพื่อให้ศัตรูตกใจและเป็นการข่มขวัญคู่ต่อสู้” **แบงค์-ธรรธ สลืออ่อน มีอดาบประจำทีม** กล่าว

แบงค์อธิบายว่า การเรียนและการฝึกฝนศิลปะการแสดงเหล่านี้ใช้ทั้ง **การจดและการจำ** ดังนั้นเวลามาเรียนจะมามีมือเปล่าไม่ได้ ต้องมีสมุดมาด้วย เพราะนอกจากการเรียนรู้และฝึกฝนท่ารำแล้ว สมาชิกทุกคนต้องรู้ที่มาที่ไป ความหมาย และคุณค่าของศิลปะการแสดงแต่ละชนิด เวลาถ่ายทอดให้รุ่นน้องฟังจะได้ไม่ผิดเพี้ยน

หลังจากฝึกซ้อมและได้ไปแสดงในที่ต่าง ๆ พวกเขาเห็น **“โอกาส”** ในการขยายผลให้ศิลปะดังกล่าวแพร่หลายออกไป โดยคาดหวังว่าจะมีกลุ่มเยาวชนเข้ามาร่วมกันสืบสานศิลปะการแสดงอันทรงคุณค่าเหล่านี้ไว้

ผ่านการทำโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน โดยมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด มหาชน ซึ่งเข้ามาได้ถูกจังหวะ เพราะกลุ่มเยาวชนกำลังวางแผนขยายเครือข่ายเยาวชนออกไปยังชุมชนข้างเคียงพอดี จึงนำแนวคิดดังกล่าวมาเป็นโจทย์โครงการคุณค่าและความงามกับการอนุรักษ์พืชนาดาบ พืชนเจิง ด้วยเข้าใจสภาพของชุมชนและกิจวัตรประจำวันของเยาวชนเป็นอย่างดี เพราะมีประสบการณ์การอยู่บ้านเฉย ๆ โดยไม่มีอะไรทำมาก่อน กลุ่มเยาวชนจึงอยากรนำความรู้ภูมิปัญญาด้านศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าออกไปเผยแพร่ให้เยาวชนบ้านอื่นๆ ช่วยกันสานต่อ

“ถ้าไม่หาคนมาต่อยอดงานที่พวกเราทำ สักวันหนึ่งคนก็จะลืม เท่ากับสิ่งที่พวกเราทำมาทั้งหมดสูญเปล่า แล้วภูมิปัญญาเหล่านี้ก็จะเลือนหายไปอีกครั้ง เหมือนที่เคยเป็นมา” ทีมเอย่ขึ้นอย่างมุ่งมั่น

ฝึกบริหารจัดการ...เพื่อสืบสานวัฒนธรรม

เมื่อต้องเริ่มทำโครงการ กลุ่มเยาวชนนำความรู้ที่ได้รับจากการเข้าอบรม เพื่อพัฒนาโครงการและการบริหารจัดการโครงการจากทีมพี่เลี้ยงมาใช้ ซึ่งกระบวนการนี้ทีมบอกว่า **ทำให้พวกเขาได้พัฒนาตัวเองในหลายเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการวางแผนและการทำงานเป็นทีม** เป็นประสบการณ์ใหม่ที่ไม่เคยเรียนรู้จากที่ไหนมาก่อน แม้ครั้งแรกจะยังไม่ค่อยเข้าใจกระบวนการทำงานมากนัก จึงไม่สามารถวางแผนเป้าหมายที่ชัดเจนแน่นอนได้ แต่ด้วยความพยายามของทีมพี่เลี้ยงที่เข้ามาให้คำแนะนำ บวกกับมีโอกาสเข้าอบรมในครั้งที่สอง ทำให้เข้าใจมากขึ้น จนสามารถวางแผนโครงการได้ชัดเจนและเป็นระบบ

“พวกเราวางแผนกันว่า แม้แต่ละคนจะมีการแสดงที่ตัวเองถนัด แต่ทุกคนต้องฝึกฝนฝีมือเพื่อให้สามารถสลับสับเปลี่ยนหน้าที่กันได้ เพื่อกรณีฉุกเฉินที่ใครคนใดคนหนึ่งมีธุระเร่งด่วนไม่สามารถมาร่วมงาน คนที่เหลือจะได้ขึ้นแสดงแทน” ทีมกล่าว

นอกจากการวางแผนเรื่องการจัดการแล้ว การคัดเลือกเยาวชนรุ่นใหม่ให้ขึ้นมาแทนรุ่นพี่ก็มีความเข้มข้นไม่แพ้กัน ทีมบอกว่า แม้จะมีเยาวชนให้ความสนใจและเข้ามาเป็นสมาชิกกลุ่มมากขึ้น ทั้งจากภายในและนอกชุมชน แต่แกนนำเยาวชนจะไม่ปล่อยผ่านหรือวางใจให้สมาชิกรุ่นน้องฝึกสอน

กันเอง ทุกชั้นตอนรุ่นพี่ต้องเข้าไปดูแลอย่างละเอียด จะปล่อยให้ห้องๆ ฝึกกันเองแบบครูพักลักจำไม่ได้ ส่วนคนที่ยังทำไม่ได้ ก็ต้องให้กำลังใจ อธิบายให้เขา เข้าใจว่า เราที่เคยเป็นอย่างเขามาก่อน...ถ้าห้องมีความพยายาม น้องก็สามารถทำได้เหมือนที่พี่เคยทำ

ส่งต่อ...เพื่อสืบสาน

จากความตั้งใจที่ต้องการส่งต่อภูมิปัญญาเหล่านี้ให้ถึงมือเด็กและเยาวชนรุ่นหลังต่อไป พวกเขาจึงนำศิลปะการแสดงที่ครูบาอาจารย์พร่ำสอน เข้าไปเผยแพร่แก่นักเรียนในโรงเรียนไตรมิตรวิทยา และโรงเรียนเชียงกลางประชาพัฒนา ในอำเภอเชียงกลาง โดยพวกเขารับผิดชอบค่าใช้จ่ายในการเดินทางและจัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ด้วยตนเอง ซึ่งเหตุผลที่เลือก 2 โรงเรียนนี้ เพราะ “อยู่ใกล้บ้าน” ทำให้พวกเขาสามารถเข้าไปทำงานได้อย่างใกล้ชิด

ทีมบอกว่า พวกเขาำนำวิธีคิดเรื่องการวางแผนที่ได้เรียนรู้จากพี่เลี้ยงโครงการมาใช้ เช่น จะให้ใครไปสอนบ้าง ต้องเข้าไปกี่ครั้ง แต่ละครั้งจะสอนอะไร อุปกรณ์ที่ต้องจัดเตรียม และวิธีการวัดผล โดยใส่รายละเอียดทุกอย่างชัดเจน โดยเฉพาะคำถามที่พวกเขาตั้งขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมให้ตัวเอง

เมื่อลงสนามจริง แบงค์ในฐานะผู้นำทีมบอกว่า สิ่งแรกที่ต้องทำคือการปฐมนิเทศน์ให้น้องๆ เข้าใจประวัติความเป็นมาของศิลปะการแสดงพื้นบ้าน ความหมายของแต่ละท่วงท่า รวมทั้งชี้แจงรายละเอียดสิ่งที้องจะได้เรียนรู้ โดยที่โรงเรียนไตรมิตรวิทยากิจกรรมจัดขึ้นวันเสาร์-อาทิตย์ นอกเวลาเรียน ให้นักเรียนที่สนใจมาลงชื่อได้ตามความสมัครใจ ซึ่งก็มีผู้สนใจหลายระดับชั้นมาก ตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1-6 การสอนจึงยากขึ้น เพราะต้องปรับเปลี่ยนวิธีการพูดให้เหมาะสมกับวัยของผู้เรียน

“เราใช้วิธีแบ่งกลุ่มเด็ก 3 คน ต่อรุ่นพี่ 2 คน น้องๆ ขนบ้างตามประสาเด็ก แต่ถ้าเราพูดดีๆ เขาก็ฟัง เพราะเขาตั้งใจมาเรียนรู้อยู่แล้ว พอสอนแล้วเขาทำได้ เราก็ชื่นชม” แบงค์กล่าว

นอกจากนี้กลุ่มเยาวชนยังนำศักยภาพด้านการเป็น “ครูฝึก” ของพวกเขามาใช้ส่งเสริมกิจกรรมชุมนุมกลองเมืองน่าน ซึ่งมีขึ้นทุกวันพฤหัสบดีในโรงเรียนเชียงกลางประชาพัฒนาเป็นเวลา 1 เทอม

ความท้าทายของการสอนครั้งนี้อยู่ที่นักเรียนเป็นเพื่อนรุ่นราวคราวเดียวกัน...พวกเขาจึงต้องปรับแผนการสอน จากเดิมที่เป็นผู้นำปฐมนิเทศเองก็ให้ครูประจำชุมนุมเป็นผู้ทำหน้าที่แทน ส่วนหลักสูตรการสอนก็ต้องไม่ซ้ำกันในแต่ละสัปดาห์ เช่น สัปดาห์แรกเรียนกลองเงี้ยว ฟ้อนดาบ ฟ้อนเจิง สัปดาห์ที่สองเรียนกลองมอชิง สัปดาห์ที่สามเรียนกลองปูจา เป็นต้น โดยมีเยาวชนกลุ่มนาฏยเกีรีย ที่กำลังศึกษาอยู่ในโรงเรียนเชียงกลางฯ เป็นวิทยากร

“การจัดกิจกรรมในโรงเรียนเชียงกลางไม่มีปัญหาอะไร เพราะเรียนโรงเรียนเดียวกัน การจัดการและการเดินทางก็สะดวก แม้เพื่อนบางคนจะไม่ทำตามที่เราสอน เราก็ปรับแผนการทำงานให้เหมาะสมกับเพื่อน ๆ จนท้ายที่สุดเราพิสูจน์ให้เพื่อนเห็นว่า พวกเรามีความสามารถจริง เห็นได้จากนักเรียนให้การตอบรับกิจกรรมชุมนุมดีมาก ทั้งผู้หญิงและผู้ชาย ถึงขนาดต้องขยายจาก 20 คน เป็น 30 คน” แบงค์เล่าด้วยความภูมิใจ

นอกจากบทบาทหน้าที่ของการเป็น นักเรียน ที่ต้องตั้งใจฝึกฝนศิลปะการแสดงอย่างต่อเนื่อง บทบาทของ ผู้แสดง ที่จะต้องสื่อสารศิลปวัฒนธรรมที่มีคุณค่าให้เข้าใจผู้ชม รวมทั้งบทบาทหน้าที่ของ ครูฝึก ที่เป็นผู้ส่งต่อความรู้ให้เยาวชนรุ่นต่อไป เสียงตอบรับจากเด็กและเยาวชนทำให้รู้ว่า พวกเขายังมีบทบาทหน้าที่เป็น ฮีโร่ ที่ต้องเป็นตัวอย่างที่ดีให้แก่เด็กและเยาวชนอีกด้วย

“น้องๆ บางคนมาบอกว่า เห็นพี่พันไฟในงาน เทดีอยากเรียนบ้าง จุดนั้นทำให้เรารู้เลยว่า น้องๆ มองเราเป็นตัวอย่าง ดังนั้นเราจะทำตัวไม่ดีไม่ได้” แบงค์กล่าวด้วยรอยยิ้ม

เข้าใจคำว่า “บทบาทและหน้าที่”

เมื่อต้องออกไปทำงานนอกพื้นที่ในแต่ละครั้ง ไม่ว่าจะเป็นการออกไปแสดงตามงานในชุมชนหรือออกไปสอนน้องๆ ในโรงเรียน สิ่งหนึ่งที่กลุ่มเยาวชนนาฏยเกรียฯ ทำเสมอคือ พวกเขาจะกลับมาประชุมทบทวนผลงานของตัวเอง เพื่อหาข้อบกพร่องจากการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง แล้วหาทางปรับปรุงแก้ไขอย่างทันท่วงที

“ถ้าออกไปแสดงงานที่ชุมชนอื่น ส่วนใหญ่เราจะกลับมาประชุมกันที่วัดน้ำคำ แล้วรายงานความคืบหน้าในการทำกิจกรรมให้ท่านเจ้าอาวาสทราบด้วย ส่วนตอนที่ไปสอนในโรงเรียน หลังจากสอนเสร็จเราจะประชุมกันที่โรงเรียนเลย” แบงค์กล่าว

พันธกานต์ ธิติมูล บอกว่า เขาไม่รู้สึกรู้ว่าการทำกิจกรรมเหล่านี้เป็นภาระ แต่คิดว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบและต้องทำอย่างเต็มกำลังความสามารถ

“ถ้าสอนแล้วไม่มาสรุปด้วยกัน เราก็จะไม่รู้ว่าใครทำอะไรไปบ้าง แล้วน้องๆ ได้เรียนรู้อะไรบ้าง การสรุปบทเรียนยิ่งช่วยให้พวกเราทำงานง่ายขึ้นในครั้งต่อไป ไม่สับสน ไม่งง แล้วทำให้มั่นใจมากขึ้น” วรภัทร มงคลนิธิ สะท้อนความรู้สึก

ส่วนทิมบอกว่า ถึงแม้ว่า ในโรงเรียนจะยังไม่สามารถแสดงศิลปะการรำดาบและการฟ้อนรำต่างๆ ต่อหน้าสาธารณชนได้ แต่การให้นักเรียนได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ด้วยตนเอง จะช่วยปลูกฝังความรักและความหวงแหนภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีมาแต่ครั้งบรรพบุรุษให้คงงามขึ้นในจิตใจของพวกเขาได้

เรียนรู้ตัวตน

เยาวชนกลุ่มนาฏยเกีรี สะหลีเชียงกลาง สะท้อนว่า ความสนใจใฝ่รู้ ประกอบกับความมุ่งมั่น และความพยายามที่ต้องใช้ในการฝึกฝนศิลปะการแสดง ทำให้พวกเขารู้ว่า ตนเองมีศักยภาพที่จะทำประโยชน์เพื่อผู้อื่นและชุมชนของตัวเอง

“การฝึกศิลปะการแสดงเหล่านี้มันเกิดความชำนาญ ต้องใช้เวลา ไม่สามารถทำได้ภายในวันสองวัน บางคนเข้ามาฝึกทำได้บ้างไม่ได้บ้าง พอฝึกนานเข้าๆ ก็เริ่มเบื่อกันไป ไม่มาอีกเลยก็มี เราก็ไม่ว่าอะไร ของอย่างนี้เราไปบังคับเขาไม่ได้ ขึ้นอยู่กับความสนใจของแต่ละคน” ทีมกล่าว

“ตอนแรกผมเห็นพี่ๆ เขาแสดง แล้วชาวบ้านชื่นชม ทำให้ผมรู้สึกว่ากิจกรรมนี้ดีเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เลยอยากเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งด้วย พอพี่ๆ เขาสอนให้รู้สึกชอบ รู้สึกสนุก ไม่เคยรู้สึกเบื่อหรืออยากเลิก” **ชุดวิดิยะปัญญา** เยาวชนน้องใหม่ที่เพิ่งเข้ามาฝึกฝนได้ประมาณเดือนกว่าๆ อย่างขึ้น

“การฝึกฝนเป็นสิ่งที่ต้องใช้ความอดทน ทำให้เราได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ ทั้งยังช่วยสร้างชื่อเสียงให้หมู่บ้าน ที่สำคัญคือ **ทำให้เรารู้จักความมีจิตอาสา ได้เห็นมิตรภาพระหว่างสมาชิกในกลุ่มที่แน่นแฟ้นขึ้น**” **สวพล เทพอินทร์** กล่าว

นอกจากนี้การกล้าคิดกล้าทำสิ่งแปลกใหม่ ยังทำให้พวกเขาเข้าใจความต้องการของตัวเองมากขึ้น

“ตอนแรกไม่เคยสนใจเรื่องพวกนี้ แต่เห็นว่ากิจกรรมนี้มีประโยชน์ต่อชุมชน เลยอยากเข้ามาทำด้วย ตอนแรกคิดว่ามาลองดูก่อน แต่พอทำไปเรื่อย ๆ ก็สนุก หยุดไม่ได้ ทำให้รู้ว่า เราก็มีความกล้าแสดงออก” **ภาณุเมศ คำคาม** มือฉาบประจำกลุ่มเล่าบ้าง

ส่วนวรการ อินท บอกว่า เขามีความสนใจเรื่องภูมิปัญญาและดนตรีไทยอยู่แล้ว เมื่อมีเพื่อนมาชักชวนให้เข้ากลุ่มจึงตัดสินใจได้ไม่ยาก “มาแล้วเลิกไม่ได้เพราะเสียงกลอง เสียงซอ เสียงฉาบ เป็นสิ่งที่ผมรัก มันดังอยู่ในใจผมตลอดเวลา มีคนเคยถามเหมือนกันว่าทำไมไม่สนใจ

เล่นดนตรีสากล ในร้อยละคนอาจจะมีคนเล่นดนตรีสากลได้ถึง 90 คน แต่คนที่จะพออนดาบ พออนเจิงได้ หายากมาก อาจมีไม่ถึง 10 คน ผมคิดว่าสิ่งที่เราทำอะไรไม่เหมือนคนอื่น เป็นสิ่งที่น่าสนใจมากกว่า”

ขณะที่ณัฐพล สนธิโพธิ์ บอกว่า การทำกิจกรรมร่วมกับเพื่อนๆ ทำให้เขามีความสุข เห็นได้จากทุกครั้งที่มาฝึกซ้อมเขาจะรู้สึกที่เวลาผ่านไปเร็วมาก ไม่อยากให้ซ้อมเสร็จ ไม่อยากให้การแสดงจบ เขารู้สึกว่าศิลปะการแสดงเหล่านี้ทำให้พวกเขาได้ทำสิ่งที่ตนเป็นประโยชน์ร่วมกัน

“มันมีแรงผลักดัน เป็นความรู้สึกที่ตื่นเต้นอยู่ตลอดเวลาเลยอยากให้มีความรู้สึกแบบนี้ไปเรื่อย ๆ ความสามารถอย่างอื่นใคร ๆ เขาก็ทำกัน แต่สิ่งที่พวกเราทำไม่ค่อยมีใครทำ ผมรู้สึกภูมิใจกับจุดนี้ที่ผมก้าวเข้ามา”

ส่วนเบงค์บอกอย่างตรงไปตรงมาว่า ตอนแรกที่เข้ามาทำกิจกรรม อยากเข้ามาเพราะความเท แต่เมื่อได้ลงมือฝึกฝนเรียนรู้ด้วยตัวเอง ความเทกลับกลายเป็นเรื่องรอง การได้เรียนรู้คุณค่าศิลปวัฒนธรรมท้องถิ่น มิตรภาพที่เกิดขึ้นในกลุ่มเพื่อน ความสนุกสนานที่ได้รับจากการทำกิจกรรม และความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกลุ่มเยาวชนกับชาวบ้านในชุมชนต่างหากที่เป็นเสน่ห์ดึงดูดใจเขา

“โครงการนี้สอนให้ผมรู้จักการทำงานเป็นทีม การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้สึกว่าตัวเองกล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้น แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งความเคารพ และให้เกียรติผู้อื่น”

“โครงการนี้สอนให้ผมรู้จักการทำงานเป็นทีม การรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น รู้สึกว่าตัวเองกล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้น แต่ก็ยังคงไว้ซึ่งความเคารพ และให้เกียรติผู้อื่น ชาวบ้านเองก็ได้เข้ามาใกล้ชิดกับเยาวชนมากขึ้น บางครั้งเขาเห็นเราซ่อมรั้วไม่ถูกต้อง เขาก็มาช่วยสอน ช่วยแก้ไขให้”

เมื่อกาลเวลาพิสูจน์ให้เห็นว่า เยาวชนคิดจริงทำจริงจนสร้างผลงานให้เป็นที่ประจักษ์ ภาพลักษณ์ของวัดน้ำคำที่จากเดิมเป็นแหล่งมั่วสุมของเยาวชนก็เปลี่ยนแปลงไป พ่อแม่ผู้ปกครองที่เคยกังวล ไม่อยากให้ลูกหลานมาวัดก็กลายเป็นส่งเสริมและสนับสนุน

“ความสนุกมันอยู่ที่เวลาพวกเราได้มาซ่อมร่วมกันตอนเย็น ๆ ช่วยกันนะ ช่วยกันสอน ได้คุยเล่นกัน ...ผู้ปกครองจากที่เคยขัดข้องบ้าง เพราะกลัวเราจะมั่วสุมทำอย่างอื่น แต่ผลงานที่เราแสดงออกมาทำให้เขาไว้วางใจ เราทำดี เลยไม่มีอะไรต้องกังวล” ทีมกล่าว

ตลอดระยะเวลากว่า 1 ปี ตั้งแต่กลุ่มนาฏยเกริ สะหลีเชียงกลางก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการ และเมื่อได้รับโอกาสจากผู้ใหญ่ใจดีให้ทำโครงการนี้ พวกเขาบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า รู้สึกภูมิใจที่สามารถพัฒนากิจกรรมของกลุ่มให้ขยายขอบเขตออกไปสู่โรงเรียนและเผยแพร่สู่ชุมชนอื่นได้ ไม่ได้จำกัดอยู่เพียงแคในชุมชนของตัวเอง

“ผมรักสิ่งที่ผมทำและภูมิใจกับมันมากที่ได้ถ่ายทอดความรู้ที่ร่ำเรียนมาให้น้อง ๆ ได้ช่วยกันสืบทอด ถึงแม้ตอนนี้ผมจะต้องออกไปเรียนนอกชุมชน แต่ทุกครั้งเวลาผมกลับมาเห็นเพื่อน ๆ น้อง ๆ ซ้อมกัน ผมก็รู้สึกมีกำลังใจและมีแรงผลักดันขึ้นอีก ภูมิใจที่ได้ก่อตั้งกลุ่มนี้ขึ้นมาพร้อมกับหลวงพี่” ทีมกล่าว

“ช่างเชื่อม” เยาวชนกับศิลปปะพื้นถิ่นเมืองน่าน

พระพิรพัฒน์ วชิรญาณ เจ้าอาวาสวัดน้ำคำ เล่าว่า เมื่อก่อนวัดน้ำคำมีข้อห้ามไม่ให้เยาวชนเข้าวัด เพราะเคยประสบปัญหาเยาวชนเข้ามาใช้พื้นที่วัดมั่วสุมสูบบุหรี่ เมื่อตนเข้ามาจำวัดที่นี่ได้รับรู้ปัญหาและพบว่าเยาวชนในอำเภอเชียงกลางไม่มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อชุมชนและสังคมเลย จึงคิดชักชวนเยาวชนมาทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ภายในวัด เพราะมองว่าเยาวชนเป็นพุทธมามกะ เป็นรากฐานสำคัญที่จะช่วยสืบทอดพระพุทธศาสนาต่อไป

“เมื่อมีโครงการเข้ามา เรารู้สึกว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำออกมาให้ดี โดยที่อาตมาไม่ได้ไปบังคับ พวกเขาก็วางแผนการทำงานกันเอง”

เมื่อคิดถึงเยาวชนเข้าวัด พระพิริพพัฒน์ใช้ความสนิทสนมกับกลุ่มมิตรแก้วสหายคำและกลุ่มย้อมฟ้ามิตรยุ้งคำ ชักชวนเครือข่ายเข้ามาช่วยฝึกสอน เพื่อฟื้นฟูภูมิปัญญาท้องถิ่น ด้านศิลปการแสดงพื้นบ้านอำเภอเชียงกลาง กลุ่มเยาวชนนาฏยเกรี สะหลีเชียงกลาง วัดน้ำคำ อำเภอเชียงกลาง จึงเกิดขึ้นเมื่อปลายปี 2557

“อาตมาเองพอมีความรู้ด้านนี้อยู่บ้าง พอได้ร่วมกับครูภูมิปัญญาจากที่อื่นที่เขาอาสาเข้ามาช่วยก็ยิ่งทำให้การทำงานง่ายขึ้น ครูภูมิปัญญาของชุมชนนี้เองก็มี แต่ท่านแก่มาแล้ว ไม่สามารถมาลงแรงในส่วนนี้ได้ ดังนั้นหน้าที่ของอาตมาในช่วงแรกก็มาเป็นตัวเชื่อมระหว่างเด็กกับครู บางครั้งเด็กพร้อม ครูไม่พร้อม ไม่สะดวกมาสอน อาตมาก็เข้าไปสอนแทน”

ท่านเจ้าอาวาสบอกว่า วิธีการเลือกแกนนำเยาวชนเพื่อก่อตั้งกลุ่ม ต้องเลือกคนที่เป็นหัวหน้ากลุ่ม คือมีความเป็นผู้นำและเป็นคนที่เยาวชนในชุมชนให้ความสนใจ แต่ต้องไม่ใช่คนหัวแข็งเกินไปนัก นี่เป็นสาเหตุให้พระพิริพพัฒน์เลือก ทีม-ธรรมราช อินททำ เข้ามาเป็นประธานกลุ่มรุ่นแรก

หลังจากให้ทีมออกไปตามพรรคพวกเข้ามาทำกิจกรรมจากการเฝ้าสังเกตพระพิริพพัฒน์สามารถแบ่งความสนใจของเยาวชนออกเป็น 4 กลุ่มย่อยๆ ได้แก่ 1.ฝันใใจมากับเพื่อน 2.มากับแฟน 3.รักวัฒนธรรมจริง ๆ และ 4.อยากเข้ามาช่วยเหลือเพื่อน ช่วยเหลือชุมชน

“ต้องเข้าใจว่า เยาวชนเหล่านี้เขาอนอยู่บ้านเฉย ๆ สบายกว่า พ่อแม่ดูแลจัดการให้ทุกอย่าง นั่งเล่นเกม ดูโทรทัศน์ เขาไม่จำเป็นต้องออกมาตากแดดตากลม หรือมาทำอะไรแบบนี้ อาตมาก็ใช้วิธีสอนเขาด้วยการพูดเปรียบเทียบให้เขาเห็นว่าสิ่งที่ทำอยู่นี้เขาจะได้ประโยชน์อย่างไร แล้วจะสร้างคุณประโยชน์ให้คนอื่น และบ้านเมืองได้อย่างไร

อย่างไรก็ตามแม้กลุ่มเยาวชนนาฏยเกรี สะหลีเชียงกลางจะก่อตั้งขึ้นก่อนการเข้ามาของโครงการฯ นี้ แต่โครงการฯ กลับช่วยกระตุ้นให้เยาวชนตื่นตัว และส่งเสริมวิธีคิดให้เยาวชนรู้จักวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบมากขึ้น

“ก่อนหน้านี้เยาวชนบางคนอาจยังคิดว่า จะทำได้ ไม่ทำก็ได้ แต่เมื่อมีโครงการเข้ามา เรารู้สึกว่าเป็นหน้าที่ที่จะต้องทำออกมาให้ดี โดยที่อาตมาไม่ได้ไปบังคับ พวกเขาก็วางแผนการทำงานกันเอง อย่างก่อนวันแสดงหนึ่งวัน กลุ่มเยาวชนจะมาประชุมกันก่อน เพื่อเตรียมความพร้อมและแบ่งหน้าที่ว่าใครแสดงอะไร อยู่ตำแหน่งไหน โดยเยาวชนจะเป็นต้นคิดเสนอความคิดเห็นกันเอง ส่วนอาตมาและครูที่ปรึกษาจะเป็นผู้สังเกตการณ์อยู่ห่าง ๆ หรือแสดงความคิดเห็นบ้างเมื่อกลุ่มเยาวชนต้องการ”

ในด้านการทำงาน หลวงพี่บอกว่า กลุ่มเยาวชนมีความสามารถในการจัดการกิจกรรมภายในกลุ่มและบริหารจัดการการเงินได้เป็นอย่างดี กล่าวคือ ในด้านการฝึกฝนศิลปการแสดง เยาวชนจะแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ช่วยกันเรียน ช่วยกันสอน เพราะเป้าหมายของกลุ่ม นอกจากเยาวชนหนึ่งคนจะต้องมีความถนัดในศิลปการแสดงอย่างใดอย่างหนึ่งแล้ว เยาวชนควรพัฒนาตัวเองให้มีความสามารถในการแสดงอย่างอื่นได้ด้วย ถ้าแสดงได้ครบทุกอย่างยิ่งดี

“เยาวชนเขาอยู่กันเอง มากกว่าเราอยู่กับเขา เพราะฉะนั้นเราต้องสอนให้เขาดูแลซึ่งกันและกัน”

ส่วนการเงินนั้น ท่านเจ้าอาวาสบอกว่า ก่อนนำเงินออกไปใช้เพื่อทำกิจกรรมใด ๆ กลุ่มเยาวชนจะคำนึงถึงเหตุผลและความเหมาะสมด้วยเสมอ โดยแต่ละครั้งจะต้องมาประชุมเพื่อหาข้อตกลงร่วมกัน อย่างรายได้ที่ได้จากงานแสดง ครั้งหนึ่งเยาวชนจะจัดการเข้าเป็นส่วนกลางของกลุ่ม อีกครั้งหนึ่งแบ่งเป็นค่าแรงให้เยาวชน ส่วนนี้เขา

**“แม่เดิมเยวชนเหล่านี้จะเป็นนักฟ้อนสืบสานวัฒนธรรม แต่เมื่อได้ลงมือทำโครงการ
ก็ได้ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะให้เกิดขึ้นในใจพวกเขา เห็นได้จากความรับผิดชอบ
และความเสียสละในการช่วยเหลือผู้อื่น รวมถึงพัฒนาการทำงาน
ที่สามารถจัดการงานได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น”**

ก็คิดจัดการกันเอง หรือล่าสุด เขาเบิกเงินไปซื้ออุปกรณ์การเรียนการสอนที่จะเข้าไปฝึกสอนให้กับนักเรียนในโรงเรียน ซึ่งจุดนี้ก็เป็นสิ่งที่สมเหตุสมผล และแสดงถึงความตั้งใจของเขา

ปัจจุบัน กลุ่มเยวชนนาฏยเกรี สะหลีเซียงกลางมีสมาชิกกว่า 40 คนจากทั้งในและนอกหมู่บ้าน เรียกได้ว่าเพิ่มขึ้นกว่าเท่าตัว ทั้งนี้พระพิพัฒน์บอกว่า เป็นเพราะกลุ่มเยวชนไม่ได้สืบสานเพียงแค่ศิลปะการแสดงพื้นบ้านเพียงอย่างเดียว แต่พวกเขายังสนับสนุนให้เยวชนในชุมชนทำกิจกรรมเพื่อสังคม เช่น บำบัดรักษาปลูกป่า หรือในช่วงเข้าพรรษาที่ไม่มีการจัดงานแสดงเยวชนจะเข้าร่วมงานแข่งเรือเมืองน่านกับผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นต้น สิ่งเหล่านี้ช่วยสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ในชุมชน กิจกรรมของกลุ่มจึงยังได้รับการตอบรับที่ดีจากชาวบ้าน

นอกจากนี้เครือข่ายเยวชนทั้ง 3 อำเภอ ได้แก่ นาฏยเกรี สะหลีเซียงกลาง, มิตรแก้วสหาคำ อำเภอปัว และ สุ่มฟ้ามิตรแก้วยูงคำ อำเภอทุ่งช้าง ซึ่งเป็นกลุ่มที่กลุ่มน้องที่มีการให้ชวนครู่ร่วมกัน ก็มีการแลกเปลี่ยนวิชาความรู้และม้งงานแสดงร่วมกันอยู่เสมอ ถือเป็นเครือข่ายเยวชนด้านศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านที่มีความเข้มแข็งเป็นอย่างมาก

ท่านเจ้าอาวาสกล่าวว่า ศิลปะการแสดงในแต่ละพื้นที่มีท่วงท่าลีลาที่เป็นเอกลักษณ์แตกต่างกัน สืบทอดโดยครูบาอาจารย์จากรุ่นสู่รุ่น ดังนั้นการสืบสานวัฒนธรรมที่ทรงคุณค่าจะต้องเปิดกว้างให้ชาวบ้านได้เข้าถึงความหลากหลายเหล่านั้น

“หากกลุ่มใดมีงาน อีกสองกลุ่มก็จะสลับสับเปลี่ยนกันไปช่วย เพราะผู้ใหญ่ของทั้ง 3 กลุ่มมองว่า ด้วยอุปนิสัยของเยวชนซึ่งส่วนใหญ่ยังเป็นวัยรุ่นที่ต้องการการยอมรับและอยากแสดงออก ถ้าแต่ละกลุ่มแยกกันทำงานโดยไม่สร้างเป็นเครือข่าย อาจทำให้เกิดความแตกแยกกัน เพราะต่างฝ่ายต่างชิงดีชิงเด่นอยากเป็นที่หนึ่ง เมื่อเรารู้ว่านี่เป็นธรรมชาติของวัยรุ่น เราก็ต้องหาทางจัดการไม่ให้เกิดขึ้น”

ท้ายที่สุดพระพิพัฒน์บอกว่า การที่กลุ่มเยวชนสามารถขยายขอบเขตการเผยแพร่วัฒนธรรมออกไปนอกชุมชนได้ ทำให้พวกเขาเกิดความภาคภูมิใจและมีกำลังใจที่จะทำงานต่อไป

แม่เดิมเยวชนเหล่านี้จะเป็นนักฟ้อนสืบสานวัฒนธรรม แต่เมื่อได้ลงมือทำโครงการก็ได้ช่วยปลูกฝังจิตสำนึกสาธารณะให้เกิดขึ้นในใจพวกเขา เห็นได้จากความรับผิดชอบและความเสียสละในการช่วยเหลือผู้อื่น รวมถึงพัฒนาการทำงานที่สามารถจัดการงานได้อย่างเป็นระบบมากขึ้น โดยเฉพาะเยวชนแกนนำที่พัฒนาความเป็นผู้นำในตัวเองได้อย่างก้าวกระโดด มีความสุขุมในการทำงานที่แสดงให้เห็นถึงความเป็นผู้ใหญ่ในตัวเองได้เป็นอย่างดี

โครงการคุณค่าและความงาม กับการอนุรักษ์ฟ่อนดาบ ฟ่อนเจิง

พี่เลี้ยงชุมชน

พระไพรีพัฒน์ วชิรญาโณ

ชำนาญ สนธิโพธิ์

ทีมทำงาน

ณัฐพล สนธิโพธิ์

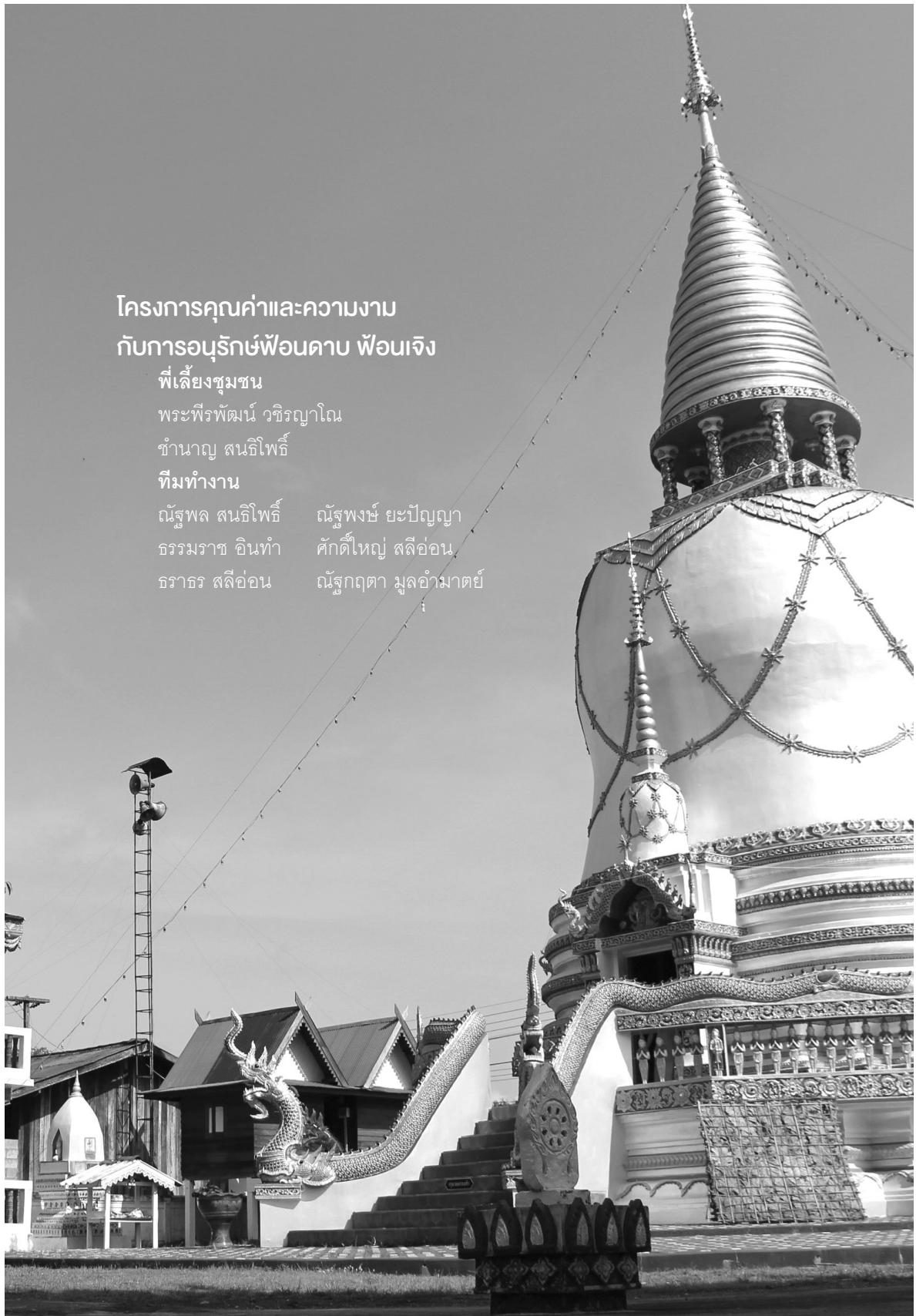
ธรรมราช อินท่า

ธรรพร สลิอ่อน

ณัฐพงษ์ ยะปัญญา

ศักดิ์ใหญ่ สลิอ่อน

ณัฐกฤตา มูลอำมาตย์

เชื่อมสัมพันธ์ คนไทลื้อ บ้านหนองบัว

โครงการเรียนรู้เครือข่ายและการสืบเสาะ
เรื่องราวภาพแห่งอดีตถึงปัจจุบัน

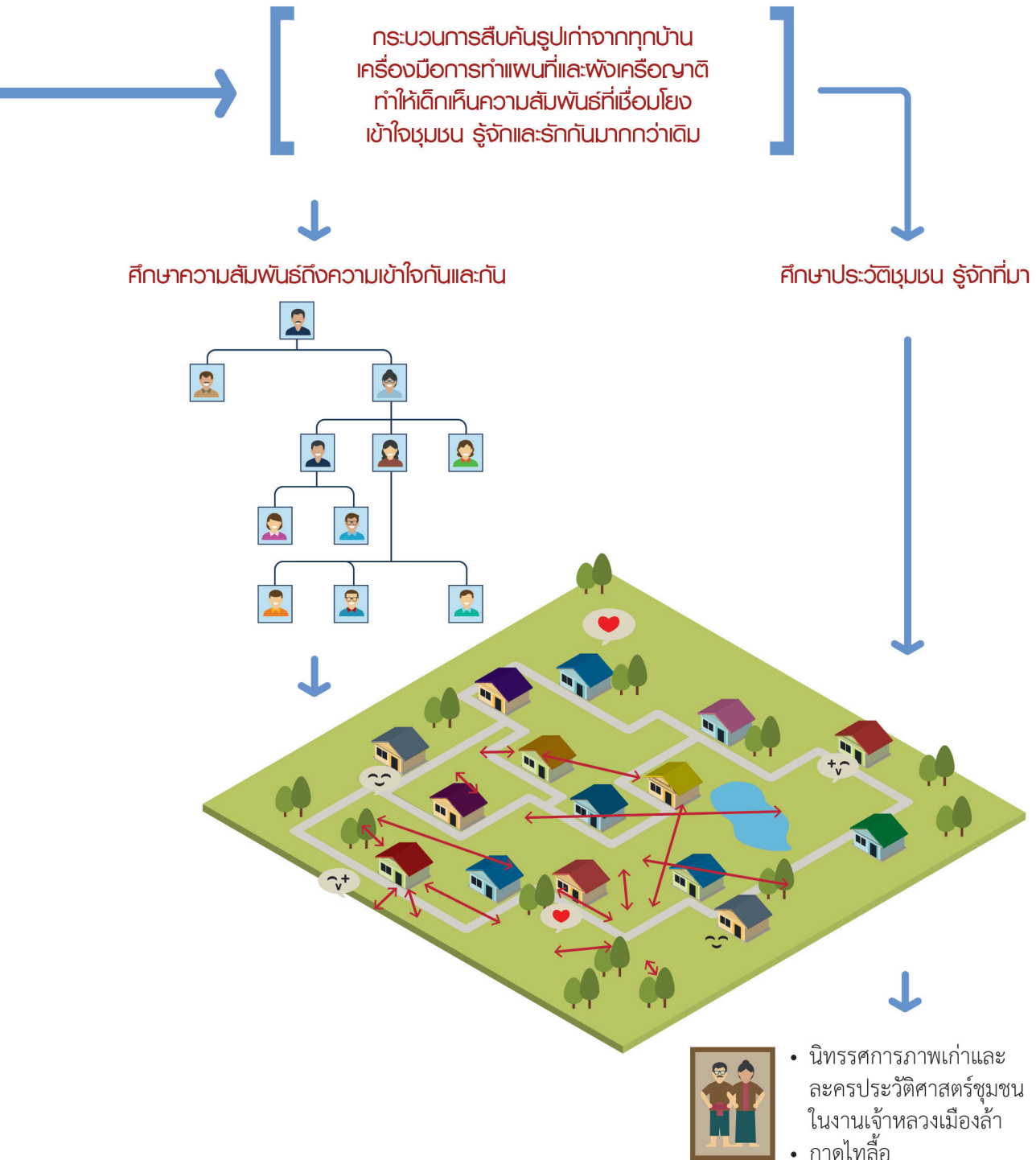

ยุคสมัยที่เปลี่ยนแปลงทำให้เด็กบ้านหนองบัว
ตำบลปากคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
ซึ่งเป็นชาวไทยลื้อต่างคนต่างอยู่ ไม่รู้จัก และไม่สนิทกัน
แกนนำเยาวชนจึงคิดใช้โครงการฯ นี้เป็น
“เครื่องมือ” พื้นความสัมพันธ์ของเยาวชน

วิธีคิด/ทักษะที่เปลี่ยนไป

- มีความรู้เกี่ยวกับชุมชนถิ่นเกิดของตน
- รู้จักเสียสละความสุขส่วนตัวเพื่อประโยชน์ส่วนรวม
- รู้จักจัดการงาน เวลา และวางแผนการทำงาน
- รู้สึกรักว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องรักษาวัฒนธรรม ประเพณี และวิถีชีวิตไทลื้อ

ถ้าเราไม่ทำมันก็จะหายไป บางอย่างควร
อนุรักษ์ให้คนรุ่นหลังได้รับรู้ เพราะเรา
ควรรู้ประวัติหมู่บ้านของเราถ้ามีคนอื่น
มาถาม แล้วตอบไม่ได้ มันก็อาย...
แต่สิ่งที่ทุกคนบอกเป็นเสียงเดียวกันคือ
รู้สึกรักหมู่บ้านมากขึ้น รู้สึกว่าเป็นหน้าที่
ที่ต้องรักษาวัฒนธรรมประเพณีและ
วิถีการดำเนินชีวิตทั้งคงามของชาวไทลื้อ
สืบต่อไปตราบนานเท่านาน

บ้านหนองบัว ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา
จังหวัดน่าน เป็นหมู่บ้านชาวไทลื้อที่อพยพมาจากมณฑล
ยูนนานประเทศจีน มีผ้าทอที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว และ
ประเพณีวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
โดยเฉพาะภาพจิตรกรรมฝาผนังในวัดหนองบัว ซึ่งเป็น
ภาพวาดที่บอกเล่าถึงตำนานเรื่องเล่าพื้นบ้าน เนื่องจาก
เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวทำให้มีคนนอกเข้ามาศึกษาเรื่องราว
ต่าง ๆ ของหมู่บ้านเป็นประจำ ชาวชนในชุมชนจึงคุ้นเคย
กับนักท่องเที่ยวที่เข้ามาเที่ยวในชุมชน แม้การถ่ายทอด
เรื่องราวของหมู่บ้านโดยคนนอกจะเป็นเรื่องดี แต่ก็ทำให้
กลุ่มชาวบ้านหนองบัวเกิดการตั้งคำถามกับตัวเอง
ว่า แล้วพวกเขารู้จักบ้านตัวเองดีแค่ไหน?

ท่ามกลางความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกลับจืดจางห่างเหินไปโดยไม่รู้ตัว ปรากฏการณ์คุ่นหน้าแต่ไม่รู้จัก เป็นปรากฏการณ์ร่วมของยุคสมัย ไม่ว่าจะอยู่ในเมืองใหญ่หรือหมู่บ้านเล็กๆ ที่มีเพียง 237 หลังคาเรือน มีประชากร 703 คน สมาชิกที่เป็นคนรุ่นใหม่ของบ้านหนองบัวก็ตกอยู่ในวังวนของกระแสโซเชียลมีเดีย ที่เมื่อว่างเว้นจากการเรียน ต่างก้มหน้าก้มตาอยู่กับโทรศัพท์มือถือหรือคอมพิวเตอร์เยาวชนรุ่นหลังจึงไม่ค่อยรับรู้ตัวตนความเป็นไทลื้อ เรื่องราวประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม รวมถึงความเป็นเครือญาติว่ามีความเป็นมาอย่างไร จนสัมผัสได้ถึงบรรยากาศของความห่างเหินกันของคนในชุมชน

สาเหตุ...แห่งปัญหา

เมื่อพระปลัดคงศิลป์ ภุฑูราวุธ เจ้าอาวาสวัดหนองบัวและผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดนิโครธาราม ชักชวนให้เข้าร่วมโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน แคนนำเยาวชนบ้านหนองบัวซึ่งประกอบด้วย ปิ่น-ปาลิดา อินตะแสน หมอก-ศุภกิต ภิมาลย์ หม่อม-สราวุฒิ มาตรา ปาน-นครินทร์ วิลลาไล ชัด-กรรณชัย ปัญญานันท์ ทิม-ธีรภัทร อินตะแสน จ้าบ-ธนพล อ่อนช้อย ปลื้ม-พันธกานต์ กลิ่นอุทัย และบูน-พิทยุตม์ เทพอินทร์ จึงหยิบยกสถานการณ์ในชุมชนขึ้นมาทบทวนเพื่อค้นหาประเด็นการทำงาน เห็นว่าเยาวชนส่วนใหญ่สนใจแต่เรื่องของตนเอง และเรื่องราวในโซเชียลมีเดียไม่ค่อยพบปะพูดคุยกัน อีกทั้งยังไม่ค่อยรู้เรื่องราวความเป็นมาของชุมชนต่างๆ ที่เป็นหมู่บ้านที่บุคคลภายนอกสนใจเข้ามาเรียนรู้อยู่เป็นประจำ

“พระคงศิลป์มาชวน ถามผมว่าจะทำโครงการใหม่ ผมตอบตกลง ตอนแรกไม่รู้ว่าเป็นโครงการอะไร แต่ตอบตกลงเพราะเกรงใจพระ ผมเป็นประธานเยาวชน ผมก็ไปชวนเพื่อนๆ บอกว่าจะมีโครงการให้มาช่วยกันทำ” บูนเล่าถึงที่มาของการทำโครงการ

แม้จะเริ่มต้นด้วยความเกรงใจ แต่กลุ่มเยาวชนก็เต็มใจช่วยกันทำงาน เพราะคุ้นชินกับการทำโครงการลักษณะนี้ที่เข้ามาทุกปี กลุ่มเยาวชนจึงนำประเด็นที่สนใจไปปรึกษาพระปลัดคงศิลป์ด้วยเหตุผลว่า ปัจจุบันคนในหมู่บ้านไปทำงานหรืออาศัยอยู่ต่างถิ่นกันมาก ทำให้ไม่ค่อยรู้จักว่าใครเป็นใคร เมื่อไม่มีใครแนะนำให้อีกกัน ก็ทำให้เกิดความห่างเหิน จึงสนใจอยากทำโครงการเรียนรู้เครือญาติและการสืบเสาะเรื่องราวภาพแห่งอดีตถึงปัจจุบัน ด้วยการศึกษาเรื่องผังเครือญาติในชุมชนและประวัติหมู่บ้าน โดยมีเป้าหมายคือ เพื่อให้รู้จักรากเหง้าของตนเอง ผ่านกระบวนการเรียนรู้เรื่องการเขียนผังเครือญาติ และสืบค้นข้อมูลผ่านรูปภาพ (ภาพเก่าเล่าเรื่อง) จากนั้นนำผลที่ได้นำเสนอให้คนในชุมชนรับรู้ ผ่านการจัดนิทรรศการผังเครือญาติและภาพประวัติศาสตร์วิถีชีวิต วิธีการผลิต สภาพความเป็นอยู่ของชุมชน และจัดทำละครสั้นเกี่ยวกับประวัติศาสตร์หมู่บ้าน กีฬาย่อนยุค ตลาดย้อนยุคไทลื้อ รวมทั้งฝึกอบรมมัดคุเทศก์น้อย เพื่อบอกเล่าเรื่องราวของชาวไทลื้อบ้านหนองบัวให้คนภายนอกรับรู้

“การให้นักเรียนได้เรียนรู้ศิลปวัฒนธรรมเหล่านี้ด้วยตนเอง จะช่วยปลูกฝังความรักและความห่วงใยภูมิปัญญาดั้งเดิมที่มีมาแต่ครั้งบรรพบุรุษ ให้งอกงามขึ้นในจิตใจของพวกเขาได้”

นั่นเล่าว่า การทำงานจะใช้วิธีประชุมเพื่อวางแผนกิจกรรมร่วมกัน โดยหาข้อสรุปจากกลุ่มแล้วนำไปหารือกับพี่เลี้ยงชุมชนหรือผู้ใหญ่ในชุมชน โดยมีเป้าหมายที่ประสานงานหลัก ซึ่งส่วนใหญ่การทำงานของกลุ่มเยาวชนจะได้รับการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ในชุมชนเป็นอย่างดี

“ส่วนมากนัดกันทำงานช่วงหลังเลิกเรียน เพราะเรียนต่างโรงเรียนกัน ทำงานบ้านเสร็จทุกคนก็จะมารวมตัวกันพ่อแม่และผู้ใหญ่ในชุมชนสนับสนุนให้เยาวชนทำกิจกรรมแบบนี้มานานแล้ว ดังนั้นการทำงานจึงได้รับความร่วมมือทั้งจากเยาวชนและผู้ปกครอง โดยใช้เฟซบุ๊กและไลน์เป็นช่องทางสื่อสารกันในกลุ่ม” ปิ่นเล่าถึงการทำหน้าที่ประสานงาน และแรงหนุนจากชุมชน

ติดตามทางปัญญา ก่อนพาน้องเรียนรู้

ปิ่นเล่าต่อว่า กลุ่มเป้าหมายของโครงการนี้คือกลุ่มเยาวชนในบ้านหนองบัว เพราะน้องๆ ที่เกิดมาในยุคหลังๆ ส่วนใหญ่ไม่รู้ว่าเป็นญาติใคร กิจกรรมแรกจึงเริ่มต้นขึ้นด้วยการชักชวนเยาวชนในชุมชนที่มีอยู่ 30 คน มาทดสอบว่า พวกเขามีความรู้เกี่ยวกับหมู่บ้านหนองบัวมากน้อยเพียงใด โดยใช้คำถามง่าย ๆ เกี่ยวกับประวัติของหมู่บ้าน ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของหมู่บ้าน ซึ่งผลของการสำรวจ พบว่า น้องๆ พอมีความรู้อยู่บ้าง เพราะในชุมชนก็มีหน่วยงานเข้ามาทำป้ายประวัติหมู่บ้าน ซึ่งน้องๆ คงเคยอ่านผ่านตามาบ้างแล้ว

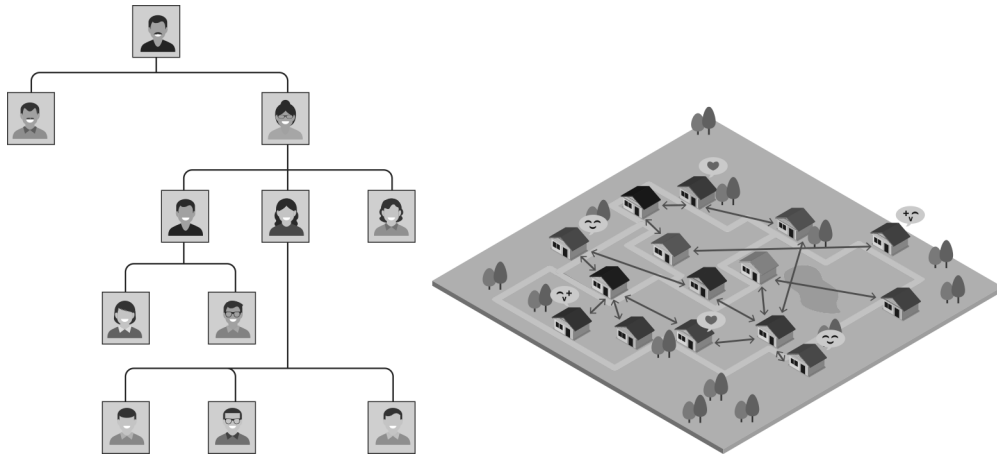
แม้ว่าน้องๆ จะรู้เรื่องของประวัติหมู่บ้าน แต่ก็เป็นการรู้โดยคร่าวๆ เพราะแม้กระทั่งในทีมงานเองก็

ยอมรับว่า ก่อนที่จะมาทำโครงการนี้ก็รู้ประวัติของหมู่บ้านแบบผ่านๆ ส่วนเรื่องของผังเครือญาตินั้นพบว่า มีน้อยคนที่จะสามารถสืบสาวไปได้ไกลกว่าญาติสนิทใกล้ตัว โดยคิดว่าจะต้องจัดกิจกรรมเพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้เรื่องนี้อย่างลึกซึ้ง แต่ก่อนทำกิจกรรม ทีมงานต้องติดต่อทางปัญญาเรื่องความรู้เกี่ยวกับประวัติชุมชน และวิธีการทำผังเครือญาติก่อน ซึ่งก็ได้รับความเมตตาจากพระคงศิลป์ช่วยแนะนำวิธีการทำผังเครือญาติ รวมทั้งสืบค้นข้อมูลจากหนังสือ และอินเทอร์เน็ต ทั้งนี้ข้อมูลทีมนำสืบค้นได้จะถูกนำมาสอบถามกับพระคงศิลป์ก่อนที่จะสรุปเป็นองค์ความรู้เพื่อถ่ายทอดสู่กลุ่มเยาวชนต่อไป

หลังเติมความรู้ ทีมงานจัดกิจกรรมค่ายเรียนรู้ ที่มีเป้าหมายเพื่อให้เยาวชนรู้จักรากเหง้าตนเอง รักชุมชน และฟื้นฟูความสัมพันธ์ระหว่างเครือญาติ โดยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ผ่าน 3 ฐานความรู้ในช่วงเช้าคือ ฐานที่มาของโครงการ เพื่อบอกเล่าที่มาของการทำงานในโครงการนี้ ฐานประวัติหมู่บ้าน เพื่อบอกเล่าประวัติของชุมชน และฐานผังเครือญาติเพื่อสอนวิธีการทำผังเครือญาติให้กับน้องๆ ส่วนช่วงบ่ายเป็นกิจกรรมสนทนากลุ่มเพื่อสร้างความสนุกสนาน และเชื่อมสัมพันธ์ระหว่างเยาวชนในชุมชน

นั่นเล่าถึงเบื้องหลังของการจัดกิจกรรมว่า “เลือกจะจัดฐานให้ความรู้แทนการให้พระครูหรือคนเฒ่าคนแก่มาให้ความรู้เพราะคิดว่าถ้าเป็นวิชาการหรือเป็นการบรรยายจะน่าเบื่อ พวกเราจัดกันเองน้องๆ น่าจะเข้าใจได้ง่ายกว่า”

หมอกที่รับผิดชอบฐานประวัติหมู่บ้าน ต้องเตรียมตัวอ่านหนังสือเกี่ยวกับประวัติของหมู่บ้านมาก่อน

แล้วจึงปรับให้เป็นภาษาที่เข้าใจง่ายเพื่อมาเล่าให้น้องๆ ฟังด้วยภาษาไทยสั้น
มีการตั้งคำถามเพื่อกระตุ้นให้น้องสนใจเป็นระยะๆ

ปิ่นและซัดรับผิดชอบฐานผังเครือญาติ ทั้งคู่ช่วยกันสอนน้องๆ ถึงวิธีการ
เขียนผังเครือญาติ การใช้สัญลักษณ์ การเชื่อมโยงความสัมพันธ์บนผังเครือญาติ
และการเชื่อมโยงระหว่างผังเครือญาติของแต่ละคน

“เราสอนน้องทำผังเครือญาติ และเรียนรู้เรื่องเวทดาประจำบ้าน เช่น
ถ้าเราจะไปไหนเราจะบอกเวทดาของบ้านเพื่อความสบายใจในการเดินทาง
เวทดากับเครือญาติเป็นเรื่องใกล้เคียงกัน เวลาไปทำผังเครือญาติก็จะให้ถามด้วยว่า
นับถือเวทดาองค์ไหนบ้าง เพราะน้องบางคนไม่เคยไหว้เวทดาเลย” ปิ่นเล่าถึง
กรอบข้อมูลในการศึกษา

“ผมกับปิ่นอยู่ฐานเดียวกัน ก็จะคุยเล่นกันว่า ใครเป็นญาติใคร อย่าง
ผมกับหมอกเมื่อก่อนไม่รู้ว่าเป็นญาติกัน มารู้ก็ตอนทำผังเครือญาติใน
โครงการนี้ ตอนไม่รู้ว่าเป็นญาติกันก็ไม่ค่อยได้คุยกัน พอมารู้ว่าเป็นญาติ
ก็จะรู้สึกสนิทกันมากขึ้น คุยเล่นกันมากขึ้น” ซัดเล่าถึงประสบการณ์ตรงของ
ตนเอง

ปิ่นและจ๊อบรับผิดชอบฐานที่มาของโครงการ ทั้งคู่ช่วยกันบอกเล่าที่มาและ
ความสำคัญของการเรียนรู้เรื่องราวของหมู่บ้านตนเอง เมื่อน้องๆ เรียนรู้จน
ครบทั้ง 3 ฐาน ในตอนบ่ายจึงจัดให้มาอยู่รวมกัน มีหม่อมซึ่งรับผิดชอบฐาน
สันตนาการนำกิจกรรม เพื่อความสนุกสนานและสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่าง
พี่กับน้อง เพราะในการทำงาน ช่วงแรกๆ ทีมพบปัญหาว่า ระหว่างประชุม
น้องๆ ไม่ค่อยสนใจฟัง เล่นแต่โทรศัพท์ จนต้องใช้มาตรการทั้งเตือน
ทั้งดุ และยึดโทรศัพท์ แต่ก็ยังไม่เป็นผล ในที่สุดจึงทบทวนในการประชุม
ร่วมกับน้องๆ ผลคือทุกคนทำให้ความร่วมมือดีขึ้น

**“เมื่อก่อนรู้จักแต่ญาติที่ใกล้ๆ กัน...
แต่เมื่อเห็นผังเครือญาติก็เปลี่ยนความรู้สึก
และทัศนคติของเรา เช่น สมมุติว่า
เราอาจจะเคยไม่ชอบคนนี้มาก่อน
แต่พอมารู้ว่าเป็นญาติ ความรู้สึกมันเปลี่ยน
ความไม่ชอบอย่างรุนแรงก็ลดน้อยลง”**

เมื่อเสร็จจากค่าย ทีมงานนำผังเครือญาติมาเชื่อมกัน ซึ่งสามารถเชื่อมโยงสายตระกูลที่มีอยู่ในชุมชนได้ทั้งหมด 4 ตระกูลคือ อินต๊ะแสน ปารมมภ์ เทพเสน และ พรหมปัญญา ซึ่งสร้างความรู้สึกดีให้กลุ่มเยาวชนเป็นอย่างมาก เช่น หมอกสะท่อนว่า เมื่อก่อนรู้จักแต่ญาติที่ใกล้ๆ กัน ช่วงสงกรานต์จะรวมญาติที่ใกล้ๆ กันแต่เมื่อเห็นผังเครือญาติก็เปลี่ยนความรู้สึก และทัศนคติของเรา เช่น สมมุติว่า เราอาจจะเคยไม่ชอบคนนี้มาก่อน แต่พอรู้ว่าเป็นญาติความรู้สึกมันเปลี่ยน ความไม่ชอบอย่างรุนแรงก็ลดน้อยลง

ยังเรียนรู้...ยังรู้สึก

การสืบค้นข้อมูลประวัติชุมชนและผังเครือญาติ ทำให้ทีมงานยิ่งสนใจความเปลี่ยนแปลงและวิถีชีวิตของชุมชนในแต่ละยุคแต่ละสมัย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน จึงได้รวบรวมภาพถ่ายเหตุการณ์สำคัญๆ ในหมู่บ้าน ด้วยต้องการให้คนในชุมชนได้สัมผัสถึง “คุณค่า” จากประเพณี วิถีชีวิตที่หล่อ

“ให้น้องๆ รวมกลุ่มกันเดินถามตามบ้าน ขอยืมภาพถ่ายมาจัดใส่กรอบ เพราะเป็นวิถีชีวิตเก่าๆ ที่สามารถนำมาเชื่อมโยงกับโครงการของเราได้” ปิ่นเล่า

ขณะที่ปิ่นเสริมว่า การคัดเลือกภาพสำหรับนำมาจัดนิทรรศการ จะดูจากความสำคัญและภาพถ่ายที่สะท้อนวิถีชีวิตในอดีต เช่น คนแรกของหมู่บ้าน บุคคลสำคัญ ประเพณี วิถีชีวิต เช่น การเผาศพ รูปชบวนแห่ศพ สภาพบ้านเรือนในสมัยก่อน และการแต่งกาย เป็นต้น

ปิ่นย้ำต่อว่า ภาพถ่ายเก่าๆ ที่สืบค้นจากคนในชุมชน บ้านหนองบัว ทำให้พวกเขาได้รู้จักประวัติชุมชน เครือญาติ และรู้จักรากเหง้าของตนเองแล้ว ยังทำให้พวกเขามองเห็น “โอกาส” ในการนำข้อมูลต่างๆ ไปสื่อสารให้คนในชุมชนเกิดความรู้สึกร่วม ด้วยการจัดนิทรรศการผังเครือญาติ การแสดงละคร และดนตรี ในงานบวงสรวงเจ้าหลวงเมืองลำ¹ ซึ่งเป็นงานประเพณีที่สำคัญของชาวไทลื้อ

“พวกเราเขียนบทละครจากประวัติของหมู่บ้าน โดยศึกษาจากหนังสือแล้วขอให้เข้าใจได้ง่ายที่สุด ทีมงานนัดกันมาซ้อมทุกวันตอนเย็นๆ ที่วัด ก่อนวันงาน 1 เดือน พอวันจริงก็แสดงในตอนกลางคืน 1 รอบ ชาวบ้านที่มาดูก็ชอบใจ หัวเราะกันสนุกสนาน” ปิ่นเล่า

ปิ่นเล่าเสริมว่า เหตุที่ทีมงานคิดวิธีการนำเสนอโดยเล่าเรื่องแบบละคร เพราะน่าจะช่วยให้เข้าใจได้ง่ายกว่า ถ้าไปบรรยายหรือพูดเฉยๆ อาจจะน่าเบื่อ แล้วก็ไม่ได้หวัง ละครของกลุ่มเยาวชนได้รับเสียงหัวเราะจากผู้ชมตลอดเวลา อาจเป็นเพราะผู้ชมรู้สึกตลกหน้าตาของผู้แสดง พวกเราไม่เคยแสดงมาก่อน ตอนแสดงก็อายมาก แต่ก็ต้องอดทน

ขณะที่หมอกเสริมว่า นิทรรศการก็ได้รับความสนใจจากคนเฒ่าคนแก่ที่แวะเวียนกันเข้ามาดู เพราะมีทั้งเรื่องผังเครือญาติ รูปเทวดา และรูปถ่ายเก่าๆ โดยทีมงานเขียนคำบรรยายติดไว้ด้วยเพื่อให้ผู้ชมเข้าใจเรื่องราวชาวไทลื้อได้ลึกซึ้งยิ่งขึ้น

¹ เป็นประเพณีที่มีความสำคัญของไทลื้อ จากคำบอกเล่าของผู้เฒ่าผู้แก่ ชาวไทลื้อได้เล่าต่อๆ กันมาว่าเจ้าหลวงเมืองลำ คือเจ้าเมืองที่ปกครองเมืองลำในดินแดนสิบสองปันนา เป็นนักรบที่เก่งกล้าสามารถ และเป็นทั้งแม่ทัพ นายกองของชาวไทลื้อเมืองลำทั้งหมด และท่านได้สันนิษฐานตั้งถิ่นฐานในดินแดนสิบสองปันนา ชาวไทลื้อที่อพยพมาตั้งถิ่นฐานอยู่ที่บ้านหนองบัว บ้านต้นยาง ตำบลป่าคา และบ้านดอนมูล ตำบลศรีภูมิ อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่านนั้น เชื่อว่าอพยพมาจากเมืองลำแคว้นสิบสองปันนา โดยอพยพมาราว พ.ศ.2394 สมัยพญาธิวงศ์ (เจ้านันทวรฤทธิเดช) เจ้าผู้ครองนครน่าน ตรงกับรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ด้วยสาเหตุหนีภัยสงคราม ประเพณีบวงสรวงดวงวิญญาณเจ้าหลวงเมืองลำ เป็นความเชื่อความศรัทธาของชาวไทลื้อในการไหว้บรรพบุรุษ และเป็นการรวมญาติพี่น้องให้ได้มาพบปะกันทุกๆ 3 ปี เป็นการแสดงออกถึงความสามัคคีของชุมชน (ที่มา: ประเพณีไทยดอทคอม www.prapayneethai.com)

หลังจากการนำเสนอผลงานในงานบวงสรวงเจ้าหลวงเมืองลำ ที่มงานยังไม่หยุดเท่านั้น แต่เริ่มออกแบบกิจกรรมใหม่ๆ ขึ้นในชุมชน เนื่องจากมองเห็นว่า เด็กรุ่นใหม่ส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการบริโภคอาหารแตกต่างจากในอดีตค่อนข้างมาก โดยส่วนใหญ่นิยมกินอาหารแปรรูป เช่น ไส้กรอก ขนมปัง แต่ไม่รู้จักอาหารพื้นบ้าน จึงอยากจัดกิจกรรมให้คนรุ่นใหม่ได้สัมผัสกับอาหารพื้นบ้านของชาวไทลื้อบ้าง

งาน “กาดไทลื้อย้อนยุค” จึงถูกจัดขึ้น เพื่อให้เยาวชนได้เรียนรู้อาหารไทลื้อและอาหารพื้นเมืองของท้องถิ่น ซึ่งครั้งนี้ทีมงานเข้าไปนำเสนอเรื่องนี้กับกลุ่มผู้ใหญ่ในที่ประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน และขอความร่วมมือจากกลุ่มแม่บ้านในชุมชนให้ทำอาหารมาจำหน่าย ซึ่งได้รับความสนใจและความร่วมมือจากกลุ่มแม่บ้านเป็นอย่างดี โดยทีมงานได้สร้างบรรยากาศย้อนยุคด้วยการเตรียมสถานที่และนัดหมายให้แม่ค้าพ่อขายทั้งหลายแต่งกายด้วยชุดพื้นเมือง

“ชาวบ้านให้ความร่วมมือทำอาหารมาขาย เช่น แกงหอย แกงแค แกงบอน ป่ามไข่ ห่อหนึ่งไก่ น้ำพริกปลา ไก่ยี่ ส่วนเยาวชนก็ขายน้ำ น้ำอัดลม ชาเย็น ในวันงานมีทั้งคนในหมู่บ้าน และนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยววัดหนองบัวมาซื้อด้วย ชาวบ้านบอกว่าให้จัดอีกเดือนละครั้งเพราะรายได้ดี” ปิ่นเล่าถึงผลการจัดงานที่ได้รับการตอบรับอย่างดีจากคนในชุมชน

“การทำงานโครงการเป็นประโยชน์ต่อการเรียนโดยไม่รู้ตัว เพราะตอนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้ทำรายงานเกี่ยวกับประวัติวัดหนองบัว จึงนำเรื่องที่ได้ศึกษาไว้ไปใช้ประโยชน์ในการเรียนได้เลย และสิ่งที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ การที่เยาวชนที่อยู่ในสังคมก้มหน้า ตัวใครตัวมัน ยอมละจากโลกเสมือนจริงหน้าจอ มาพบปะและทำงานร่วมกัน”

“จุดเด่นของกาตไทลื้อย้อนยุคคือ ของขายดีมาก เสียขายที่พวกเราเองนั่นแหละที่ไม่ได้สร้างบรรยากาศ บอกให้เยาวชนแต่งกายด้วยชุดพื้นเมืองด้วย แต่ไม่มีใครแต่งมาสักคน เพราะต้องจัดเตรียมสถานที่ทำให้เตรียมตัวไม่ทัน” หมอกเล่าถึงจุดพลาดของกลุ่มเยาวชน

กิจกรรมกาตไทลื้อย้อนยุคที่ถูกจุดประกายขึ้น จากกลุ่มเยาวชน ถูกขานรับให้เป็นหนึ่งในกิจกรรมของหมู่บ้าน เพราะสอดคล้องกับบริบทของชุมชนที่เป็นหมู่บ้านท่องเที่ยว โดยทางหมู่บ้านสานต่อการจัดกาตไทลื้อทุกเดือนๆ ละ 1 ครั้ง

สำนึก...ที่เปลี่ยนแปลง

แม้จุดเริ่มต้นของการทำโครงการจะมาจาก “ความเกรงใจ” แต่เมื่อได้ลงมือทำก็สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงในหลายระดับ เช่น เยาวชนคนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้ประวัติของชุมชน และรับรู้ความเป็นเครือญาติระหว่างกัน นำมาซึ่งความสนิทสนมและความสามัคคีเป็นปึกแผ่น เมื่อได้เรียนรู้แล้วจึงเกิดความรู้สึกซาบซึ้ง เกิดสำนึกรักท้องถิ่นมากขึ้น

สำหรับทีมงานแต่ละคน ซึ่งเป็นมือใหม่ที่เพิ่งก้าวเข้ามารับผิดชอบการขับเคลื่อนกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน โดยภาพรวมทีมงานบอกว่า ได้เรียนรู้การบริหารจัดการงาน เพราะจากการทำงานร่วมกับพี่เลี้ยงโครงการได้สอนให้ทีมงานต้องทำงานอย่างเป็นระบบ มีทั้งการประชุมแบ่งงาน วางแผนงาน และการสรุปงานทุกเดือน ทำให้พัฒนาความรับผิดชอบ รู้จักการประสานงานกับผู้อื่น

ปีนบอกว่า การทำงานโครงการเป็นประโยชน์ต่อการเรียน โดยไม่รู้ตัว เพราะตอนอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ได้ทำรายงานเกี่ยวกับประวัติวัดหนองบัวจึงนำเรื่องที่ได้ศึกษาไว้ไปใช้ประโยชน์ในการเรียนได้เลย และสิ่งที่เปลี่ยนแปลงมากที่สุดคือ การที่เยาวชนที่อยู่ในสังคมก้มหน้า ตัวใครตัวมัน ยอมละจากโลกเสมือนจริงหน้าจอ มาพบปะและทำงานร่วมกัน

“การทำโครงการแบบนี้ดีกับเราหลายอย่าง ส่วนตัวคือ เรื่องการเสียสละเวลา การจัดการเวลาของแต่ละคนที่ต้องมาช่วยกันทำงาน ส่วนรวมคือ การรื้อฟื้นความรักความห่วงหาณความเป็นไทลื้อของคนในชุมชน ถ้าเราไม่ทำมันก็จะหายไป เราควรรู้ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของหมู่บ้าน ถ้ามีคนอื่นมาถาม แล้วตอบไม่ได้ มันน่าอายมาก” ชัดเล่าถึงประโยชน์ที่ได้รับ

ส่วนปานบอกว่า รู้จักการแบ่งเวลา เพราะโดยส่วนตัวเป็นคนที่มีโลกส่วนตัว ชอบเล่นเกม แต่เมื่อมาทำงานกับเพื่อนๆ ก็ต้องรู้จักแบ่งเวลา “เวลาส่วนตัวของเราก็เป็นของเรา เวลาที่ต้องมาช่วยเพื่อนก็ต้องออกจากเกมมาทำงานกับเพื่อน”

แต่สิ่งที่ทุกคนบอกเป็นเสียงเดียวกันคือ รู้สึกรักหมู่บ้านมากขึ้น รู้สึกว่าเป็นหน้าที่ที่ต้องรักษาวัฒนธรรม ประเพณีและวิถีการดำเนินชีวิตที่งดงามของชาวไทลื้อสืบต่อไปตราบนานเท่านาน

เครื่องมือ...พันธสัมพันธ์

พระปลัดคงศิลป์ในฐานะพี่เลี้ยงชุมชนเล่าว่า ทราบเรื่องโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน จากมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) เพราะเคยทำงานร่วมกัน จึงสนิทสนมคุ้นเคยกับทีมพี่เลี้ยงจังหวัดน่าน ซึ่งที่ผ่านมาเยาวชนรุ่นก่อนๆ ก็เคยทำโครงการลักษณะนี้ แล้วสามารถสร้างความสามัคคีกลมเกลียวของกลุ่มเยาวชนได้ จึงคิดว่าน่าจะใช้โครงการเป็น “เครื่องมือ” ในการฟื้นฟูความสัมพันธ์ของเยาวชนในหมู่บ้าน ที่ระยะหลังรวมกลุ่มไม่ค่อยได้ เพราะต่างเรียนอยู่กันคนละแห่ง จึงชักชวนกลุ่มเยาวชน และผู้นำในหมู่บ้านมาร่วมประชุม โดยมีเป้าหมายคือกระตุ้นให้กลุ่มเยาวชนทำโครงการ โดยเล่าถึงบทเรียนของรุ่นพี่ที่เคยทำมาก่อน

“ต้องทำให้เขารวมตัวกันให้ได้ อาศัยผู้ใหญ่ กำนัน ประกาศเสียงตามสายชักชวนเด็ก ๆ มารวมตัวที่วัด เพื่อหารือกัน” พระปลัดคงศิลป์เล่าถึงการกระตุ้นกลุ่มเยาวชน

พระปลัดคงศิลป์กล่าวต่อว่า ช่วงแรกๆ เท่านั้นที่เราต้องเข้าไปสนับสนุนการทำงานของกลุ่มเยาวชน เช่น การเขียนโครงการ แต่ในระยะหลังพบว่า กลุ่มเยาวชนสามารถทำงานเองได้ โดยส่วนใหญ่แกนนำเยาวชนจะร่วมกันคิดออกแบบกิจกรรมมาก่อนแล้วนำมาปรึกษา

“ผลงานที่เด็ก ๆ ทำ ถือว่าใช้ได้ เขาทำงานบรรลุเป้าหมาย 80 เปอร์เซ็นต์ มีพัฒนาการเรื่องความสามัคคีกลมเกลียวของกลุ่ม สามารถวางแผนงานได้ ประสานกับชุมชนได้ ชาวบ้านก็มีส่วนร่วมกับชุมชนได้ ถือว่า ก้าวหน้า”

พระปลัดคงศิลป์บอกต่อว่า การทำงานกับเด็กรุ่นใหม่ ต้องเรียนรู้เรื่องการปรับตัว เพราะเด็กรุ่นใหม่จะมีความมั่นใจในตัวเองสูง ไม่เหมือนเด็กรุ่นก่อนที่ผู้ใหญ่บอกอะไรจะรับฟังและทำตาม เด็กรุ่นใหม่จะรับฟัง แต่จะมีวิธีการทำงานอีกแบบหนึ่งซึ่งแตกต่างจากที่ผู้ใหญ่คิด ดังนั้นบางครั้งก็ต้องยอมปล่อยให้เด็ก ๆ ได้ทำตามวิธีของเขาเอง ซึ่งเมื่อผลงานปรากฏก็จะเห็นว่าพวกเขาสามารถทำงานได้

**“นอกจากผลในเรื่องของความสัมพันธ์ของกลุ่มเยาวชนแล้ว
ผลลัพธ์ที่สัมผัสได้คือ เด็กๆ มีความรู้เกี่ยวกับชุมชน
และมีความรู้สึกภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิดของตนเอง”**

ถ้าเทียบกับเป้าหมายที่เราคิดไว้ เราอาจจะคิดไม่เหมือนเด็ก แต่เขาก็คิดของเขาได้ดี เราก็ต้องฟังเขา เด็กสมัยนี้ไม่เหมือนเด็กสมัยเก่า บางครั้งเขาก็มั่นใจ ไม่ค่อยฟัง แต่เมื่อปล่อยให้ทำงานเขาก็ทำได้

นอกจากผลในเรื่องของความสัมพันธ์ของกลุ่มเยาวชนแล้ว ผลลัพธ์ที่สัมผัสได้คือ **เด็กๆ มีความรู้เกี่ยวกับชุมชน และมีความรู้สึกภาคภูมิใจในถิ่นกำเนิดของตนเอง** สิ่งนี้สะท้อนผ่านการแสดงละครในงานบวงสรวงเจ้าหลวงเมืองลำที่พระปลัดคงศิลป์บอกว่า สามารถแสดงได้สมจริงเกินที่คาดหมายไว้ สามารถนำเสนอประวัติของหมู่บ้านได้อย่างลงตัว จึงเชื่อมั่นได้ว่า เยาวชนกลุ่มนี้จะเติบโตมาเป็นแรงผลักดันในการพัฒนาหมู่บ้านต่อไปในอนาคต

จากเด็กที่ติดโซเชียลมีเดีย วันๆ เอาแต่ก้มหน้าก้มตาเล่นโทรศัพท์ เมื่อพวกเขาก้าวข้ามความสุขในโลกส่วนตัวของตนเอง อาสาเข้ามาเรียนรู้รากเหง้าวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนบ้านหนองบัว การสืบค้นประวัติชุมชน นอกจากจะทำให้พวกเขารู้ตัว รู้ตนแล้ว ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนทั้งรุ่นเก่ารุ่นใหม่มั่นแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น สิ่งที่ค้นพบยิ่งทำให้เกิดความรู้สึกรักและภาคภูมิใจในชาติพันธุ์ของตนเอง จนวันนี้พวกเขากล้าพูดเต็มปากเต็มคำได้ว่า **“ไม่อายแล้ว เพราะพวกเขารู้จักบ้านของตัวเองแล้ว”**

โครงการเรียนรู้ครีอยุธยาและการสืบเสาะ
เรื่องราวภาพแห่งอดีตถึงปัจจุบัน

พี่เลี้ยงชุมชน

พระปลัดคงศิลป์ ภาทราวูโร

นันธมน คำครุฑ

ทีมทำงาน

ปาลิดา อินต๊ะแสน

สรวิฑูรย์ มาตรา

กรรณชัย ปัญญานันท์

ธนพล อ่อนช้อย

พิทยุต์ม์ เทพอินทร์

ณัฐพัชร อินต๊ะแสน

ศุภกิตติ ภิมาลย์

นครินทร์ วิลลาไล

ธีรภัทร อินต๊ะแสน

พันธกานต์ กลิ่นอุทัย

ศุภโชค ปารมภ์

ปลูก...เพื่อรักษ์ และเรียนรู้

โครงการต้นกล้านาทุ่นรักสิ่งแวดล้อม
น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง

ปลูก...เพื่อรักษาและเรียนรู้

เพราะอยากพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่ เมื่อโครงการเสริมศักยภาพ
เครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน ชักชวนทำโครงการ อบต.นาทะนุงจึงชวน
แกนนำเยาวชนในตำบลนาทะนุงทำโครงการ
ต้นกล้านาทะนุงรักสิ่งแวดล้อมน้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง

ขั้นตอน

1

แกนนำจัดประชุม
สมาชิกในทีม
เพื่อหารือเกี่ยวกับการทำโครงการ

2

เลือกกิจกรรมของโครงการ
เลือกทำการเกษตร
เพราะเป็นเรื่องที่ถนัด

เส้นทางพัฒนาตนเองของเยาวชน
นาทะนุง เป็นเส้นทางที่เจ้าตัวนำพา
ตัวเองมาเรียนรู้ด้วยการลงมือทำจริง
โดยมีผู้ใหญ่ใจดีคอยประคับประคอง
อยู่ใกล้ๆ กระบวนการทำงานที่ใส่ใจ
หาความรู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้ก่อนลงมือทำ
กลายเป็นลักษณะนิสัยฝังรุดติดตัว

ตำบลนาทะนุง ตั้งอยู่ในอำเภอนาหมื่น จังหวัดน่าน มีเนื้อที่ทั้งหมด 399 ตารางกิโลเมตร หรือประมาณ 247,380 ไร่ สภาพพื้นที่เป็นป่าเขาสูงชัน มีป่าไม้ กระจายกระจายทั่วไป มีที่ราบน้อยเพียงร้อยละ 3 ของพื้นที่ ทั้งหมด แบ่งออกเป็น 17 หมู่บ้าน 1,471 หลังคาเรือน และมีประชากรทั้งสิ้น 4,926 คน แยกเป็นชาย 2,514 คน หญิง 2,412 คน คนนาทะนุงส่วนใหญ่ทำไร่ข้าวโพด และ มะขามหวาน

ตำบลนาทะนุง มีเยาวชนในตำบลที่ศึกษาอยู่ใน ระดับมัธยมศึกษาประมาณ 200 คน ส่วนใหญ่ดำเนินชีวิต เหมือนเยาวชนทั่วๆ ไป บางส่วนใช้เวลาว่างด้วยการ ไปไร่ไปสวน ช่วยงานพ่อแม่ในไร่ข้าวโพด ช่วยทำงานบ้าน ในชุมชนไม่มีสถานที่ท่องเที่ยวหรือสถานบันเทิงยาม ค่ำคืนให้ไปมั่วสุม แม้จะมีปัญหาเรื่องการทะเลาะวิวาท ปัญหายาเสพติดบ้าง หรือการเล่นอินเทอร์เน็ตก็เกินไป ตามสภาพของวัย โดยบริบทของชุมชนจึงสามารถจัดการ

ได้โดยตัวชุมชนเอง อีกทั้งหน่วยงานในพื้นที่ยังร่วมมือกัน
กวดขันดูแลอย่างใกล้ชิด ปัญหาด้านเด็กและเยาวชนของ
ที่นี่จึงไม่มีความรุนแรงถึงขั้นที่เกินกว่าจะจัดการได้

ในส่วนของการศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบล
นาทะนุง (อบต.นาทะนุง) มีการส่งเสริมกิจกรรมของเด็ก
และเยาวชนต่อเนื่องมาโดยตลอด การดำเนินงานที่ผ่านมา
ได้สร้างแกนนำเยาวชนรุ่นแล้วรุ่นเล่า ซึ่งหนึ่งในนั้นคือ
หนูนึง-วิวิศนา ณะเนตร ซึ่งเติบโตมาพร้อมกับ
การร่วมกิจกรรมของสภาเด็กและเยาวชนตำบลนาทะนุง
จากวันวานที่เป็นเด็กน้อยเข้าร่วมกิจกรรม พัฒนาศักยภาพ
สู่บทบาทแกนนำ และประธานสภาเด็กและเยาวชนในวันนี้
เมื่อมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วุดโปงคำ) เข้ามา
แนะนำโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชน
จังหวัดน่าน กับทีมงาน อบต.นาทะนุง จึงเกิดความสนใจ
ด้วยคิดว่าเป็นโอกาสดีที่จะฝึกทักษะ และสร้างแกนนำ
รุ่นใหม่ ๆ

คว่า “โอกาส” พัฒนาตน พัฒนาก็

หนูนึงในฐานะพี่ใหญ่ของสภาเด็กและเยาวชน
จึงจัดประชุมกรรมการและสมาชิกเพื่อหารือและขอ
ความเห็น ว่า อยากทำโครงการหรือไม่ และถ้าอยากทำ
จะทำเรื่องอะไร คำตอบจากสมาชิกทั้งหมด คือ อยากทำ
โดยมีประเด็นที่แตกต่างหลากหลาย ทั้งการอนุรักษ์ป่า
ดนตรี กีฬา การเกษตร แต่เมื่อร่วมกันวิเคราะห์ถึง
**ความเป็นไปได้ของการทำงานแล้ว จึงเลือกที่จะเรียนรู้
เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงผ่านการทำกิจกรรมด้านการ
เกษตรและการปลูกป่าเพื่อฟื้นฟูสิ่งแวดล้อม** เนื่องจาก
เป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับการทำงานของ อบต.
นาทะนุงที่พร้อมจะสนับสนุนทั้งสถานที่ และความรู้
สำหรับกิจกรรมเล่นกีฬามีการสนับสนุนอยู่แล้ว ทั้งจาก
โรงเรียน และ อบต. ที่จัดแข่งขันกีฬาเยาวชนเป็นประจำ
ทุกปี ส่วนกิจกรรมการเล่นดนตรีนั้น ในอดีตเคยได้รับการ
สนับสนุนมาก่อน แต่สมาชิกกลุ่มก็ค่อย ๆ กระจายกระจาย
สลายตัวไปในที่สุด ด้านกิจกรรมปลูกป่าเป็นกิจกรรม

“การทำงานดังกล่าวสะท้อนถึงความรักของน้องๆ เพราะว่าทุกคนมารดน้ำ ในวันที่ตนเองรับผิดชอบ แม้ว่าเด็กในชุมชนแต่ละคนจะมีการงานบ้านที่ต้องรับผิดชอบ นอกเหนือจากการเรียน แต่ทุกคนจะรู้หน้าที่ว่า ทำงานบ้านให้เสร็จ แล้วมาทำงานของกลุ่ม”

สำคัญที่เยาวชนเลือกที่จะผนวกไว้เป็นส่วนหนึ่งในการดำเนินโครงการ ด้วยตระหนักว่า พื้นที่จังหวัดน่านมีการถางป่าทำไร่กันมาก จึงต้องการที่จะปลูกป่าทดแทน

หนุ่ยหนึ่งเล่าอย่างตื่นเต้นว่า เธอมีโอกาสทำโครงการเป็นครั้งแรกในชีวิต เพราะคำว่า “โครงการ” เป็นสิ่งที่ยิ่งใหญ่และกว้างมากในความรู้สึกของเธอ แต่เมื่อพี่เลี้ยงโครงการบอกว่า สามารถคิดในเรื่องเล็กๆ และเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นได้จริงในชุมชนของตนเอง “เดิมการทำกิจกรรมของเด็กและเยาวชนในตำบล เป็นการรวมกันเฉพาะกิจ ถ้ามีกิจกรรมก็ไปร่วม นี่เป็นครั้งแรกที่เยาวชนจะได้ทำโครงการของตนเอง”

ประเด็นการทำงานด้านการเกษตรที่กลุ่มสนใจ คือ การปลูกมะนาวในท่อซีเมนต์ เพราะเห็นว่า มีคนในชุมชนทำได้ผลและสร้างรายได้เป็นอย่างดี อีกทั้งอบต.นาทุ่มมีแผนจะพัฒนาพื้นที่ว่างบริเวณที่ทำการให้เป็นศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง การทำโครงการของเด็กๆ จึงเป็นส่วนหนึ่งที่เติมเต็มความสมบูรณ์ของศูนย์การเรียนรู้ และมั่นใจได้ว่าจะเป็นโอกาสที่เด็กและเยาวชนจะได้เรียนรู้ไปพร้อมๆ กันด้วย

“มะนาวในท่อซีเมนต์มีคนปลูกกันเยอะ เราไม่ได้หวังอะไรมาก เพียงอยากให้เยาวชนได้ศึกษาเรียนรู้ และมีผลผลิตป้อนตลาดภายในท้องถิ่นของเรา” หนุ่ยหนึ่งเล่า

ก่อนเริ่มลงมือทำงานทีมได้ขอให้เจ้าหน้าที่ อบต. ช่วยประสานงานเชิญตัวแทนเยาวชนจากแต่ละหมู่บ้านมาประชุมเพื่อชี้แจงโครงการ กลุ่มเยาวชนชายส่วนหนึ่งออกตัวว่า ยินดีช่วยเหลือด้านแรงงาน แต่ไม่ถนัดที่จะต้องมาประชุมบ่อยๆ ดังนั้นทีมงานจึงมีแต่กลุ่มหญิงล้วน โดยมีหนุ่ยหนึ่งเป็นหัวหน้าทีมรับผิดชอบดูแลพาพร้อม

การทำงาน นำทำกิจกรรมต่างๆ ภายใต้การสนับสนุนของทีมงาน ซึ่งได้แก่ สโรชา ประน้อย อริสา ชันเชียง ญัฐธิดา ชาเทพ ศุภคินี เสนใส และกลุ่มน้องๆ ที่สนใจเรียนรู้และพัฒนาตนเอง เช่น จ๊ะจ๋า-อารียา ปันติ จ๋า-จิรัชยา ทากัน พลอย-ลักขณา ปาเป้ง และ อ้อม-ธีรวัธรา ปาเป้ง

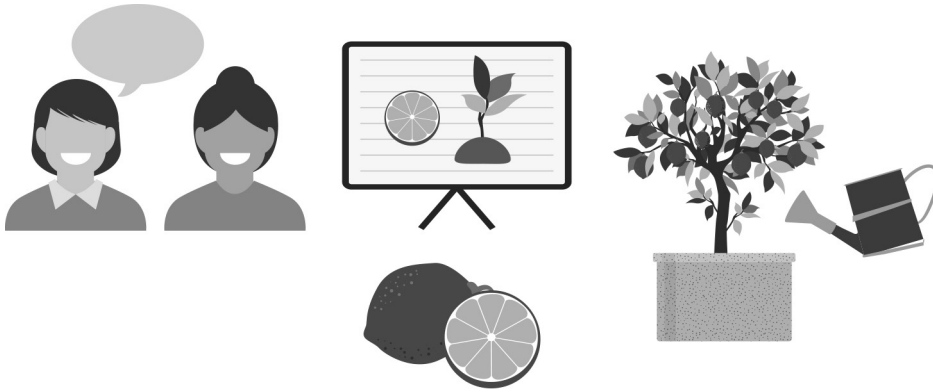
“เห็นพี่ทำก็อยากทำบ้าง พี่เขาทำค่าย ทำกิจกรรมต่างๆ มากมาย อยากมีความรู้และกล้าแสดงออกเหมือนพี่หนึ่ง” จ๊ะจ๋าเล่าถึงแรงบันดาลใจในการร่วมเรียนรู้

ทีมงานร่วมกันวางแผนการทำงานโดยเริ่มจากการรับสมัครผู้สนใจร่วมเรียนรู้การปลูกมะนาวในท่อ เพราะแม้ว่าจะเป็นกิจกรรมของกลุ่มเด็กและเยาวชน แต่ก็ เป็นกิจกรรมที่ผู้เข้าร่วมต้องสมัครใจ สนใจทำจริงๆ และสามารถทำได้อย่างต่อเนื่อง ทีมงานช่วยกันประชาสัมพันธ์โครงการ ทั้งการขออนุญาตคุณครูเข้าไปพูดคุยกับน้องๆ ในห้องเรียนที่โรงเรียนนาหมื่นวิทยาคม และการชักชวนตัวต่อตัว จนได้กลุ่มเยาวชน 20 คน ที่พร้อมจะร่วมปลูกมะนาวและพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงร่วมกัน

เรียนรู้จากมือที่เปื้อนดิน

เมื่อมีกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจนแล้ว ทีมงานจึงได้วางแผนการฝึกปลูกมะนาว โดยประสานวิทยากรมาให้ความรู้เรื่องการปลูกมะนาวในท่อซีเมนต์ เตรียมสถานที่เตรียมอุปกรณ์ เมื่อทุกอย่างพร้อมจึงได้ลงมือเรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริง

“เราไม่ได้จัดการอบรม แต่เรานัดมารวมกันที่จุดจะทำ แล้วเชิญวิทยากรมาสอนในวันนั้นเลย โดยมี อบต.ช่วย

จัดการเรื่องการขนวัสดุ เช่น ดิน ปุ๋ย ท่อซีเมนต์ ส่วนพันธุ์ต้นมะนาววิทยากรนำมาให้” หนุหงเหล้า

มะนาวพันธุ์ไร้เมล็ด พันธุ์แป้นพิจิตร และพันธุ์แป้นรำไพ เป็นพันธุ์มะนาวที่เลือกปลูก โดยเลือกปลูกมะนาวไร้เมล็ด 20 ต้น เพราะเป็นที่ต้องการของตลาด ส่วนมะนาวแป้นซึ่งน้ำจะมีกลิ่นหอมปลูกชนิดละ 8 ต้น เพื่อเปรียบเทียบผลผลิต

กระบวนการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติจริง 3 คนต่อ 1 ท่อ โดยวิทยากรแนะนำพันธุ์ สาธิตการผสมวัสดุปลูก และวิธีการปลูก เพื่อนผู้ชายที่เคยออกตัวว่าไม่ชอบเข้าประชุม มาช่วยงานที่ต้องใช้แรงคือ การขุดดินอย่างเต็มอกเต็มใจ ในขณะที่คนอื่นๆ ช่วยกันขนดินเพื่อนำไปผสมแกลบและปุ๋ย นำไปใส่ไว้ในท่อซีเมนต์ พร้อมปลูกมะนาว เสร็จสรรพ่นบรวมปลูกได้ 36 ต้น จากนั้นแบ่งเวรกันมาดูแลและรดน้ำวันละคน

เป็นเวลากว่า 3 เดือนที่เด็กๆ ช่วยกันพุ่มฟักดูแลตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ใครเป็นเวรดน้ำวันใดก็มาทำแล้วลงชื่อในสมุดอย่างซื่อสัตย์ โดยมีหนุหงเหล้าแะเวียนมาตรวจตรา

“จัดเป็นเวรมาดูแลรดน้ำ 1 คนต่อวัน มารดแค่ 1 ครั้งต่อวัน ตอนเช้าหรือตอนเย็นก็ได้ เราจะมีเอกสารให้ลงชื่อว่ารรดน้ำ แล้วเราเป็นคนตรวจดูว่ามีคนมารรดน้ำหรือไม่ มาสุ่มตรวจดูว่าดินชุ่มน้ำแล้วหรือยัง ใช้เวลารรดน้ำประมาณครึ่งชั่วโมงให้มีน้ำไหลออกจากท่อแสดงว่าพอเพียงแล้ว ตอนหลัง อดต. ดิ ดสปริงเกอร์ทำให้สะดวกมากขึ้น เวรดน้ำจึงสลายตัวไป”

หนูหนึ่งบอกว่า การทำงานสะท้อนถึงความรับผิดชอบของน้องๆ เพราะทุกคนมารดน้ำในวันที่ตนเองรับผิดชอบ แม้ว่าเด็กในชุมชนแต่ละคน จะมีภาระงานบ้านที่ต้องรับผิดชอบนอกเหนือจากการเรียน แต่ทุกคนจะรู้หน้าที่ว่า ทำงานบ้านให้เสร็จ แล้วมาทำงานของกลุ่ม ซึ่งนอกจากการปลูกมะนาวแล้ว เด็กๆ มีแผนที่จะปลูกพืชชนิดอื่นๆ เช่น ผักพื้นบ้าน พริกขี้หนู และ แก้วมังกร เพื่อใช้บริโภคในครัวเรือน ซึ่งก่อนที่จะปลูกทีมงานได้ร่วมกันสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับพืชผักที่จะปลูกจากอินเทอร์เน็ต เพื่อเพิ่มพูนความรู้ให้แก่ตนเอง และเตรียมเรียบเรียงไว้เป็นเอกสารแผ่นพับสำหรับแจกเป็นความรู้ให้แก่สมาชิกที่ร่วมโครงการ

“แผ่นพับมีเนื้อหาความรู้เรื่องการปลูกพืชที่พวกเราค้นคว้ามากันเอง เพราะเป็นสิ่งที่เราจะทำในอนาคต จึงต้องมีความรู้ติดตัวก่อนที่จะไปทำ เวลาไปเจอของจริง จะได้ทำได้” หนูหนึ่งเล่าถึงเบื้องหลังความคิดที่ให้น้องๆ สืบค้นความรู้

ส่วนการบริหารจัดการโครงการ แม้ว่าไม่ได้มีการจัดโครงสร้างอย่างชัดเจน เพราะทุกคนต่างช่วยกันทำงาน มีหนูหนึ่งเป็นหัวหน้าทีมคอยมอบหมายงาน เช่น ให้น้องจะเป็นผู้ช่วยในการจดบันทึก และทำหน้าที่เป็นเหรียญญิกของกลุ่มที่จะคอยติดตามไปเรียนรู้กับพี่ทุกครั้ง

สำหรับกิจกรรมด้านการอนุรักษ์ป่า ทีมงานได้ผนวกกิจกรรมดังกล่าวเข้ากับกิจกรรมของหน่วยงานในพื้นที่ ที่ได้จัดให้มีการปลูกต้นไม้ริมถนนเส้นทางไปปากนาย ชุมชนประมงเหนือเขื่อนสิริกิติ์ ซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญแห่งหนึ่งของจังหวัดน่าน โดยในวันที่ 12 สิงหาคมที่ผ่านมา กลุ่มเยาวชน

**“การปรับตัวดังกล่าวกลายเป็นทักษะคือ รู้จักการเข้าหาคนทั้งผู้ใหญ่
ที่ต้องอ่อนน้อมถ่อมตน แม้กระทั่งการเป็นรุ่นพี่จะเข้าหารุ่นน้อง ต้องเอาใจแลกใจ
ทำให้สามารถทำงานกับคนหลายช่วงวัยได้มากขึ้น”**

ในนามสภาเด็กและเยาวชนตำบลนาทะนุงได้เข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมดังกล่าว แต่น่าเสียดายที่เส้นทางดังกล่าวอยู่ห่างไกลจากชุมชน เด็ก ๆ ในหลายหมู่บ้านจึงไม่ค่อยมีโอกาสได้ไปดูแลต้นตะแบก ต้นคูณที่ปลูกไว้จะมีก็เฉพาะน้อง ๆ ที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้ ๆ เข้าไปดูแลแทน

การทำงานของเยาวชนจาก 17 หมู่บ้านไม่ใช่เรื่องง่าย เพราะแต่ละหมู่บ้านอยู่ห่างไกลกัน การประสานงานเรื่องเวลาจึงเป็นอุปสรรคที่ทีมงานพบ ทางออกของเรื่องนี้จึงต้องอาศัยการประสานงานผ่านแกนนำที่แบ่งสายประชาสัมพันธ์กิจกรรม ใครอยู่หมู่บ้านใดก็รับผิดชอบการประสานงานภายในหมู่บ้านของตน เช่น หมู่บ้านรับผิดชอบพื้นที่บ้านนาทะนุง ฝ่ายรับผิดชอบบ้านนาหมื่น หมู่หนึ่งรับผิดชอบบ้านขุนศรี เสริมด้วยการใช้ช่องทางเฟซบุ๊ก แต่ส่วนใหญ่เด็ก ๆ มันพบกันที่โรงเรียนอยู่แล้ว **ทั้งนี้จะมีช่วงของการทำงานที่ชะงักบ้าง เพราะเป็นธรรมชาติของเด็กต่างจังหวัดที่พอถึงช่วงปิดเทอมก็จะไปหางานทำเพื่อเก็บเงินเป็นค่าเล่าเรียน ทำให้ไม่ค่อยมีเวลาว่างในช่วงปิดเทอมสมาชิกหลายคนจึงหายหน้าหายตาไป ซึ่งทีมงานบอกว่าต้องทำใจ การจะขับเคลื่อนงานต่อก็ต้องรอเปิดเทอมที่สมาชิกกลับมาพร้อมหน้าพร้อมตา**

“เวลาทำงานมีการสรุปบทเรียนกัน ส่วนมากจะมานั่งคุยกันว่า กิจกรรมที่ทำไปมีข้อบกพร่องอะไรบ้าง เราได้ความรู้อะไร ส่วนที่ต้องปรับปรุงบ่อย ๆ คือเรื่องเวลาของสมาชิก เพราะผู้ชายไปช่วยผู้ปกครองที่ไร่ข้าวโพด ก็ต้องทำใจ เข้าใจกันหน่อย” หมู่หนึ่งเล่าถึงการทำงานที่ต้องเอาใจเขามาใส่ใจเรา

เปลี่ยนตนเอง...ก่อนเปลี่ยนใคร

แม้มะนาวยังไม่ออกผลในวันนี้ สิ่งที่เกิดขึ้นจากการทำงานโครงการที่สัมผัสได้คือการเปลี่ยนแปลงตนเองของทีมงาน โดยเฉพาะหญิงหนึ่งที่บอกว่า เธอเปลี่ยนไปมากจากคนที่ดูมาก ก็เปลี่ยนเป็นคนที่ยิ้มแย้มมากขึ้น เพราะต้องเข้าหาเพื่อชักจูงให้น้อง ๆ เข้าร่วมโครงการ **การปรับตัวดังกล่าวกลายเป็นทักษะคือ รู้จักการเข้าหาคนทั้งผู้ใหญ่ ที่ต้องอ่อนน้อมถ่อมตน แม้กระทั่งการเป็นรุ่นพี่จะเข้าหารุ่นน้อง ต้องเอาใจแลกใจ ทำให้สามารถทำงานกับคนหลายช่วงวัยได้มากขึ้น**

“โครงการนี้เป็นโครงการแรก เรารู้สึกว่าตัวเองเป็นผู้นำ ต้องนำน้อง ต้องทำเป็นตัวอย่าง ถ้าอยากรจะให้เราทำอะไรไม่สามารถบอกให้เขาทำได้อย่างเดียว เราต้องลงมือทำเป็นตัวอย่างด้วย วิธีที่จะได้ใจน้อง เราต้องเอาใจแลกใจ เราต้องทำให้เขาดูก่อน เขาจะเห็นตัวอย่างแล้ว เขาก็จะอยากทำ”

หญิงหนึ่งบอกว่า การทำโครงการแรกแบบมือใหม่หัดทำ เธอจึงมีความกังวลใจเป็นธรรมดา แต่อาศัยมีพี่เลี้ยงที่คอยให้คำปรึกษาแนะนำและอำนวยความสะดวกงานจึงดำเนินไปได้ค่อนข้างราบรื่น ซึ่งโอกาสในการทำกิจกรรมนอกห้องเรียนเหล่านี้เป็นประโยชน์กับตัวเอง และช่วยเปลี่ยนแปลงทัศนคติของเยาวชนได้ “ไม่ต้องอยู่แต่ในกะลา ออกนอกกรอบ เห็นชีวิตที่เป็นจริง ได้ลงมือปฏิบัติอย่างทำมะนาว เราต้องขุดดิน ตากแดด ก็จะมีบางคนพูดขึ้นมาเลยว่า การที่พ่อแม่ของเราต้องไปไร่มันเป็นแบบนี้เอง ก็จะมีการเปรียบเทียบขึ้นมา แล้วเขากลับไปช่วยพ่อแม่ทำไร่มากขึ้น”

**“โครงการนี้เป็นโครงการที่ต้องมาทำกิจกรรมต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 6 เดือน
ทำให้เยาวชนและพี่เลี้ยงได้มาพบปะกันอยู่เสมอ เพราะมีการประชุมกันค่อนข้างบ่อย
เมื่อเปรียบเทียบกับโครงการอื่นๆ ซึ่งกลายเป็นข้อดี เพราะเป็นการจับนื้อดความสัมพันธ์
ระหว่าง อบต. กับเยาวชนให้แน่นแฟ้นมากขึ้น”**

ส่วนน้องจะซึ่งมีพี่หนึ่งเป็นแบบอย่าง เล่าว่า
ตอนนี้พัฒนาตนเองเป็นได้ประมาณ 20 เปอร์เซ็นต์ของพี่
เช่น เรื่องความรับผิดชอบ ความกล้าแสดงออก สิ่งที่ยาก
พัฒนาเป็นพิเศษคือ อยากรู้อยากเห็น กล้าแสดงออก สำหรับ
หน้าที่ที่รับผิดชอบ คือ การดูแลเรื่องการเงินของกลุ่ม
ทำให้รู้จักวิธีการจัดการรายรับ รายจ่าย ซึ่งส่งผลต่อ
การปรับเปลี่ยนชีวิตส่วนตัว

“ปกติไม่เคยจดยารับรายจ่ายเลย พอต้องมาทำ
ต้องรับผิดชอบ แล้วพอเราจดยารับรายจ่าย เดือน ๆ หนึ่งเราใช้เงิน
ไปเท่าไร พี่เลี้ยงคอยเตือน ไหน สำหรับหนู หนูคิดว่า หนูใช้
เงินมากเกินไป ต้องลดลงมาบ้าง จะไม่ฟุ่มเฟือยแล้ว”

ด้านจ๊ะจ๋า บอกว่า เธอพยายามที่จะฝึกฝนทำตาม
ที่พี่ สอนหรือทำให้ดู มั่นใจว่าพี่ๆ สามารถสอนให้เก่งขึ้น
ได้แน่ๆ เพราะถ้าพูดเก่ง กล้าแสดงออกจะทำให้เป็น
ผู้นำและเป็นคนทำงานเพื่อบ้านตนเองเหมือนพี่ๆ

อ้อมบอกว่า ที่เข้ามาร่วมโครงการเพราะอยากเป็น
แบบพี่หนึ่งหนึ่ง แต่ก็รู้ตัวว่ายังพัฒนาได้ไม่มากนัก สิ่งที่ได้
จากการทำงานคือ รู้จักอดทนและความรับผิดชอบ
ต่อหน้าที่ ตอนนี้อยากพัฒนาขึ้น เช่น ตอนปลูกมะนาว
ทั้งร้อนทั้งเหนื่อยแต่ก็ไม่เลิก ต้องช่วยกันทำให้เสร็จ
เพราะถ้าไม่ช่วยกันก็ไม่เสร็จ และก็กระทบคนอื่นด้วย

มาถึงครึ่งทางของการทำงาน ทีมงานประเมินว่า
การเรียนรู้ด้านการเกษตรและการอนุรักษ์ป่าเป็นไปด้วยดี
แต่ยังมีจุดที่ยังอยากพัฒนาคือ การพัฒนาศักยภาพ
ความเป็นผู้นำ การกล้าแสดงออกของน้องรุ่นใหม่ ๆ ที่จะ
มารับช่วงต่อ ทั้งนี้มองว่า การสร้างโอกาสให้น้องๆ ได้
ร่วมกิจกรรม ได้ลงมือทำ และได้ไปเรียนรู้กับเครือข่าย
อย่างสม่ำเสมอ จะทำให้สามารถพัฒนาทักษะได้ การร่วม
เรียนรู้ในโครงการพัฒนาศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัด

น่านจึงเป็นเส้นทางที่จะพากลุ่มเยาวชนไปสู่เป้าหมายที่
ตั้งใจไว้

การทำงานจับนื้อดความสัมพันธ์

พิมล-ณัฐกมล ตาน้อย ผู้อำนวยการกองการศึกษา
อบต.นาทะนุง ในฐานะพี่เลี้ยงชุมชน เล่าถึงการเข้าร่วม
โครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านว่า
เกิดจากการเชิญชวนของพี่เลี้ยงโครงการ ซึ่งเมื่อได้รับฟัง
แนวคิด แนวทางการทำงานของโครงการฯ จึงเห็นว่าเป็น
โอกาสที่จะพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในพื้นที่ จึงเชิญ
กลุ่มเยาวชนประชุมเพื่อหารือ ซึ่งแกนนำเยาวชนสนใจ
เข้าร่วม

“ทุกปี อบต.จะมีโครงการพัฒนาศักยภาพเยาวชน
แต่งบประมาณอาจจะไม่เยอะเท่าไร ปีละ 10,000-20,000
บาท ใช้โอกาสนี้บ้าง ๆ ว่างก็มาจัดค่ายหรือกิจกรรมที่
น้อง ๆ เสนอตามความสนใจ แต่ละปีไม่เหมือนกัน ถ้าจะ
ทำโครงการ จะทำอะไรอะไร ตัวโครงการเราจะตั้งไว้กว้าง ๆ
ว่า ส่งเสริมศักยภาพเยาวชน ที่ผ่านมามีส่วนใหญ่จะเป็น
เข้าค่าย ฝึกอาชีพระยะสั้น”

แต่โครงการนี้มีความแตกต่างจากโครงการที่ อบต.
เคยสนับสนุนทุก 3 เดือนหรือ 6 เดือน จะทำกิจกรรมแค่
ครั้งสองครั้งแล้วเสร็จ แต่โครงการนี้เป็นโครงการที่ต้องมา
ทำกิจกรรมต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 6 เดือน ทำให้
เยาวชนและพี่เลี้ยงได้มาพบปะกันอยู่เสมอ เพราะมีการ
ประชุมกันค่อนข้างบ่อยเมื่อเปรียบเทียบกับโครงการอื่นๆ
ซึ่งกลายเป็นข้อดีเพราะเป็นการจับนื้อดความสัมพันธ์
ระหว่าง อบต. กับเยาวชนให้แน่นแฟ้นมากขึ้น บทบาท
ของพี่เลี้ยงจะเปิดโอกาสให้เยาวชนเป็นผู้ดำเนินงานเอง

ทุกขั้นตอน โดยจะทำหน้าที่เอื้ออำนวยความสะดวกในด้านการประสานงาน และการประชาสัมพันธ์งานของเยาวชนผ่านเฟสบุ๊กของ อบต.เป็นประจำ

“อยากให้เด็กเข้ามาเรียนรู้มากที่สุด บางครั้งเราต้องปล่อยให้เขาได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง ที่ผ่านมามีเหมือนเราวางให้เขาทุกอย่าง เขาทำกิจกรรมตามที่เราวางไว้ แต่โครงการนี้ฝึกให้เด็ก ๆ ได้คิด ได้ลงมือทำ ได้เรียนรู้ ได้ปฏิบัติด้วยตัวเอง เขาก็จะเกิดความภูมิใจ เกิดความเป็นเจ้าของผลงานของเขา ไม่ได้เป็นของ อบต.”

การทำงานร่วมกันทำให้ทั้งพี่เลี้ยงและแกนนำเยาวชนเห็นจุดอ่อนของการทำงานในสภาเด็กและเยาวชนว่า ที่ผ่านมามีการสร้างแกนนำเยาวชนรุ่นต่อรุ่น เช่น ขณะนี้มีสมาชิกรุ่นที่เรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 และมัธยมศึกษาปีที่ 1-2 ค่อนข้างมาก แต่ขาดกลุ่มมัธยมศึกษาปีที่ 3-5 ทำให้ขาดการสานต่อกิจกรรมต่าง ๆ ของสภาเด็กฯ ซึ่งพี่เลี้ยงบอกว่า “ต้องฝึกเด็กที่มีฐานประสบการณ์น้อย แต่เด็กกลุ่มนี้เราก็ภูมิใจกับเขา เพราะเวลาเราจัดกิจกรรมอะไร เขาให้ความสนใจมาก ก็มองในมุมบวกว่าเขาจะอยู่กับเราไปอีกหลายปี เราก็ค่อย ๆ สร้างเขาไป”

พี่เลี้ยงมองว่า แม้จะเป็นโครงการแรกที่เยาวชนได้คิด ลงมือทำเอง แต่สามารถสร้างการมีส่วนร่วมที่ผูกใจของเด็กได้ 100 เปอร์เซ็นต์ ทั้งนี้คาดหวังว่า การเรียนรู้เรื่องเศรษฐกิจพอเพียงผ่านงานด้านการเกษตรที่ได้เริ่มขึ้นจะจุดประกายให้น้อง ๆ นำไปปรับใช้ในชีวิต และในครัวเรือนของตน ซึ่ง อบต.นาทะนุง ยังคงจะสนับสนุนให้เด็ก ๆ มีส่วนร่วมในการพัฒนาศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงให้เป็นรูปเป็นร่าง เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชนต่อไป

เส้นทางพัฒนาตนเองของเยาวชนนาทะนุง เป็นเส้นทางที่เจ้าตัวนำพาตัวเองมาเรียนรู้ด้วยการลงมือทำจริง โดยมีผู้ใหญ่ใจดีคอยประคับประคองอยู่ใกล้ ๆ กระบวนการทำงานที่ใส่ใจหาความรู้ในสิ่งที่ยังไม่รู้ก่อนลงมือทำ กลายเป็นลักษณะนิสัยที่ฝังรากลึก ความต้องการพัฒนาตนเองทำให้ตั้งใจที่จะใช้การวางแผนและการสรุปทบทวนหลังกิจกรรมเป็นเครื่องมือในการคิดสะท้อนย้อนทวน เพื่อปรับปรุงงาน ปรับปรุงทีม ปรับปรุงตน นำมาสู่การขัดเกลาตนเองให้เป็นคนอ่อนโยน เอาใจเขามาใส่ใจเรา เห็นใจและให้อีกาสผู้ที่ด้อยกว่า งานที่รับผิดชอบยังสะท้อนให้เห็นตนเองจนต้องปรับเปลี่ยนนิสัยฟุ้งเฟ้อสู่ความมัธยัสถ์ การลงมือปฏิบัติการจริงในการเรียนรู้จึงเป็นการปลุกพลังของเยาวชนคนรุ่นใหม่ให้ตื่นรู้ สู่การเปลี่ยนแปลงตนเอง เพื่อรับรู้และร่วมรับผิดชอบในความเป็นไปของท้องถิ่นที่รักของตนสืบไป

โครงการต้นกล้านาทะบุงรักสิ่งแวดล้อม น้อมนำเศรษฐกิจพอเพียง

พี่เลี้ยงชุมชน

เชตุพล ตาน้อย

ณัฐกมล ตาน้อย

ทีมทำงาน

วิวิศนา ธาระเนตร

สโรชา ประน้อย

อริสา ชันเชียง

ณัฐธิดา ชาเทพ

ศุภคินี แสนใส

อารียา ปันติ

จิรัชยา ทากัน

ลักษณา ปาเป้ง

ธีรวัชร ปาเป้ง

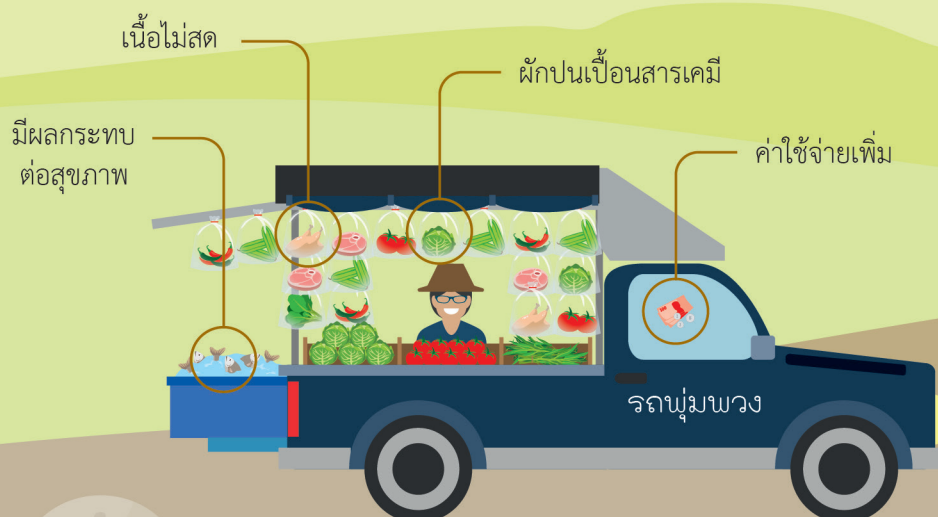

ก้าวเล็กๆ จากแปลงผัก สู่ความมั่นคงทางอาหาร

โครงการปลูกผักเพื่อลดรายจ่าย
ของครัวเรือนและชุมชนลัวะ

ชาวบ้านห้วยหมี่ ตำบลดงพญา อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
แม้จะอยู่ไกลจากเมืองใหญ่ แต่ชาวบ้านยังคงซื้อผัก อาหาร
จากรถพุ่มพวง แขนงนำเยาวชนจึงรวมตัวกัน
ทำโครงการปลูกผักเพื่อลดรายจ่ายของครัวเรือนและชุมชนลัวะ
เพื่อให้คนในชุมชนได้บริโภคผักตลอดปี

ขั้นตอนการทำงาน

1

ชี้แจงเรื่องการปลูกผัก

2

ประชุมเรื่องชนิดผักที่จะปลูก

คุณค่าของโครงการ

- สร้างความมั่นคงทางอาหารให้คนในชุมชน
- รื้อฟื้นคุณค่าเรื่องพันธุ์กรรมผักพื้นบ้าน
- เยาวชนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปประกอบอาชีพได้

วิธีคิด/ทักษะที่เปลี่ยนไป

- มีความรู้เรื่องการปลูกผัก
- มีความรับผิดชอบ
- กล้าแสดงออก กล้านำเสนอ

ประโยชน์จากการปลูกผักกินเอง

- ประหยัดค่าใช้จ่ายในการซื้อผักจากตลาด
- มีผักปลอดสารพิษไว้บริโภค
- สามารถพึ่งตนเองได้เรื่องอาหาร

3

หาอาสาสมัครร่วมทำแปลงผัก

การทำโครงการครั้งนี้ทำให้เธอเอาใจใส่
ผักที่ปลูกมากขึ้น เพราะค้นพบว่า
สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่เคยเรียนจาก
โรงเรียนมาใช้ได้จริง ในขณะเดียวกัน
การได้ลงมือปฏิบัติอย่างจริงจัง ทำให้มี
ความรู้เพิ่มขึ้น และสามารถนำไปเติมเต็ม
การเรียน ทำให้คะแนนดีขึ้น...เมื่อก่อน
ไม่สนใจผัก แต่พอทำโครงการแล้วสนใจ
มากขึ้น เพราะได้ลงมือทำ

บ้านห้วยหมี่ ตั้งอยู่หมู่ที่ 6 ตำบลดงพญา อำเภอ
บ่อเกลือ จังหวัดน่าน อยู่ทางทิศเหนือของอำเภอบ่อเกลือ
ลักษณะพื้นที่เป็นภูเขาสูงเหนือระดับน้ำทะเล 1,030 เมตร
ล้อมรอบไปด้วยผืนป่าที่ยังคงอุดมสมบูรณ์ค่อนข้างมาก
เดิมหมู่บ้านแห่งนี้มีชื่อว่า “บ้านห้วยตั้ง” เนื่องจาก
สมัยก่อนเคยเป็นพื้นที่คอมมิวนิสต์ ประชาชนที่อาศัยอยู่
ในละแวกนั้นจึงย้ายถิ่นฐานบ่อยครั้ง จนกระทั่งเหตุการณ์
สงบจึงกลับมาตั้งถิ่นฐานอีกครั้งซึ่งก็คือ “บ้านห้วยหมี่”
ในปัจจุบัน

ประชากรบ้านห้วยหมี่เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลัวะ
การสื่อสารภายในชุมชนใช้ภาษาท้องถิ่นคือ ภาษาลัวะ
ส่วนการติดต่อกับภายนอกสามารถสื่อสารภาษาไทยได้
ในหมู่บ้านมีประชากรทั้งหมด 100 ครัวเรือน 355 คน
เป็นชาย 175 คน เป็นหญิง 180 คน ประชากรนับถือ
ศาสนาพุทธ ฝี และนับถือศาสนาคริสต์บางส่วน คนใน
ชุมชนอาศัยอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และช่วยเหลือ
ซึ่งกันและกัน

นอกจากชาวบ้านห้วยหมีจะให้ความสำคัญกับการปลูกข้าวไร่เพื่อนำมาบริโภคในครัวเรือนแล้ว พืชอาหารก็ถือเป็นสิ่งสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการปลูกข้าวไร่ ซึ่งชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากพืชผักพื้นบ้านที่ขึ้นอยู่ตามธรรมชาติ โดยมีพืชผักตามฤดูกาลตั้งแต่ เห็ด หน่อไม้ พืชล้มลุก ดอกไม้ ใบและดอกของไม้พุ่ม ไปจนถึงยอดไม้หลากหลายชนิด รวมถึงผลไม้ป่า เช่น มะม่วงป่า มะไฟป่า มะขามป้อม เป็นต้น จะเห็นได้ว่าระบบนิเวศได้เชื่อมโยงถึงวิถีชีวิตและระบบการผลิตของคนในชุมชน ตั้งแต่การทำงานในไร่ ไปสู่การเก็บอาหารที่ขึ้นตามธรรมชาติ บริเวณลำห้วยและผืนป่า ทั้งนี้จากการเก็บข้อมูลด้านพืชผักที่เป็นอาหารพบว่า ชาวบ้านได้ใช้ประโยชน์จากพืชผักพื้นบ้านจำนวนมากกว่า 186 ชนิด ทั้งที่อยู่ตามป่า ริมห้วย และที่ชาวบ้านปลูกเอง

เส้นทางสู่การลดการซื้อ

เนื่องจากอยู่ในพื้นที่ห่างไกล คนในชุมชนจึงต้องพึ่งพาตนเองในเรื่องอาหารและการดำรงชีวิต แหล่งอาหารส่วนใหญ่ของคนในชุมชนมาจากทรัพยากรธรรมชาติ ดิน น้ำ ป่า การผลิตในไร่หมุนเวียน และการแลกเปลี่ยนกันภายในเครือญาติและชุมชน แต่ในระยะหลังพบว่า ชาวบ้านพึ่งพาอาหารจากตลาดหรือรถพุ่มพวงที่นำสินค้ามาขายในชุมชนมากขึ้น ทำให้มีค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น รวมทั้งพืชผักต่างๆ ที่นำมาขายอาจจะปนเปื้อนสารเคมีและยาฆ่าแมลง ซึ่งก่อให้เกิดผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายของผู้บริโภค กลุ่มเยาวชนในพื้นที่เห็นถึงปรากฏการณ์ดังกล่าว จึงรวมตัวกันทำโครงการปลูกผักเพื่อลดรายจ่ายของครัวเรือนและชุมชนลัวะ ภายใต้การสนับสนุนของโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชน จังหวัดน่าน โดยมีเป้าหมายคือ การปลูกพืชผักพื้นบ้านและผักทั่วไป

**“ชาวบ้านสามารถประหยัดเงินในการซื้อผักจากตลาดหรือจากรถพุ่มพวงมากขึ้น
ทั้งในแง่ของเงินที่ซื้อผัก หรือค่าเดินทางออกไปซื้อผักจากตลาด แต่ยอมรับว่า
การทำงานมีจุดอ่อนที่จัดการบันทึกค่าใช้จ่ายที่จะใช้เป็นหลักฐานยืนยัน
จึงตั้งใจว่า การปลูกผักครั้งต่อไปต้องมีการขอความร่วมมือจากชาวบ้าน
เพื่อบันทึกค่าใช้จ่ายที่สามารถประหยัดได้จากกิจกรรมดังกล่าว”**

เพื่อให้คนในชุมชนได้บริโภคตลอดปี ลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน รวมถึงอนุรักษ์พันธุ์ผักพื้นบ้านในชุมชน และเพื่อให้เยาวชนมีความรู้เรื่องเมล็ดพันธุ์พืชท้องถิ่น และสามารถนำไปปฏิบัติได้ในชีวิตประจำวันของตนเอง รวมถึงเพื่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีในกลุ่มเยาวชนและชุมชน

โดยทีมงานประกอบด้วย จิน-จินตนา ใจปิง นุ้ย-ธัญพิมล ใจปิง บีม-นิตยา ใจปิง นัต-ปราณี ใจปิง และ เขมฤทัย ใจปิง มีลูกศักดิ์-นวัตกรณ์ ใจปิง เป็นพี่เลี้ยงชุมชนและเป็นผู้ชักชวนเด็กๆ ทำโครงการ ด้วยเห็นว่า เป็นโอกาสในการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่ไม่ค่อยมีกิจกรรมอะไรให้เด็กๆ ทำมากนัก นอกจากเรียนหนังสือ และช่วยพ่อแม่ทำงานบ้านหรืองานในไร่

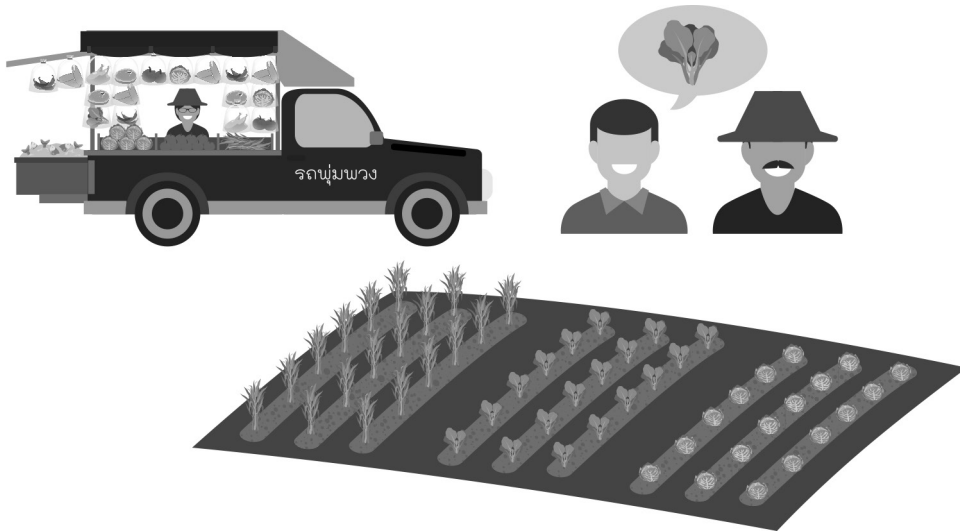
การทำงานเริ่มต้นขึ้นจากการประชุมปรึกษาหารือร่วมกันระหว่างกลุ่มเยาวชนและผู้ใหญ่ในชุมชน เพื่อชี้แจงความเป็นมาของโครงการและขอการสนับสนุนจากผู้ใหญ่ใจดีในการทำกิจกรรมต่างๆ จากนั้นจึงลงพื้นที่ เพื่อสำรวจแหล่งอาหารที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ลำห้วย ป่า และในชุมชน ซึ่งแหล่งอาหารดังกล่าว ประกอบด้วย พืชผักท้องถิ่นที่สามารถนำมาบริโภคได้ ทั้งในส่วนของชนิดและปริมาณ วิธีการเก็บหรือการนำมาบริโภค จากนั้นจึงนำข้อมูลที่ได้มาสรุปและวิเคราะห์ร่วมกันว่า พืชผักในท้องถิ่นมีอะไรบ้าง มีเพิ่มขึ้นหรือลดลง และพืชผักชนิดใดที่สามารถนำมาปลูกในแปลงได้

ดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม

เพราะต้องการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการทำโครงการ ก่อนที่จะดำเนินงานในขั้นตอนต่อไปกลุ่มเยาวชนมีแผนที่จะสอบถามความต้องการของสมาชิกในชุมชน ก่อนว่าต้องการให้ปลูกผักชนิดใดบ้าง โดยถือโอกาสที่หมู่บ้านมีการประชุมประจำเดือนเข้าไปชี้แจงรายละเอียดของโครงการ และสอบถามความต้องการของชาวบ้าน รวมทั้งประชาสัมพันธ์เพื่อหาอาสาสมัครทำแปลงผักรวมของชุมชน ซึ่งชาวบ้านในที่ประชุมสะท้อนว่า ในระยะแรกอยากให้เยาวชนปลูกผักที่ต้องซื้อจากตลาดหรือรถพุ่มพวง เพื่อลดค่าใช้จ่ายในการซื้อผัก และมีข้อเสนอว่า ควรเพิ่มทางเลือกให้เยาวชนบางส่วนทำแปลงผักที่บ้านด้วย เพราะจะได้มีคนช่วยดูแลในยามที่ทีมงานต้องไปเรียนหนังสือในตัวอำเภอ

ทั้งนี้ที่ประชุมเสนอรายการผักที่ต้องการให้ปลูก 11 ชนิด คือ ค่ะน้ำ กะหล่ำปลี ขึ้นฉ่าย ผักชี กะเพรา ผักกวางตุ้ง ถั่วลันเตา ถั่วฝักยาว ผักกาด ผักบุ้ง ผักกาดฮ่องเต้ และทีมงานปรับแผนงานจากการปลูกผักแปลงรวม เป็นการกระจายพันธุ์ผักไปให้ผู้สนใจจำนวน 20 ครัวเรือนปลูกที่บ้านด้วย

วันหยุดเสาร์อาทิตย์คือวันที่ทีมงานนัดหมายกับเพื่อนๆ เยาวชนในชุมชนช่วยกันทำแปลงผักรวมในพื้นที่สาธารณะของหมู่บ้าน เพื่อปลูกผัก 11 ชนิด โดยแต่ละคนเลือกปลูกผักที่ตนเองชอบกิน การปลูกผักนั้นไม่ยาก แต่การดูแลระหว่างทางเป็นเรื่องที่ทีมงานหนักใจ

เพราะแต่ละคนล้วนต้องไปอยู่ในตัวอำเภอตั้งแต่วันจันทร์ถึงวันศุกร์เพื่อเรียนหนังสือ จึงต้องหาน้องๆ ที่เรียนอยู่ในชุมชนช่วยดูแลแปลงผักซึ่งต้องรดน้ำวันละ 2 เวลา เข้าเย็น ซึ่งก็ได้น้องๆ ของนุ้ยอาสาเป็นผู้ช่วยดูแลให้อย่างเต็มที่

“เราปลูกที่แปลงรวมและเอาไปปลูกที่บ้านด้วย เช่น กวางตุ้ง ผักกาดเขียวปลี แม่ช่วยหนูดูแลเพราะหนูไปโรงเรียนกลับบ้านเสาร์อาทิตย์ บางทีกลับมาก็เหนื่อย แต่ทำเพราะว่าสนุก ได้ใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์ เพราะปกติเสาร์อาทิตย์ ไม่มีอะไรทำก็ไปไร่” นุ้ยเล่า

ระหว่างที่รอผักโต ทีมงานได้ร่วมกันสำรวจผักพื้นบ้านที่มีอยู่ในชุมชนและในป่า ด้วยสภาพป่าที่อุดมสมบูรณ์ทำให้ชุมชนยังมีแหล่งอาหารที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และเป็นปกติของคนที่นี่ที่เวลาเข้าป่าก็จะเก็บผักที่พบมาเป็นอาหารด้วย โดยผักที่มีมากที่สุดคือ ผักกูด และผักดง

การดูแลผักที่ปลูก ทีมงานจะใช้เวลาในวันหยุด ถอนหญ้า ใส่ปุ๋ย โดยใช้ปุ๋ยคอกจากมูลของสัตว์เลี้ยงที่มีอยู่ในชุมชน โดยตั้งใจว่า ผักที่ปลูกต้องเป็นผักอินทรีย์ที่ปลอดจากสารพิษตกค้าง **ความรู้จากโรงเรียนจึงถูกนำมาปรับใช้ในการดูแลแปลงผัก**

“การดูแลแปลงรวม พวกเราช่วยกันดูแลทั้งหมดไม่ได้มีใครเป็นเจ้าของ ทั้งช่วยกันเตรียมแปลง หว่านเมล็ด ดูการงอกว่าดีไหม ถ้าไม่ดีก็ต้องนำส่วนที่งอกดีมาปลูกเสริม ถ้ามีเห็บเข้าขึ้นก็ต้องถอน ช่วยกันรดน้ำผักทุกวัน และใส่ปุ๋ยคอกที่เก็บจากคอกวัว” บีมเล่าถึงการดูแลแปลงผัก

“สิ่งแวดล้อมในชุมชนของเรายังดีอยู่ อยู่ในชุมชนไม่วุ่นวายเหมือนในเมือง ไม่มีมลพิษอะ
หลังจากเรากำโครงการปลูกผัก ก็มีคนปลูกผักเพิ่มขึ้นที่บ้านของเขา
แต่คิดว่าแทนที่จะปลูกผักเช่นนี้ทุกๆ ปี เราน่าจะรักษาป่าให้ดี
แล้วเราเก็บผักพื้นบ้านมากิน เพราะถ้ารักษาป่าให้น้ำก็จะดีด้วย”

ผลลัพธ์...ถึงอกงาม

40 วันผ่านไป ผักโตเต็มที่เก็บกินได้ ทีมงานบอกกล่าว
คนทั้งชุมชนให้มาเก็บผักไปกินได้ โดยไม่ห้ามไม่หวง

“ผักที่เก็บกินได้เป็นอย่างแรกคือ ค่ะน้ำ เอาไปผัดกิน
รู้สึกอร่อยมาก ชาวบ้านเขาชอบผักที่พวกเราปลูก”
บีมบอกเล่าถึงความรู้สึก

ค่ะน้ำ ผักกาดกวาดตุง ช่อเต้ คือผักที่อกงามดี
ส่วนขึ้นฉ่ายนั้นให้ผลผลิตไม่ดึก ผักในแปลงรวมที่ปลูกไว้
ชาวบ้านสามารถทยอยเก็บกินเป็นช่วง ๆ ตลอดระยะเวลา
เวลา 2 สัปดาห์ ช่วยลดค่าใช้จ่ายที่ต้องซื้อผักลงได้
บางส่วน เมื่อผักขายทีมงานตั้งใจจะปลูกใหม่ แต่เข้าสู่
ฤดูร้อน ซึ่งเป็นช่วงที่ชุมชนจะขาดแคลนน้ำ ดังนั้นตลอด
3 เดือนตั้งแต่เดือนมีนาคมถึงพฤษภาคม จึงเป็นช่วงที่
ไม่สามารถปลูกผักในแปลงรวมได้ ทีมงานจึงต้องปรับ
เปลี่ยนนำไปปลูกในพื้นที่ข้างบ้านของใครของมันแทน

ทีมงานใช้วิธีการสังเกต พบว่า ชาวบ้านสามารถ
ประหยัดเงินในการซื้อผักจากตลาดหรือจากรถพุ่มพวง
มากขึ้น ทั้งในแง่ของเงินที่ซื้อผัก หรือค่าเดินทางออกไป
ซื้อผักจากตลาด แต่ยอมรับว่า การทำงานมีจุดอ่อน
ที่ขาดการบันทึกค่าใช้จ่ายที่จะใช้เป็นหลักฐานยืนยัน
จึงตั้งใจว่า การปลูกผักครั้งต่อไปต้องมีการขอความ
ร่วมมือจากชาวบ้านเพื่อบันทึกค่าใช้จ่ายที่สามารถ
ประหยัดได้จากกิจกรรมดังกล่าว

“ทำโครงการนี้ยากตรงตอนขุดแปลง เพราะมันรกมาก
เราต้องถางหญ้าใหม่ทั้งหมด ใช้เวลาถางประมาณ 2-3 วัน
กว่าจะเสร็จ รวมทั้งขุดแปลงด้วย ปลูกอีก 1 วัน เหนื่อย
แต่ทำแล้วคุ้ม” บีม

ทีมงานมีแผนการในอนาคตที่จะหาพันธุ์ผักจากป่า
มาทดลองปลูกไว้ใกล้บ้าน เพื่อความสะดวกในการเก็บกิน
นัดเล่าว่า ปกติตอนอยู่โรงเรียนนักเรียนทุกคนต้องปลูก
ผักเพื่อใช้เป็นอาหารกลางวันอยู่แล้ว แต่ตอนนั้นก็ทำ
ไปโดยไม่ได้รับรู้รู้สึกสนใจเป็นพิเศษ แต่การทำโครงการ
ครั้งนี้กลับทำให้นัดเอาใจใส่ผักที่ปลูกมากขึ้น เพราะ
พบว่า สามารถเชื่อมโยงความรู้ที่เคยเรียนจากโรงเรียน
มาใช้ได้จริง ในขณะเดียวกันการได้ลงมือปฏิบัติอย่าง
จริงจัง ก็ทำให้มีความรู้เพิ่มขึ้นและสามารถนำไป
เติมเต็มการเรียนรู้ ทำให้คะแนนดีขึ้น

“พัฒนาตนเองในเรื่องการทำงาน มีความรู้เรื่องผัก
แล้วก็เอาความรู้กลับไปปลูกผักที่โรงเรียน เพราะเรามี
ความรู้มากขึ้นกว่าเดิม คะแนนดีขึ้น เมื่อก่อนหนูไม่สนใจผัก
แต่พอทำโครงการแล้วสนใจมากขึ้น เพราะได้ลงมือทำ”
นัดเล่า

ส่วนบีมบอกว่า ได้พัฒนาตนเองในเรื่องการทำงาน
ได้เรียนรู้วิธีการปลูกผัก ดูแลผัก รู้สึกว่าตนเองได้พัฒนา
ความรู้เรื่องการอยู่กับสิ่งแวดล้อม ถ้าเรียนจบมาแล้ว
หากไม่มีงานทำ ก็มั่นใจว่าสามารถปลูกผักขายได้

สำหรับบีม บอกสั้น ๆ เพียงว่า การได้พันธุ์ผักไปปลูก
ที่บ้าน ช่วยลดค่าใช้จ่ายของครอบครัวเธอได้เป็นอย่างดี
แม้จะไม่เห็นเป็นตัวเงินแต่ทุกคนก็ได้กินอาหารโปรตีนจาก
เนื้อสัตว์เพิ่มขึ้น

ทีมงานยังคิดเชื่อมโยงเรื่องการปลูกผักไปสู่เรื่อง
การจัดการสิ่งแวดล้อม เพราะประสพภาวะแห้งแล้งด้วย
ตนเอง เมื่อในช่วงท้าย ๆ ของการทำงานเริ่มขาดแคลนน้ำ

รดแปลงผัก จึงคิดกันว่า น่าจะรักษาป่าให้ดีด้วย เพราะถ้ารักษาป่าให้ดีก็จะมีน้ำใช้ตลอดปี ความคิดที่เป็นประกายเล็กๆ ถูกจุดประเด็นขึ้นให้คิดถึงการทำงานเพื่อชุมชนในอนาคต

“สิ่งแวดล้อมในชุมชนของเรายังดีอยู่ อยู่ในชุมชนไม่วุ่นวายเหมือนในเมือง ไม่มีมลพิษเยอะ หลังจากเราทำโครงการปลูกผัก ก็มีคนปลูกผักเพิ่มขึ้นที่บ้านของเขา แต่คิดว่าแทนที่จะปลูกผักเช่นนี้ทุก ๆ ปี เราน่าจะรักษาป่าให้ดีแล้วเราเก็บผักพื้นบ้านมากิน เพราะถ้ารักษาป่าให้ดี น้ำก็จะดีด้วย” นัดเล่าถึงความคิดที่อยากสานงานต่อ

ผู้เปิดโลกพัฒนากักขยะเยาวชนบ้านห้วยหมึ

ลุงศักดิ์ ในฐานะพี่เลี้ยงชุมชนแล้วว่า เด็กบ้านห้วยหมึเป็นเด็กที่อยู่ไกลจากเมือง แม้จะไม่มีพฤติกรรมชวนปวดหัวเหมือนเด็กวัยรุ่นในเมือง แต่ก็มีความอ่อนในเรื่องของความขี้อาย ไม่กล้าแสดงออก แม้ปกติเด็กๆ จะเข้ามาช่วยเหลืองานของชุมชนอยู่บ้าง เช่น การพัฒนาหมู่บ้าน การจัดบอร์ด การทำอาหาร การเสิร์ฟน้ำตามวาระที่มีกิจกรรมหรืองานในชุมชน เหตุผลที่เขาชักชวนให้ทำโครงการนี้ก็เพื่อกระตุ้นให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาศักยภาพของเยาวชน แม้จะไม่ได้ผลในทันทีทันใด แต่การที่เด็กๆ ได้มีโอกาสไปเปิดหูเปิดตาเรียนรู้กับเพื่อนๆ ในเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน ก็ทำให้พวกเขากระตือรือร้นมากขึ้น

“ยอมรับว่าเด็กเราไม่ได้เก่ง แต่จากที่ไม่กล้าพูดเลย เมื่อครั้งไปอบรมกับเครือข่ายที่แม่จริมก็ไม่กล้าพูด แต่วันนี้ต่างจากวันนั้น ขยับขึ้นนิดหนึ่ง เห็นว่าเขาพัฒนามากขึ้น มั่นใจขึ้นจากการได้ลงมือทำเอง”

แม้ทักษะในการนำเสนอจะค่อยๆ พัฒนาขึ้น แต่สิ่งที่ลุ่มลึกดีมีใจในกลุ่มเยาวชนทีมนี้คือ ความรู้ในการปลูกผักที่สามารถนำไปเผยแพร่ในครอบครัวของตนเอง จนมีหลาย ๆ คนเริ่มเปลี่ยนพฤติกรรมปลูกผักกินเองอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนั่นหมายถึง อย่างน้อยครัวเรือนต่างๆ ก็สามารถพึ่งพาตนเองในเรื่องอาหารมากขึ้น

จากจุดเริ่มต้นที่คิดอยากช่วยเหลือคนในชุมชนให้มีพืชผักปลอดภัยไว้บริโภคตลอดปี กระบวนการทำงานได้บ่มเพาะให้ทีมงานหันกลับมาเห็น “คุณค่า” ของผักพื้นบ้านในพื้นที่ป่าในชุมชนตัวเองเกือบ 20 ชนิด จนเกิดแนวคิดที่จะเก็บรวบรวมองค์ความรู้เรื่องผักพื้นภูมิพันธุ์พื้นบ้านในชุมชนของตนเอง

ผลลัพธ์เล็กๆ จากการทำงานของกลุ่มเยาวชนได้จุดประกายทางเลือกในการสร้างแหล่งอาหารในชุมชน เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองให้มีความมั่นคงทางอาหารมากขึ้น การได้วางแผน ลงมือปฏิบัติ และชื่นชมดอกผลจากการทำงาน ได้พัฒนาทักษะการคิดเชื่อมโยงไปถึงเรื่องราวอื่นๆ เช่น การเติมเต็มกันและกันระหว่างสิ่งที่เรียนในโรงเรียนสู่การทำงานในโครงการหรือการคิดถึงเรื่องที่ยังเป็นปัญหาของชุมชน เช่น การขาดแคลนน้ำ ซึ่งกลุ่มเยาวชนบ้านห้วยหมึกคาดหมายว่า จะเก็บเอาเป็นธุระ และหาทางเพื่อแก้ปัญหาต่อไปในอนาคต

โครงการปลูกผักเพื่อลดรายจ่าย
ของครัวเรือนและชุมชนลัวะ

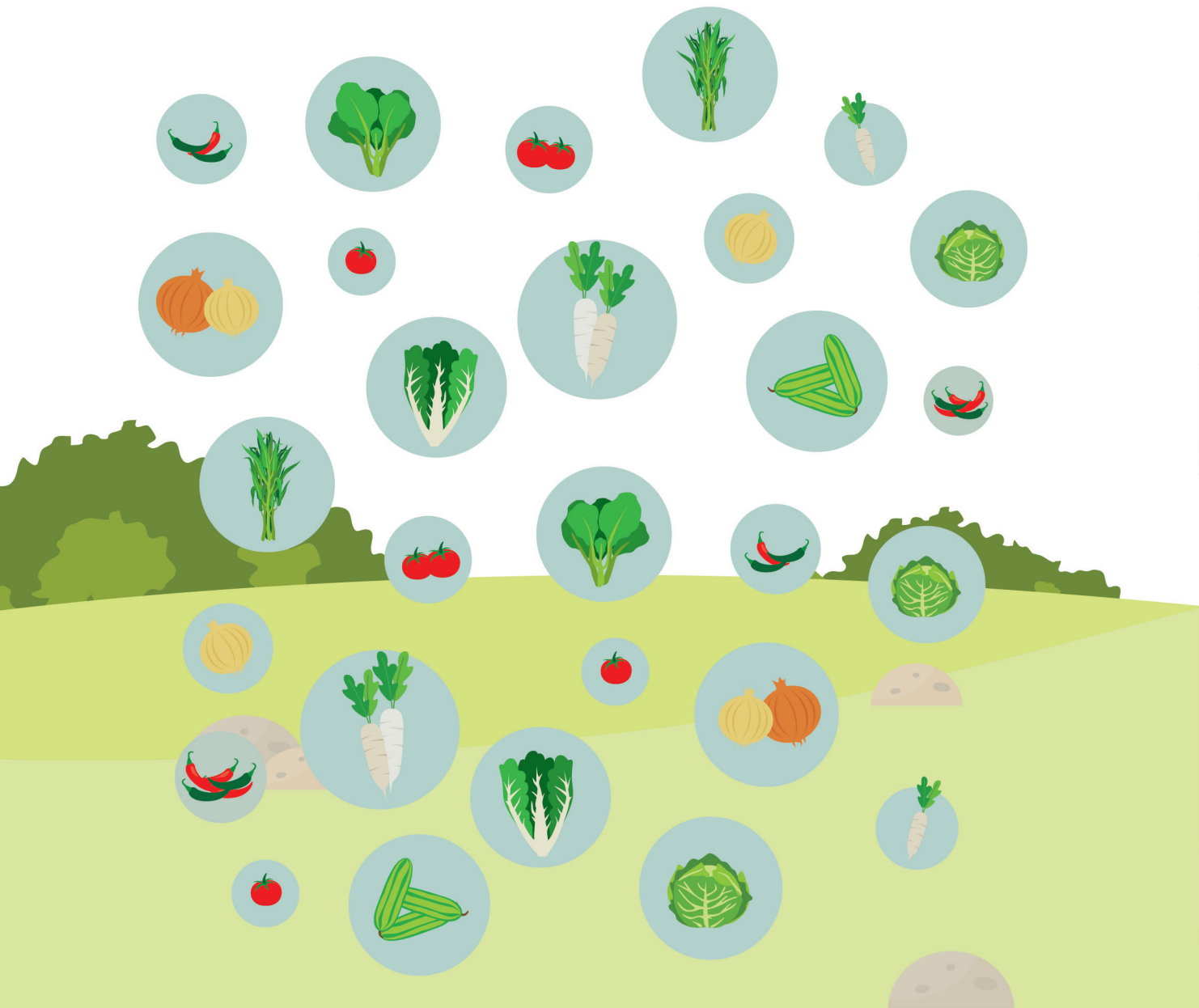
พี่เลี้ยงชุมชน
นวัตกรรม ใจปึง
ทีมงาน
จินตนา ใจปึง
ธัญพิมล ใจปึง
นิตยา ใจปึง
ปราณี ใจปึง
เขมฤทัย ใจปึง

ข้าว พ
เลี้ยงข้าว

บ้านหลังเรียน... บ้านแห่งการเรียนรู้ โครงการบ้านหลังเรียน

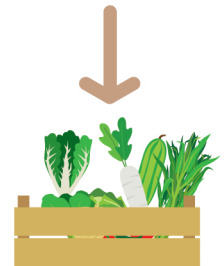
ด้วยสภาพความแห้งแล้งของชุมชน ทำให้การปลูกผักกินเอง
ของชาวบ้านที่ อำเภอบ้านหลวง จังหวัดน่าน เป็นไปได้ยาก
ชาวบ้านนิยมซื้อผักจากตลาดมากกว่าปลูกกินเอง
แกนนำเยาวชนจึงคิดทำโครงการบ้านหลังเรียน
เพื่อสร้างความมั่นคงทางอาหารให้ชุมชน

วิธีคิด/ทักษะที่เปลี่ยนไป

- เข้าใจคำว่าภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ
- การจัดการเวลา
- การวางแผนการทำงาน

ขั้นตอนการทำงาน

เก็บผลผลิต

กิจกรรมการพัฒนาเด็กให้เรียนรู้จาก
สิ่งรอบตัวเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าผู้ใหญ่วางเฉย
ทอดใจ หรือไม่ทำอะไรเพื่อช่วยกระตุ้นเด็ก
พวกเขาก็จะยิ่งถอยห่างจากสิ่งรอบตัว
การเรียนรู้จากการลงมือทำจริง ทำให้
เด็กได้ประสบการณ์ ได้ความรู้เพิ่มเติม
มากกว่าการเรียนรู้ในชั้นเรียนเพียง
อย่างเดียว แต่ที่สำคัญกว่านั้นคือ
ได้ทักษะชีวิต ทั้งฝึกความอดทน และ
ฝึกให้เยาวชนมีความพยายามทำ
ตามเป้าหมายที่วางไว้

ด้วยสภาพความแข็งแรงของชุมชน ส่งผลให้การปลูก
พืชผักสวนครัวรั้วกินได้ไว้รับประทานเองที่บ้าน กลายเป็น
เรื่องใกล้ตัวของคนในชุมชนตำบลบ้านพี อำเภอบ้านหลวง
จังหวัดน่าน อีกทั้งคนในชุมชนยังนิยมหาซื้อพืชผักจำพวก
ผักสลัด ผักบุ้ง คะน้า และหัวไชเท้า มารับประทานแทน
ผักท้องถิ่นที่ขึ้นตามฤดูกาล อบต.บ้านพีจึงต้องทำหน้าที่
จัดหาและสั่งซื้อพืชผักจากพื้นที่อื่นเข้ามาขาย เพื่อบริการ
คนในชุมชน

บ้านหลังเรียน...บ้านแห่งการเรียนรู้

อจ-อัจฉราพรรณ คำฟู แกนนำโครงการบอกเล่า
ที่ผ่านมากลุ่มเยาวชนเข้าร่วมกิจกรรมพัฒนาชุมชนกับ
อบต.เสมอ ด้วยเหตุผลคือ **รู้สึกสนุกและอยากมาเจอ
เพื่อน** ไม่ว่าจะเป็นการเล่นกีฬาหรือกิจกรรมทางศาสนา เช่น
การตักบาตรเทโว การดำนาปลูกข้าว และการสำรวจป่า
ชุมชน เป็นต้น เช่นเดียวกับเพื่อนอีกหลายคนที่ยากจะ

มาทดลองและเรียนรู้สิ่งใหม่ๆ หรือบางคนมาเพราะคำชักชวนของเพื่อน แต่ไม่ว่าจะด้วยเหตุผลใด สมาชิกทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า เมื่อได้ลงมือทำก็รู้สึกสนุกติดใจ แล้วอยากทำกิจกรรมร่วมกับ อบต. ต่อไป เมื่อที่ อบต. ชักชวนทำโครงการนี้จึงเห็นด้วยเต็มที่

โครงการบ้านหลังเรียนเป็นหนึ่งในโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน ดำเนินการโดยมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) ภายใต้การสนับสนุนของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) และ มูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) เพื่อเปิดโอกาสให้เยาวชนใช้ศักยภาพที่มีอยู่เข้ามาทำโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนสังคม มีองค์การบริหารส่วนตำบลบ้านพี้ (อบต.บ้านพี้) เป็นพี่เลี้ยง พร้อมกับชักชวนแกนนำเยาวชน อัจ เฟอร์น-ธิดารัตน์ กาญจนะบุตร และ มายด์-กมลรัตน์ ชมพู เข้ามาเป็นทีมงาน ที่มีเป้าหมายเพื่อจัดทำตลาดสีเขียวและการจัดนิทรรศการให้ความรู้

เรื่องการปลูกผักปลอดภัยให้กับคนในชุมชน โดยใช้พื้นที่ว่างหลัง อบต. ปลูกพืชผักปลอดภัยนอกฤดูกลางแจ้งเป็นทางเลือกให้คนในชุมชน ด้วยหวังว่าองค์ความรู้ด้านการปลูกผักปลอดภัยจะเป็นแนวทางให้ชาวบ้านนำไปใช้ปลูกผักบริโภคไว้รับประทานเองในครอบครัว

“ทำโครงการนี้เพราะเห็นว่า ปัจจุบันสถานการณ์ด้านความมั่นคงทางอาหารของชุมชนเริ่มมีปัญหา แม้แต่หัดก็ยังต้องรับจากที่อื่นเข้ามาขาย ยิ่งพืชผักต่างถิ่นและพืชผักนอกฤดูกลางแจ้งยิ่งหายาก” มายด์ บอกเล่าที่มาที่ไปของจุดเริ่มต้น

อีกบอกต่อว่า ช่วงที่ตัดสินใจเลือกทำโครงการทีมงานต้องวางแผนการดำเนินงานอย่างละเอียด เริ่มตั้งแต่ค้นหาสิ่งที่พวกเขาสนใจและอยากลงมือทำ ทั้งสำรวจป่าเพาะเห็ดขาย และปลูกผัก แต่ท้ายที่สุดทีมงานเห็นร่วมกันว่า การปลูกผัก น่าจะเป็นทางเลือกที่ดีที่สุด โดยใช้ความพร้อมและความรู้สึก ของทีมเป็นเกณฑ์ตัดสินใจ

“สาเหตุสำคัญที่ทำให้โครงการของพวกเขาเดินไปไม่ถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ ไม่ใช่เพราะน้ำ แต่เป็นเพราะปัญหาการจัดการเวลาของพวกเขาตัวเอง ทุกคนยอมรับว่า ตลอดเวลาการทำโครงการ พวกเขาไม่สามารถจัดสรรเวลาเข้ามาดูแลแปลงผักได้อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากแต่ละคน มีภาระหน้าที่ด้านการเรียน ทั้งในห้องเรียนและการเรียนกวดวิชาหลังเลิกเรียน ”

ด้านความพร้อม - กลุ่มเยาวชนมองว่า พวกเขา มีความรู้และทักษะการปลูกผักอยู่บ้างจากห้องเรียน ส่วนด้านความรู้สึก - พวกเขาบอกว่า การปลูกผักน่าจะทำได้ง่ายที่สุด เมื่อเทียบกับอีก 2 ตัวเลือกที่เหลือ

“พวกเราจำเป็นต้องตัด 2 เรื่องแรกออกไปเพราะ ประเมินแล้วว่า หากพวกเราจะดึงเด็กประถมศึกษามาร่วมสำรวจป่าอาจจะอันตรายเกินไป ส่วนการเพาะเห็ดเป็น เพราะช่วงเริ่มต้นโครงการเป็นช่วงหน้าหนาว เห็ดเห็ดไม่สามารถเติบโตได้เต็มที่ อาจให้ผลผลิตได้ไม่ตรงตามเป้า” อัจฉริยา เหตุผลการเลือกใจหายโครงการ

เมื่อการทำงานจริงไม่สนุกอย่างที่คิด

เพื่อให้ไปถึงเป้าหมายโครงการคือ การสร้างความมั่นคงทางอาหารให้ชุมชน และเพื่อให้ชุมชนพึ่งพาตนเองได้ ทีมงานจึงวางแผนการดำเนินงานไว้ดังนี้ ช่วงแรกเป็นเรื่องของการเตรียมพื้นที่ขึ้นแปลงปลูก และเพาะกล้า ช่วงกลางเน้นไปที่การดูแลบำรุงให้พืชผักเติบโต ส่วนช่วงท้ายคือ เก็บผลผลิตโดยวางแผนจัดตลาดสีเขียวเพื่อขายผลผลิต พร้อมกับจัดนิทรรศการเผยแพร่ความรู้เรื่องการปลูกผักปลอดภัยให้คนในชุมชนนำไปใช้ต่อไป

ช่วงวางแผน - ดูเหมือนงานทุกอย่างไม่น่าจะยาก แขนงนำทุกคนรู้สึกแบบนั้น แต่เมื่อต้องลงมือทำจริง ๆ พวกเขาไม่เคยคาดคิดมาก่อนว่า การเข้ามาทำโครงการ

ด้วยตัวเองจะต้องอาศัยความรับผิดชอบและความเสียสละมากมายขนาดนี้ ยิ่งเมื่อได้ลงมือทำจริง ถึงแม้จะได้เจอเพื่อน แต่ก็ไม่สนุกอย่างที่คิด

“เหนื่อยสุด ๆ เจ็บมือไปหมด” เฟิร์นโอดครวญ พร้อมบอกว่า พวกเขาช่วยกันพลิกพื้นผิวดิน 1 งานที่รกร้าง หลัง อบต.ให้เป็นแปลงปลูกผัก ทุกคนต่างรู้สึกได้ว่า วันนี้ไม่เหมือนกับครั้งก่อนที่พวกเขามาร่วมงานกับ อบต. เลย ความสนุกหายไป ทั้ง ๆ ที่ทำกิจกรรมบนผืนดินแปลงเดียวกัน

อัจฉริยาบอกว่า อาจเป็นเพราะ “ขาดความร่วมมือ” จากคนรอบข้าง เลยทำให้รู้สึกเหนื่อยและท้อ

“พวกเรานัดทีมทำงานผ่านทางไลน์ก่อน จากนั้นจึงชักชวนน้อง ๆ ชั้นประถมศึกษา กับมัธยมศึกษาตอนต้นที่รู้จักตามบ้าน บอกเขาว่าใครมีอุปกรณ์อะไรก็ให้เอาติดตัวมาด้วย” เฟิร์นเล่าเสริม

9 โมงเช้า ซึ่งเป็นเวลาของการนัดหมาย ปรากฏว่า... ไม่มีใครมา!!!

“พวกเราแกล้งนำมารอกันก่อน 9 โมงเช้า เพราะถือเป็นความรับผิดชอบ หากน้อง ๆ มาจะได้เจอเราทันที แต่ถึงเวลาไม่มีใครมา ตอนนั้นรู้สึกหงุดหงิดมาก ประกาศชื่อผ่านเสียงตามสายแล้ว ก็ยังไม่มีใครมา จนต้องไปดึงแขนกันมาจากบ้านเลย แต่กว่าจะมาได้ครบก็ 4 โมงเย็นแล้ว สรุปวันนั้นพวกเราไม่สามารถขึ้นแปลงปลูกได้” เฟิร์นบอกเล่าความรู้สึก

ความผิดพลาดครั้งนี้ถูกนำมาใช้เป็นบทเรียนการทำงานในครั้งต่อไป โดยทีมงานตกลงกันว่า การขึ้นแปลงปลูกครั้งต่อไปต้องระบุเวลานัดหมายล่วงหน้าเพื่อให้ทุกคนมาตรงเวลา เช่น ครั้งต่อไปวางแผนว่าจะเริ่มงาน 10 โมง ก็นัดน้องๆ มารวมกันตอน 8 โมงเช้า ซึ่งกว่าจะรวมตัวกันได้ครบก็ 10 โมงครึ่งพอดี ส่วนเพื่อนบางคนที่ยาไปเลยก็มี สำหรับแกนนำเองนัดหมายกันว่า **ต้องมารอก่อนเวลาเพื่อให้น้องๆ เห็นเป็นตัวอย่าง**

“ถ้าเรามาช้า ต่อไปก็คงไม่มีใครมาเร็ว เพราะไม่มีใครอยากมารอ เราเองยังไม่อยากรอเลย เพราะฉะนั้นเราต้องมาก่อน” มายด์บอกเล่าความรู้สึก

ยังแก็...ยังติด

เมื่อทีมงานเข้าใจตรงกันว่า “**ความไม่ตรงต่อเวลา**” เป็นปัญหาที่ทำให้การทำงานล่าช้าไม่เป็นไปตามแผน “**สมุดบันทึกความดี**” จึงถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือ เพื่อจูงใจให้น้องๆ เยาวชนคนอื่นๆ เข้ามาร่วมกิจกรรม ซึ่งแนวคิดนี้ได้มาจากการอบรมจริยธรรมของชุมชนที่ทุกคนจะได้รับสมุดบันทึกความดีไว้บันทึกคะแนน หลังจากได้ช่วยเหลือพ่อแม่ หรือทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม

กลยุทธ์ที่น้องๆ โครงการบ้านหลังเรียนนำมาใช้คือ การชักชวนให้เพื่อนๆ น้องๆ สะสมแต้มจากการทำกิจกรรมเพื่อชุมชนในแต่ละครั้ง เพื่อนำไปแลกของที่ระลึกจาก อบต. แต่เพราะขาดการวางแผนและขาดความเอาใจจริงเอาใจในการทำงาน สมุดบันทึกความดีจึงเป็นแค่สิ่งที่อยู่ในจินตนาการ ไม่ได้ถูกนำมาใช้อย่างจริงจัง

**“ข้อบกพร่องส่วนหนึ่งมาจากพี่เลี้ยงชุมชน ที่ไม่ได้สำรวจความสนใจของเยาวชนเลย
ไม่รู้ว่าเยาวชนอยากทำอะไร พอมีโครงการเข้ามา เราก็เอามาให้เด็กทำ...เขาก็ทำ
แต่ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจของเขาเอง เด็กยังรู้สึกว่าต้องฟังพาผู้ใหญ่ มีความอยากเรียนรู้
แต่ไม่ได้อยากลงมือทำด้วยตัวเองเต็มตัว ทำให้ไม่ได้ลงแรงลงใจอย่างเต็มที่”**

วันนี้...ดูเหมือนการทำงานของน้องๆ โครงการบ้าน
หลังเรียนจะทุกสิ่งทุกอย่างไม่น้อย กว่าที่จะขึ้นแปลงปลูก 8 แปลง
ได้สำเร็จ พวกเขาต้องนัดหมายกันมาทำงานถึง 4 ครั้ง และ
ใช้เวลากว่าหนึ่งอาทิตย์ จากที่คิดกันง่าย ๆ ว่า ความรู้และ
ทักษะเบื้องต้นที่เคยเรียนรู้จากในห้องเรียนและการ
อบรมของเกษตรอำเภอก็จะช่วยให้การทำโครงการของ
พวกเขาเกิดผลตามที่ตั้งใจไว้ แต่ดูท่าแล้วจะไปไม่ไหว...

เนื่องจากระยะเวลาการทำโครงการที่ล่วงเลยกว่าที่
กำหนดไว้ เมื่อฤดูแล้งมาเยือน “น้ำ” ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญ
ของการเพาะปลูกที่เคยมีอยู่เต็มบ่อหลัง อบรมก็หายไป
เหลือเพียงบ่อแห้งๆ สถานการณ์จึงเข้าขั้นวิกฤต

“พอเริ่มหว่านเมล็ดพันธุ์ผัก น้ำในสระข้างๆ แปลงผัก
ก็เริ่มแห้ง ผักที่ปลูกไว้ไม่ถึงกับตาย แต่มีขนาดเล็กมาก
จนไม่สามารถนำไปขายได้” อัจกล่าว

“หวัชเท้าหวัชเล็กมาก” มายด์หัวเราะ

ด้วยปัญหาต่างๆ ที่ทีมงานพบเจอ อัจยอมรับว่า
สาเหตุสำคัญที่ทำให้โครงการของพวกเขาเดินไปไม่ถึง
เป้าหมายที่ตั้งไว้ไม่ใช่เพราะน้ำ แต่เป็นเพราะ **ปัญหาด้าน
การจัดการเวลา** ของพวกเขานั้นเอง ทุกคนยอมรับว่า
ตลอดเวลาการทำโครงการ พวกเขาไม่สามารถจัดสรรเวลา
เข้ามาดูแลแปลงผักได้อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากแต่ละคน
มีภาระหน้าที่ด้านการเรียน ทั้งในห้องเรียนและการเรียน
กวดวิชาหลังเลิกเรียน นอกจากนี้ทีมงานบางคนศึกษาอยู่
นอกพื้นที่ จะกลับเข้ามาในชุมชนได้เฉพาะช่วงวันหยุด
สุดสัปดาห์เท่านั้น การดูแลพืชผักจึงทำได้ไม่เต็มที่

เรียนรู้จากความผิดพลาด

แม้ผลลัพธ์เรื่องการปลูกผักจะไม่ออกงามดังหวัง
แต่สิ่งที่เติบโตขึ้นในตัวพวกเขาคือ **ความเปลี่ยนแปลงที่
เกิดขึ้นในจิตใจ**

“งานที่ อบรม. ชวนเราทำ เรารู้สึกอุ่นใจว่าถ้าเข้ามา
ทำแล้ว พี่ๆ เขาจะช่วยเรา แต่พอต้องเข้ามารับผิดชอบทำ
โครงการเอง ต้องจัดการเองทุกอย่าง พวกเรารู้สึกว่ามันยาก
ต้องรับผิดชอบมากกว่าเดิม ทั้งที่ปรึกษาพี่ๆ ตลอด แต่ก็
คิดไม่ออก ไม่รู้จะทำอย่างไร สุดท้ายก็ไม่มีเวลาเข้ามา
จัดการ...แต่ถ้าถามว่าอยากทำอีกหรือเปล่า ก็ยังอยากทำ
อยู่นะ” อัจกล่าว

ขณะที่มายด์บอกว่า โครงการนี้ทำเธอเข้าใจถึงคำว่า
ภาระหน้าที่และความรับผิดชอบ “เรารู้ตัวเองว่ามาดูแล
แปลงผักน้อยมาก แค่เดือนละ 2-3 ครั้ง ถ้ามาเองคนเดียว
ก็ไม่มา ต้องรอรวมกลุ่มกันถึงจะมา”

ส่วนเฟิร์นบอกว่า ถ้าปรับปรุงได้ เราคงใส่ใจแปลง
ผักของเราให้มากกว่านี้ แบ่งหน้าที่กันเข้ามาดูแล รดน้ำ
พรวนดิน ใส่ปุ๋ยอยู่ตลอด คิดว่าผักน่าจะโตขึ้นได้ดีกว่า
ผลผลิตครั้งที่ผ่านมา

นุ้ย-ชนิสันท์ สุขยิ่ง พี่เลี้ยงชุมชนบอกว่า เยาวชน
กลุ่มนี้เข้ามาทำกิจกรรมพัฒนาชุมชนกับ อบรม. อยู่เสมอ
ถือเป็นแกนนำเยาวชนที่พร้อมเปิดรับการเรียนรู้และมี
จิตอาสา ต้องยอมรับว่า ข้อบกพร่องส่วนหนึ่งมาจาก
เราที่ไม่ได้สำรวจความสนใจของเยาวชนเลย ไม่รู้ว่า
เยาวชนเองอยากทำอะไร พอมีโครงการเข้ามา เราก็
เอามาให้เด็กทำ...เขาก็ทำ แต่ไม่ได้เกิดจากความตั้งใจ

ของเขาเอง เด็กยังรู้สึกว่าจะต้องพึ่งพาผู้ใหญ่ มีความ
อยากเรียนรู้ แต่ไม่ได้อยากลงมือทำด้วยตัวเองเต็มตัว
ทำให้ไม่ได้ลงแรงลงใจอย่างเต็มที่ ซึ่งส่วนนี้เป็นจุดที่
พวกเราต้องปรับปรุงเหมือนกัน

อย่างไรก็ตามยืนยันยั่นว่า กิจกรรมการพัฒนาเด็ก
ให้เรียนรู้จากสิ่งรอบตัวเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าผู้ใหญ่วางเฉย
ถอดใจ หรือไม่ทำอะไรเพื่อช่วยกระตุ้นเด็กเลย พวกเขาก็
จะยิ่งถอยห่างจากสิ่งรอบตัวเขา การเรียนรู้จากการลงมือ
ทำจริงทำให้เด็กได้ประสบการณ์ ได้ความรู้เพิ่มเติม
มากกว่าการเรียนในชั้นเรียนเพียงอย่างเดียว แต่ที่สำคัญ
กว่านั้น คือ ได้ทักษะชีวิต ทั้งฝึกความอดทน และฝึกให้
เยาวชนมีความพยายามทำตามเป้าหมายที่วางไว้

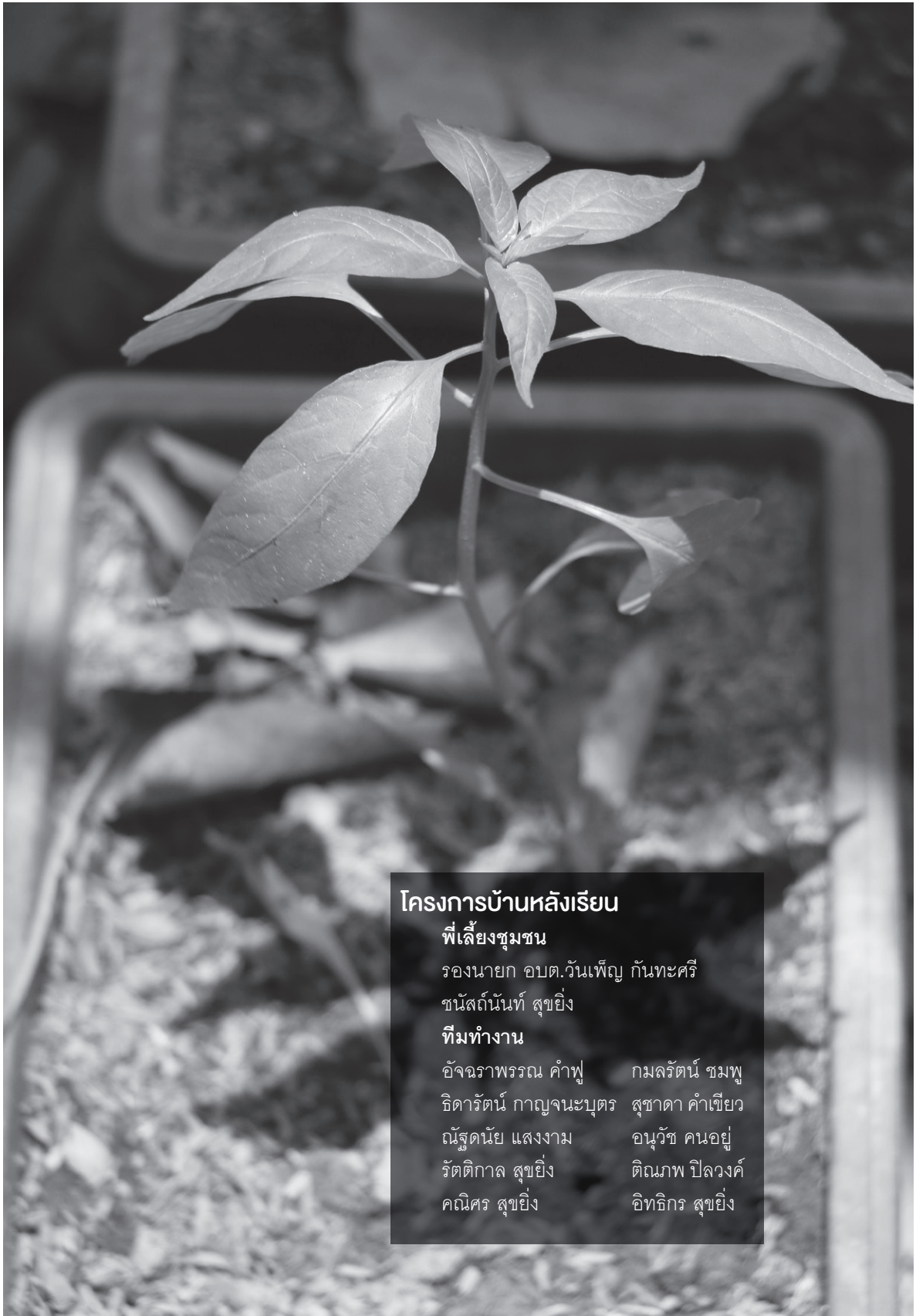
บทเรียนจากความผิดพลาดที่แกนนำเยาวชน
โครงการบ้านหลังเรียนได้รับ ทำให้พวกเขาได้เรียนรู้
และเข้าใจข้อบกพร่องในตัวเองมากขึ้น ถึงแม้เยาวชน
กลุ่มนี้จะไม่ยอมรับผิดชอบโครงการอย่างเต็มตัว
แต่ความภาคภูมิใจที่เกิดขึ้นจากการได้คิดเองทำเอง
ได้สัมผัสถึงความเหนื่อยยากในการทำงานด้วยตัวเอง
ก็ได้ทิ้งร่องรอยที่ทำให้พวกเขารู้สึกอยากทำซ้ำ ปลูกฝัง
สำนึกของการมีส่วนร่วมเพื่อทำประโยชน์ให้สังคม
ต่อไปในอนาคต

**“เป็นเรื่องน่าคิดว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะผนวกความรู้
ในห้องเรียนที่ต้องนำไปใช้ เพื่อเข้าแข่งขันต่อการประกอบอาชีพ
กับความรู้ในนอกห้องเรียนที่มีส่วนช่วยให้ชีวิตอยู่รอดได้
เพราะมีกิน ให้ผสมกลมกลืนกันอย่างสมดุลได้อย่างไร”**

เห็นได้ชัดเจนว่า การเรียนเพื่อการแข่งขัน เป็นต้นเหตุหนึ่งที่ทำให้
โครงการบ้านหลังเรียนของเยาวชนบ้านพี่ สะดุด หยุต แล้วล้มอยู่ตลอดเวลา
เนื่องจากภาระด้านการเรียน และการสอบเข้าแข่งขันเพื่อเรียนต่อ ทำให้แก่นนำ
เยาวชนไม่สามารถจัดสรรเวลาเข้ามาดูแลแปลงผักของตัวเองได้

เป็นเรื่องน่าคิดว่าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะผนวกความรู้ในห้องเรียน
ที่ต้องนำไปใช้เพื่อเข้าแข่งขันต่อการประกอบอาชีพ กับความรู้นอก
ห้องเรียนที่มีส่วนช่วยให้ชีวิตอยู่รอดได้เพราะมีกิน ให้ผสมกลมกลืนกัน
อย่างสมดุลได้อย่างไร ในสภาพสังคมที่แม้คนจะมีความรู้มากขึ้นแต่กลับมี
ทักษะการใช้ชีวิตน้อยลง อย่างที่ว่ากันว่า “ความรู้ท่วมหัว เอาตัวไม่รอด”
นั่นเอง

โครงการบ้านหลังเรียน

พี่เลี้ยงชุมชน

รองนายก อบต.วันเพ็ญ กันตะศรี

ชนัสถ์นันท์ สุขยิ่ง

ทีมทำงาน

อัจฉราพรรณ คำฟู

กมลรัตน์ ชมพู

ธิดารัตน์ กาญจนบุตร

สุชาดา คำเขียว

ณัฐดนัย แสงงาม

อนุวัช คนอยู่

รัตติกาล สุขยิ่ง

ติณภพ ปิลวงศ์

คณิศร สุขยิ่ง

อิทธิกร สุขยิ่ง

“สามเณร” กับบทบาท “พลังพลเมืองเยาวชน”

เป้าหมายในการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อตอบสนองนโยบายของการศึกษาขั้นพื้นฐานของรัฐ และช่วยให้พระภิกษุสามเณรได้รับโอกาสทางการศึกษา ช่วยเอื้ออำนวยประโยชน์เกี่ยวกับการศึกษานักธรรมบาลี และเสริมสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างชุมชนกับวัด เนื่องจากโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นโรงเรียนที่รัฐบาลตั้งขึ้นด้วยความเห็นชอบของคณะสงฆ์ เพื่อให้การศึกษาแบบให้เปล่าแก่บุตรของผู้ยากไร้และด้อยโอกาสทางการศึกษา โดยส่งเสริมและสนับสนุนให้พระภิกษุสามเณรได้ศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่กับการศึกษาวิชาสามัญ เพื่อให้เกิดประโยชน์เกื้อกูลต่อการศึกษาของชาติ และพระพุทธศาสนา กล่าวคือ ทางฝ่ายศาสนจักรได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง เป็นผู้ประพฤติปฏิบัติชอบ ดำรงอยู่ในสมณธรรม สมควรแก่ภาวะ สามารถธำรงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และถ้าหากพระภิกษุสามเณรเหล่านี้ลาสิกขาบทไปแล้ว ก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้ เข้ารับราชการหรือประกอบอาชีพที่สร้างประโยชน์ให้ก้าวหน้าแก่ตนเองและบ้านเมืองสืบไป

เมื่อมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) คิดพัฒนาศักยภาพเยาวชนในพื้นที่จังหวัดน่าน กลุ่มสามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงเป็นกลุ่มเป้าหมายหนึ่งด้วยเห็นว่า สามเณรที่เข้ามาบวชเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีต้นทุนทางครอบครัว สังคม แม้กระทั่งฐานะต่ำกว่านักเรียนทั่วไป ดังนั้นการสร้างกระบวนการคิดที่ดีให้สามเณรจึงเป็นสิ่งสำคัญ และจำเป็น เพราะจะสามารถพัฒนาให้สามเณรเป็นคนดีและมีคุณภาพได้

ดังคำที่ พระครูสุทธาจารย์ธริกิตดี พระธาตุมุทไธสน์แห่งบอกว่า เด็กที่ผ่านการสอบคัดเลือกก็จะไปเรียนโรงเรียนที่มีชื่อเสียง แต่เด็กที่เข้าไม่ถึงโอกาส ส่วนใหญ่จะมาที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม ดังนั้นที่อื่นอาจจะปั้นดินให้เป็นดาว แต่ที่นี่เราต้องไปขุดดินเพื่อเอามาดินให้เป็นดาว เมื่อเขาเข้ามาบวชเรียนแล้ววันหนึ่งต้องลาสิกขาออกไป ถ้าโรงเรียนปลูกฝังเขาในแนวทางที่ถูกที่ควร เขาจะได้มีต้นทุนตรงนี้ไปล้มตาอำปาก ส่วนสามเณรที่พึงใจศึกษาพระธรรมต่อไปก็วยังส่งเสริมตัวเองได้ดีขึ้น

ด้วยเหตุนี้การเปิดโอกาสให้สามเณรเข้ามาทำโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน จึงมีรูปแบบที่แตกต่างหลากหลาย ที่สอดคล้องกับวิถีการดำรงชีวิตของสามเณร

1. กลุ่มสามเณรที่ทำการศึกษาพระธรรมคำสอน และการเผยแผ่ศาสนาสู่ญาติโยม และคนในชุมชน เช่น โครงการเคลื่อนพระธรรมนำสู่สังคม โครงการค่ายฝึกยอดนักเทศน์มหาชาติ
2. บทบาทสามเณรในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมล้านนา เช่น โครงการต้องตุงพันชั้น และโครงการแกะสลักลายไทย (ต้องตุงลายไทย)
3. บทบาทสามเณรกับการเรียนรู้วิชาชีพ เช่น โครงการปลูกข้าวนาอินทรีย์ โครงการเพาะเห็ดนางฟ้า โครงการปลูกผักอินทรีย์ และโครงการศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง
4. บทบาทสามเณรกับการอนุรักษ์ทรัพยากรและการจัดการสิ่งแวดล้อม เช่น โครงการปลูกป่า/บวชป่าอนุรักษ์ทรัพยากร โครงการจัดการขยะภายในโรงเรียน โครงการกระดาษรีไซเคิล

แม้จะอยู่ในสมณเพศ แต่สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดน่าน ได้แสดง “บทบาท” ของการเป็น “พลังพลเมืองเยาวชน” ที่ลุกขึ้นมาทำประโยชน์เพื่อชุมชนได้เป็นอย่างดี

เรื่องราวดีๆ เหล่านี้ คือตัวอย่างของสามเณรที่หนึ่งไม่ดูตายต่อปัญหา พยายามเรียนรู้ และลงมือทำ เพื่อ “น่าน” บ้านเกิดของพวกเขา

เคลื่อนพระธรรม นำสู่สังคม

โครงการเคลื่อนพระธรรมนำสู่สังคม

การเผยแผ่พระธรรมคำสอน เป็นบทบาทของพระสงฆ์และสามเณร
แม้จะเรียนอยู่ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แต่สามเณรส่วนใหญ่ยังไม่เคย
นำหลักธรรมออกไปเผยแผ่ วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน
ได้จัดทำโครงการเคลื่อนพระธรรมไปสู่สังคม
เพื่อให้สามเณรนักเทศน์ออกเผยแผ่ธรรมให้กับญาติโยม

งานทุกอย่าง ถ้าเรารักและมีความสุขกับงานที่ทำ เราจะไม่รู้สึกเหนื่อย ยิ่งเป็นงานที่ได้แบ่งปันให้คนอื่นยังเป็นสุข เมื่อเราคิดจะทำสิ่งใหม่ก็ต้องยอมรับปัญหาอุปสรรคที่เข้ามา แต่ถ้าไม่สร้างการเปลี่ยนแปลง ยังเดินไปในเส้นเดิมเรื่อยๆ สักวันเราจะไปเหยียบเท้าคนอื่น ที่เข้ามาทำตรงนี้เพราะเราเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเองในทางที่ดีขึ้น เราจึงมั่นใจและอยากสอนคนอื่นให้หันมาพัฒนาตัวเอง

“สามเณรรู้สึกดีใจที่ได้มีโอกาสมาพบปะญาติโยมวันนี้สามเณรนำหัวข้อธรรมเรื่องอริยสัจ 4 มาบรรยายให้ญาติโยมฟัง” สามเณรวิมล สิงสาร แกนนำชุมชนเดินสายบรรยายธรรม และแกนนำโครงการเคลื่อนพระธรรมนำสู่สังคม เล่าให้ฟังถึงวิธีการกล่าวคำขึ้นต้นก่อนการบรรยายธรรมในแต่ละครั้ง

นำ “ธรรม” รับใช้ชุมชน

เดิมทีโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอกู่เพียง จังหวัดน่าน บรรจุ “การบรรยายธรรม” เป็นหนึ่งในกิจกรรมชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ.2552 โดยใช้ชื่อ “ชุมชนเดินสายบรรยายธรรม” เมื่อมีโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่านเข้ามา พระครูสถาพรธีรภิกขุ จิ่งชักชวนสามเณรวิมลรับหน้าที่เป็นแกนนำโครงการ เพื่อเผยแผ่พระธรรมให้เข้าถึงสาธารณชน

ในวงกว้าง และเพื่อให้สาธุชนมีหลักธรรมเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ สามารถดำรงชีวิตได้ด้วยสติและมีความสุขสงบมากขึ้น

สามเณรวิรพลบอกว่า หนทางที่นำมาซึ่งความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าได้อย่างถ่องแท้ จนสามารถบรรยายให้ผู้อื่นฟังได้นั้น ต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน ตั้งแต่ การศึกษาพระธรรม การฝึกทักษะการพูด จนกระทั่งการสอบทั้งต่อหน้าสามเณรแกนนำพระพี่เลี้ยง และเจ้าอาวาส โดยแต่ละขั้นตอนจะมีมาตรฐานการวัดผลแตกต่างกันออกไป

“เป้าหมายของโครงการนี้คือต้องการให้สามเณรนำหลักธรรมที่ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวันมาบรรยายให้ศรัทธาญาติโยมฟังได้อย่างถูกต้องและไม่ผิดเพี้ยน ไม่ถึงขนาดต้องนั่งเทศน์บนธรรมาสน์ เพียงแค่ยืนเทศน์ได้ 5-15 นาทีตามโอกาสก็เพียงพอแล้ว” สามเณรวิรพลกล่าว

ฝึกตน...จนเกิดสมาธิ

กระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกโครงการเคลื่อนพระธรรมนำสู่สังคม ไม่ใช่แค่การเรียนรู้ **วิธีพูด** ตามขั้นตอน แต่สามเณรพี่เลี้ยงจะสอน **วิธีคิด** ให้สามเณรรุ่นน้องเข้าใจแก่นแท้ของการเรียนรู้ นั่นคือ สมาธิ

วิธีการฝึกให้สามเณรรุ่นน้องมีสมาธิ สนใจ และใส่ใจในสิ่งที่ทำ คือ การให้ทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งอย่างจดจ่อ กล่าวคือ เมื่อฟังฟังระลึกว่ากำลังฟัง เมื่อพูดฟังระลึกว่ากำลังพูด เมื่อเขียนฟังระลึกว่ากำลังเขียน เวลาไปประชุมหรืออบรมที่ไหนก็ตาม จะไม่ให้สามเณรฟังไปจดไป แต่จะให้สามเณรตั้งใจฟัง แล้วกลับมาสรุปใจความสำคัญที่โรงเรียน ไม่เว้นแม้แต่ครั้งที่ทีมพี่เลี้ยงโครงการเข้ามาจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ตอนนั้นก็ให้สามเณรกลับมาสรุปว่าพวกเขาเรียนรู้อะไรมาบ้าง แล้วที่เรียนรู้นั้นมีประโยชน์อย่างไร

ตลอดระยะเวลาที่ได้มีโอกาสติดตามท่านเจ้าอาวาสและพระครูไปฟังเทศน์ฟังธรรมนอกสถานที่ หรือจากกิจกรรมตามเวทีต่าง ๆ นอกจากความรู้สึที่ดีใจที่ได้ออกไปนอกสถานที่แล้ว เขาระลึกอยู่เสมอว่า สิ่งนี้จะช่วยพัฒนาความสามารถของเขาให้เป็นที่ยอมรับและทำประโยชน์ต่อไปได้

“เมื่อได้เข้ามาเรียนรู้และฝึกฝนด้วยตนเอง จะรู้ว่าการบรรยายธรรม
เป็น “เครื่องมือ” ที่ช่วยพัฒนากทักษะให้สามเณรในหลายๆ ด้าน
ซึ่งกระบวนการฝึกฝนจะยิ่งทำให้สามเณรเห็นศักยภาพของตัวเองมากขึ้น”

ฝึกฝน...สลายความกลัว

สามเณรหลายรูปก่อนเข้ามาร่วมกิจกรรมชุมนุม
ยังไม่รู้แน่ชัดว่าตนเองต้องการอะไร บางรูปอยากเข้ามา
เรียนรู้หลักธรรม บางรูปอยากเข้ามาฝึกฝนตนให้มีความ
กล้าแสดงออก หรือบางรูปเข้ามาเพราะอยากพูดเก่ง
แต่เมื่อได้เข้ามาเรียนรู้และฝึกฝนด้วยตนเอง จะรู้ว่าการ
บรรยายธรรมเป็น “เครื่องมือ” ที่ช่วยพัฒนากทักษะให้
สามเณรในหลายๆ ด้าน ซึ่งกระบวนการฝึกฝนจะยิ่งทำให้
สามเณรเห็นศักยภาพของตัวเองมากขึ้น

แน่นอนว่าสิ่งที่สามเณรได้รับเป็นอย่างแรก เมื่อเข้ามา
เป็นสมาชิกชุมนุมเคลื่อนไหวพระธรรมนำสู่สังคม คือ ความรู้
เรื่องหลักธรรมและประสบการณ์จากการออกไปพบปะผู้คน
ภายนอก ตามมาด้วย **ความกล้า** แต่ก่อนจะมีความกล้า
กระบวนการ **สลายความกลัว** ก็เกิดขึ้นตลอดเส้นทาง
ดังนั้นทุกครั้งทีประกาศรับสมัครสมาชิกเข้ามาร่วมชุมนุม
สโลแกน **ความรู้เยอะ พูดเก่ง และกล้าหาญ** จึงเป็น
ตัวชูโรงที่ลืมไม่ได้

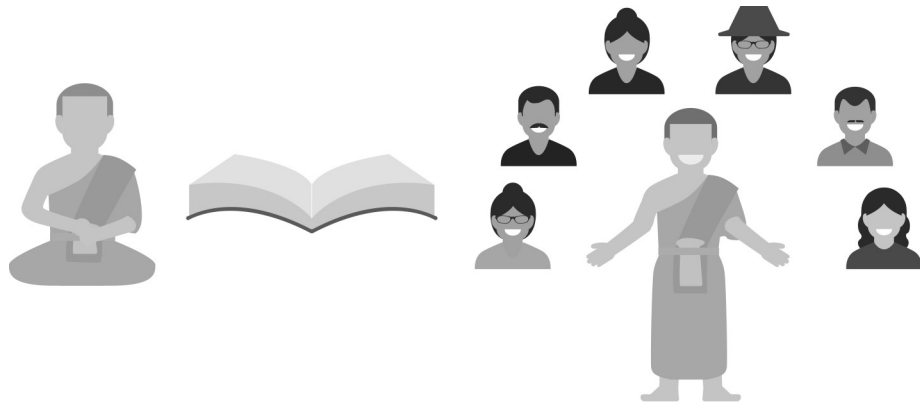
สามเณรวีรพล ยกตัวอย่างว่า สามเณรบางรูปพูด
ยากกับตัวเองมาตลอดว่า “**ชาตินี้จะไม่ยอมถือไมโครโฟน
ขึ้นพูดที่ไหน**” เมื่อคิดแบบนั้น ผลลัพธ์ก็ออกมาตามที่พูด
กล่าวคือ **ตอนไม่มีไมค์ก็พูดได้ แต่พอได้จับไมค์แล้ว
กลับพูดไม่ออกขึ้นมาเฉยๆ** การยากกับตัวเองเช่นนั้น
เป็นการสร้าง ความกลัวให้ตัวเองโดยไม่รู้ตัว สามเณร
วีรพลจึงให้สมาชิกถือไมค์ซ้อมพูดโดยไม่ต่อเข้ากับระบบ
ไฟฟ้า เพื่อให้คุ้นชินกับไมโครโฟน วิธีการนี้จะช่วยขจัด
ความกลัว จนสุดท้ายแล้ว สามเณรสามารถถือไมโครโฟน
พูดในที่ชุมชนได้อย่างชัดถ้อยชัดคำและมีความมั่นใจ

“เมื่อสลายความกลัวจนทำสิ่งหนึ่งได้สำเร็จ ต่อไปก็
กล้าทำอย่างอื่น มีความกระตือรือร้นที่จะพัฒนาตัวเองไป
เรื่อย ๆ ถ้ามีแต่อาย ไม่มีความกล้า หรือเอาแต่หลบ ๆ
ซ่อน ๆ ไม่สู้หน้าผู้คน ก็ไม่มีทางได้พัฒนาตัวเอง แต่ในทาง
กลับกัน หากสามารถทำตัวเองให้ดีขึ้นได้ก็เท่ากับเป็น
การเปิดโอกาสให้ตัวเองได้ทำประโยชน์มากขึ้น”

ที่ผ่านมาเขาได้รับโอกาสมากมายก็เพราะการกล้าพูด
กล้าแสดงออก จึงอยากส่งเสริมให้สามเณรรุ่นน้องพัฒนา
ตัวเอง เพื่อเปิดประตูไปสู่การเรียนรู้ใหม่ ๆ

หน้าที่และความรับผิดชอบ

เมื่อต้องเข้ามารับหน้าที่ดูแลสามเณรซึ่งมีตั้งแต่
รุ่นเล็กไปจนถึงรุ่นใหญ่ สามเณรวีรพล กล่าวอย่างตรงไป
ตรงมาว่า บางครั้งเขารู้สึกหนักใจ เพราะการควบคุม
สามเณรจำนวนมากให้เชื่อฟังและปฏิบัติตามระเบียบ
ข้อตกลงที่วางไว้ร่วมกัน ไม่ใช่เรื่องง่าย สามเณรรุ่นน้องมี
นิสัยใจคอแตกต่างกันออกไป จึงต้องใช้วิธีการเข้าหาให้
เหมาะกับนิสัยแต่ละคน เช่น ถ้าเณรน้องเป็นคนขี้เล่น
เขาต้องวางมาดขรึมเข้าใส่ เพื่อปรามให้เณรน้องปฏิบัติตน
อยู่ในขอบเขตในทางกลับกัน ถ้าเณรน้องเป็นคนเงียบขรึม
เขาก็ต้องปรับเปลี่ยนบุคลิกให้มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีมากขึ้น
เป็นต้น ซึ่งวิธีการเช่นนี้ช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างเขา
กับสามเณรรุ่นน้องเป็นไปด้วยดี จนเกิดความไว้วางใจ
ทำให้สามเณรรุ่นน้องมองเขาเป็นแบบอย่างในการ
ประพฤติตนในทางที่ถูกที่ชอบและตั้งใจไว้

“ในฐานะที่เราเป็นผู้นำ เราต้องเข้าใจนิสัยของทุกคน ต้องปรับเข้าหาเขา ไม่ใช่ให้เขาปรับเข้าหาเราฝ่ายเดียว”

หรือแม้แต่การวางแผนงานให้รอบคอบรัดกุมก็เป็นสิ่งสำคัญ อย่างกรณีที่ต้องเดินทางไปนอกสถานที่ สามเณรจะเตรียมอุปกรณ์จำพวกเสื้อไปด้วยเสมอ เพื่อไว้ใช้ในยามฉุกเฉิน เช่น หากอากาศในตัวอาคารที่ใช้จัดงานร้อนเกินไปก็สามารถย้ายสถานที่ไปบรรยายธรรมได้ร่มไม้โดยใช้เสื้อรองนั่งแทนได้ เป็นต้น

“แต่ละครั้งที่ไปเราไม่ได้ไปตัวเปล่า ๆ ต้องเตรียมอุปกรณ์และไปให้ถึงสถานที่จัดงานล่วงหน้าก่อนครึ่งชั่วโมง เพื่อให้เห็นสถานที่จริง ได้พูดคุยกับเจ้าภาพจัดงานเกี่ยวกับขั้นตอนต่าง ๆ หากมีอะไรต้องแก้ไขจะได้จัดการได้ทันทุกที”

สามเณรวิรพลย้ำว่า แบบแผนการทำงานตามที่กล่าวมา จะช่วยให้สามเณรตระหนักได้ว่า การลงมือทำอะไรสักอย่างต้องใส่ใจความตั้งใจและพิถีพิถัน รวมทั้งต้องมีความรับผิดชอบ ไม่ใช่หนีอยากจะทำก็ทำโดยไม่วางแผน ทำให้ไม่เสร็จแล้วปล่อยงานไปแบบทิ้ง ๆ ขว้าง ๆ ไม่ได้

“ถ้าเราไปบอกไปสอนตรง ๆ เขาอาจจะไม่เชื่อ เลยต้องทำให้ดูเป็นตัวอย่าง จะมายืนสั่งเขาอย่างเดียวโดยที่ตัวเราไม่ทำอะไร ไม่ได้ เมื่อเราทำให้เห็น ต่อไปก็ไม่ต้องสั่ง ไม่ต้องบังคับ เขาก็จะทำตาม”

สามเณรภัทร ทองแย้ม หนึ่งในสมาชิกชุมชนเดินสายบรรยายธรรมยืนยันว่าการเป็นแบบอย่างที่ดีของรุ่นพี่ ทำให้เขาอยากเจริญรอยตามและเป็นกำลังใจให้ฮึดสู้ เอาชนะความกลัวไปได้

“เห็นรุ่นพี่เขาเก่ง เราก็อยากเป็นอย่างพี่เขาบ้าง ตอนนั้นก็มีความกลัวมากขึ้น เหนื่อยบ้าง แต่ก็พยายามปรับปรุงตัวเองอยู่ตลอด เวลาเทศน์ก็จะเทศน์ให้โยมแม่ที่บ้านฟังก่อน เพื่อสร้างความมั่นใจ”

“กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น นอกจากจะทำให้เขาและสามเณรในชุมชน รู้จักวางแผน และมีความรอบคอบในการทำงานแล้ว ยังสร้างสำนึกให้พวกเขามองเห็นตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เนื่องจากได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับสาธุชนอย่างสม่ำเสมอมากขึ้น”

ถึงแม้หน้าที่ที่ต้องรับผิดชอบจะไม่ใช่งานที่ง่ายนัก แต่สามเณรวิมลกลับมองปัญหาเหล่านั้นเป็นเรื่องธรรมดา “งานทุกอย่าง ถ้าเรารักและมีความสุขกับงานที่ทำ เราจะรู้สึกเหนื่อย ยิ่งเป็นงานที่ได้แบ่งปันให้คนอื่นยิ่งเป็นสุข เมื่อเราคิดจะทำสิ่งใหม่ก็ต้องยอมรับปัญหา อุปสรรคที่เข้ามา แต่ถ้าไม่สร้างการเปลี่ยนแปลง ยังเดินไปในเส้นเดิมเรื่อย ๆ ลักวันเราก็จะไปเหยียบเท้าคนอื่น ที่เข้ามาทำตรงนี้เพราะเราเห็นความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเองในทางที่ดีขึ้น เราจึงมั่นใจและอยากสอนคนอื่นให้หันมาพัฒนาตัวเองด้วย”

ปลูกสำนึกรักชุมชนท้องถิ่น

กล่าวได้ว่า หลังจากทำโครงการนี้ ความเปลี่ยนแปลงจากการทำงานที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ **สามเณรมีโอกาสเข้าไปแสดงบทบาทของตนเองต่อชุมชนและสังคมมากขึ้น** ไม่ว่าจะเป็นการเดินทางบรรยายธรรมตามชุมชนต่างๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชุมชน และได้ทำหน้าที่ของตนในฐานะศาสนทายาท ถือเป็นความสำเร็จของโครงการที่ทำให้เหล่าสามเณรได้มีโอกาสนำธรรมะไปให้ชาวบ้านถึงในพื้นที่ เมื่อเทียบกับเดิมที่สามเณรจะปฐกถาธรรมเป็นเวลาสั้น ๆ หน้าเสาธงหรือเมื่อมีงานสำคัญทางศาสนาในวัดพระธาตุแช่แห้งเท่านั้น

นอกจากนี้ โครงการยังช่วยส่งเสริมให้สามเณรมีโอกาสออกไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากภายนอก ทั้งการเข้าร่วมอบรมการบรรยายธรรมกับกลุ่มเครือข่ายศาสนทายาทในระดับภูมิภาคและในระดับประเทศ เช่น

การฝึกอบรมสามเณรธรรมาสันททอง ซึ่งเป็นการให้ความรู้เรื่องหลักธรรมโดยตรง ถือเป็นการสร้างโอกาสการเรียนรู้ให้แก่สามเณรได้อย่างดีเยี่ยม

สามเณรวิมล บอกว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น นอกจากจะทำให้เขาและสามเณรในชุมชน **รู้จักวางแผน และมีความรอบคอบในการทำงานแล้ว ยังสร้างสำนึกให้พวกเขามองเห็นตัวเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน** เนื่องจากได้มีโอกาสทำกิจกรรมร่วมกับสาธุชนอย่างสม่ำเสมอมากขึ้น ยกตัวอย่าง ช่วงปิดเทอมภาคฤดูร้อนที่ผ่านมา ระหว่างวันที่ 1-10 เมษายน 2558 สามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดพระธาตุแช่แห้ง ได้เดินทางจากอำเภอภูเพียงไปอำเภออื่น โดยเป้าหมายในการเดินทางส่วนหนึ่งเป็นพื้นที่บ้านเกิดของสามเณรในโครงการ เช่น อำเภอแม่จริม และอำเภอสันติสุข เป็นต้น

ก่อนการเดินทางสัญจรไปปฐกถาธรรมในแต่ละพื้นที่ทางโรงเรียนจะส่งจดหมายแจ้งให้องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ของแต่ละตำบลรับทราบก่อน โดยประสานงานกับเจ้าหน้าที่ อบต.ให้นำจดหมายเข้าไปแจ้งผู้ใหญ่บ้านและลูกบ้านทราบตามลำดับ การวางแผนงานในลักษณะดังกล่าวช่วยให้การดำเนินกิจกรรมในวันจริงง่ายขึ้น เพราะทุกฝ่ายมีความเข้าใจตรงกัน สามเณรได้แสดงความสามารถและปฏิบัติหน้าที่ในฐานะศาสนทายาทอย่างเต็มกำลัง ส่วนชุมชนก็มีเวลาเตรียมความพร้อมในการเชิญชวนสาธุชนมาร่วมงานล่วงหน้า

การเดินทางบรรยายธรรมไปยังพื้นที่บ้านเกิดของสามเณรในครั้งนั้น สร้างความประทับใจให้แก่ญาติโยมเป็นอย่างมาก นอกเหนือจากความซาบซึ้งในหลักธรรมที่นำมาเผยแพร่แล้ว พ่อแม่พี่น้องในชุมชนยังได้เห็นความ

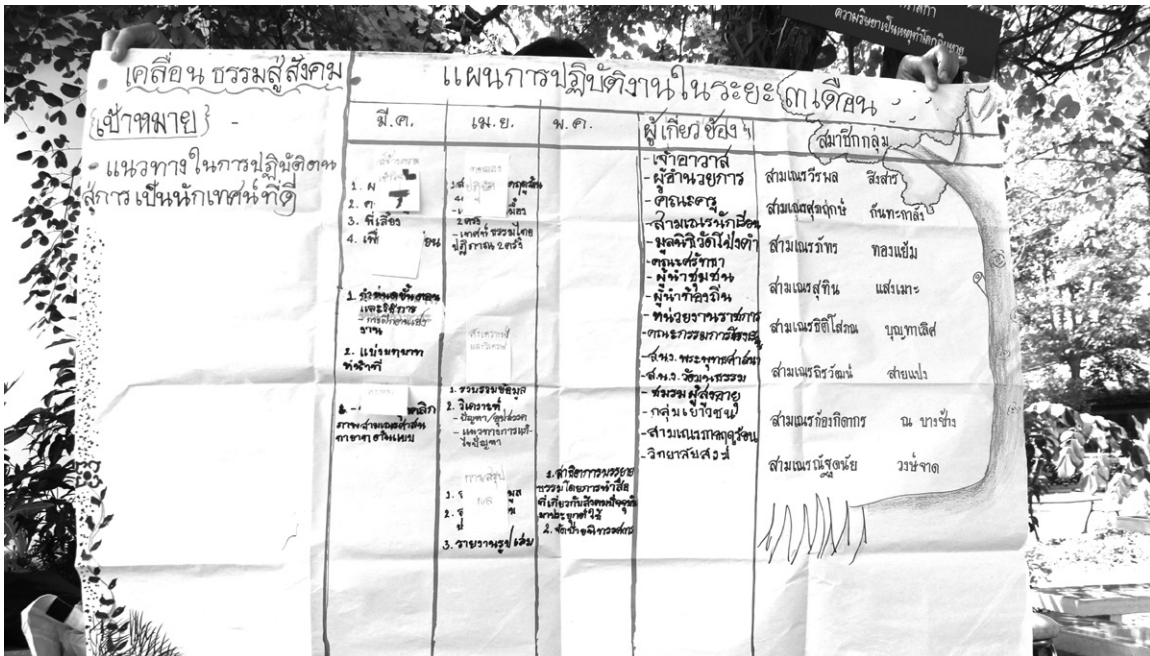
เปลี่ยนแปลงในทางที่ดีที่เกิดขึ้นกับลูกหลานของตนเอง หลังจากได้เข้าไป
บวชเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทำให้การเรียนการสอนในโรงเรียน
พระปริยัติธรรมได้รับความสนใจจากกลุ่มผู้ปกครองมากขึ้น

พูดกันมาขึ้นเป็น “ดาว”

แม้ตอนนี้จะมีทีมงานเหลืออยู่เพียง 6 รูป เนื่องจากสามเณรจำนวนหนึ่ง
ลาสิกขาออกไปใช้ชีวิตแบบฆราวาส แต่กิจกรรมเคลื่อนไหวพระธรรมนำสู่สังคม
ยังดำเนินต่อไป และได้รับการตอบรับจากศรัทธาญาติโยมตามชุมชนต่างๆ เป็น
อย่างดี ทั้งนี้เนื่องจากการวางแผนที่รัดกุมตั้งแต่ต้น ในการส่งเสริมผลักดันให้
สามเณรรุ่นน้องเข้ามาสานต่อเจตนารมณ์อย่างเข้าใจเป้าหมายและวัตถุประสงค์
ของโครงการอย่างถ่องแท้ โดยมีรุ่นพี่ประพุดิตตนให้เห็นเป็นแบบอย่างที่ดี

“สิ่งที่เราทำดี ใครจะชมก็ชมได้ แต่ถ้าเอาไปเป็นตัวอย่างด้วยก็ยิ่งดี เพราะ
คำชมจะยิ่งมีค่ามากขึ้นหากผู้เอ่ยคำชมสามารถพัฒนาตัวเองได้ด้วย ประโยชน์
ไม่ได้ตกกับใครเลยก็ตกกับตัวคนทำเอง”

พระครูสถาพรธีรกิตติ พระพี่เลี้ยง เล่าว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม
วัดพระธาตุแช่แห้ง เป็นโรงเรียนต้นแบบศาสนทายาทในโครงการของสมเด็จพระ
เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ด้วยเหตุนี้การดำเนินการต่างๆ
ของโรงเรียนจึงมุ่งเน้นให้สามเณรสามารถพัฒนาตนเองเป็นพระนักเทศน์
เป็นนักเผยแผ่ศาสนา หรือมีคามเป็นผู้นำตามศักยภาพในแต่ละด้านของ
สามเณร ดังนั้น เพื่อส่งเสริมการเป็นผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาและสร้างเสริม
ความกล้าแสดงออกของสามเณร จึงริเริ่มชุมนุมเดินสายบรรยายธรรมขึ้นมา
ประจวบเหมาะกับการที่มูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) เข้ามาหนุนเสริม

ให้เด็กและเยาวชนทำโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน ตนเห็นว่าเป็นกิจกรรมที่สอดคล้องกับเป้าหมายของ โรงเรียนอยู่แล้ว เลยเสนอโครงการเข้าไป

“อาตมามองเห็นโอกาสที่จะเปิดประตูออกไปสู่ชุมชน เป็นการขยายผลกิจกรรมชุมชนให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้น โครงการเคลื่อนไหวพระธรรมนำสู่สังคมจึงมาส่งเสริมกิจกรรม ชุมชนเดินสายบรรยายธรรมได้อย่างลงตัว”

พระครูสถาพร เอยถึงเหตุผลที่ดึงสามเณรวิรพล เข้ามาเป็นแกนนำชุมชนเดินสายบรรยายธรรมและส่งไม้ต่อ ให้เขารับผิดชอบดูแลโครงการนี้ว่า เนื่องจากสามเณร วิรพลมี **ภาวะความเป็นผู้นำ** จึงเหมาะที่จะเข้ามาดูแล โครงการ ส่วนสมาชิกอื่นๆ ก็เปิดโอกาสให้สามเณรที่สนใจ ศึกษาหลักธรรมสมัครเข้าร่วมชุมนุมด้วยความสมัครใจ ด้วยเล็งเห็นว่า ผู้ที่มีความสนใจด้านหลักธรรมอยู่แล้ว เมื่อเข้ามาทำกิจกรรมชุมนุมจะทำงานร่วมกันได้ง่ายขึ้น

สิ่งที่ต้องยอมรับและทำความเข้าใจ คือ **สามเณรที่ เข้ามาบวชเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีต้นทุน ทางครอบครัว สังคม** แม้กระทั่งฐานะต่ำกว่านักเรียน ทั่วไป ดังนั้นการสร้างกระบวนการคิดที่ดีให้สามเณร จึงเป็นสิ่งสำคัญ เพราะจะพัฒนาให้สามเณรเป็นคนดี และมีคุณภาพได้

“เด็กที่ผ่านการสอบคัดเลือกก็จะไปเรียนโรงเรียน ที่มีชื่อเสียง แต่เด็กที่เข้าไม่ถึงโอกาส ส่วนใหญ่จะมา ที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม ดังนั้น ที่อื่นอาจจะปั้นดิน ให้เป็นดาว แต่ที่นี่เราต้องไปขุดดินเพื่อเอามาปั้นให้ เป็นดาว เมื่อเขาเข้ามาบวชเรียนแล้ววันหนึ่งต้องลา ดิกขาออกไป ถ้าโรงเรียนปลูกฝังเขาในแนวทางที่ถูก ที่ควร เขาจะได้มีต้นทุนไปล้มตาอำปาก ส่วนสามเณร ที่พึงใจศึกษาพระธรรมต่อไปก็จะได้ส่งเสริมตัวเอง ได้ดียิ่งขึ้น”

อย่างไรก็ตามหลังจากทำโครงการนี้ได้ระยะหนึ่ง พระครูสถาพรบอกว่า สังเกตเห็นความเปลี่ยนแปลงที่ เกิดขึ้นกับสามเณรอย่างชัดเจน โครงการนี้ทำให้สามเณร มีโอกาสเรียนรู้มากที่สุดในเท่าที่เคยทำมา ถึงแม้การนำเสนอ โครงการในช่วงแรกจะเป็นไปอย่างจุกจิก โดยมอบหมาย ให้ครูในโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบเขียนโครงการ แต่หลังจาก โครงการได้รับการอนุมัติ สามเณรได้มีส่วนร่วมวางแผน การดำเนินกิจกรรมในทุกขั้นตอน ก่อนหน้านั้นก็มีความคิด อยากฝึกให้สามเณรมีกระบวนการคิดที่เป็นระบบ แต่ไม่มี ประสบการณ์และไม่มีความรู้เพียงพอ

พระครูสถาพร ย้ำว่า ครั้งที่มูลนิธิสยามกัมมาจล เข้ามาอบรมให้ความรู้ด้านการพัฒนาโครงการ เป็นช่วงที่ สามเณรได้รับความรู้ที่เป็นประโยชน์ต่อการทำโครงการ

“เด็กที่ผ่านการสอบคัดเลือกก็จะไปเรียนโรงเรียนที่มีชื่อเสียง แต่เด็กที่เข้าไม่ถึงโอกาส ส่วนใหญ่จะมาที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม ดังนั้น ที่อื่นอาจจะบันดินให้เป็นดาว แต่ที่นี้เราต้องไปขุดดินเพื่อเอามาปั้นให้เป็นดาว เมื่อเขาเข้ามาบวชเรียนแล้ววันหนึ่ง ต้องลาสิกขาออกไป ถ้าโรงเรียนปลูกฝังเขาในแนวทางที่ถูกที่ควร เขาจะได้มีต้นกุ่มตรงนี้ ไปล้มตาอำปาก ส่วนสามเณรที่พึงใจศึกษาพระธรรมต่อไปก็วยังส่งเสริมตัวเองได้ดีขึ้น”

มากที่สุด โดยเฉพาะการฝึกวิธีคิดเรื่องการเขียนโครงการ การวางแผน และ ลำดับการทำกิจกรรม รวมไปถึงวิธีปรับปรุงและพัฒนากิจกรรมให้มีประสิทธิภาพ มากขึ้น

“สิ่งที่เห็นได้อย่างชัดเจนคือ สามเณรทำงานอย่างมีระเบียบแบบแผน มี วินัยและเป็นขั้นตอน โดยบันทึกแผนงานลงบนแผ่นชาร์ต แล้วนำชาร์ตดังกล่าว มาทางทุกครั้งที่มีประชุม เพื่อตรวจสอบการทำงานของตนว่าเป็นไปตามแผนที่ วางไว้หรือไม่ หากออกนอกเส้นทางก็จะดึงกิจกรรมกลับมาทำตามแผนเดิม ที่วางไว้”

พระครูสถาพรชี้แจงให้เห็นความแตกต่างในกระบวนการคิดระหว่าง สามเณรที่เข้าร่วมโครงการกับสามเณรที่ไม่ได้เข้าร่วมโครงการว่า สามเณรที่เข้าร่วมโครงการจะมีความคิดที่เป็นระบบ เขาจะเข้าใจว่าทำไมโรงเรียนต้องฝึกเขา แม้กระทั่งเรื่องการเข้าห้องน้ำ การทำความสะอาดห้องน้ำ การพับที่นอน การ รักษาความสะอาดของเสื้อผ้า เมื่อเขาเข้าใจ เขาจะปลูกฝังนิสัยที่ดีให้ตนเองและ รู้จักวางแผนการใช้ชีวิต

นอกจากนี้ ความกล้าแสดงออก ก็เป็นอีกหนึ่งคุณสมบัติที่เห็นความ เปลี่ยนแปลงในตัวสามเณรได้อย่างชัดเจน

“สามเณรสามารถขึ้นพูดหน้าเสาธงได้ แยกแยะได้ว่าเวลาไหนควรทำอะไร เวลาประชุมงานก็กล้าคิด กล้าแสดงความคิดเห็น จริงจังในการทำงาน แต่พอ เลิกประชุมก็กลับมาพูดคุยหยอกล้อกันเหมือนเดิมได้”

ด้านการมีส่วนร่วมในฐานะพี่เลี้ยงหรือครูฝึกให้สามเณรนั้น พระครูสถาพร บอกว่า ทำหน้าที่เป็นผู้กระตุ้นให้สามเณรเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง มากกว่า การบอกหรือการสอนด้วยคำพูด

“ถ้าสามเณรได้เรียนรู้ด้วยตนเองจะสามารถเชื่อมโยงความรู้กับ
สิ่งต่างๆ รอบตัวได้มากกว่า บางครั้งอาจมาเพียงแค่นี้แหละว่าสิ่งใดควร
ทำก่อน สิ่งใดควรทำหลัง เป็นเหมือนเพื่อนร่วมทางที่คอยแนะนำเส้นทาง
หรือช่องทางให้สามเณรเข้าไปเรียนรู้...ชวนคุย ชวนคิด ชวนทำ สุดท้าย
แล้วสามเณรต้องมีความรู้สึกว่าเขาเป็นเจ้าของโครงการ มากกว่าเป็น
ผู้ทำตามโครงการ”

พระครูสุทธาพร ยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่พยายามปลูกฝังแนวคิดให้สามเณร
เรียนรู้การทำงานร่วมกันเป็นทีม กรณีที่สามเณรองค์ใดองค์หนึ่งเข้ามาขอ
คำปรึกษาเรื่องการทำกิจกรรมในโครงการ พระครูจะเสนอแนะให้สามเณร
เรียกสมาชิกในทีมมาประชุมร่วมกันให้ครบ เพื่อให้ทุกคนรับทราบร่วมกันและ
เกิดความเข้าใจเรื่องการทำงานไปในทิศทางเดียวกัน เป็นต้น

“ถ้าสามเณรรู้จักกันเพียงแค่รูปสองรูป เวลาติดต่อสื่อสารกันระหว่างทาง
สารอาจมีการเปลี่ยนแปลงไประหว่างขั้นตอนการสื่อสารได้”

ปลายทางของโครงการนี้คงไม่มีจุดสิ้นสุด เพราะหน้าที่เผยแพร่พระธรรม
คำสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นหน้าที่ที่หยุดไม่ได้ ชุมชน
นี้ก็จะเปิดรับสมาชิกใหม่ทุกปีและจะสร้างสมาชิกเครือข่ายบรรยายธรรม
รุ่นน้องๆ ต่อไป

สามเณรวิรุฬพลบอกว่า ถ้าเราเก่งอยู่คนเดียวไม่ช่วยให้คนอื่นเก่งด้วย
หากมีเหตุจำเป็นให้เราต้องออกไป เท่ากับที่ทำมาทั้งหมดสูญเปล่า เพราะ
ไม่มีใครเป็นตัวแทนขึ้นมาได้ พระอาจารย์ก็ต้องมาลำบากทำหน้าที่ตรงนี้
อีก

“สามเณรรู้สึกดีใจที่ได้มีโอกาสมาพบปะญาติโยม วันนี้สามเณรนำหัวข้อ
ธรรมเรื่องอริยสัจ 4 มาบรรยายให้ญาติโยมฟัง...” นอกจากเสียงที่ดังฟังชัดแล้ว
เชื่อว่าศรัทธาญาติโยมสามารถสัมผัสได้ถึงความตั้งใจที่ถ่ายทอดออกมาจาก
น้ำเสียงของสามเณร

โครงการเคลื่อนพระธรรมไปสู่สังคม

พระพี่เลี้ยงชุมชน

พระครูสถาพรธีรภิตฺติ

ทีมงาน

สามเณรวีรพล สิงสาร

สามเณรภัทร ทองแย้ม

สามเณรจักรกฤษณ์ อินต๊ะสอน

สามเณรชินนกร กุญสายแก้ว

สามเณรฐิตินันท์ สนวนใจ

สามเณรณัฐวุฒิ บุญถนอม

สามเณรธนากร กันพันธ์

สามเณรนาศิลป์ สายแปง

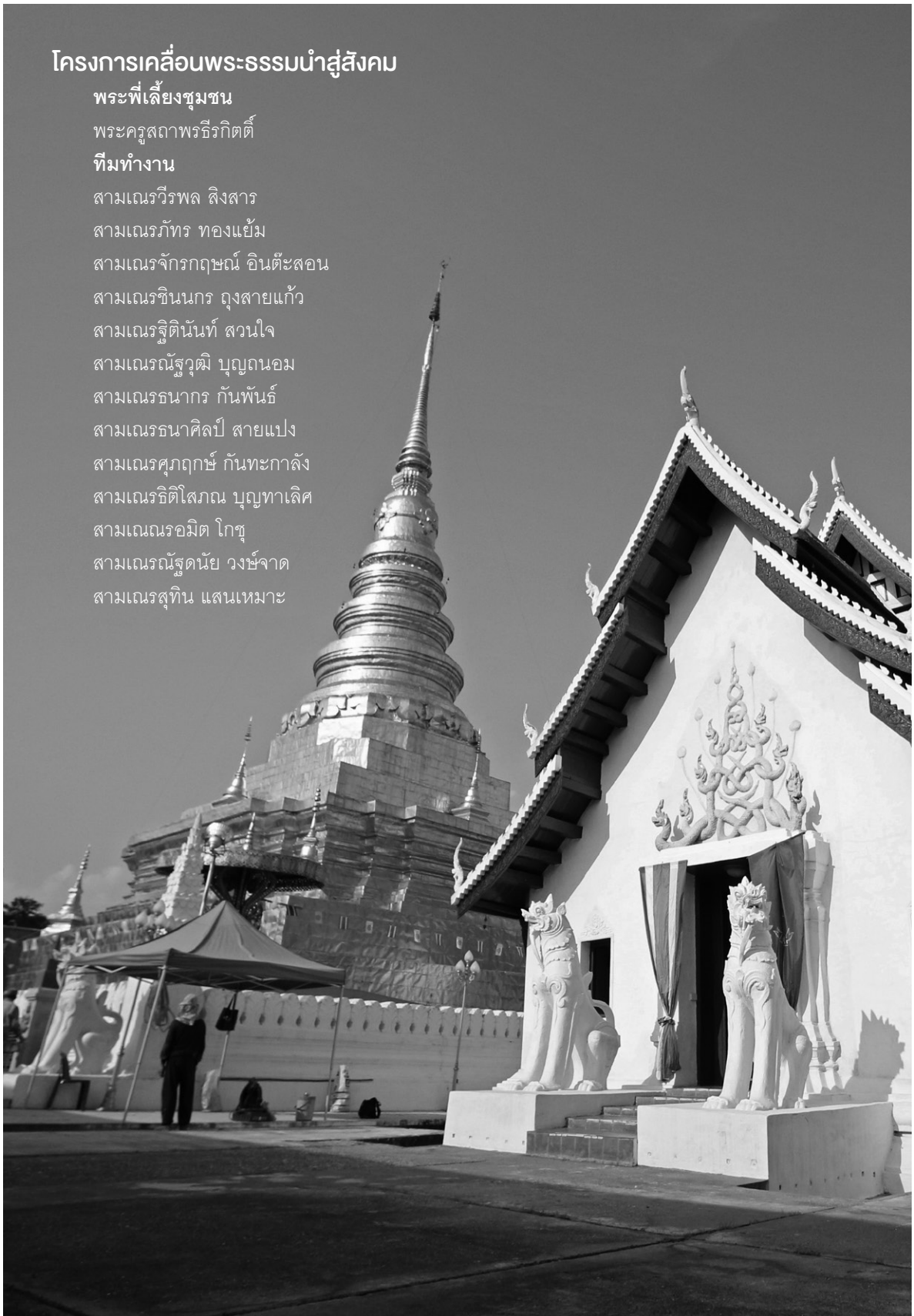
สามเณรศุภฤกษ์ กันทะกาลัง

สามเณรธิตติโสภณ บุญทาเลิศ

สามเณรอมิต โกสุ

สามเณรณัฐดนัย วงษ์จาด

สามเณรสัทสิน แสนเหมาะ

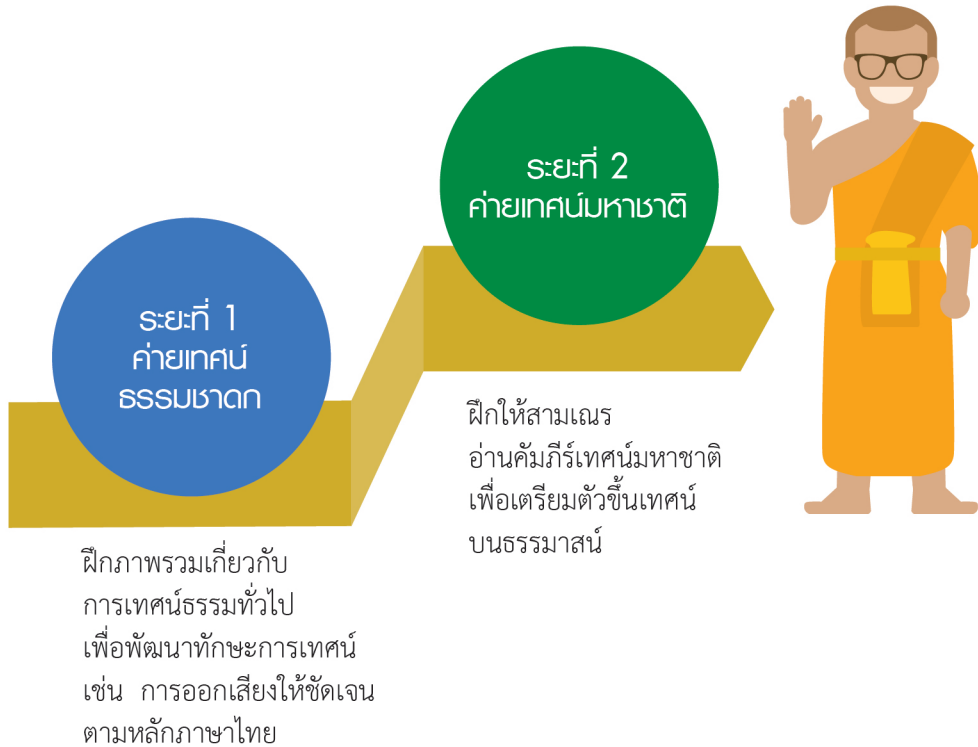

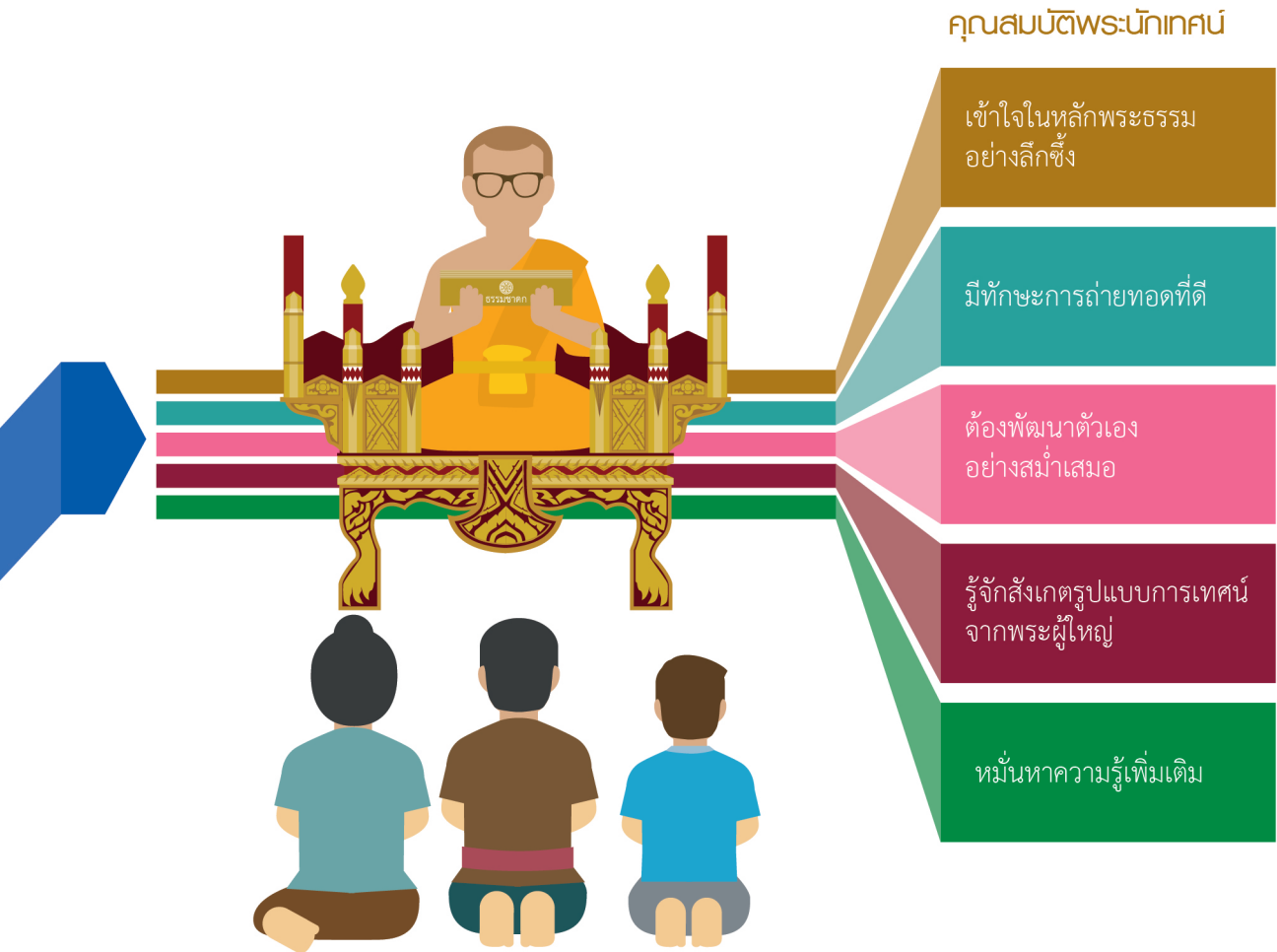
ร้อยหลักรรรมสู่ใจ ร้อยสายใยชุมชน

โครงการค่ายฝึกยอดนักเทศน์มหาชาติ

การเทศน์มหาชาติเป็นประเพณีสำคัญของชาวล้านนา ที่ถูกรื้อฟื้นกลับมาอีกครั้ง
โดยกลุ่มสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดนิโครธาราม
โดยบรรจุการเทศน์มหาชาติเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน เพราะเชื่อว่า
การศึกษาธรรมจะทำให้สามเณรมีความเข้าใจในหลักธรรมคำสอนได้ดียิ่งขึ้น

วิธีคิด/ทักษะที่เปลี่ยนไป

- จิตใจสงบ ควบคุมจิตใจได้ดีขึ้น
- มีความรับผิดชอบ
- อดทน มั่นใจ กล้าแสดงออก ตรงต่อเวลา
- คิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ
- รู้จักประเมินผลดี ผลเสีย

คุณค่าของโครงการ

- สืบทอดหลักธรรมคำสอนทางศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีที่ดั่งาม
- ศรัทธาญาติโยมมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ
- โรงเรียนพระปริยัติธรรมคิดเชื่อมโยงกิจกรรมของสามเณรกับชุมชน

นักเทศน์ที่ดีต้องเรียนรู้ที่จะพัฒนาตัวเอง
อยู่เสมอ ไม่ว่าจะด้วยการฟังและสังเกต
วิธีการเทศน์ของพระอาจารย์ท่านอื่นๆ
หรือแม้แต่ศึกษาเพิ่มเติมทางอินเทอร์เน็ต
นอกจากเทคนิคต่างๆ ที่ร่ำเรียนฝึกฝน
มาแล้ว นักเทศน์เองต้องมีความเข้าใจใน
เนื้อหา คัมภีร์อย่างลึกซึ้งด้วย เพื่อรักษา
คุณค่าของแก่นธรรมนั้นให้คงอยู่

มหาชาติ แปลว่า **ชาติที่ยิ่งใหญ่** การเกิดครั้งยิ่งใหญ่
หมายถึงการเกิดของพระเวสสันดรโพธิสัตว์ซึ่งเป็นการเกิด
เพื่อบำเพ็ญบารมีครั้งสุดท้ายก่อนจะตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้า
ในชาติต่อมา

มหาชาติที่ได้ชื่อเช่นนี้ก็เพราะการเกิดครั้งสุดท้ายนี้
พระเวสสันดรได้บำเพ็ญบารมีสำคัญคือทานบารมีซึ่ง
เป็นการทำให้บารมีอื่นสมบูรณ์ไปด้วย เปรียบเหมือนการ
ประทับตราในหนังสือสำคัญทำให้เกิดความสมบูรณ์ใช้
บังคับตามกฎหมายได้ และในชาติสุดท้ายนี้ พระเวสสันดร
ได้บำเพ็ญบารมีอื่นๆ ครบทั้งสิบประการ จึงถือได้ว่าเป็น
การเกิดครั้งสำคัญยิ่งใหญ่มากกว่าทุกชาติที่ผ่านมา

มหาชาติได้รับการประพันธ์เป็นบทร้อยแก้วและ
บทร้อยกรองแล้วนำไปเทศน์เป็นทำนองมาตั้งแต่สมัย
โบราณ เรียกการเทศน์เช่นนี้ว่า **เทศน์มหาชาติ** เรียกเต็ม
ว่า **เทศน์มหาชาติเรื่องเวสสันดรชาดก**¹

¹ ที่มา : www.wikipedia.org

การเทศน์มหาชาติ เป็นบุญพิธีที่นิยมจัดกันมาแต่โบราณกาล ถือเป็นมหากุศลที่เตือนบุคคลให้น้อมรำลึกถึงการบำเพ็ญบุญ คือความดีที่ยั่งยืน อันมีการสละความเห็นแก่ตัว เพื่อผลประโยชน์อันไพศาลของมวลมนุษยชาติเป็นสำคัญ

สำหรับภาคเหนือเรียกประเพณีเทศน์มหาชาติว่า ประเพณีการตั้งธรรม ซึ่งจะจัดขึ้นในช่วงเดือนยี่ของทุกปี หรือเทศกาลยี่เป็ง งานบุญนี้ถือเป็นจารีตที่ต้องปฏิบัติ โดยเมื่อใกล้ถึงวันงานคุ้มประตูดแต่ละแห่งจะถูกประดับตกแต่งอย่างสวยงาม เรียกว่า ประตูปา ซึ่งเปรียบเสมือนดังประตูเข้าสู่เขาวงกต ที่มีพราวนเจตบุตรคอยเฝ้ามิให้ผู้ใดเข้าไปรบกวนพระเวสสันดรขณะที่กำลังบำเพ็ญเพียรภาวนา นอกจากนี้ภายในบริเวณวัดยังประดับประดาด้วยส้มโคมกระดาดที่ตกแต่งเป็นช่ออย่างสวยงาม

ปัจจุบันการเทศน์มหาชาติเริ่มลดความสำคัญลง แต่ในเขตพื้นที่ตำบลปาคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน การเทศน์มหาชาติได้ถูกรื้อฟื้นขึ้นมาอีกครั้ง ด้วยพลังของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดนิโครธาราม ซึ่งได้รับความสนใจจากศรัทธาญาติโยมเป็นอย่างมาก เนื่องจากสามเณรสามารถอนุรักษ์การเทศน์สำเนียงล้านนาเมืองน่านไว้ได้อย่างน่าชื่นชม

โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดนิโครธาราม บรรจุ
การเทศน์มหาชาติเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอนในโรงเรียน ตั้งแต่ปี พ.ศ.2555 ด้วยเห็นว่า การฝึกเทศน์ธรรมมีส่วนช่วยกระตุ้นให้สามเณรมีสมาธิจดจ่อกับการเรียน นอกจากนี้ การศึกษาพระธรรมผ่านเรื่องราวและเนื้อหาการเทศน์ในแต่ละกัณฑ์จะเป็นหนทางหนึ่งที่ช่วยให้สามเณรเข้าใจหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้ดียิ่งขึ้น

สามเณรฤทธิพงศ์ ปายसार หัวหน้าโครงการ
ค่ายฝึกยอดนักเทศน์มหาชาติ เล่าว่า หลังจากบวชเรียนเข้ามาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดนิโครธารามก็มีโอกาสศึกษาและฝึกฝนด้านการเทศน์อย่างจริงจัง จึงเกิดความสนใจ อยากช่วยสืบทอดหลักธรรมและประเพณีสำคัญทางพุทธศาสนานี้ต่อไป

จนกระทั่งปี พ.ศ.2557 มูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) เข้ามาชักชวนให้ทำโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน สามเณรรุ่นพี่ที่ได้รับการพัฒนาทักษะการเทศน์ถึงขั้นที่สามารถออกเทศน์บนธรรมมาสน์ได้แล้วจึงรวมกลุ่มกันเข้ามาทำโครงการค่ายฝึกยอดนักเทศน์มหาชาติ

“ต้องทำให้สามเณรเชื่อฟังสามเณรพี่เลี้ยงก่อน ด้วยการทำความเข้าใจ และกำหนดระเบียบการอยู่ร่วมกัน ด้วยโมตรจิต ไม่ใช้การตำหนิหรือคุกคาม”

“สามเณรที่คัดเลือกเข้ามารับผิดชอบเป็นแกนนำโครงการ ต้องมีทักษะการถ่ายทอดที่ดี เพราะต้องเป็นผู้ให้คำแนะนำสามเณรรุ่นน้อง นอกจากนี้ยังต้องมีความแคล่วคล่องและมีบุคลิกความเป็นผู้นำ เพื่อเป็นตัวอย่างที่ดีให้กับรุ่นน้องด้วย” สามเณรฤทธิ์พงศ์เอ่ยถึงคุณสมบัติของแกนนำ

เส้นทางสามเณรเทศน์ธรรม

โครงการค่ายฝึกยอดนักเทศน์มหาชาติ ทำให้การเทศน์มหาชาติไม่ได้เป็นแค่ส่วนหนึ่งของการเรียนอีกต่อไป สามเณรเปลี่ยนจาก “ผู้ถูกฝึก” เป็น “ผู้ฝึก” ที่เข้ามารับผิดชอบดูแลโครงการอย่างจริงจัง เพื่อฝึกฝนสามเณรรุ่นน้องให้ขึ้นเทศน์มหาชาติบนธรรมาสน์ในช่วงงานประเพณีสืบปีได้ สามเณรรุ่นพี่ใช้ “การประชุม” เพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกัน ให้การทำโครงการเกิดผลสำเร็จตามที่ตั้งไว้

สามเณรฤทธิ์พงศ์บอกว่า ผลจากการประชุมครั้งแรกทำให้พวกเขาวางแผนการดำเนินโครงการอย่างเป็นรูปธรรมได้ในระดับหนึ่ง โดยกำหนดให้มีการคัดเลือกสามเณรเพื่อเข้าร่วมโครงการในเดือนพฤษภาคมที่ผ่านมา ซึ่งในการวางแผนประกอบไปด้วย การวางแผนคัดเลือกสามเณรตัวแทน เพื่อเข้าค่ายฝึกอบรมการเทศน์มหาชาติ รวมถึง การวางแผนประชาสัมพันธ์โครงการให้สาธุชนในชุมชนรับทราบ ว่าวัดจะมีการเทศน์ธรรมจากสามเณรในทุกๆ วันพระและในงานประเพณีต่างๆ

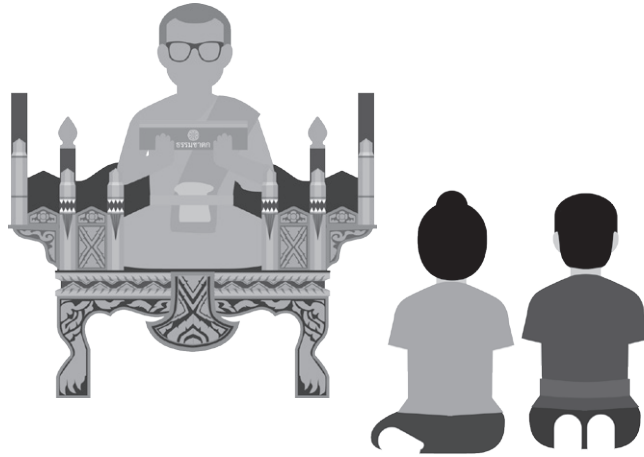
ทั้งนี้ การคัดเลือกและฝึกอบรมสามเณรเพื่อเป็นยอดนักเทศน์มหาชาติ แบ่งออกเป็น 2 ระยะด้วยกัน ได้แก่

ระยะที่ 1 “ค่ายเทศน์ธรรมชาต” เป็นการฝึกภาพรวมเกี่ยวกับการเทศน์ธรรมทั่วไป เพื่อพัฒนาทักษะการเทศน์ เช่น การออกเสียงให้ชัดเจนตามหลักภาษาไทย การอ่านแบบเต็มเสียงเพื่อให้เสียงดังฟังชัด แต่ยังคงไว้ซึ่งน้ำเสียงและทำนองอันไพเราะ และการฝึกอ่านอักขระด้วยสำเนียงภาคเหนือ เป็นต้น ในค่ายจะให้เวลาสามเณรฝึกซ้อม 3 วัน แกนนำสามเณรทั้ง 5 รูปปรับหน้าที่เป็นผู้อบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเทศน์เบื้องต้นแก่สามเณรรุ่นน้อง โดยแบ่งสามเณรทั้งโรงเรียน ออกเป็น 5 กลุ่ม เฉลี่ยกลุ่มละประมาณ 20-25 รูป ต่อสามเณรพี่เลี้ยง 1 รูป หลังจากนั้นจะคัดเลือกสามเณรเหลือเพียง 20 รูป เพื่อเข้าค่ายฝึกเทศน์มหาชาติ

ระยะที่ 2 “ค่ายเทศน์มหาชาติ” จัดขึ้นในเดือนตุลาคม เพื่อฝึกให้สามเณรอ่านคัมภีร์เทศน์มหาชาติโดยเฉพาะ เพื่อขึ้นเทศน์ธรรมบนธรรมาสน์ในช่วงเดือนพฤศจิกายน

สามเณรอนุกุล สิทธิ อธิบายเพิ่มเติมว่าเหตุที่กลุ่มวางแผนคัดเลือกสามเณรให้มาเข้าค่ายเทศน์ธรรมชาตตั้งแต่ก่อนเข้าพรรษา ก็เพื่อให้สามเณรมีเวลาฝึกฝนการเทศน์พื้นเมืองก่อน เนื่องจากมีความยากน้อยกว่า ซึ่งถือเป็นการเตรียมความพร้อม ก่อนเข้าสู่ขั้นตอนการฝึกที่เข้มข้นสำหรับการเทศน์มหาชาติอย่างจริงจัง

“เวลาสอนจะสอนตัวต่อตัว ให้สามเณรแต่ละรูปอ่านเรียงกันไป ไม่ได้ให้อ่านพร้อมกันทีเดียว...ถ้าสามเณรอยากเทศน์ได้ดีก็ต้องฝึกอ่านคัมภีร์ให้คล่อง ต่างคนต่างฝึกอ่านบทที่ตัวเองได้รับมอบหมาย ดังนั้น สามเณรต้องบริหารจัดการเวลาของตัวเองให้เหมาะสม ทั้งเวลาฝึกเวลาพัก และเวลาทบทวนตำราเรียน เพราะนอกจากกิจกรรมชุมนุมนี้แล้ว สามเณรยังต้องเรียนภาคปกติด้วย” สามเณรฤทธิ์พงศ์กล่าว

ขั้นตอนการประเมินผลการอ่านออกเสียง ทั้งก่อนและหลังได้รับการอบรมจากสามเณรพี่เลี้ยง ถูกกำหนดขึ้นอย่างเข้มข้น เพื่อเฟ้นหายอดนักเทศน์เข้ามาสืบสานมรดกอันล้ำค่าทางพระพุทธศาสนา

การประเมินครั้งที่หนึ่ง ประเมินโดยสามเณรพี่เลี้ยง หลังจากมอบคัมภีร์ให้สามเณรแต่ละรูปนำไปฝึกอ่านด้วยตัวเองก่อน แล้วจึงกลับมาอ่านให้สามเณรพี่เลี้ยงฟัง

การประเมินครั้งที่สอง เมื่อผ่านการอบรมจากสามเณรพี่เลี้ยงและจากพระผู้ใหญ่ แล้วกลับมาอ่านให้สามเณรพี่เลี้ยงฟังอีกครั้ง

ส่วนขั้นตอนสุดท้าย มีพระครูวิสุทธินนทสาร เจ้าอาวาสวัดนิโครธาราม และอาจารย์ศิลป์ เชื้อนอัน ปราชญ์ชุมชน เป็นผู้พิจารณาคัดเลือกสามเณรเพื่อเข้าร่วมค่ายเทศน์มหาชาติ โดยใช้ น้ำเสียง ทำนอง และบุคลิกภาพ เป็นเกณฑ์ตัดสิน

“สามเณรทุกรูปจะเทศน์ได้ดีหรือไม่คืออยู่ที่การฝึกฝน พระสวรรค์ต้องมาคู่กับพรแสวง ถ้าขยันอ่าน ขยันฝึกก็ทำได้” สามเณรอนุกุลกล่าว

การขึ้นธรรมาส์เทศน์ไม่ได้เป็นการเทศน์ให้ตนเองฟังแต่เพียงผู้เดียว แต่เป็นการเทศน์ต่อหน้าพุทธศาสนิกที่มีความเลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนา ดังนั้นการเทศน์จึงเป็นการแสดงบทบาทหน้าที่ที่สำคัญของสามเณรซึ่งมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าพระสงฆ์

สามเณรฤทธิพงศ์ เล่าถึงความรู้สึกในฐานะผู้ฝึกว่า เริ่มแรกเขายังตื่นเต้น เพราะยังไม่มั่นใจว่าจะสอนให้สามเณรรุ่นน้องเข้าใจได้หรือไม่ แต่เขาเชื่อว่าการจะทำได้สำเร็จต้องอาศัยการฝึกฝน เช่นเดียวกับสามเณรรุ่นน้องที่ต้องเข้ามาเรียนรู้และฝึกฝนทักษะการเทศน์ หากไม่ลงมือทำย่อมไม่เห็นผลลัพธ์ที่แท้จริง

“การเทศน์เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย ทำให้จิตใจสงบ ช่วยให้สามารถควบคุมและระงับจิตใจตนเอง ได้ดีขึ้น และยังได้มาทำโครงการนี้ ยิ่งทำให้เขาได้พัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ และตรงต่อเวลามากขึ้น”

“ต้องทำให้สามเณรเชื่อฟังสามเณรพี่เลี้ยงก่อน ด้วยการทำความเข้าใจและกำหนดระเบียบการอยู่ร่วมกัน ด้วยไมตรีจิต ไม่ใช้การตำหนิหรือดุด่า”

เห็นได้ว่า ขั้นตอนการคัดเลือกสามเณรเข้าร่วมค่ายเทศน์มหาชาติ ไม่ได้มีจุดมุ่งหมายเพื่อช่วยสืบทอดหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแต่เพียงอย่างเดียว แต่ยังสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้นในกลุ่ม เนื่องจากกิจกรรมทำให้สามเณรแต่ละรุ่นได้รู้จักและมีโอกาสพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้สึกซึ่งกันและกัน

นักเทศน์ที่ดีต้องรู้จักเรียนรู้และ พัฒนาตนเอง

การเทศน์ธรรมเป็นศิลปะอย่างหนึ่ง เนื้อเรื่องในแต่ละกัณฑ์ใช้น้ำเสียงและทำนองที่แตกต่างกัน เช่น เสียงใหญ่เหมาะกับกัณฑ์มหาพรตและกัณฑ์ชูชก ส่วนเสียงเล็กใช้สำหรับการเทศน์กัณฑ์มัทรีและกัณฑ์กุมาร เป็นต้น เมื่อน้ำเสียงและทำนองในการเทศน์ถูกต้องไม่มีผิดเพี้ยนแล้ว การเทศน์แต่ละครั้งจะให้ความไพเราะจนทำให้ผู้ฟังซาบซึ้งได้หรือไม่ ยังขึ้นอยู่กับการใช้จังหวะจะโคน ที่ต้องปรับเปลี่ยนไปตามเนื้อหาของการเทศน์แต่ละกัณฑ์ด้วย

ในส่วนนี้ สามเณรแกนนำจะต้องสื่อสารทำความเข้าใจกับสามเณรที่ได้รับการคัดเลือกเข้ามาอย่างชัดเจน เพื่อให้สามเณรรุ่นน้องเข้าใจถึงความสำคัญในองค์ประกอบต่างๆ ของการเทศน์อย่างละเอียด

“ก่อนนี้เราก็คเคยเทศน์แบบต่อเนื่อง ราบเรียบไร้ความตื่นเต้น สังเกตเห็นว่าญาติโยมเบื่อ พอได้ศึกษาและ

ฝึกฝนตัวเองไปเรื่อย ๆ ก็ได้เรียนรู้เทคนิคเพิ่มขึ้น สามารถนำเทคนิคเหล่านั้นมาใช้ในการเทศน์เพื่อแก้สถานการณ์เฉพาะหน้าได้”

สามเณรฤทธิพงษ์ย้ำว่า การเทศน์ต้องนึกถึงผู้ฟังเป็นหลัก ต้องระลึกไว้เสมอว่า เราจะสื่อสารสาระสำคัญหรือแก่นของเนื้อหาในแต่ละกัณฑ์ให้ศรัทธาญาติโยมเข้าถึงได้อย่างไร

“ถ้าสังเกตรู้สึกศรัทธาเบื่อหรือหลับก็ปรับเปลี่ยนน้ำเสียงให้น่าตื่นเต้น หรือใส่เสียงตะคอกให้ศรัทธาตกใจ บางทีก็หยุดจังหวะกะทันหันให้ชวนสงสัย หรือไม่ก็ใส่ชื่อศรัทธาเข้าไปในเรื่องด้วย คนฟังจะได้รู้สึกสนุก... บางคนฟังเทศน์แล้วซาบซึ้งจนร้องไห้ก็มี พอเห็นแบบนี้เรายังมีกำลังใจอยากเทศน์ให้ศรัทธาญาติโยมฟังอีก”

สามเณรฤทธิพงษ์ยืนยันว่า ไม่ว่าจะเป็นพระนักเทศน์ที่เทศน์ได้อย่างคล่องแคล่วหรือสามเณรหัดใหม่ การเทศน์จำเป็นต้องอาศัยปฏิภาณไหวพริบและต้องเป็นคนช่างสังเกต เพื่อพลิกแพลงจังหวะ น้ำเสียงและทำนองที่ใช้ในการเทศน์ให้เหมาะสมกับความสนใจของศรัทธาญาติโยม

ดังนั้น นักเทศน์ที่ดีต้องเรียนรู้ที่จะพัฒนาตัวเองอยู่เสมอ ไม่ว่าจะเป็นด้วยการฟังและสังเกตวิธีการเทศน์ของพระอาจารย์ท่านอื่น ๆ หรือแม้แต่ศึกษาเพิ่มเติมทางอินเทอร์เน็ต นอกจากเทคนิคต่างๆ ที่ร่ำเรียนฝึกฝนมาแล้ว นักเทศน์เองต้องมีความเข้าใจในเนื้อหาคัมภีร์อย่างลึกซึ้งด้วย เพื่อรักษาคุณค่าของแก่นธรรมนั้นให้คงอยู่ บุคลิกของนักเทศน์และองค์ประกอบภายนอก เป็นปัจจัยที่ช่วยสร้างศรัทธาให้เกิดขึ้นแก่ญาติโยม ดังนั้น นอกจากน้ำเสียง ทำนอง และจังหวะที่เป็นหลักในการเทศน์แล้ว สามเณรยังต้องฝึกฝนท่วงท่าการเดิน ทำนอง และการถือ

คัมภีร์ให้ดูสง่างามน่าเชื่อถือด้วย ตัวอย่างเช่น ในงานประเพณี กลุ่มสามเณรได้ออกแบบ **จัดธรรมาสนีให้เป็นซุ้มหญ้าคา** เพื่อจำลองบรรยากาศให้เหมือนป่าหิมพานต์ตามที่กล่าวถึงในพระไตรปิฎก

สามเณรยืนยันเป็นเสียงเดียวกันว่า ความคิดสร้างสรรค์ที่นำมาปรับใช้สร้างความน่าสนใจให้กิจกรรมการเทศน์มหาชาติ จนเป็นที่ชื่นชอบแก่ศรัทธาญาติโยมและได้รับการตอบรับเป็นอย่างดี

“เราอยากให้ญาติโยมรู้สึกเหมือนอยู่ในป่าหิมพานต์จริง ๆ เป็นการสร้างสีสัน สร้างสิ่งแปลกตา โดยเฉพาะตอนโยนหวานข้าวเข้าไปในวงญาติโยม เมื่อเอ๋ยถึงฝนโบกขรพรรษ จุดนั้นทำให้งานญาติโยมพอใจมาก เพราะตามความเชื่อว่าผู้ใดโดนฝนโบกขรพรรษตกใส่ถือเป็นมงคลชีวิต” สามเณรฤทธิ์พงศ์กล่าว

บทเรียนชีวิตติดตัว

การเทศน์อาจดูคล้ายเป็นเรื่องราวน่าเคร่งเครียดจริงจัง แต่สามเณรฤทธิ์พงศ์บอกว่า เมื่อได้เข้ามาฝึกฝนและปฏิบัติด้วยตัวเอง เขากลับคิดว่าการเทศน์เป็นกิจกรรมที่ช่วยให้เกิดความรู้สึกผ่อนคลาย **ทำให้จิตใจสงบ ช่วยให้ควบคุมและระงับจิตใจตนเองได้ดีขึ้น** และยังได้มาทำโครงการนี้ยังทำให้เขาได้พัฒนาตนเอง มีความรับผิดชอบ และตรงต่อเวลามากขึ้น เนื่องจากต้องเข้ามารับหน้าที่เป็นผู้นำโครงการ

“การเทศน์ช่วยกล่อมเกล่าจิตใจเราไปด้วย เราจะเทศน์ได้อย่างลึกซึ้งก็ต่อเมื่อเราเข้าใจหลักธรรมที่แฝงอยู่ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความเมตตา การให้ทาน หรือความเสียสละ เมื่อเราเข้าใจอย่างถ่องแท้ ตัวเราเองก็จะซาบซึ้ง แล้วนำมาปรับใช้ในชีวิตประจำวันได้โดยอัตโนมัติ”

ส่วนความรู้ที่ถือเป็นประสบการณ์เพิ่มเติมจากการทำกิจกรรม สามเณรอนุกุล บอกว่า การเข้ามาทำโครงการค่ายฝึกยอดนักเทศน์มหาชาติ ช่วยให้เขาพัฒนากระบวนการคิดและการวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ รู้จักคิดประเมินผลดีผลเสียของการทำกิจกรรมต่างๆ แล้วต่อยอดไปถึงการคิดแก้ปัญหาหรือทำให้กิจกรรมขยายผลไปในวงกว้างและเป็นประโยชน์ต่อชุมชนมากขึ้น

ขันติ หรือ ความอดทน เป็นคุณธรรมอีกข้อหนึ่งที่สามเณรต้องนำมาใช้ตลอดเส้นทางฝึกฝน สามเณรอนุกุล ขยายความเพิ่มเติมว่า สำหรับการเทศน์มหาชาติ เนื้อหาการเทศน์แต่ละกัณฑ์ถูกบันทึกไว้ในคัมภีร์ซึ่งมีความยาวของเนื้อหาแตกต่างกัน กัณฑ์ที่มีเป็นกัณฑ์หนึ่งที่มีคำอ่านยาวมาก หากวัดคัมภีร์ตามแนวขวางจะวัดความยาวได้ถึงหนึ่งเมตรกว่า และมีเนื้อหาอยู่ทั้งด้านหน้าและด้านหลังของคัมภีร์ ต้องใช้เวลาเทศน์นานเกือบ 2 ชั่วโมง ส่วนกัณฑ์อื่นๆ จะมีคำอ่านแค่หน้าเดียวหรือมีความยาวน้อยกว่า ดังนั้น การฝึกฝนย่อมต้องใช้ความอดทนเป็นอย่างสูง หากสามเณรมีความอดทนมากพอความสำเร็จก็อยู่ไม่ไกล

อีกมุมหนึ่ง ถึงแม้สามเณรที่เลี้ยงทั้ง 2 รูปจะมีโอกาสขึ้นเทศน์บนธรรมาสน์มาก่อนสามเณรรุ่นน้อง ซึ่งน่าจะมี ความมั่นใจและความกล้ามากกว่าอยู่แล้ว แต่สามเณรทั้งสองยืนยันว่า เมื่อเข้ามารับหน้าที่ดูแลโครงการอย่างจริงจัง ทำให้พวกเขา **มีความมั่นใจ และกล้าแสดงออกมากขึ้น**

“นอกจากเทศน์บนธรรมาสน์แล้ว ตอนนี้อีกกล้าพูดกับญาติโยมได้นานขึ้น เวลาญาติโยมถามหลักธรรมก็มีความมั่นใจ กล้าสื่อสารอย่างฉะฉาน” สามเณรฤทธิพงศ์กล่าว และว่า การนั่งเทศน์บนธรรมาสน์บางครั้งใช้เวลายาวนานถึง 3 ชั่วโมง ทั้งปวดแข้ง ปวดขา และปวดคอ แต่เขาไม่เคยมีความรู้สึก “ไม่อยากทำ” เพราะตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในสิ่งที่ทำ

ทั้งนี้ เมื่อโครงการดำเนินไปได้อย่างราบรื่นตามแผน กิจกรรมการเทศน์สัญญา จึงเกิดขึ้นในช่วงเดือนมกราคม ปี 2558 เพื่อเปิดโอกาสให้สามเณรนักเทศน์ที่ได้รับการ

ฝึกฝนมาเป็นอย่างดี ได้ออกไปแสดงความสามารถด้านการเทศน์ในหมู่บ้านข้างเคียง เพื่อเผยแพร่หลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้าออกไปในวงกว้างมากขึ้น

“รู้สึกดีใจมากที่ได้ออกไปเทศน์สัญญา เพราะอยากออกไปชักชวนศรัทธาต่างบ้านที่เราไม่รู้จักรู้ให้หันมาสนใจศึกษาพระธรรมด้วย เราจะได้ใช้โอกาสนี้ชักชวนให้คนหันกลับมาเข้าวัดทำบุญกันมากขึ้น” สามเณรฤทธิพงศ์ กล่าว

นอกจากความสำเร็จที่เกิดขึ้นกับชุมชนภายนอกแล้ว **แรงบันดาลใจ** ที่ถูกปลุกขึ้นในใจของสามเณรรุ่นน้อง ก็เป็นผลมาจากการส่งผ่านความตั้งใจและความพากเพียรของสามเณรรุ่นพี่ที่มีความพยายาม ด้วยการทำให้เห็นเป็นตัวอย่าง ผลลัพธ์ความสำเร็จนี้จึงส่งต่อจากรุ่นสู่รุ่น อย่างเป็นรูปธรรม

หากสามเณรนึกถึงแต่ความสุขสบายของตนเอง เพราะคิดว่ามีภาระการเรียนที่หนักหนาмаกพออยู่แล้ว คงไม่มีเหตุจำเป็นใดๆ ที่สามเณรจะต้องบากบั่นและอดทนฝึกฝนการเทศน์ธรรมจนสามารถขึ้นเทศน์บนธรรมาสน์แทนพระผู้ใหญ่ได้ แต่ด้วยสำนึกที่มีต่อประโยชน์ส่วนรวม ทั้งเพื่อเป็นการสืบทอดหลักธรรมคำสอนทางศาสนา และเพื่ออุทิศศรัทธาญาติโยมให้มีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ โครงการค่ายฝึกยอดนักเทศน์มหาชาติจึงไม่หยุดส่งต่อวัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามนี้จากรุ่นสู่รุ่นต่อไปเรื่อย ๆ

“ถ้าศรัทธาญาติโยมฟังได้ เราก็เทศน์ได้...ทุกวันนี้รู้สึกภาคภูมิใจในสิ่งที่ตัวเองทำ ไม่อยากให้สิ่งเหล่านี้จางหายไป เพราะสิ่งที่ทำอยู่นอกจากจะช่วยฝึกตัวเองแล้วยังเป็นประโยชน์ต่อญาติโยมและช่วยส่งต่อคุณค่าให้เกิดขึ้นแก่พระพุทธศาสนาด้วย” สามเณรฤทธิพงศ์กล่าวด้วยรอยยิ้ม

ครูผู้สร้างพื้นที่การเรียนรู้

อาจารย์เสวียน ศิริแก้ว ครูพี่เลี้ยงโครงการค่ายฝึกยอดนักเทศน์มหาชาติ บอกว่า คณะครูในโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดนิโครธาราม เห็นพ้องต้องกันว่า หากสามเณรขึ้นเทศน์ธรรม ครูจะต้องเข้าไปดูแล เพื่อสร้าง

“ความเปลี่ยนแปลงที่
เกิดขึ้นหลังทำโครงการนี้
ได้ช่วยกระตุ้นให้โรงเรียน
จัดการวางแผนงานอย่าง
เป็นระบบ ทำให้ครูกล้าคิด
และกล้าเชื่อมโยงกิจกรรม
ของสามเณรออกสู่ชุมชน”

ขวัญและกำลังใจให้สามเณร กระบวนการทั้งหมดถือเป็นการฝึกฝนและสร้าง
ความมั่นใจให้สามเณร ก่อนขึ้นเทศน์มหาชาติซึ่งเป็นงานใหญ่สำคัญประจำปี

“ก่อนหน้านี้ เราเป็นห่วงความเป็นอยู่ของสามเณรด้วยว่าหลังกลับจาก
โรงเรียนไปวัด สามเณรจะประพฤติตนอย่างไร...แต่เมื่อมีกิจกรรมการเทศน์
เข้ามา สามเณรจะต้องแบ่งเวลาเพื่อฝึกฝนตนเองด้านการเทศน์ ไม่เอาเวลาวาง
ไปทำกิจกรรมที่ไม่เกิดประโยชน์ เราจะบอกนักเรียนเสมอว่า เมื่อต้องขึ้นเทศน์
บนธรรมาสน์ครูไม่ได้เป็นผู้ให้คะแนนแล้วนะ สามเณรจะต้องรับผิดชอบตัวเอง
และทำหน้าที่อย่างเต็มที่ เพราะผู้ให้คะแนนก็คือสาธุชนหรือศรัทธาญาติโยม”

โจทย์ที่ครูต้องคิด คือ จะสร้างพื้นที่ให้สามเณรได้ขึ้นมาแสดงบทบาท
หน้าที่ของตนเองต่อชุมชนหรือสาธารณะชนได้อย่างไร

“เมื่อเห็นรุ่นพี่ทำได้ สามเณรรุ่นน้องเลยพยายามก้าวเดินตามรอยรุ่นพี่
เกิดแรงฮึดให้ฝึกฝนตนเองจนสามารถขึ้นเทศนาธรรมบนธรรมาสน์ได้ สิ่งที่
สามเณรได้รับตามมา คือ ความเคารพและศรัทธาในตัวเอง แล้วเมื่อแต่ความดี
ออกไปให้ผู้อื่น กลายเป็นคนที่มีใจละเอียดขึ้น มีความกตัญญูต่อผู้มีพระคุณ
และมีบุคลิกที่สุ่มเยือกเย็น”

ครูเสวียนบอกว่า ถึงแม้ทางโรงเรียนจะมีกิจกรรมให้สามเณรเข้ามาเรียนรู้
และฝึกฝนทักษะการเทศน์ธรรมและเทศน์มหาชาติอยู่แล้ว แต่ความเปลี่ยนแปลง
ที่เกิดขึ้นหลังทำโครงการนี้ได้ช่วยกระตุ้นให้โรงเรียนจัดการวางแผน
งานอย่างเป็นระบบ ทำให้ครูกล้าคิด และกล้าเชื่อมโยงกิจกรรมของ
สามเณรออกสู่ชุมชน ที่ผ่านมารองเรียนนึกอยากจัดกิจกรรมอะไรก็ทำ ไม่มี
แม้แต่การวางแผนและกำหนดวัตถุประสงค์ไว้ชัดเจน แต่หลังจากครูและ
สามเณรได้ผ่านการฝึกอบรมกระบวนการคิดจากทีมพี่เลี้ยงในโครงการฯ ครูเอง

สามารถนำความรู้มาต่อยอดเพื่อพัฒนากิจกรรมของโรงเรียนให้มีเป้าหมายอย่างเป็นรูปธรรม ส่วนนี้ช่วยให้การทำงานของครูง่ายขึ้นและวัดผลได้จริง เช่น การส่งเสริมให้สามเณรมีส่วนร่วมออกแบบตกแต่งพื้นที่บริเวณธรรมาสน์ก่อนขึ้นเทศน์ ทำให้สาธุชนเห็นคุณค่าของการเทศน์มหาชาติ โดยมีสามเณรเป็นตัวชูโรง

นอกจากนี้ ครูเสวียนยังบอกว่า การเข้าร่วมอบรมวางแผนพัฒนาโครงการกับทีมมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) กับผู้เข้าร่วมโครงการกลุ่มอื่นๆ ได้สร้างกระบวนการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์ระหว่างกัน ความแตกต่างของบริบทการทำงานในแต่ละพื้นที่เป็นตัวอย่งที่ดีที่ช่วยต่อยอดความคิด เพื่อพัฒนาโครงการของโรงเรียนไปในทิศทางที่ดีขึ้นด้วย ยกตัวอย่าง เช่น การเปลี่ยนแปลงมุมมองในการทำงานของครู จากเดิมที่มองการทำงานแบบแยกส่วนไม่เห็นคุณค่าของประเพณี และวัฒนธรรมเหล่านี้เท่าใดนัก มองแค่เลือกว่าการเทศน์เป็นหน้าที่ของพระ พระก็ต้องทำไป ส่วนครูก็มีหน้าที่ที่ครูต้องทำ

แต่ตอนนี้...คณะครูในโรงเรียนต้องเข้ามาศึกษาให้รู้และเข้าใจอย่างถ่องแท้เช่นเดียวกันว่า การเทศน์มหาชาติคืออะไร มีประวัติที่มาที่ไปเป็นอย่างไร มีความสำคัญอย่างไร ทำไมคนภาคเหนือถึงได้นิยมมานั่งฟังการเทศน์มหาชาติ ถัดจากนั้นครูต้องคิดว่า จะมีเทคนิคการสอนอย่างไรที่ช่วยหนุนเสริมสามเณรให้มีความมั่นใจ แล้วจะจัดกิจกรรมอย่างไรให้เอื้อประโยชน์ต่อบุคคลภายนอกและชุมชนด้วย

ปัจจุบัน การเทศน์มหาชาติถือเป็นจุดเด่นของโรงเรียนที่ทำให้ชาวบ้านทั้งในและนอกชุมชนรู้จักโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดนิโครธาราม จนหันมาให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมกับกิจกรรมของโรงเรียนอย่างต่อเนื่องเนื่องจากกระแสส่วนใหญ่ในชุมชนยังคงหวงแหนต้องการรักษามรดกภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมประเพณีดั้งเดิมให้คงอยู่ต่อไป

“การเปิดโอกาสให้สามเณรขึ้นเทศน์บนธรรมาสน์เป็นการสร้างศาสนทายาทในโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่ดีมาก ปัจจุบันถึงขั้นทำให้ชาวบ้านเลื่อมใสศรัทธาและถามหา สิ่งที่โรงเรียนทำมาอย่างต่อเนื่องนี้ได้พิสูจน์ให้สาธุชนเห็นแล้วว่า สามเณรมีความสามารถและทำออกมาได้ดีกว่าที่คาดไว้ เพราะสามเณรมีความตั้งใจและทำบทบาทหน้าที่ของตัวเองอย่างเต็มที่ และถึงแม้จะทำกิจกรรมเยอะ แต่ผลการเรียนใน 8 กลุ่มสาระวิชาก็ไม่ตก เพราะยังเขามีสมาธิสูงมากเท่าไร ยิ่งทำให้เขาศึกษาดำรงเรียนได้เข้าใจมากยิ่งขึ้นเท่านั้น”

ครูเสวียนกล่าวทิ้งท้ายว่า เด็กที่เข้ามาบวชเป็นสามเณร แล้วได้มาเข้าค่ายเทศน์ธรรม ถึงแม้จะไม่ได้ก้าวไปถึงขั้นขึ้นธรรมาสน์เทศน์มหาชาติ แต่หลักธรรมที่ได้เรียนรู้จะฝังลึกไปในจิตใจของเขา การมีสติ ความอดทน การคิดดีทำดี และความรู้สึกเกรงกลัวต่อการกระทำความผิด ถึงแม้สามเณรจะยังเป็นเด็ก แต่โครงการนี้สร้างให้เด็กมีวุฒิภาวะ มีความนิงสุชุมจนทำให้ญาติโยมเกิดศรัทธาเลื่อมใสได้

โครงการค่ายฝึก
ยอดนักเทศน์มหาชาติ

พระพี่เลี้ยงชุมชน
พระปลัดคงศิลป์ เชื้อนอัน
เสวียน ศิริแก้ว
สวลินุช ศิริแก้ว

ทีมทำงาน

สามเณรฤทธิพงศ์ ปายสาร
สามเณรอนุกุล สิทธิ
สามเณรวิชชัย รักษา
สามเณรสุนิยะ สมเงิน
สามเณรสรวิชญ์ ขัติยศ
สามเณรพลวัฒน์ รักษา
สามเณรสุนิทย ศรีน้ำเที่ยง

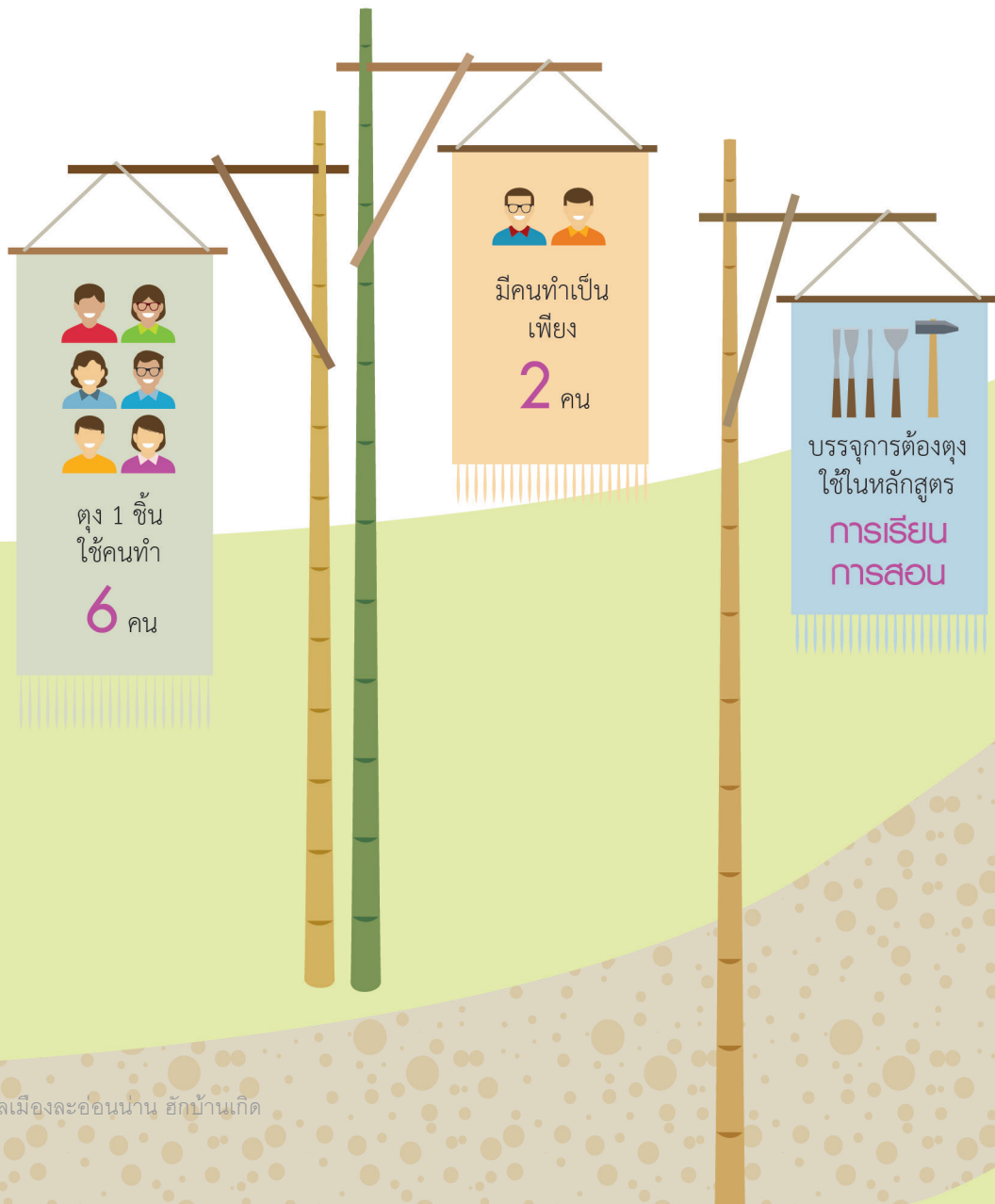

ต้องตุง ต้องใจ

โครงการแกะสลักลายไทย
(ต้องตุงลายไทย)

การต้องตุงเป็นงานศิลปะที่ต้องใช้ทักษะและการฝึกฝน
มีแต่คนรุ่นก่อนและพระผู้ใหญ่เท่านั้นที่ทำได้
ดังนั้นการ “**ต้องตุง**” จึงหาคนรุ่นใหม่สืบทอดได้ยาก
กลุ่มสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปรางค์ อำเภอปัว จังหวัดน่าน
จึงร่วมกันสืบสานการต้องตุง ด้วยการทำ**โครงการต้องตุงลายไทย**

**การส่งต่อความรู้และเผยแพร่ผลงาน
ให้สาธารณชนได้เห็นในวงกว้างเป็น
สิ่งสำคัญสำหรับการสืบสานและอนุรักษ์
ศิลปะการทำต้องตุงให้คงอยู่ สามเณร
ในฐานะผู้สืบทอดศาสนาและใกล้ชิดกับ
ประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ยิ่งต้อง
หันมาให้ความสนใจฝึกฝนมีฝีมือ
จนสามารถเป็นผู้สืบทอด และถ่ายทอด
ความงดงามของศิลปวัฒนธรรมนี้ต่อไป**

ต้องตุง...งานแกะสลักกระดาษสาลายไทยลวดลาย
ต่าง ๆ สำหรับให้พุทธศาสนิกชนบูชาในงานเทศน์มหาชาติ
ลวดลายบนต้องตุงดั้งเดิมจึงเป็นสัญลักษณ์ที่บ่งบอก
เรื่องราวสำคัญทางพระพุทธศาสนาในส่วนที่เกี่ยวข้องกับ
พระมหาเวสสันดรชาดก ซึ่งเป็นพระชาติที่ 10 ที่สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญเพียรทานบารมี ลวดลาย
ส่วนใหญ่แสดงรูปลักษณะของสัตว์ในวรรณคดีที่ได้รับการ
เอ่ยถึงในพระมหาเวสสันดรชาดก เช่น ช้าง ม้า หรือวัว
ในท่วงท่าแตกต่างกันออกไป

ต้องตุงเป็นงานศิลปะที่ต้องใช้ทักษะและการฝึกฝน
มีแต่คนรุ่นก่อนและพระผู้ใหญ่เท่านั้นที่ทำได้ งานศิลปะ
แขนงนี้จึงหาคนรุ่นใหม่สืบทอดได้ยาก เพราะเป็นงานที่
ต้องใช้เวลาและความละเอียด จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่
พุทธศาสนิกชนจะเห็นตุงห้อยสวยงาม เฉพาะแต่วันสำคัญ
ทางพระพุทธศาสนาใหญ่ ๆ เช่น วันวิสาขบูชา และงาน
เทศน์ธรรมมหาชาติ เท่านั้น

สืบสานคุณค่าของต้องตุง

สามเณรนิมิต แซ่ซัง แก่นนำโครงการแกะสลักลายไทย (ต้องตุงลายไทย) โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปรังค์ ตำบลปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน เล่าว่า โรงเรียนได้เปิดสอน “ต้องตุงลายไทย” จึงสนใจเข้ามาศึกษาการทำต้องตุง เพราะมีความสนใจงานด้านศิลปวัฒนธรรมเป็นพิเศษ แม้ที่ผ่านมาจะมีหลายหน่วยงานเข้ามาส่งเสริมอนุรักษ์การทำต้องตุงอยู่บ้าง แต่การประดับตกแต่งวัดด้วยตุงในงานประเพณีและวันสำคัญทางศาสนาก็ยังมิให้เห็นมากนัก จึงคิดได้ว่าหากเขาต้องสืบสานการทำต้องตุงให้คงอยู่ เขาต้องเปลี่ยนรูปแบบการทำงานใหม่ ด้วยการให้ความรู้และจูงใจให้สามเณรในโรงเรียน เห็นความสำคัญ และเห็นคุณค่าของต้องตุงก่อนจะลงมือปฏิบัติจริง

สามเณรทีปกร แก้วโก อธิบายว่า การทำต้องตุงแบ่งออกเป็น 2 ส่วนหลักๆ ได้แก่ การวาดลวดลายและการตอกลาย จำนวนสมาชิกที่เหมาะสมในการทำตุงหนึ่งชิ้น ควรมีอย่างน้อย 6 รูป แต่ปัจจุบันมีสามเณรแก่นนำเหลืออยู่เพียง 2 รูป เพราะรุ่นพี่เรียนจบไปศึกษาต่อที่อื่น ส่วนแก่นนำที่เหลืออยู่คือ เขาและสามเณรนิมิต ต่างก็ถนัดงานวาดลายด้วยกันทั้งคู่ จำเป็นต้องรับสมัคร

สามเณรเพื่อเข้ามาฝึกฝนเพิ่มเติมอีกอย่างน้อย 4 รูป โดยวางแผนคัดเลือกสามเณรที่มีความสนใจหรือมีความถนัดด้านการตอกลายเป็นพิเศษเข้ามาเสริมทีม

“ที่ผ่านมารุ่นพี่ไม่ได้วางแผนรับสามเณรรุ่นน้องเข้ามาเป็นแก่นนำต่อ พอรุ่นพี่จบออกไป เราก็เข้ามาทำโครงการต่อโดยที่ไม่รู้ต้นสายปลายเหตุของโครงการ ดังนั้นช่วงเปิดเทอมใหม่นี้ เราต้องหาสามเณรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4-5 เข้ามาร่วมทีม เพื่อช่วยสานต่อโครงการหลังจากแก่นนำรุ่นนี้จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ไปแล้ว”

ส่งต่อ...เพื่อสืบสาน

ในฐานะแก่นนำที่เข้ามารับช่วงต่อจากรุ่นพี่ สามเณรนิมิตบอกว่า คุณค่าของการอนุรักษ์ศิลปะต้องตุง คือ การรักษาลายไทยบนตุงที่มีความวิจิตรงดงามให้คงอยู่ การส่งต่อความรู้และเผยแพร่ผลงานให้สาธารณชนได้เห็นในวงกว้างเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับการสืบสานและอนุรักษ์ศิลปะการทำต้องตุง สามเณรในฐานะผู้สืบทอดศาสนาและใกล้ชิดกับประเพณี พิธีกรรม ความเชื่อ ยิ่งต้องหันมาให้ความสนใจและฝึกฝนฝีมือจนสามารถเป็นผู้สืบทอดและถ่ายทอดความงดงามของศิลปวัฒนธรรมนี้ต่อไปได้

**“การแบ่งงาน...ทำให้เกิดการถ้อยทีถ้อยอาศัยระหว่างสามเณร ตลอดจนกระตุ้น
การเรียนรู้และการทำงานไปด้วยพร้อมกัน ใครถนัดวาดก็วาดของตัวเอง
วาดให้คนอื่นแล้วสอนให้คนอื่นวาดด้วย ส่วนใครถนัดตอก...ต้องแลกเปลี่ยนด้วยการ
สอนทักษะการตอกให้คนอื่นด้วยเช่นกัน เมื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันได้ จะได้เก่งไปด้วยกัน
ยังมีการทำงานเป็นทีม งานก็ออกมาสำเร็จตรงตามเป้าหมาย
ที่สำคัญยังทำให้มีผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมด้านนี้มากขึ้น”**

“เราต้องเตรียมคำพูดเพื่อชักชวนให้สามเณรรุ่นน้อง
อยากเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการ อธิบายให้เขาฟังก่อน
ว่ากิจกรรมของเรามีความสำคัญอย่างไร ถ้าทำให้เขาสนใจ
ได้ เขาจะได้เข้ามาร่วมกับเรา แต่ถ้าเขาไม่สนใจอย่างน้อย
เขาก็ได้รู้ว่าต้องตอกคืออะไร มีคุณค่าอย่างไรจากคำอธิบาย
ของเรา” สามเณรนิมิตกล่าว

นอกจากการชักชวนแบบปากต่อปากกับคนที่รู้จัก
แล้ว การผลิตผลงานออกมาให้มีคุณภาพอย่างประณีต
และงดงาม ไปพร้อมๆ กับการพัฒนาผลงานให้มีสีสันและ
มีรูปแบบที่แปลกตา น่าจะเป็นสิ่งที่ช่วยดึงดูดใจให้สามเณร
ในโรงเรียนหันมาให้ความสนใจในการทำต้องตอกมากขึ้น
ทั้งยังสร้างความสนใจให้แก่สาธุชนที่พบเห็นในวงกว้าง
ได้อีกทางหนึ่ง

“ต้องตอกที่ตอกออกมาแล้ว อาจจะนำไปลงสีให้ดูสดใส
เปลี่ยนลวดลาย ใส่กรอบให้ดูมีคุณค่ามากขึ้น เพื่อให้
สาธุชนนำไปเก็บสะสมได้ ถือเป็นการเผยแพร่และสืบทอด
พระพุทธศาสนาได้อีกทางหนึ่ง”

ทำให้กระตือรือร้นอยากทำ ไม่ประณีต งานตอกเป็นงานที่ต้อง
อาศัยความละเอียดอ่อน เลยต้องขอแรงจากเพื่อน
สามเณรและสามเณรรุ่นน้องที่มีทักษะการตอกที่ดีและ
มีความสนใจอยากเข้ามาทำกิจกรรม มาช่วยกันตอกลาย
เพื่อทำชิ้นงานออกมาให้สำเร็จ” สามเณรทีปกรย้ำถึง
ความถนัดของตนเอง

เช่นเดียวกับสามเณรนิมิตที่เสริมว่า เขาใช้เวลาฝึกฝน
การวาดและการตอกลายต้องตอกถึง 1 ปี จากการฝึกฝนนี้
ทำให้รู้ว่า เขาถนัดและชื่นชอบการวาดภาพมากกว่า
การตอกลาย

“เรายังไม่มีความละเอียดอ่อนมากพอ ดังนั้น เราก็
รับผิดชอบในส่วนที่ทำได้ คือ ตอกในจุดใหญ่ๆ ที่ไม่ต้อง
ใช้ความละเอียดมาก แล้วให้เพื่อนที่มีความชำนาญกว่า
มารับหน้าที่ตอกในมุมเล็ก ๆ ที่ต้องใช้ความละเอียดสูง...
จริงๆ ถ้าถามว่าตอกได้หรือเปล่า เราก็ตอกได้ แต่ผลงาน
อาจจะออกมาไม่ดี สู้ให้คนที่มีความถนัดทำดีกว่า...
จะได้ผลงานออกมางดงามน่าประทับใจมากกว่า”

ใช้ความถนัดให้เกิดประโยชน์

อย่างไรก็ตาม ระหว่างที่ยังหาสมาชิกไม่ได้ สามเณร
ทั้ง 2 รูปจึงชักชวนและขอความร่วมมือจากเพื่อนสามเณร
ให้มาช่วยกันตอกตอก เพื่อปิดจุดอ่อนการทำงาน

“ตัวเราชอบวาดภาพมาตั้งแต่เด็ก ๆ พอได้ลองเข้า
มาทำต้องตอกก็ยิ่งรู้ว่าตัวเองชำนาญด้านการวาดมากกว่า
เพราะตอนฝึกฝนงานตอก ทำออกมาได้ไม่ละเอียด บางที

ต้องตอก...ต้องอยู่ในใจสามเณร

เป้าหมายของโครงการนี้คือ การทำให้ต้องตอกเข้าไป
อยู่ในใจของสามเณรในโรงเรียน ด้วยการส่งเสริมให้
สามเณรมีความรู้และเข้าใจถึงความเป็นมาเป็นไป
ตลอดจนคุณค่าของต้องตอกซึ่งเป็นศิลปะดั้งเดิมของ
ภาคเหนือที่เชื่อมโยงกับพระพุทธศาสนา ซึ่งคุณสมบัติของ
ผู้ที่จะต้องตอกตอกได้นั้น ต้องมีความขยัน อดทน ใจเย็น
และมีความเพียร เป็นสำคัญ

สามเณรทั้ง 2 รูป ยอมรับว่า ถึงแม้การที่ต้องดูจะไม่ได้อยู่ในหลักสูตร การเรียนการสอนหลัก แต่เมื่อรับผิดชอบทำโครงการแล้ว ก็**ต้องบริหารจัดการทั้งคนและเวลา ด้วยการแบ่งงานกันทำ** เพื่อให้งานเสร็จตามแผนที่วางไว้

ทั้งนี้สามเณรมิติกเล่าถึงประโยชน์ของการแบ่งงานกันทำว่า ทำให้เกิดการถ้อยทีถ้อยอาศัยระหว่างสามเณร ตลอดจนกระตุ้นการเรียนรู้และกระตุ้นการทำงานไปด้วยพร้อมกัน ใครถนัดวาดก็วาดของตัวเอง วาดให้คนอื่นแล้วสอนให้คนอื่นวาดด้วย ส่วนใครถนัดตอกก็ต้องช่วยคนอื่นตอก แล้วต้องแลกเปลี่ยนด้วยการสอนทักษะการตอกให้คนอื่นด้วยเช่นกัน การแลกเปลี่ยนเรียนรู้เช่นนี้ทำให้สามเณรเก่งไปด้วยกัน ยังมีการทำงานเป็นทีม งานก็ออกมาสำเร็จตรงตามเป้าหมาย ที่สำคัญคือทำให้**ผู้สืบทอดศิลปวัฒนธรรมด้านนี้มากขึ้น**

สามเณรที่ปกร อธิบายถึงสาเหตุที่ต้องแบ่งกลุ่มและแจกจ่ายหน้าที่การทำงานอย่างชัดเจน ทั้งฝ่ายวาดและฝ่ายตอกว่า เป็นเพราะข้อจำกัดของ **“เวลา”**

“สามเณรทุกรูปต้องเรียนหนังสือภาคปกติซึ่งเป็นภาระหนักอยู่แล้ว จะทำกิจกรรมได้เฉพาะช่วงว่างเท่านั้น ถ้ายกให้เป็นภาระของสามเณรรูปใดรูปหนึ่ง งานอาจจะไม่สำเร็จตามต้องการ เลยต้องแบ่งกลุ่มช่วยกันทำงาน เพื่อให้ทุกคนได้จัดสรรเวลาว่างของตัวเองมาทำชิ้นงานให้เสร็จตามที่ตั้งใจไว้”

ถึงแม้ปัจจุบัน สามเณรแกนนำจะยังไม่สามารถรับหน้าที่เป็นผู้สอนรุ่นน้องได้อย่างเต็มรูปแบบ แต่พวกเขาสามารถทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษาหรือเป็นที่เลี้ยงที่ดีให้กับสามเณรรุ่นน้องได้ หากรุ่นน้องมีคำถามหรือมีข้อสงสัยเกี่ยวกับการวาดและการตอกดู ก็สามเณรเข้ามาสอบถามสามเณรรุ่นพี่เพื่อขอคำชี้แนะได้ตลอดเวลา

ด้วยข้อจำกัดของทรัพยากรบุคคลและเวลา โครงการแกะสลักลายไทย (ต้องดูลายไทย) อาจจะยังเดินไปไม่ถึงเป้าหมายของการฝึกฝนสามเณร ให้เป็นผู้ถ่ายทอดวิชาความรู้และทักษะการทำต้องดูแก่รุ่นน้อง แต่นั่นไม่ใช่ปัญหา トラบใดที่ยังมีสามเณรที่มีความสนใจคอยดำเนินโครงการอยู่อย่างต่อเนื่อง

อย่างไรก็ตาม สามเณรนิมิต มั่นใจว่าโครงการนี้ก็ต้องดำเนินต่อไป เพราะโรงเรียนเห็นความสำคัญของการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีท้องถิ่น ทั้งยังตระหนักดีว่า ทุกคนเป็นเจ้าของศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่ทรงคุณค่าร่วมกัน จึงต้องช่วยกันทำ ช่วยกันดูแลรักษา และช่วยกันสานต่อ

“ถ้าเราทำได้อย่างต่อเนื่อง เวลามีสงานวัด หรืองานวันสำคัญต่าง ๆ เราจะมีตุงไปติดให้คนได้เห็นความสวยงาม ยิ่งเดี๋ยวนี้คนเข้าวัดน้อยลง ความงามตรงนี้อาจจะช่วยดึงดูดผู้คนให้เข้าวัดมากขึ้นก็ได้” สามเณรนิมิต กล่าวทิ้งท้าย

ฝึกจิต...ฝึกใจให้มีคุณภาพ

ครูยุทธนา พันชน พี่เลี้ยงชุมชน บอกว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปรังค์ เป็นโรงเรียนพระปริยัติธรรมอีกแห่งหนึ่งของจังหวัดน่าน ที่ส่งเสริมให้สามเณรทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและประเพณีเมืองน่านมาอย่างต่อเนื่อง โดยมีโครงการที่โดดเด่นอยู่ 3 โครงการ ได้แก่ โครงการบวชป่า โครงการแกะสลักลายไทย (ต้องดูลายไทย) และโครงการขยะรีไซเคิล ทั้ง 3 โครงการเป็นส่วนหนึ่งของวิชาชุมนุม ซึ่งโรงเรียนมองว่า

“เมื่อสามเณรเข้ามาทำโครงการด้วยความตั้งใจ และมีจิตใจจดจ่อกับสิ่งที่ทำ ขั้นตอนในการทำงาน จะช่วยให้สามเณรมีสมาธิ กระบวนการที่เกิดขึ้น เป็นการฝึกจิตให้มีคุณภาพ ทั้งยังช่วยส่งเสริมให้สามเณรมีความมุ่งมั่นและนำพาตนเองไปในทางที่ดี”

การทำกิจกรรมเหล่านี้จะช่วยปลูกฝังสำนึกรักบ้านเกิด และทำให้สามเณรเห็นศักยภาพของตัวเองจากการทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนและสังคม

แต่ด้วยข้อจำกัดของ “เวลา” เพราะนอกจากสามเณรจะต้องดูแลโครงการแล้ว ยังต้องรับผิดชอบการเรียนภาคปกติด้วย ประกอบกับสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปรารงค์ จำวัดอยู่ตามวัดต่าง ๆ ทั่วทั้งอำเภอ สามเณรแต่ละองค์ย่อมมีกิจที่จะต้องรับผิดชอบในวัดที่ตัวเองจำพรรษาอยู่ การรวมตัวกันทำกิจกรรมในช่วงวันหยุดจึงทำได้ยาก

นอกจากมีปัญหาเรื่องเวลาแล้ว ครูยุทธานายังได้เรียนรู้ข้อบกพร่องสำคัญนั่นคือ **การบริหารจัดการคน** ด้วยทางโรงเรียนไม่เคยทำกิจกรรมที่ต้องวางแผนการทำงานอย่างเป็นขั้นตอนเช่นนี้มาก่อน การคัดเลือกสามเณรแกนนำชุดแรกจึงเลือกเฉพาะชั้นมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 6 เพราะเห็นว่ามีความรับผิดชอบสูงและเป็นที่เคารพของสามเณรรุ่นน้อง ปัญหาจึงเกิดขึ้นเมื่อสามเณรรุ่นพี่จบการศึกษา ทั้งที่โครงการยังไม่เสร็จสิ้น ทำให้ไม่มีสามเณรรุ่นพี่ที่ทำกิจกรรมมาตั้งแต่ต้นมาสานต่อโครงการ

อย่างไรก็ตามครูยุทธานียืนยันว่า การเปลี่ยนตัวสามเณรไม่กระทบต่อการทำโครงการแต่อย่างใด หากจะมีปัญหาคงเป็นเรื่องการถ่ายทอดประสบการณ์ความรู้จากสามเณรรุ่นพี่สู่รุ่นน้องที่อาจขาดตกบกพร่องไปบ้าง ซึ่งจุดนี้เป็นสิ่งที่คณะครูต้องเข้าไปทำความเข้าใจกับสามเณรแกนนำที่เข้ามาใหม่ ให้เข้าใจวัตถุประสงค์โครงการอย่างแท้จริง เพราะท้ายที่สุดแล้ว เป้าหมายหนึ่งของโครงการคือ ต้องการ**ส่งเสริมให้สามเณรแกนนำเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้สู่รุ่นน้องได้**

“โรงเรียนแก้ปัญหาด้วยการคัดสรรแกนนำสามเณรชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 และ 5 เข้าไปเสริมในกลุ่มด้วย เพื่อให้มีแกนนำรุ่นพี่ที่รู้งานสานต่อโครงการไปเรื่อย ๆ จะได้ไม่ต้องรับสมัครสามเณรแกนนำใหม่ทุกปี ซึ่งทำให้การทำงานสะดวก”

สำหรับประโยชน์ที่สามเณรได้รับจากการทำโครงการ ครูยุทธานมองว่า อย่างน้อยที่สุดโครงการนี้ก็มีส่วนช่วยให้สามเณรได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง โดยเฉพาะโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมและกลุ่มเครือข่ายอื่นๆ จนเกิดความมุ่งมั่นพัฒนาตัวเองให้มีศักยภาพพอที่จะนำความรู้มาถ่ายทอดสู่รุ่นน้อง

นอกจากนี้ยังช่วยเสริมสร้างความสามัคคีให้เกิดขึ้น เพราะในการสร้างสรรค์ผลงานชิ้นหนึ่งให้ออกมาดีและมีคุณภาพ สามเณรต้องวางแผนแบ่งหน้าที่กันทำงาน สามเณรแต่ละรูปจึงต้องพยายามทำหน้าที่ของตัวเองให้ดีที่สุด ซึ่งจะนำไปสู่การสร้างสรรค์ผลงานที่ดีที่สุดของทีมด้วย เช่น การทำตุงที่สามเณรบางรูปถนัดเรื่องการตอก ไม่ถนัดเรื่องการวาด สามเณรที่ถนัดการวาดก็ต้องวาดแบบออกมาอย่างละเอียด เพื่อให้คนตอก ตอกออกมาได้อย่างสวยงาม ตุงตุงชิ้นหนึ่งอาจจะใช้ฝีมือสามเณรร่วมกันถึง 5 รูป สามเณรจึงต้องมีความเอื้อเฟื้อและพร้อมที่จะช่วยเหลือกันและกันภายในทีม

เมื่อสามเณรเข้ามาทำโครงการด้วยความตั้งใจ และมีจิตใจจดจ่อกับสิ่งที่ทำ ขั้นตอนในการทำงานยังช่วยให้สามเณรมีสมาธิ กระบวนการที่เกิดขึ้นเป็นการฝึกจิตให้มีความสงบ ทั้งยังช่วยส่งเสริมให้สามเณรมีความมุ่งมั่นและนำพาตนเองไปในทางที่ดี กรณีตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจน คือ สามเณรที่เข้าร่วมโครงการมีผลการเรียนที่ดีขึ้น ถึงแม้จะมีภาระรับผิดชอบเพิ่มขึ้นก็ตาม

“สามเณรต้องมีสมาธิและต้องปรับระดับอารมณ์ให้พร้อมก่อนเข้ามาทำงาน ถ้าสามเณรอารมณ์ร้อนมาวาดรูปหรือมีอารมณ์โกรธแล้วเข้ามาตอกผ้า งานก็จะออกมาไม่สวย ไม่มีคุณภาพ...ทุกกิจกรรมเป็นส่วนหนึ่งของการเรียนรู้ ยังเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมและประเพณีประจำถิ่น สิ่งเหล่านี้เป็นสิ่งสำคัญที่สามเณรต้องทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งในฐานะศาสนทายาท เพื่อเป็นกระบอกเสียงออกไปเผยแพร่องค์ความรู้ให้ชาวบ้านได้ เพราะหนึ่งคำพูดของพระหรือสามเณร ทำให้ชาวบ้านตั้งใจฟังด้วยความศรัทธามากกว่าชาวบ้านพูดกันเอง เมื่อศรัทธาเกิด ชาวบ้านก็จะเชื่อแล้วปฏิบัติตาม”

โครงการแกะสลักลายไทย (ต้องตุงลายไทย)

พี่เลี้ยงชุมชน

พระครูเมตตาพลาณกิจ

ยุทธนา พันชน

ณัฐพล มีบุญ

ทีมทำงาน

สามเณรนิมิต แซ่โง้ง

สามเณรทีปกร แก้วโก

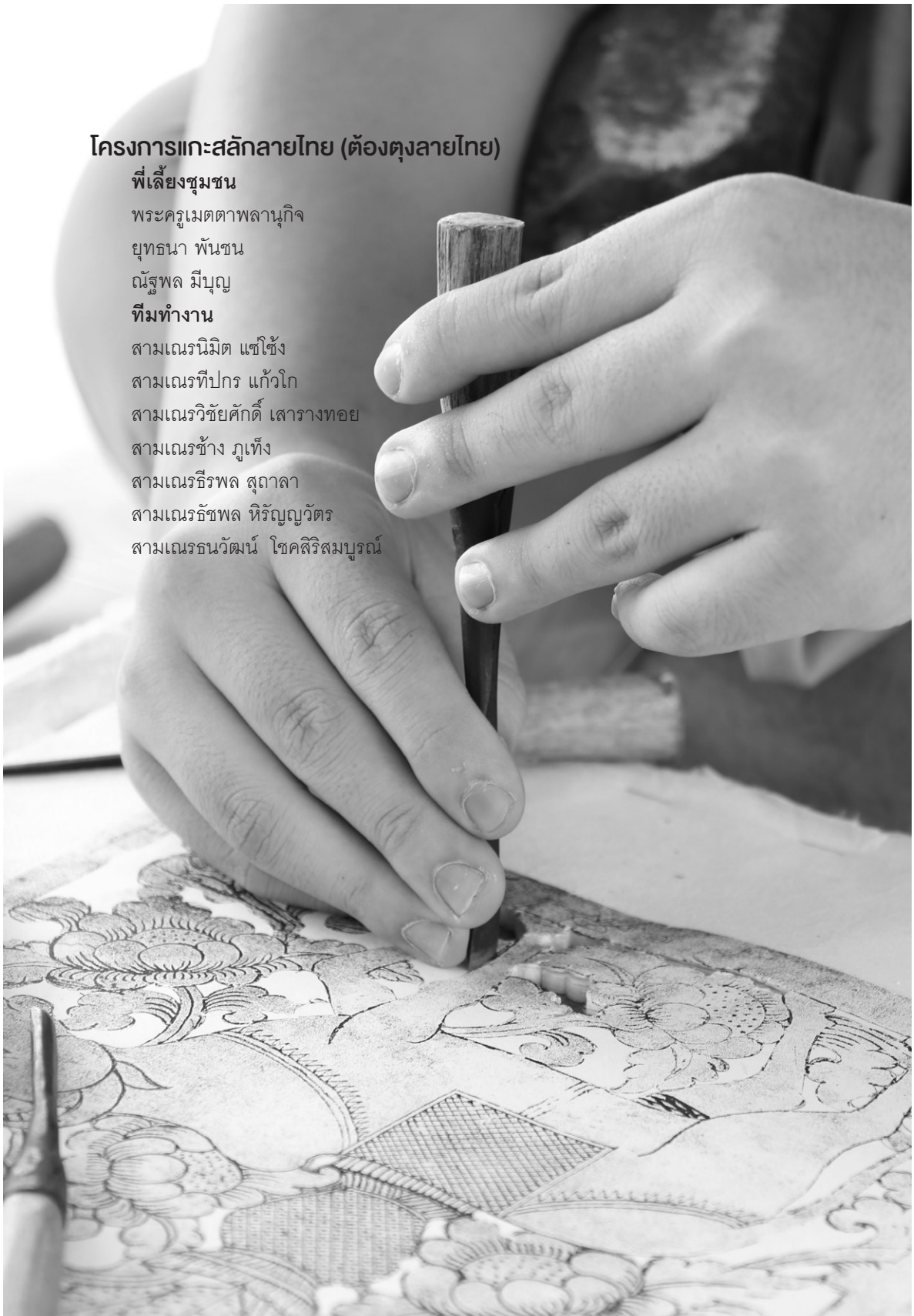
สามเณรวิชัยศักดิ์ เสารางทอย

สามเณรช้าง ภูเท็ง

สามเณรธีรพล สุธาลา

สามเณรรัชพล หิรัญญวัตร

สามเณรธนวัฒน์ โชคศิริสมบุญ

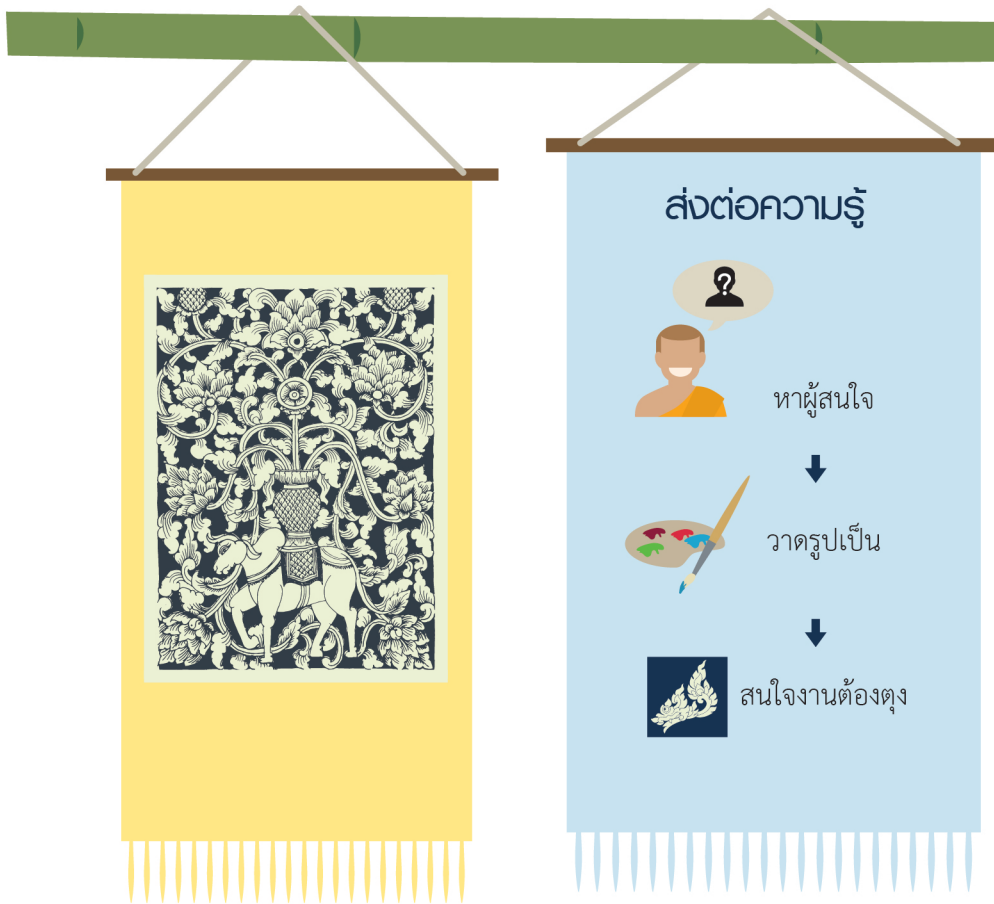

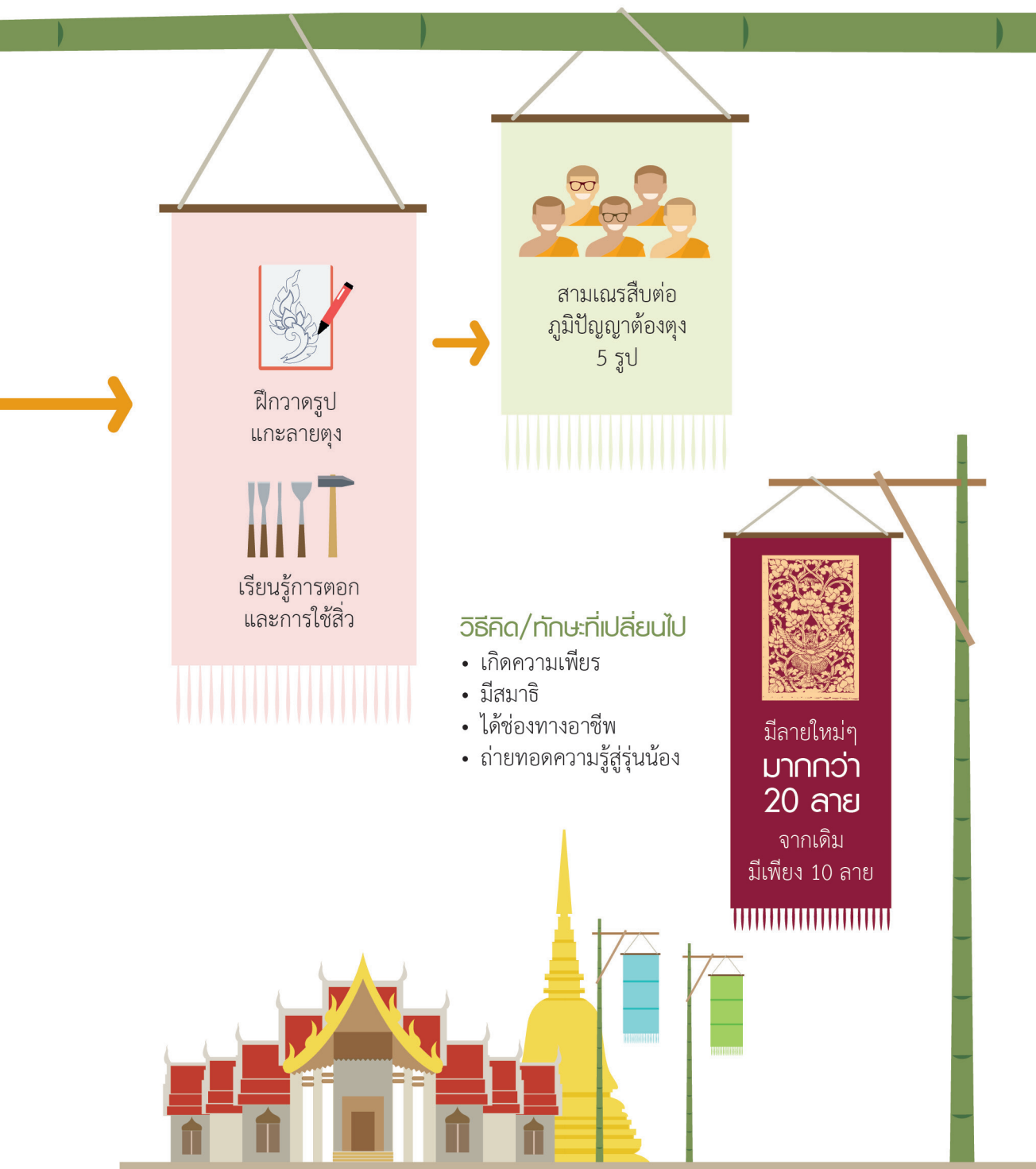
ส่งต่อความรู้
ฟื้นฟูภูมิปัญญา
ต้องตุง

โครงการต้องตุงฟื้นชน

“ตุง” สัญลักษณ์ที่นำมาแขวนประดับในงานพิธีกรรม และวันสำคัญทางพุทธศาสนา แต่ปัจจุบันขาดแคลนผู้สืบทอด โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดนิโครธาราม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน จึงให้การตุงเป็นหนึ่งในวิชาชุมนุมของโรงเรียน และสานต่อด้วยการทำโครงการตุงตุงพันชั้น

คุณค่าของโครงการ
ปลูกฝังสำนึกรักท้องถิ่น
เห็นคุณค่าของการอนุรักษ์ต้องตุงให้คงอยู่ต่อไป

การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมและ
ประเพณีพื้นถิ่นให้คงอยู่ ไม่ใช่แค่
การรักษาชิ้นงานที่จับต้องได้
แต่เป็นการรักษาไว้ซึ่ง “คุณค่า”
ให้คนรุ่นหลังได้รู้ที่มาที่ไป และเข้าใจ
รากเหง้าของตนเอง โครงการนี้
เปิดโอกาสให้สามเณรได้สืบค้นข้อมูล
ความเป็นมาเป็นไปของการทำตุ่ง
จนกระทั่งเห็นคุณค่าของศิลปปะแกงนี้
ด้วยตนเอง

ตุ่ง คือ ธงแขวนแบบหนึ่งในศิลปะล้านนา พบเห็น
ได้ในภาคเหนือของประเทศไทย ทำด้วย ผ้า ไม้ โลหะ ด้าย
หรือกระดาษ เป็นรูปแถบยาว ห้อยลง ใช้ประดับ หรือ
ประกอบพิธีกรรมตามความเชื่อ โดยมีหลากหลายรูปแบบ
ขึ้นอยู่กับพิธีกรรมที่ใช้ตุ่ง¹

ทั้งที่ “ตุ่ง” มีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกับพระพุทธ
ศาสนา แต่กลับขาดแคลนผู้สืบทอด โดยเฉพาะ “ตุ่งพัน
ชั้น” ที่เป็นเครื่องประกอบประเพณีตั้งธรรมหลวงหรือ
ประเพณีเทศธรรมมหาชาติ ของชาวล้านนาในภาคเหนือ
มาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากแต่ในปัจจุบันการสืบสาน
ศิลปวัฒนธรรมแขนงนี้เริ่มมีน้อยลง จะจำกัดอยู่เฉพาะผู้รู้
หรือพ่อครูเพียงไม่กี่คนที่ยังสามารถต้องตุ่งได้

¹ ที่มา : www.wikipedia.org

แต่ที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดนิโครธาราม ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน เล็งเห็นคุณค่า และให้ความสำคัญกับศิลปวัฒนธรรมและประเพณีพื้นถิ่น จึงกำหนดให้ “การต้องตุง” เป็นกิจกรรมหนึ่งในวิชา ชุมนุม เพื่ออนุรักษ์และช่วยสืบสานการต้องตุงไม่ให้ สูญหายไป จนกระทั่งโครงการเสริมศักยภาพเครือข่าย เยาวชน จังหวัดน่าน เข้ามาชักชวน โรงเรียนเห็นเป็น โอกาสดีที่จะได้ต่อยอดการทำงานจึงเกิดเป็นโครงการ ต้องตุงพันชั้นขึ้น

เพราะชอบ...จึงทำได้

สามเณรชริวิทย์ กองโกย เล่าว่า เขาเข้ามาสานต่อ โครงการจากรุ่นพี่ที่จบการศึกษา เนื่องจากสนใจในศิลปะ ขนงนี้และเคยมีประสบการณ์ทำต้องตุงมาก่อน โดย ได้รับการฝึกฝนทักษะการทำตุงมาจากท่านเจ้าอาวาสวัด พุ่มมาลา เมื่อมีโอกาสจึงไม่ปฏิเสธ เพราะอยากพัฒนา ฝีมือตัวเองให้ดีขึ้น

สามเณรนิธกร ศรีนวล บอกว่า ฝึกฝนการวาดรูป มาตั้งแต่สมัยเรียนชั้นประถมศึกษา โดยได้รับการถ่ายทอด ความรู้จากปู่ซึ่งเป็นช่างสลักลายโบราณ เมื่อเข้ามาศึกษา

ต่อที่นี่ ผลงานการวาดภาพที่โดดเด่นเข้าตาครูพี่เลี้ยง จนได้รับคำชักชวนให้เข้ามาเป็นแกนนำโครงการฯ

“ตั้งแต่เริ่มวาดภาพก็หัดวาดสัตว์ป่าหิมพานต์ใน วรรณคดีเลย เพราะปู่มีความรู้ทางด้านนี้อยู่แล้ว ตอนหลัง เพิ่งมารู้ว่าภาพวาดสัตว์ในวรรณคดีที่เคยฝึกมามีลักษณะ คล้ายกับลวดลายบนต้องตุง จึงไม่ลำบากที่ต้องเข้ามา รับผิดชอบงานส่วนนี้ เพราะเป็นสิ่งที่เราชอบและทำได้” สามเณรนิธกรกล่าว

เมื่อความชอบผูกพันกับกระบวนการหนุนเสริม จากพี่เลี้ยงโครงการ ได้กลายเป็นแรงผลักดันให้ กลุ่มสามเณรอยากพัฒนาการทำต้องตุงให้มีความ หลากหลาย น่าสนใจ และเข้าถึงศรัทธาญาติโยม มากขึ้น

ค้นคว้าหาข้อมูลภูมิปัญญา “ต้องตุง”

สามเณรชริวิทย์ บอกว่า จากเดิมที่สามเณรใน ชุมนุมจะวาดเฉพาะลวดลายสัตว์ 12 ราศีตามแบบรุ่นพี่ ที่ทำมาก่อน แต่หลังจากได้เข้ารับการอบรมเชิงปฏิบัติการ พัฒนาโครงการ ที่เน้นสร้างกระบวนการคิดและการวางแผน การทำงาน กระบวนการเหล่านี้ได้ กระตุ้นความสงสัยใคร่รู้

**“การอบรมเชิงปฏิบัติการพัฒนาโครงการ ที่เน้นการสร้างกระบวนการคิด วิเคราะห์
และการวางแผนการทำงาน กระบวนการเหล่านี้ได้ กระตุ้นความสงสัยใคร่รู้
ให้พวกเขาลงมือค้นคว้าหาข้อมูล จนรู้ลวดลายบนตุ้มมีมากมายหลายแบบ
จึงช่วยกันเสาะหาลวดลายที่แตกต่างกัน เพื่อนำมาใช้ประกอบการวาดตุ้ม”**

ให้พวกเขาลงมือค้นคว้าหาข้อมูลที่มา ประวัติ และลวดลาย จนรู้ว่า ลวดลายบนตุ้มมีมากมายหลายแบบ จึงช่วยกัน สืบค้นลวดลายที่แตกต่างกัน โดยลงพื้นที่ชุมชนสืบค้นต้องตุ้ม เก่าๆ ที่ชาวบ้านเก็บรักษาไว้ นำมาลอกลาย เพื่อใช้ ประกอบการวาดตุ้มต่อไป เช่น ลายสัตว์ในตำนาน ปาหิมพานต์ และสัตว์ในวรรณคดีจำพวกกนก เป็นต้น ทั้งนี้ลวดลายที่พบเห็นบนตุ้มเป็นการสื่อสารให้เห็น ภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามคัมภีร์มหาชาติกัณฑ์ต่าง ๆ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นลวดลายดั้งเดิมที่ทำสืบต่อกันมา โดยตุ้มเก่าแก่จะมีการประทับลายเซ็นหรือชื่อผู้สร้างสรรค์ ขึ้นงานบนตุ้ม ทำให้สามารถสืบสาวถึงที่มาที่ไปของตุ้ม แต่ละชิ้นได้ และยังพบว่าบุคคลที่เกี่ยวข้องกับศิลปะ ต้องตุ้มส่วนใหญ่จะเป็นครูบา (พระสงฆ์) และชาวบ้านที่เป็นงานช่างสิบหมู่

ผลลัพธ์ที่ได้ทำให้จากเดิมที่สามเณรมีคลังลวดลาย อยู่เพียงประมาณ 10 แบบ แต่ปัจจุบันสามเณรสามารถ ต้องตุ้มได้เพิ่มขึ้นอีกเท่าตัว ซึ่งลวดลายที่เพิ่มขึ้น ส่วนใหญ่ เป็นลวดลายที่มีความละเอียดและท้าทายต่อการวาดมาก

นอกจากการพัฒนาลวดลายให้มีความน่าสนใจแล้ว การหนุนเสริมของโครงการฯ ยังทำให้กลุ่มสามเณร โครงการต้องตุ้มพูนชั้นสามารถสำรองวัสดุอุปกรณ์สำหรับการตอกตุ้ม (สั่ว) ได้เพียงพอต่อความต้องการ ช่วยให้ การทำงานราบรื่น จนสามารถผลิตผลงานออกมาได้อย่าง รวดเร็วและมีคุณภาพมากขึ้น

“งานต้องตุ้มจะว่าง่ายก็ง่าย จะว่ายากก็ยาก เพราะ ต้องอาศัยทักษะถึง 2 อย่าง ทั้งการวาดและการใช้สั่ว ซึ่งเป็นอุปกรณ์สำหรับใช้ตอกลาย ถ้าขาดทักษะอย่างใด

อย่างหนึ่งไปก็ไม่สามารถทำชิ้นงานออกมาได้สำเร็จ ที่สำคัญกระบวนการทั้งหมดต้องใช้เวลาในการสร้างสรรค์ ผลงาน” สามเณรวิชิตวิทย์ กล่าวว่า หลายคนลงมือทำ ต้องตุ้มได้ไม่นานก็ท้อหรือเลิกไป เพราะขาดทักษะ อย่างใดอย่างหนึ่ง หรือไม่มีเวลามากพอ การทำตุ้มให้ สำเร็จคนเดียวจึงเป็นเรื่องยาก ต้องใช้การทำงาน เป็นกลุ่ม งานจึงสำเร็จได้

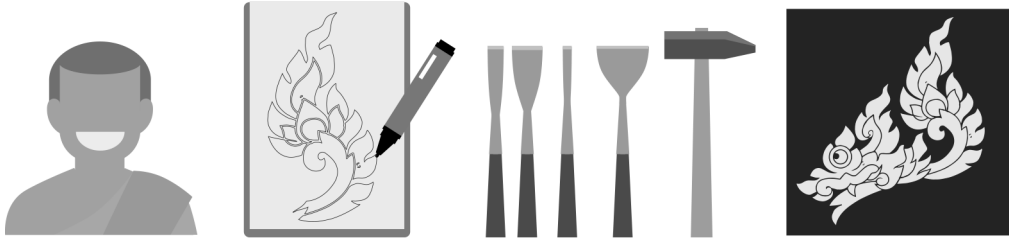
ฝึกให้ชำนาญก่อนลงมือปฏิบัติจริง

ปัจจุบัน โครงการต้องตุ้มพูนชั้น มีสามเณรแกนนำ ร่วมรับผิดชอบ 5 รูป คอยถ่ายทอดความรู้ ทั้งการวาดและ การตอกตุ้มให้สมาชิกซึ่งเป็นสามเณรรุ่นน้องประมาณ 20 รูป สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันมาผลิตชิ้นงานเพื่อเผยแพร่ ให้พุทธศาสนิกชนได้ชื่นชมความงามในวันสำคัญต่าง ๆ

สามเณรนิกรบอกว่า การหาสมาชิกใช้วิธีเปิดรับสมัคร ตามความสนใจ เมื่อได้สมาชิกครบตามต้องการแล้ว จึงมาประชุมร่วมกัน เพื่อสอบถามสามเณรแต่ละรูปว่า ใครมีความถนัดทางด้านใดเป็นพิเศษ สนใจอยากวาดตุ้ม หรือตอกตุ้มมากกว่ากัน ทั้งนี้เพื่อจะได้แบ่งกลุ่มสามเณร รุ่นพี่ให้เข้ามาเป็นพี่เลี้ยงได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

“ใครสนใจแบบไหนเราจะให้ไปฝึกฝนด้านนั้น ไม่บังคับว่าจะต้องมาเรียนหรือมาทำเหมือนกันหมด แต่สามเณร ทุกรูปจะมีโอกาสได้ฝึกฝนทั้งการวาดและการตอก เพื่อจะ ได้มีความรู้ครบทั้ง 2 ส่วน” สามเณรนิกรกล่าว

สามเณรแกนนำ บอกว่า สามเณรที่สนใจวาดลาย ต้องฝึกฝนทักษะการวาดภาพและต้องรู้จุดเด่นของ

ลวดลายแต่ละแบบ หากสามเณรจดจำลวดลายได้ก็ยิ่งดี เพราะเมื่อลงมือวาดภาพ จะสามารถถ่ายทอดลายเส้นออกมาได้เป็นธรรมชาติมากกว่า ถ้าใครวาดดีแล้ว จะให้ลงมือวาดจริงเลย ส่วนสามเณรที่ยังไม่เคยวาด ก็ต้องฝึกวาดจนกว่าจะได้ มาตรฐานเป็นที่น่าพอใจ ส่วนคนที่ชอบ “การต้อง” หรือ “การตอก” จะต้อง เรียนรู้การใช้ส่วสำหรับแกะลวดลายตามเหลี่ยมมุมที่แตกต่างกัน

ด้วยความมุ่งมั่นและตั้งใจอยากถ่ายทอดวิชาความรู้ให้สามเณรรุ่นน้อง ปัจจุบันสามเณรแกนนำกำลังออกแบบแผนการสอนทำตุ้ ด้วยการเรียนรู้ ลำดับขั้นตอนการฝึกฝนตั้งแต่เริ่มฝึกวาด ไปจนถึงการตอกตุ้อย่างละเอียด ยกตัวอย่างเช่น วิธีการวาดสัตว์ 12 ราศีแต่ละชนิด ควรเริ่มวาดจากส่วนใด เป็นลำดับแรก หรือแม้แต่เทคนิค “การต้อง” ที่ขึ้นอยู่กับน้ำหนักมือของ แต่ละคน รวมทั้งการเลือกใช้ส่วสำหรับแกะลายในแต่ละจุด

ลวดลายของการเรียนรู้

ปัจจุบัน โครงการต้องตุ้พันธุ์ ได้สร้างผลงานออกมาเป็นที่น่าพอใจ และ สร้างความภาคภูมิใจให้สามเณรเป็นอย่างมาก เพราะงานทุกชิ้นเกิดจาก ความตั้งใจที่พวกเขาบรรจงวาด เฟ้ง ลงน้ำหนัก และออกแรงตอกให้กระดาศ ธรรมดา ปรากฏเป็นลวดลายที่วิจิตรบรรจง

นอกจากผลงานที่เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจนแล้ว การต้องตุ้ ยังทำให้สามเณรได้เรียนรู้การทำงานเป็นทีม รู้จักการแบ่งหน้าที่ และ ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน

“เมื่อลงมือทำตุงแต่ละครั้งต้องทำอย่างต่อเนื่อง เป็นการฝึกความอดทนและความพยายามไปในตัว เมื่อเราจดจ่อกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็จะเกิดสมาธิตามมา แล้วทำให้บคลิกของเรานิ่งขึ้นด้วย”

“ตุ้งถ้าช่วยกันทำ แป็บเดียวก็เสร็จ อย่างงานวาด ขึ้นหนึ่งใช้เวลาประมาณ 2 ชั่วโมง ส่วนงานตอกถ้าทำ คนเดียวอาจใช้เวลานานหน่อย แต่ถ้าหลายคนช่วยกันตอก ไม่เกิน 3 ชั่วโมงก็เสร็จ เพราะเมื่อลงมือทำตุงแต่ละครั้ง ต้องทำอย่างต่อเนื่อง เป็นการฝึกความอดทนและความพยายามไปในตัว เมื่อเราจดจ่อกับการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งก็ จะเกิดสมาธิตามมา แล้วทำให้นุคลิกของเรานิ่งขึ้นด้วย”

สามเณรชริวิทย์ กล่าว

สามเนรวิชิริวิทย์ บอกต่อว่า เมื่อเข้ามารับผิดชอบเป็นแกนนำโครงการ ด้วยหน้าที่ทำให้เขามีโอกาสเข้าไปคลุกคลีกับผู้อื่น ทั้งการเป็นทั้งที่เลี้ยงคอยสอนสามเนรรุ่นน้อง เป็นผู้ประกาศเชิญชวนให้สามเนรเข้ามาร่วมชุมนุม หรือแม้แต่การออกไปอบรมตามเวทีต่าง ๆ ที่ต้องแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างกัน สิ่งเหล่านี้ช่วยส่งเสริมให้เขามีความมั่นใจในตัวเอง และกล้าพูดกล้าแสดงออกมากขึ้น

ขณะที่สามเณรนิกรบอกว่า กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นจากการทำตุ๊ก ทำให้เขามีสติมากขึ้น โดยสติเริ่มก่อตัวขึ้นจากความตั้งใจอยากทำโครงการออกมาให้ได้ เพราะเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบที่ต้องทำให้สำเร็จ

“กลุ่มของเราจะประชุมเพื่อรายงานความคืบหน้า การทำโครงการระหว่างกันทุกสามเดือน เพื่อปรับปรุงแผนงานจนเกิดความมั่นใจในการทำงาน หรือกรณีที่มี ญาติโยมมาสั่งจองตุ๊กตารุ่นด่วน เราก็ต้องประชุมเพื่อริบ วางแผนการทำงานให้สำเร็จและมีคุณภาพ”

สามเถรนิกรก็บอกต่อว่า การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม และประเพณีพื้นถิ่นให้คงอยู่ ไม่ใช่แค่การรักษาช้างงาน ที่จับต้องได้ แต่เป็นการรักษาไว้ซึ่ง “คุณค่า” ให้คนรุ่นหลังได้รับที่มากที่สุด และเข้าใจรากเหง้าของตนเอง

โครงการนี้เปิดโอกาสให้สามเณรได้สืบค้นข้อมูล
ความเป็นมาเป็นไปของการทำตุง จนกระทั่งทำให้
สามเณรเห็นคุณค่าของศิลปะแขนงนี้ด้วยตนเอง
ในที่สุด

โดยเมื่อวันที่ 4-8 ธันวาคม 2558 กลุ่มสามแฉกร
แกนนำได้นำต้องตุงที่แกะสลักไว้เข้าร่วมในงานสืบสาน
ประเพณีโกลี้อจังหวัดน่านด้วย

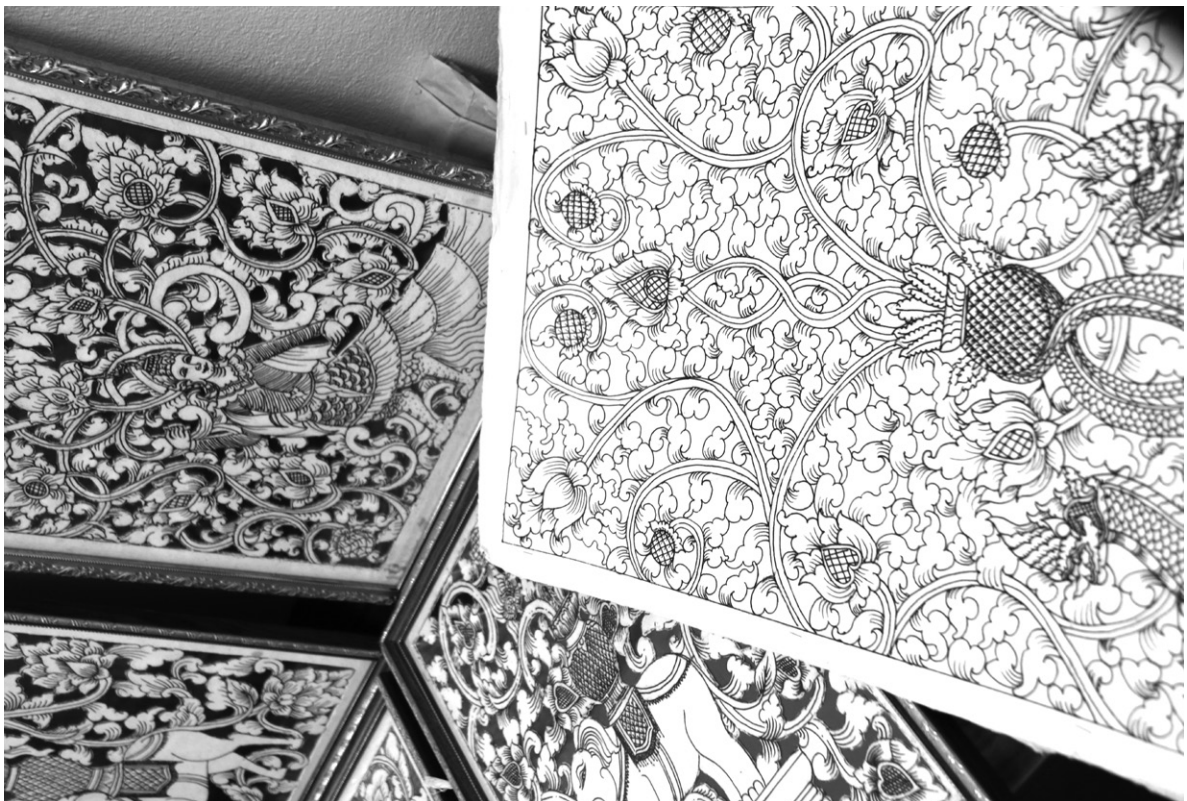
“ผู้สืบทอดใจที่สามารถส่งต่อความรู้และทักษะการ
 ต่อเนื่องให้สามเณรรุ่นน้องได้ รวมทั้งยังสามารถรักษาและ
 เผยแพร่ประเพณีท้องถิ่นของชุมชนเอาไว้ได้” สามเณร
 นิธิกรกล่าว

สามแถวชีวิตวัยเสริมว่า บางคนอาจคิดว่าการทำ
ตุ่งไม่เห็นจะมีประโยชน์อะไร แต่อย่างน้อย ถ้าได้เข้ามา
ฝึกตรงนี้ เมื่อลาสิกขาออกไปจะได้มีวิชาความรู้ติดตัว
ไปประกอบอาชีพได้

สามเณรได้พัฒนา...ครูได้เรียนรู้

ครูรัชณี จันทร์ภักษ์ พี่เลี้ยงชุมชน กล่าวว่า ความยากของการเข้ามาเป็นพี่เลี้ยงโครงการต้องตุงพันชั้น อยู่ที่การทำให้สามเณรค้นพบความถนัดของตัวเอง การทำต้องตุงใช้ทั้งทักษะการวาดและการตอกตุงออกมาเป็นลวดลาย แต่ละลายก็มีความยากง่ายแตกต่างกัน สามเณรเข้ามาช่วงแรกอาจยังไม่รู้ว่าตนเองถนัดงานแบบไหน ครูก็ต้องเข้าไปดูแลให้สามเณรได้ฝึกฝนจนกระทั่งรู้ความถนัดของตัวเอง

ครูรัชชีบอกว่า เธอรักการวาดรูป รักงานศิลปะอยู่แล้ว
จึงไม่รู้สึกลำบากใจที่เข้ามาดูแลโครงการนี้ และสามารถ
ให้คำแนะนำสามเณรด้านการวาดได้

ตุงหนึ่งชิ้นงานสำเร็จขึ้นมาได้ เกิดขึ้นจากส่วนประกอบหลายๆ อย่าง ทั้งทักษะงานฝีมือ งานช่าง และความอดทน ที่สำคัญ คือ ใจที่ใส่ลงไปในชิ้นงานแต่ละชิ้น ความมุ่งมั่นตั้งใจของสามเณรในการส่งต่อรูปความรู้จากรุ่นสู่รุ่น จึงเป็นการส่งต่อคุณค่าทางประเพณีและวัฒนธรรมให้คงอยู่

“เราชอบการวาดอยู่แล้ว เลยรู้ว่าทักษะเหล่านี้ฝึกฝนได้ สำหรับสามเณรรุ่นใหม่ที่ไม่เคยมีประสบการณ์ทำตุงมาก่อน ก็ต้องให้กำลังสามเณรในการฝึกฝน ทักษะทั้งการวาดและการต้องอย่างสม่ำเสมอ รวมถึงแนะนำให้สามเณรค้นหาข้อมูลประวัติความเป็นมาและที่มาที่ไปของศิลปะการทำตุงด้วยตนเอง เพื่อสร้างความเข้าใจ ซึ่งจะทำให้สามเณรเห็นคุณค่าของการทำตุงด้วยตนเอง”

สำหรับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวสามเณรนั้น ครูรัชนีบอกว่า สามเณรแกนนำมีความมั่นใจในตัวเองและกล้าแสดงออกมากขึ้น จากเดิมที่มักเก็บตัวเงียบไม่ค่อยสูงส่งกับผู้อื่น ปัจจุบันสามเณรแกนนำมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับสามเณรรุ่นน้องในโรงเรียนอย่างเห็นได้ชัด โครงการนี้ทำให้สามเณรไว้วางใจครูมากขึ้น ครูจึงสามารถเข้าไปเป็นที่ปรึกษาให้สามเณรในด้านอื่นๆ ได้ รู้สึกภาคภูมิใจที่ได้ร่วมทำโครงการ เพราะไม่ใช่แค่สามเณรที่ได้พัฒนา แต่ครูเองก็ได้ความรู้ และได้ทักษะการทำตุงติดตัวไปด้วย

ตุงหนึ่งชิ้นงานสำเร็จขึ้นมาได้ เกิดขึ้นจากส่วนประกอบหลายๆ อย่าง ทั้งทักษะงานฝีมือ งานช่าง และความอดทน ที่สำคัญคือ ใจที่ใส่ลงไปในชิ้นงานแต่ละชิ้น ความมุ่งมั่นตั้งใจของสามเณรในการส่งต่อรูปความรู้จากรุ่นสู่รุ่น จึงเป็นการส่งต่อคุณค่าทางประเพณีและวัฒนธรรมให้คงอยู่ ด้วยสำนึกในหน้าที่ของพลเมือง โครงการต้องตุงพันชิ้น โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดนิโครธาราม แสดงให้เห็นว่าทุกคนสามารถสร้างสรรค์สิ่งที่เป็นประโยชน์ให้เกิดขึ้นหรือดำรงอยู่ในชุมชนท้องถิ่นของตนเองได้ ไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งหน้าที่ใด เป็นใคร หรืออยู่ในสถานะใดก็ตาม

โครงการต้องตุงพินชั้น

พี่เลี้ยงชุมชน

พระปลัดคงคิลป์ ภททราวุธ

เสวียน ศรีแก้ว

ประกาย นามดีบ

รัชนี จันทร์ภักษ์

สุวิทย์ ถุงเสน

ทีมทำงาน

สามเณรวิชชวิทย์ กองไทย

สามเณรนิธิกร ศรีนวล

สามเณรอิทธิชัย เดชฤทธิ์

สามเณรสุนิยะ สมเงิน

สามเณรติณภาพ สกุลคำ

จัดการขยะ... จัดการตนเอง

โครงการกำจัดขยะ
ภายในโรงเรียน

แม้จะเป็นโรงเรียนขนาดเล็กมีนักเรียนซึ่งเป็นสามเณรเพียง 60 รูป
แต่โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดดอนมดแดงสันติสุขวิทยา อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน
ประสบปัญหาขยะเกลื่อนโรงเรียน กลุ่มสามเณรจึงชักชวนเพื่อนๆ
ทำ**โครงการกำจัดขยะภายในโรงเรียน** เพื่อปลูกฝังสามเณร
ให้รู้จักหน้าที่ของตนเอง และร่วมมือรักษาความสะอาดในโรงเรียน

- สนใจ
- มีความรับผิดชอบ
- ตรงต่อเวลา

กำหนดคุณสมบัติแกนนำ

เพิ่มถังขยะในโรงเรียน

การแยกขยะ

- ชุมชุมเกษตรเอาไปทำปุ๋ย
- ชุมชุมศิลปะรับไปทำรูปปั้นกระดาษ
- ขายเป็นรายได้ของโรงเรียน

ประชาสัมพันธ์รับสมัครแกนนำ

รณรงค์

แกนนำรณรงค์หน้าเสาธงวันละ
5 นาทีเกี่ยวกับการจัดการขยะ

อบรมการคัดแยกขยะ

มีจิตสาธารณะ

มีความเป็นผู้นำ

ตรงต่อเวลา

รับผิดชอบงาน

มีทักษะการทำงาน

ถ้าเราไม่ทำแล้วใครจะทำ...ในฐานะรุ่นพี่
ปกติเราก็เป็นผู้นำในการทำกิจกรรมต่างๆ
ในโรงเรียนอยู่แล้ว พอมีโครงการนี้เข้ามา
ก็ถือเป็นความรับผิดชอบของเราที่
จะต้องทำ...ถึงแม้ปริมาณขยะที่ทิ้งใน
แต่ละวันจะไม่ลดจำนวนลง แต่โรงเรียนก็
สะอาดขึ้น เพราะสามเณรทิ้งขยะลงถัง

พฤติกรรมการบริโภคของมนุษย์ทุกวันนี้ “ยิ่งใช้
ยิ่งเพิ่ม” ขยะอย่างไม่มีวันหยุด!!!

ปัญหาขยะจึงกลายเป็นปัญหาโลกแตกในทุก ๆ ที่ที่
มีผู้คนอาศัยอยู่ จำนวนขยะในภาพรวมเพิ่มสูงขึ้นจนกำจัด
ไม่ทัน ในขณะที่อีกส่วนหนึ่งกลายเป็นมลพิษทางสายตา
เนื่องจากความมั่งง่ายของคนที่ยังขยะไม่เลือกที่

ถ้าไม่ทำแล้วใครจะทำ...

ที่โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดดอนมดแดงสันติสุข
วิทยา ตำบลคูพอง อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ก็เช่นกัน
แม้จะเป็นโรงเรียนขนาดเล็กที่มีสามเณรเพียง 60 รูป
ก็ไม่วายต้องประสบปัญหาขยะเกลื่อนโรงเรียน จากการ
ทิ้งของเพื่อนๆ พี่ๆ น้องๆ และคนนอกที่เข้ามาเล่นใน
โรงเรียน โดยเฉพาะการมีสหกรณ์ในโรงเรียนทำให้
สามเณรมีการซื้อของจากสหกรณ์รับประทานแล้วยังมี
การทิ้งเรี่ยราดบ้าง ไม่ตรงถึงขยะบ้าง แม้ตอนเช้าครูจะพา

นักเรียนลงเก็บขยะก่อนเข้าห้องเรียนแล้วก็ตาม จึงเกิดคำถามขึ้นว่า **“ทำอะไรให้คนทั้งในและนอกโรงเรียน ทั้งขยะให้เป็น ที่ และมีการนำขยะที่เหลือใช้เหล่านี้ มาทำให้เกิดประโยชน์”**

สามเณรณัฐภูมิ คำเฟื่องฟู แกนนำโครงการกำจัดขยะภายในโรงเรียน เล่าถึงต้นทางการเข้าร่วมโครงการว่า ได้รับการสนับสนุนจาก พระครูถาวรรัตนานุกิจ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอนมดแดงสันติสุขวิทยา ที่นำสามเณรไปประชุมร่วมกับ มูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) เพื่อทำโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชน จังหวัดน่าน

“พระครูบอกให้คิดโครงการที่อยากทำ ตอนนั้นเห็นโรงเรียนสกปรกมาก มีขยะเต็มไปหมด มองไปทางไหนก็ไม่สบายหูสบายตา อยากทำให้โรงเรียนกลับมาสะอาดเหมือนเดิม”

สามเณรณัฐภูมิ บอกว่า ใจจริงตอนแรกเขาไม่อยากจะมาดูแลโครงการ เนื่องจากมีภาระหน้าที่ในโรงเรียนที่ต้องรับผิดชอบหลายอย่าง ทั้งประธานสหกรณ์โรงเรียน ฯลฯ ประธานโรงเรียน แถมยังเป็นผู้ชักชวนให้

สามเณรรุ่นน้องทำกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ในโรงเรียนอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีงานจัดสถานที่ ซ่อมแซมสิ่งของหรือแม้แต่งานช่าง หากเข้ามารับผิดชอบดูแลโครงการนี้อาจจะทำงานได้ไม่เต็มที่

แต่เพราะเป็นคนไม่นิ่งดูตายต่อปัญหา สามเณรณัฐภูมิตกลงใจเข้ามาเป็นแกนนำโครงการในที่สุด

“ถ้าเราไม่ทำแล้วใครจะทำ อย่างที่บอก...ในฐานะรุ่นพี่ปกติเราก็เป็นผู้นำทำกิจกรรมต่าง ๆ ในโรงเรียนอยู่แล้ว พอมีโครงการนี้เข้ามาก็ถือเป็นความรับผิดชอบของเราที่จะต้องทำ” สามเณรณัฐภูมิกล่าว

ขยะ...เรื่องไม่เล็ก

การเข้ามาจัดการปัญหาขยะทั้งโรงเรียนไม่ใช่เรื่องเล็ก สามเณรณัฐภูมิวางแผนค้นหาสามเณรแกนนำเข้าร่วมทีม พร้อมอธิบายหลักเกณฑ์ที่ใช้พิจารณาคัดเลือกสามเณรแกนนำว่า ดูจาก **ความสนใจ ความรับผิดชอบ และการตรงต่อเวลา** เป็นหลัก มองว่า **ความสนใจ** เป็นคุณสมบัติที่ต้องให้ความสำคัญเป็นลำดับแรก เนื่องจาก

“หากจะให้ใครคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นคนรับผิดชอบคงไม่ยุติธรรม เขาจึงตั้งธงไว้ว่า ไม่ว่าใครเป็นคนกั๊งยะ สามเณรทุกรูปต้องรับผิดชอบร่วมกันกั๊งหมด เพราะโรงเรียนเป็นของทุกคน ไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง”

การบังคับให้ผู้อื่นทำในสิ่งที่เขาไม่สนใจหรือไม่ชอบนั้น
สำเร็จได้ยาก ถึงแม้คนที่โดนบังคับจะยอมทำตามทีบอก
แต่อาจส่งผลให้งานออกมาได้ผลลัพธ์ไม่ตรงตามเป้า
หมายที่วางไว้

เมื่อมีความสนใจเป็นทุนแล้ว ก็ต้องมี**ความรับผิดชอบ**
และตรงต่อเวลา เพื่อให้มั่นใจได้ว่าสามเณรจะทำงานที่
ได้รับมอบหมายให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ได้

การเพิ่มพูนใจ สามเณรณัฐวุฒิใช้วิธีประชาสัมพันธ์
หน้าเสาธง ประกาศรับสมัครแกนนำเข้ามาร่วมโครงการ
เพราะในฐานะรุ่นพี่ที่รู้จักมักคุ้นกับสามเณรรุ่นน้องอยู่
พอสมควร จึงใช้เวลาไม่นานในการสรรหาแกนนำที่มี
คุณสมบัติตามที่วางไว้เข้ามาเป็นสมาชิก

อยู่ร่วมกันอย่างมีส่วนร่วม

ผลจากการเข้าร่วมอบรมเชิงปฏิบัติการ โดยทีมพี่เลี้ยง
โครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน
ทำให้สามเณรแกนนำเรียนรู้ว่า การวางแผนการทำงาน
เป็นสิ่งสำคัญ และการทำงานใหญ่ไม่สามารถสำเร็จได้
โดยคนๆ เดียว

เมื่อสรรหาทีมสามเณรแกนนำจนเป็นที่น่าพอใจแล้ว
แกนนำทั้งหมดจึงนำความรู้ที่ได้รับจากการอบรมมา
วางแผนการทำงานร่วมกัน พร้อมแบ่งหน้าที่ในการ
ทำงานอย่างชัดเจนตั้งแต่นั้น เพื่อสร้างความเข้าใจที่
ตรงกันระหว่างทีมงาน

“ตอนนั้นพอเห็นภาพคร่าว ๆ แล้วว่าต้องทำอะไรบ้าง
ที่คิดไว้จะมีการประชาสัมพันธ์ให้ความรู้เรื่องการคัดแยก
ขยะหน้าเสาธงและขอความร่วมมือให้สามเณรช่วยกัน
คัดแยกขยะ จัดแบ่งเวรประจำวันเพื่อตรวจดูแลความ
เรียบร้อย และทำป้ายรณรงค์ให้สามเณรทิ้งขยะลงถัง

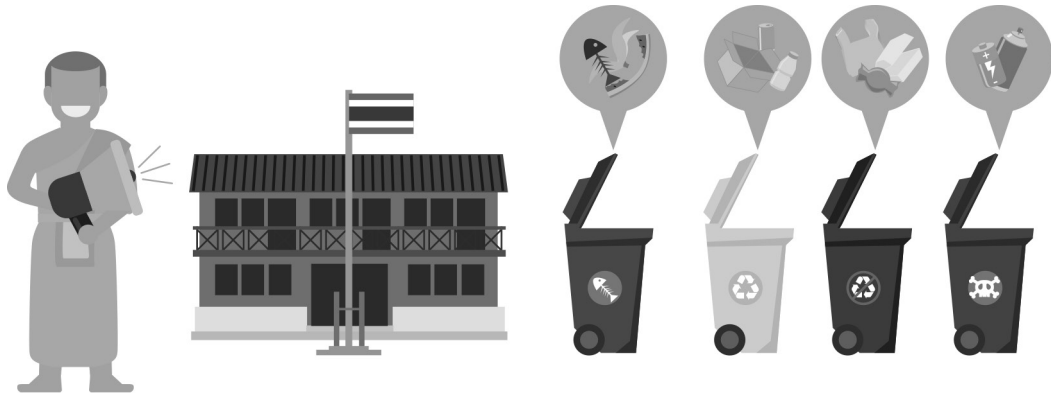

ทั้งหมดนี้สามเณรแกนนำทำเองทั้งหมดไม่ได้ ต้องขอ
ความร่วมมือจากกลุ่มอื่น ๆ ให้เข้ามาช่วยด้วย”

สามเณรณัฐวุฒิ บอกว่า เป้าหมายหลักของ
โครงการต้องการปลูกฝังให้สามเณรในโรงเรียนรู้จัก
หน้าที่ของตัวเอง ด้วยการให้ความร่วมมือในการรักษา
ความสะอาดภายในโรงเรียน กล่าวคือ สามเณรทุกรูป
ต้องทิ้งขยะให้ลงถัง หากเห็นขยะหล่นเกลื่อนกลาดก็ต้อง
ช่วยกันเก็บ แล้วนำไปทิ้งลงถังขยะ

ส่วนเป้าหมายรอง คือ การให้ความรู้วิธีคัดแยก
ขยะแก่สามเณร จนสามเณรสามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
โดยกลุ่มสามเณรแกนนำใช้วิธีประชาสัมพันธ์ให้ความรู้
เกี่ยวกับการคัดแยกขยะหน้าเสาธงทุกวันจันทร์ ไม่เกิน
ครึ่งละ 5 นาที

“ข้อมูลเรื่องการคัดแยกขยะ ส่วนหนึ่งถามจาก
ผู้อำนวยการโรงเรียน อีกส่วนหนึ่งค้นหาทางอินเทอร์เน็ต
พอได้ลงมือทำเอง ทำให้ได้ความรู้เพิ่มเติมว่า ขยะบางอย่าง
สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ บางอย่างนำมารีไซเคิล หรือ
นำไปขายได้ จึงนำความรู้เหล่านี้ไปบอกกับสามเณร
หน้าเสาธง ซึ่งจะใช้เวลาแต่ละครั้งไม่นานเพื่อไม่ให้ผู้ฟัง
รู้สึกเบื่อ”

แนวคิดเพื่อจัดการแก้ไขปัญหาขยะของสามเณรณัฐวุฒิ ต้องการความร่วมมือจากสามเณรทั้งโรงเรียน เนื่องจากมองว่าขยะถูกทิ้งเกลื่อนกลาด หากจะให้ใครคนใดคนหนึ่ง หรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งเป็นคนรับผิดชอบคงไม่ยุติธรรม เขาจึงตั้งเป้าหมายไว้ว่า ไม่ว่าใครเป็นคนทิ้งขยะ สามเณรทุกรูปต้องรับผิดชอบร่วมกันทั้งหมด เพราะโรงเรียนเป็นของทุกคน ไม่ใช่ของใครคนใดคนหนึ่ง แนวคิดนี้นำมาซึ่งกลยุทธ์การจัดแบ่งเวรเก็บขยะประจำวัน โดยมีสามเณรแกนนำเป็นผู้นำทีมให้ช่วยกันเก็บขยะภายในโรงเรียน เพื่อนำมาคัดแยกอีกครั้งในวันศุกร์

ผลตอบรับจากการประชาสัมพันธ์เรื่องการคัดแยกขยะเป็นไปในทิศทางที่ดีและเชื่อมโยงกับการจัดเวรเก็บขยะในตอนเช้า สังเกตได้จากสามเณรให้ความสนใจเข้ามาสอบถามข้อมูลรอบและให้ความร่วมมือในการทำกิจกรรมเก็บขยะตอนเช้าด้วยความเต็มใจ

การคัดแยกขยะเพื่อนำไปทำประโยชน์ของโรงเรียนวัดดอนมดแดงสันติสุขวิทยา แบ่งขยะออกเป็น 5 ชนิด ได้แก่ ขยะเศษอาหารซึ่งเป็นขยะเปียก ไปไม้ กระดาษ ขวดแก้ว และขวดพลาสติก สำหรับเศษอาหารและใบไม้ขุมนุ่มเกษตรมารับไปทำปุ๋ย กระดาษขุมนุ่มศิลปะมารับไปทำเป็นรูปปั้น โดยจะนำกระดาษไปแช่น้ำให้เปื่อย แล้วผสมกับปอสาเพื่อทำให้กระดาษเหนียวและมีความคงทน ซึ่งสามเณรได้รับการถ่ายทอดความรู้จากชาวบ้านในชุมชน ขวดพลาสติกบางส่วนแยกออกมาเพื่อนำไปทำงานศิลปะหรือแจกัน ส่วนที่เหลือถึงจะนำไปขายพร้อมขวดแก้ว รายได้นำเข้าสหกรณ์โรงเรียน

“ก่อนหน้าีเวลาลงมือทำอะไรไม่เคยวางแผน ถ้าไปตามสถานการณ์เฉพาะหน้า แต่โครงการนี้ฝึกให้รู้จักคิด วิเคราะห์ และวางแผนการทำงาน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่วางไว้... พอเข้ามาทำจริงๆ ก็ไม่ได้รู้สึกว่าเป็นภาระ เพราะเรามีแผนงานที่ชัดเจน”

แก้ปัญหาคือตรงจุด

การทำกิจกรรมเดินหน้าไปด้วยดี แม้จะไม่ได้ประชุมร่วมกันบ่อยนัก แต่ทุกครั้งที่ประชุม พวกเขาจะนำปัญหาที่พบระหว่างการทำโครงการมาพูดคุยแลกเปลี่ยนกัน เพื่อหาทางแก้ไขปัญหา ซึ่งอาจจะแก้ไขได้บ้างไม่ได้บ้าง แต่ทีมงานก็มีความยืดหยุ่น พร้อมรับฟังความคิดเห็น และพร้อมปรับเปลี่ยนการทำงานอยู่เสมอ

ยกตัวอย่างเช่น ปัญหาที่สามเณรทั้งชายได้ตามชอกและตามร่องต้นไม้ ครึ่งหนึ่งมีการประชุมจนได้ข้อสรุปถึงมาตรการแก้ไขปัญหามา ใช้วิธีประกาศหน้าเสาธงแจ้งให้สามเณรทั้งโรงเรียนทราบ ว่า หากทางกลุ่มพบสามเณรที่แสดงพฤติกรรมดังกล่าวจะมีบทลงโทษให้สามเณรรูปนั้นเก็บขยะทั้งโรงเรียน แต่ท้ายที่สุดแล้ว มาตรการนี้ใช้ไม่ได้ผล และไม่ได้ทำให้สถานการณ์ดีขึ้น

“ที่ไม่ได้ผล เพราะเราไม่ได้แก้ปัญหาที่ต้นเหตุ และใช้วิธีการลงโทษที่ไม่สมเหตุสมผล สุดท้ายก็ไม่มีใครว่างพอไปนั่งจับผิดว่าสามเณรรูปใดทิ้งขยะไว้ตามชอกมุมของต้นไม้เหล่านั้น”

เมื่อได้กลับมาทบทวน จึงพบต้นตอของปัญหานั้นคือ จำนวนถังขยะในโรงเรียนมีไม่เพียงพอต่อปริมาณขยะและความต้องการของนักเรียน พวกเขาจึงจัดทำถังขยะเพิ่ม ผลที่ได้คือ ปริมาณขยะที่หล่นเกลื่อนกลาดลดจำนวนลงทันตา ขยะตามชอกมุมต้นไม้ก็ไม่มีให้เห็นอีกเลย

“ตอนเพิ่มจำนวนถังขยะ เราทำแผ่นป้ายรณรงค์ขอความร่วมมือให้สามเณรทิ้งขยะให้เป็นที่เป็นทางแล้วนำไปติดตามจุดต่าง ๆ...ซึ่งก็ได้ผลดี ถึงแม้ปริมาณขยะที่ทิ้งในแต่ละวันจะไม่ลดจำนวนลง แต่โรงเรียนก็สะอาดขึ้น เพราะสามเณรทิ้งขยะลงถัง”

เรียนรูจากการลงมือทำ

เมื่อมีโอกาสเข้ามาเป็นแกนนำโครงการสามเณรณัฐวุฒิสังเกตเห็นการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นกับตัวเอง ทั้งที่ก่อนหน้านี้เขาเป็นผู้นำสามเณรรุ่นน้องให้ทำกิจกรรมหลายอย่างในโรงเรียน แต่พอได้มาทำโครงการนี้ยิ่งรู้สึกว่าเขามีความรับผิดชอบและเป็นคนตรงต่อเวลามากขึ้น เพราะนอกจากต้องทำหน้าที่ผู้นำแล้ว ยังต้องคิดวางแผนลงมือทำกิจกรรม และติดตามผลลัพธ์จากการทำงานในทุกขั้นตอน

“ก่อนหน้าีเวลาลงมือทำอะไรไม่เคยวางแผน ถ้าไปตามสถานการณ์เฉพาะหน้า แต่โครงการนี้ฝึกให้รู้จักคิด วิเคราะห์และวางแผนการทำงาน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์ตามเป้าหมายที่วางไว้...พอเข้ามาทำจริงๆ ก็ไม่ได้รู้สึกว่าเป็นภาระ เพราะเรามีแผนงานที่ชัดเจน”

สามเณรณัฐวุฒิย้ำว่า การทำงานเป็นทีมต้องช่วยเหลือกัน คนเป็นหัวหน้าไม่ควรเอาแต่วางอำนาจบาตรใหญ่ หรือออกคำสั่งให้ลูกน้องทำโดยที่ตัวเองไม่ทำอะไรเลย หากผู้นำประพฤติตัวเช่นนั้นยิ่งเป็นการสร้างความขัดแย้งและสร้างแรงต่อต้าน เพราะพฤติกรรมดังกล่าวเป็นการกดขี่และบังคับบีบใจผู้อื่น เมื่อคนทำงานมีความรู้สึกขัดแย้งไม่อยากจะฟังผู้นำอยู่ในใจ สุดท้ายงานก็ออกมาไม่มีคุณภาพ

“สิ่งที่เณรน้องทำไม่ได้ เราก็เข้าไปช่วย สิ่งไหนที่เขาทำได้ก็ปล่อยให้เขาทำ เขาจะได้เรียนรู้ด้วยตัวเอง แต่ถ้าเป็นงานหนัก ๆ ในฐานะรุ่นพี่เราจะเข้าไปทำก่อน เพื่อแบ่งเบาภาระ หรือไม่ก็ทำให้ดูเป็นตัวอย่าง แล้วช่วยเหลือแบ่งงานกันทำจนเสร็จ”

สามเณรณัฐวุฒิ บอกว่า บทเรียนการทำงานต่างๆ เหล่านี้ เขาได้รับการอบรมสั่งสอนมาจากพระครูเจ้าอาวาส และจากประสบการณ์ส่วนตัวที่เคยพบเจอมาด้วยตัวเอง

“การทำงานเราต้องรู้จักปล่อยวางตัวเองออกจากปัญหาบ้าง หากไปยึดติด ยิ่งแก้ยิ่งแคะไม่ออก ก่อนหน้านี้ก็เป็นคนอารมณ์ร้อน ขี้บ่น ควบคุมตนเองไม่ได้ แต่เราได้เรียนรู้ว่าอารมณ์ร้อนไปก็ไม่มีประโยชน์ การวางท่าที แล้วทำให้สงบ ทำให้หนึ่ง พุดจากกันด้วยเหตุผลและใช้น้ำเสียงที่นุ่มนวล ย่อมดีกว่า... แล้วงานก็จะสำเร็จ”

สิ่งหนึ่งที่สะท้อนถึงภาวะความเป็นผู้นำและความรับผิดชอบของสามเณรณัฐวุฒิได้เป็นอย่างดี คือ คำยืนยันจากสามเณรรุ่นน้องที่ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการกำจัดขยะภายในโรงเรียน หลังจากทำกิจกรรมอยู่กับชุมชนอื่นมาหลายปี

สามเณรพันกร แซ่เฮ้อ ให้เหตุผลในการเข้าร่วมโครงการฯ ว่าเป็นเพราะมีรุ่นพี่เป็นแบบอย่างและเห็นความตั้งใจในการทำงานของรุ่นพี่

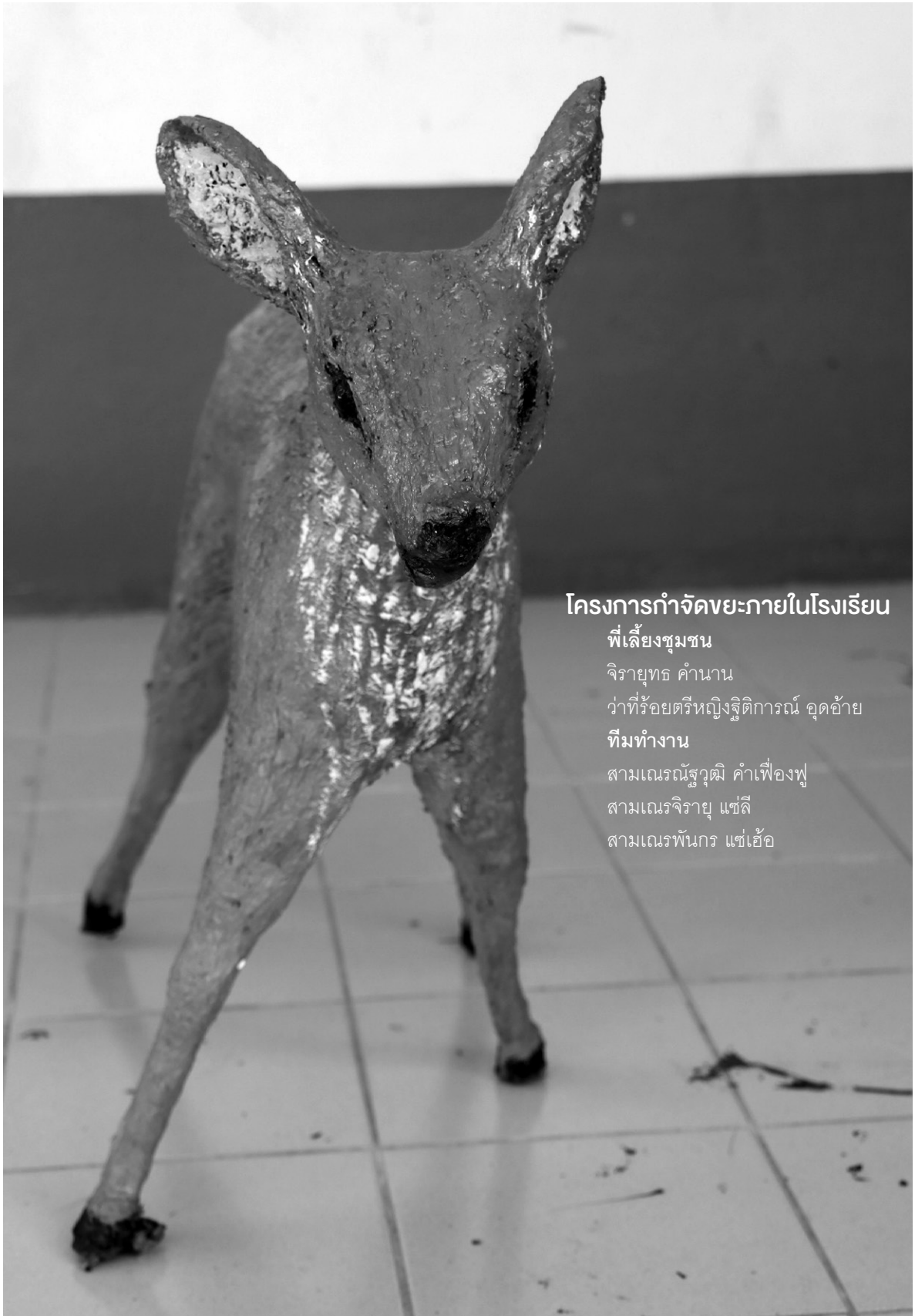
“เณรพี่เป็นคนขยัน ทำงานจริงจัง เห็นเขาทำกิจกรรมเยอะ ทำอะไรก็สำเร็จ เลยอยากเข้ามาทำงานกับเขา อยากมีภาวะความเป็นผู้นำอย่างเณรพี่บ้าง”

ความรู้สึกกล้าบึกใจที่ต้องเข้ามาทำโครงการ เปลี่ยนมาเป็นความรับผิดชอบทำงานออกมาด้วยความตั้งใจ สามเณรณัฐวุฒิให้แง่คิดว่า

“ถึงบางครั้งการรับผิดชอบงานเยอะๆ จะทำให้รู้สึกเหนื่อย แต่สิ่งเหล่านี้ใครทำคนนั้นได้ ประสบการณ์บางอย่างสอนกันไม่ได้ ต้องเจอด้วยตัวเองเท่านั้น”

โครงการกำจัดขยะภายในโรงเรียนช่วยแก้ปัญหามลพิษทางสายตาได้ในระดับหนึ่ง เป็นการพัฒนานิสัยให้สามเณรในโรงเรียนมีจิตสำนึกเรื่องการรักษาความสะอาด การมีวินัย และรับผิดชอบต่อสิ่งที่ตนเองก่อขึ้น แต่ก็ยังไม่สามารถลดปริมาณขยะในโรงเรียนได้ การสร้างสำนึกเรื่องการรักษาศรัทธาภรณ์ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ด้วยการลดการสร้างขยะจึงเป็นเป้าหมายต่อไปของโครงการกำจัดขยะภายในโรงเรียนวัดดอนมดคลสันติสุขวิทยา ต่อจากนี้ กลุ่มสามเณรแกนนำจึงต้องคิดหาวิธีการส่งต่อความรู้เรื่องขยะสร้างมลพิษและทำลายสิ่งแวดล้อมออกไปให้สามเณรในโรงเรียนได้เรียนรู้และทำความเข้าใจ เพื่อลดปริมาณขยะในโรงเรียน และเป็นการสร้างสำนึกความรับผิดชอบต่อร่วมกันของคนในสังคมให้ขยายขอบเขตออกไปกว้างขวางยิ่งขึ้น

โครงการกำจัดขยะภายในโรงเรียน

พี่เลี้ยงชุมชน

จิรายุทธ คำนาน

ว่าที่ร้อยตรีหญิงฐิติภากรณ์ อุดอ้าย

ทีมทำงาน

สามเนตรณัฐภูมิ คำเฟื่องฟู

สามเนตรจิรายุ แซ่ลี

สามเนตรพันกร แซ่เฮ้อ

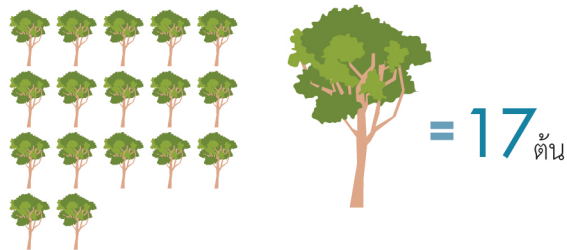
กระดาษ... สร้างสำนัก

โครงการกระดาษรีไซเคิล

ด้วยปริมาณขยะจากกระดาษที่เพิ่มขึ้น
โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปรียงค์ อำเภอปัว จังหวัดน่าน
จึงทำโครงการกระดาษรีไซเคิล เพื่อปลูกจิตสำนึกให้สามเณรในโรงเรียน
ใช้กระดาษให้เกิดประโยชน์สูงสุดและเห็นคุณค่าของกระดาษ

เราต้องใช้ทรัพยากรมหาศาล ในการผลิตกระดาษ

+ ไฟฟ้า
1,000 กิโลวัตต์/ชั่วโมง

+ น้ำมันเตา
300 ลิตร

+ น้ำสะอาด
100 ต้น

+ คลอรีน
5 กิโลกรัม

โครงการนี้ไม่ใช่แค่ “กระดาษ” แต่คือ
การกระตุ้นและสร้างจิตสำนึกให้
สามเณรเห็นคุณค่าของกระดาษ
ด้วยการใช้กระดาษให้เกิดประโยชน์สูงสุด
และนำกระดาษใช้แล้วมารีไซเคิลเพื่อ
นำกลับมาใช้งานได้อีก...เมื่อเราผลิต
กระดาษสาได้ เราก็ยินดีที่มีคนนำ
กระดาษสาของเราไปใช้

จากการสำรวจของกรมควบคุมมลพิษ กระทรวง
ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ประเทศไทย
มีอัตราการใช้กระดาษเพิ่มขึ้นปีละ 15 เปอร์เซ็นต์
หลายคนอาจยังไม่รู้ว่า กระบวนการผลิตกระดาษ 1 ตัน
หรือ 1 พันกิโลกรัม ต้องใช้ต้นไม้ถึง 17 ต้น ใช้กระแส
ไฟฟ้า 1,000 กิโลวัตต์ต่อชั่วโมง น้ำมันเตา 300 ลิตร
น้ำสะอาด 100 ตัน และคลอรีนอีก 5 กิโลกรัม

กระบวนการผลิตกระดาษเพียงอย่างเดียว จึงเชื่อมโยง
กับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติหลากหลายประเภท การใช้
กระดาษให้คุ้มค่าและการรีไซเคิลกระดาษใช้แล้วจึงเป็น
อีกทางเลือกหนึ่งในการรักษาทรัพยากรธรรมชาติและ
สิ่งแวดล้อมให้ยืนยาวมากขึ้น

ปฏิบัติการแปลงร่างกระดาษ

โครงการกระดาษรีไซเคิล เกิดขึ้นจากแนวคิดข้างต้น โดยสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดปรังค์ ตำบลปัว อำเภอปัว จังหวัดน่าน ที่จุดประกายมาจาก กิจกรรมการทำกระดาษสาที่รุ่นพี่เริ่มขึ้นเมื่อ 6 ปีก่อน แต่กิจกรรมครั้งนั้นไม่ได้รับการสานต่อ จนกระทั่ง มูลนิธิ ส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) เข้ามาชักชวนให้ เข้าร่วมโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชน จังหวัดน่าน โดยมีเป้าหมายเพื่อปลูกฝังจิตสำนึกให้ สามเณรในโรงเรียนใช้กระดาษให้เกิดประโยชน์สูงสุด และเห็นคุณค่าของกระดาษ ผ่านกิจกรรมการรีไซเคิล กระดาษใช้แล้วให้เป็นกระดาษสา

ถึงแม้สามเณรแกนนำรุ่นปัจจุบัน จะเป็นแกนนำ มือใหม่ที่ยังไม่มีประสบการณ์ในการเป็นผู้นำมาก่อน แต่พวกเขามุ่งมั่นตั้งใจที่จะนำความรู้ที่เคยได้รับจากรุ่นพี่ มาถ่ายทอดแก่สามเณรรุ่นน้อง เพราะเห็นประโยชน์ที่จะ เกิดขึ้นทั้งกับตนเองและผู้อื่น

สามเณรพิทยธร อนุญญาวงศ์ เล่าว่า เรามี ประสบการณ์การทำกระดาษสามาก่อนตั้งแต่เข้ามา บวชเรียนใหม่ๆ จึงสนใจ และคิดว่าการเข้ามาทำโครงการ

ครั้งนี้จะทำให้เขาพร้อมความรู้ที่มีอยู่ออกมาใช้ให้เกิด ประโยชน์กับงานนี้ได้

“ที่สนใจโครงการนี้ เพราะอยากทำ อยากออกไปหา ประสบการณ์การทำกิจกรรมร่วมกับเครือข่ายภายนอก พอเข้ามาทำแล้วก็รู้สึกดีที่มีโอกาสถ่ายทอดความรู้ให้ รุ่นน้อง ดีกว่าเก็บความรู้ไว้กับตัวเองซึ่งนำไปทำประโยชน์ อะไรไม่ได้”

“กระดาษ” สร้าง “สำนึก”

กลุ่มสามเณรอธิบายขั้นตอนการรีไซเคิลกระดาษ เป็นกระดาษสาว่า เริ่มจากการขอความร่วมมือจากสามเณร ในโรงเรียนให้ช่วยกันเก็บรวบรวมกระดาษใช้แล้ว เมื่อได้ กระดาษครบตามจำนวนก็นำไปแช่น้ำจนเปื่อยยุ่ย ก่อนจะ นำไปปั่นรวมกับบอสาที่ฟอกขาวเรียบร้อยแล้ว หลังจากนั้นจึงค่อยๆ ช้อนกระดาษที่ได้รับการผสมขึ้นตะแกรง แล้วนำไปตากจนแห้ง ทั้งนี้สัดส่วนกระดาษใช้แล้วและ บอสาที่ใช้ผสมกันในกระบวนการผลิตอยู่ที่ 1 ต่อ 1 โดย การผลิตแต่ละครั้งใช้กระดาษใช้แล้วที่ผ่านการแช่น้ำแล้ว

“พอมาทำงานร่วมกันต่างฝ่ายต่างก็รู้สึกว่าจะต้องช่วยกันทำกิจกรรม เมื่อสามเณรบางรูปต้องกลับไปจำวัดก่อน ก็ไม่มีใครคิดว่า งานที่เหลือเป็นการะ หรือกำลังโดนเอาเปรียบ”

อย่างน้อยประมาณ 2 กิโลกรัม ท้ายที่สุดจะได้ผลผลิต
เป็นกระดาษสาประมาณ 10 แผ่นขึ้นไป

สามเณรนาพงษ์ ไซยะ อธิบายต่อว่า กระดาษสา
ที่เกิดจากการผสมกันระหว่างกระดาษใช้แล้วและปอสา
จะมีความทนทานไม่เท่ากระดาษที่ขายในท้องตลาด
เนื่องจากกระดาษทั่วไปใช้ปอสาเป็นส่วนผสมถึง 100
เปอร์เซ็นต์ ความทนทานของกระดาษที่ผลิตได้ไม่ใช่
ปลายทางของการทำโครงการ แต่คือการนำผลิตภัณฑ์
กระดาษสาของพวกเขามาสร้างสรรค์เป็นผลงาน ไม่
ว่าจะเป็น ถูใส่สิ่งของ ทำตุ๊กตากรดาษสา หรือ
การนำกระดาษสามาใช้ตกแต่งห้อง เป็นต้น

“แต่ละปีทางโรงเรียนจะมีงบประมาณ 500 บาท
ให้แต่ละห้องเรียนนำไปซื้ออุปกรณ์สำหรับตกแต่งห้อง
ทั้งโรงเรียนมีทั้งหมด 11 ห้อง ถ้าเราผลิตกระดาษสาเอง
ได้ก็จะช่วยประหยัดค่าวัสดุอุปกรณ์ไปได้ส่วนหนึ่ง”
สามเณรนาพงษ์ ยกตัวอย่าง

การนำกระดาษสามาใช้ประโยชน์เป็นผลพลอยได้
จากผลผลิตของโครงการ อย่างไรก็ตามขั้นตอนการ
รีไซเคิลกระดาษตั้งแต่ต้นจนจบ คือ “กระบวนการ”
ที่ทำให้สามเณรเข้าถึงเป้าหมายของโครงการอย่าง
แท้จริง

สามเณรนาพงษ์เล่าต่อว่า บางครั้งมีสามเณรนำ
กระดาษที่ไม่ใช่กระดาษใช้แล้วมามอบให้ ด้วยหวังคะแนน
จากสมุดธนาคารความดี กลุ่มสามเณรจึงถือโอกาสนี้
ทำความเข้าใจกับสามเณรรูปอื่นๆ ว่า จุดมุ่งหมายของ
โครงการนี้ไม่ใช่แค่ “กระดาษ” แต่คือ การกระตุ้นและ
สร้างจิตสำนึกให้สามเณรเห็นคุณค่าของกระดาษ ด้วย
การใช้กระดาษให้เกิดประโยชน์สูงสุด และนำกระดาษ
ใช้แล้วมารีไซเคิลเพื่อนำกลับมาใช้งานได้อีก

“เราจะขอความร่วมมือจากสามเณรทั้งโรงเรียนผ่าน
เสียงตามสายวันละครั้ง ให้ช่วยรวบรวมกระดาษใช้แล้วไว้
แล้วนำมาส่งที่ธนาคารความดีทุกวัน สามเณรรูปใดนำ
กระดาษมาส่ง ทางชุมชนจะบันทึกให้เป็นคะแนนลงใน
สมุดธนาคารความดี ส่วนสามเณรที่รวบรวมกระดาษได้
มากที่สุด ทางชุมชนจะมีสิ่งของแลกเปลี่ยนเป็นสมุดหรือ
หนังสือ”

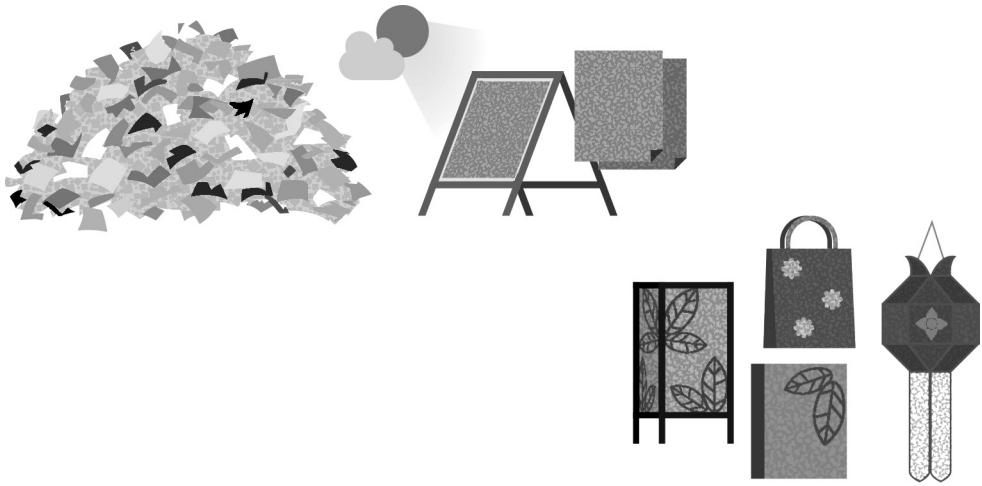
คือหน้าที่และความรับผิดชอบ

ก่อนหน้านี้...แม้การผลิตกระดาษสาจะต้องหยุดไป
ด้วยปัญหาทางเทคนิค แต่หลังจากเครื่องปั่นกระดาษ
ได้รับการซ่อมแซมจนกลับมาใช้การได้ใหม่ กระทั่งรวบรวม
กระดาษได้เพียงพอต่อความต้องการ กลุ่มสามเณร
จึงทดลองทำกระดาษสา โดยชักชวนเพื่อนสามเณรใน
ชั้นเรียน ซึ่งการทำกิจกรรมครั้งนั้นได้รับความร่วมมือ
จากเพื่อนสามเณรทั้ง 11 รูปเป็นอย่างดี

สามเณรพิทยารบอกว่า การทำกิจกรรมดำเนินไป
ได้อย่างราบรื่น เพราะก่อนลงมือทำกิจกรรมได้ วางแผน
แบ่งหน้าที่ให้สมาชิกในกลุ่มและเพื่อนสามเณร จึงไม่เกิด
ความสับสนวุ่นวายในการทำงาน

“เราแบ่งหน้าที่กันตามความสมัครใจ แล้วสลับ
สับเปลี่ยนกัน เพื่อให้ทุกคนได้มีประสบการณ์การทำ
กระดาษสาในทุก ๆ ขั้นตอน”

ขณะที่สามเณรนาพงษ์ย้ำถึงเหตุผลที่ทำให้การ
ทำงานผ่านไปอย่างราบรื่น “พอมาทำงานร่วมกันต่างฝ่าย
ต่างก็รู้สึกว่าจะต้องช่วยกันทำ เมื่อสามเณรบางรูปต้องกลับ
ไปจำวัดก่อน ก็ไม่มีใครคิดว่างานที่เหลือเป็นการะ หรือ
กำลังโดนเอาเปรียบ”

นอกจากเพื่อนสามเณรในชั้นเรียนแล้ว เป้าหมายต่อไปคือการชักชวนสามเณรกว่า 200 รูปในโรงเรียนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรม โดยพวกเขาวางแผนประชาสัมพันธ์โครงการไว้หลายวิธี ตั้งแต่การทำให้ดูเป็นตัวอย่าง การประกาศชักชวนหน้าเสาธง ประกาศเสียงตามสาย หรือจัดเป็นกิจกรรมชุมนุม

“เราอยากให้สามเณรเข้ามามีส่วนร่วมด้วยความสมัครใจและด้วยความสนใจจริง ๆ ก่อนหน้านี้เคยใช้วิธีเดินไปบอกตามห้องเรียนให้เก็บกระดาษด้วยตนเอง แต่ไม่ได้ได้รับความร่วมมือเท่าไรนัก อาจเป็นเพราะสามเณรไม่เข้าใจว่าพวกเขากำลังทำกิจกรรมอะไรอยู่ เลยหันมาใช้วิธีประชาสัมพันธ์หน้าเสาธงและประกาศเสียงตามสาย สามเณรที่ตั้งใจฟังหรือสนใจกิจกรรมจะเป็นฝ่ายเดินเข้ามาหาเอง” สามเณรธนาพงษ์กล่าว

“เรามองเห็นว่าทุกคนมีศักยภาพที่จะเรียนรู้และทำได้ ต่อไปถึงแม้กลุ่มสามเณรแกนนำจะจบออกไปแล้ว ก็มั่นใจได้ว่าจะมีรุ่นน้องในโรงเรียนเข้ามาสานต่อโครงการเหมือนอย่างที่เราทุกคนเข้ามาสานต่อโครงการให้รุ่นพี่” สามเณรพิทยาธรกล่าวเสริม

กระดาษ...เพื่อการเรียนรู้

ในแง่ของความท้าทายในการทำกิจกรรมกระดาษรีไซเคิล สามเณรพูดเป็นเสียงเดียวกันว่า ขั้นตอนการตัดสา เป็นขั้นตอนที่ยากที่สุด เนื่องจากต้องเผชิญหน้าอยู่กับความร้อนของเตาต้มและควันไฟเป็นระยะเวลานาน แต่ถึงแม้

“ถ้าใจร้อน ไม่ยอมอดทนรอ ทั้งหมดอาจพังลง สิ่งนี้สอนให้รู้ว่า การจะทำอะไรสักอย่างให้สำเร็จ เราต้องรู้จักอดทนรอ”

จะยากและร้อน ก็ต้องทำ เพราะต้องการพิสูจน์ความพยายาม และต้องการผลิตกระดาษสาให้สามเณรในโรงเรียนได้เห็นตัวอย่าง เพื่อให้สามเณรได้เห็นถึงประโยชน์ของกระดาษสาอย่างเป็นรูปธรรม

สามเณรพิทยธรบอกว่า ตอนต้มสา พวกเขาต้องคอยเฝ้ารอสุ่มไฟไปจนครบ 6 ชั่วโมง ต้มไปจนกว่ากระดาษจะเปื่อย ถ้าใจร้อน ไม่ยอมอดทนรอ ทั้งหมดอาจพังลง สิ่งนี้สอนให้รู้ว่า การจะทำอะไรสักอย่างให้สำเร็จ ต้องรู้จักอดทนรอ เพื่อให้ได้สิ่งนั้นมา ไม่มีอะไรได้มาง่าย ๆ

“ขึ้นแรกทำออกมาก็เกือบพังเหมือนกัน เพราะเรารีบเกินไป ตอนเห็นเพื่อน ๆ ทำแล้วดูเหมือนง่าย เลยไม่ได้ระมัดระวัง พอทำเองแล้วตะแกรงหนักมาก ควบคุมทิศทางไม่ได้ ทำให้กระดาษสาออกมาไม่เรียบ หนาบาง บางบ้าง” สามเณรนาพวงษ์บอกเล่ารายละเอียด

แม้จะมีขั้นตอนที่ทำให้รู้สึกหนักใจ แต่ในกระบวนการทำงานก็ยังมีจุดที่ทำให้รู้สึกชื่นใจ สามเณรแกนนำ บอกว่า การช้อนกระดาษสาขึ้นมาพักบนตะแกรงเป็นขั้นตอนที่พวกเขาชื่นชอบมากที่สุด เพราะทำให้พวกเขาได้สัมผัสความรู้สึกของความสำเร็จที่กำลังจะมาถึงแค่เอื้อม

“ขั้นตอนนี้ต้องอาศัยทักษะในการตกและใช้สมาธิสูง เพื่อช้อนกระดาษขึ้นมาให้มีความเรียบ ไม่หนาหรือบางเกินไป เป็นจุดที่รู้สึกว่าชิ้นงานใกล้จะสำเร็จแล้ว ทำให้เกิดความรู้สึกดีใจและภูมิใจ” สามเณรพิทยธรกล่าว

จะว่าไปแล้วการทำกระดาษรีไซเคิลที่ต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอนกว่าจะได้ผลลัพธ์เป็นกระดาษสา ก็คล้าย ๆ กับความรู้สึกภาคภูมิใจที่ค่อย ๆ เกิดขึ้น เมื่อกิจกรรมของพวกเขาเข้าใกล้ความสำเร็จ ขั้นตอนการต้มในช่วงแรกที่ต้องใช้เวลานานและใช้

ความอดทน ขั้นตอนการช้อนกระดาษที่ต้องใช้แรงเยอะมากจนกระทั่งน้ำค่อย ๆ ไหลออกจากตะแกรงจนมีน้ำหนักเบาขึ้นในที่สุด กระบวนการที่เกิดขึ้นเหล่านี้เปรียบได้กับ ความหนักใจของสามเณรแกนนำที่ค่อย ๆ คลายลงไปในทุกขณะระหว่างทำกิจกรรมในแต่ละขั้นตอน

“ช้อนกระดาษขึ้นมาแล้วรออีกนิดเดียว พอกระดาษแห้งก็เสร็จ มันเป็นความภูมิใจที่กำลังจะเห็นผลงานที่เราทำเองกับมือออกมาเป็นรูปเป็นร่าง” สามเณรนาพวงศ์ กล่าวเสริมถึงความรู้สึกของตัวเอง

หากถามว่าความสำเร็จของโครงการครั้งนี้เกิดจากอะไร กลุ่มสามเณรแกนนำ บอกเป็นเสียงเดียวกัน ความตั้งใจและการทำงานเป็นทีม ที่ทำให้พวกเขาฝ่าฟันอุปสรรคต่าง ๆ มาได้ ส่วนหนึ่งเป็นเพราะรู้ว่าแต่ละคนต่างก็มีศักยภาพที่จะเดินไปให้ถึงเป้าหมายที่วางไว้ จึงอดทนทำงานเพื่อพิสูจน์ตัวเองและเพื่อโรงเรียน

“ทุกครั้งเวลานั่งทำงานแล้วมีน้อง ๆ สามเณรเข้ามาถาม หรืออยากเข้ามามีส่วนร่วม เรารู้สึกปลื้มใจ บางคน

อยากลองทำ เราก็ทำให้เขาดูก่อนแล้วให้เขาลองทำเอง เพราะถ้าเขาได้ลงมือทำ...แล้วชอบ เขาจะได้กลับมาทำกิจกรรมกับเราอีก ดีกว่าให้เขาเินดูอยู่เฉยๆ”
สามเณรพิทยารอธิบาย

จาก “ผู้ตาม” จนต้องเปลี่ยนสถานะเป็น “ผู้นำ” โครงการมือใหม่ สามเณร แกนนากล่าวถึงสิ่งที่พวกเขาได้เรียนรู้จากการทำโครงการว่า ได้กระบวนการคิดและการวางแผนที่เป็นระบบ จากเดิมที่ทำกิจกรรมโดยไม่วางแผน นึกอยากจะทำอะไรตอนไหนก็ลงมือทำ จนส่งผลให้การทำงานในช่วงต้น ไม่สามารถก้าวไปถึงจุดหมายที่วางไว้ เพราะขาดเป้าหมายการทำงานที่ชัดเจนและไม่รู้วิธีจัดการแก้ปัญหา แต่เมื่อได้เรียนรู้ว่า การวางแผนมีส่วนช่วยกระตุ้นการทำงานของพวกเราให้เดินไปตามแนวทางที่ตั้งใจ ช่วยให้กลุ่ม แกนนาระมัดระวังปัญหาที่อาจเกิดขึ้น แล้วเตรียมความพร้อมสำหรับการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า

ถึงตอนนี้ สามเณรแกนนำตั้งใจสานต่อโครงการอย่างต่อเนื่อง โดยกำลัง เร่งเก็บสะสมกระดาษให้มีปริมาณเพียงพอตามต้องการ ก่อนจะเริ่มผลิต กระดาษสาอีกครั้ง

“กิจกรรมนี้จะให้ใครคนใดคนหนึ่งทำไม่ได้ หรือจะให้แค่สามแฉกรแกนนำ ทำกลุ่มเดียวก็ไม่ได้ เพราะเป้าหมายของเราอยากให้สามแฉกรทั้งโรงเรียนเห็นคุณค่าของกระดาษ ซึ่งก็ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกคน กระดาษใช้แล้วที่รวบรวมมาได้เป็นของทุกคนในโรงเรียน เมื่อเราผลิตกระดาษสาได้ เราก็ยินดีที่มีคนนำกระดาษสาของเราไปใช้” สามแฉกรพิทยธรกล่าวเสริม

คุณค่าที่มากกว่ากระดาษ

กลุ่มสามแฉกรแกนนำ บอกว่า พวกเขารู้สึกภูมิใจที่สามารถนำความรู้และทักษะด้านการทำกระดาษมาเผยแพร่ให้สามแฉกรในโรงเรียนได้เรียนรู้ และยังสามารถนำกระดาษใช้แล้วที่ไร้ค่า มาแปรรูปให้กลายเป็นกระดาษที่มีคุณค่าในสายตาของผู้พบเห็น และสามารถนำมาใช้ประโยชน์ได้จริง

“ถ้าเราอยากได้แค่เงิน เราไม่จำเป็นต้องเก็บรวบรวมแล้วมาลงแรง ทำให้เป็นกระดาษสาก็ได้ เราก็แค่เก็บรวบรวมแล้วเอาไปซักรีดขายง่ายกว่าเยอะ แต่เพราะเราอยากให้สามแฉกรรุ่นน้องเห็นคุณค่าของกระดาษใช้แล้ว เราเลยต้องอดทนทำตรงนี้” สามแฉกรพิทยธรกล่าวย้ำ

ถึงแม้ว่าโครงการกระดาษสาของสามแฉกรวัดปรังค์ยังอยู่ในขั้นเริ่มต้น แต่สิ่งที่กลุ่มสามแฉกรแกนนำถ่ายทอดออกมาได้อย่างเป็นลำดับขั้นตอนนั้น แสดงให้เห็นว่า พวกเขาเข้าใจถึงเป้าหมายและหัวใจของการทำโครงการ ที่ต้องการให้สามแฉกรมีความรักและห่วงใยในทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม โดยเริ่มจากจุดเล็กๆ ใกล้เคียง นำกระดาษไร้ค่ากลับมาเพิ่มมูลค่า และทำให้กระดาษมีชีวิตใหม่ที่สวยงามขึ้นมาอีกครั้ง

โครงการกระดาษรีไซเคิล

พี่เลี้ยงชุมชน

พระครูเมตตาพลาณกิจ

ยุทธนา พันชน

สรวงสุตา วงศ์เรือง

ทีมงาน

สามเณรพิทยาธร อนันญาวงศ์

สามเณรจรัส สุทธิหลวง

สามเณรธนภฤต ธิติพิทักษ์กุล

สามเณรนาพงษ์ ไชยยะ

สามเณรสฤษดิ์ ไชยยะ

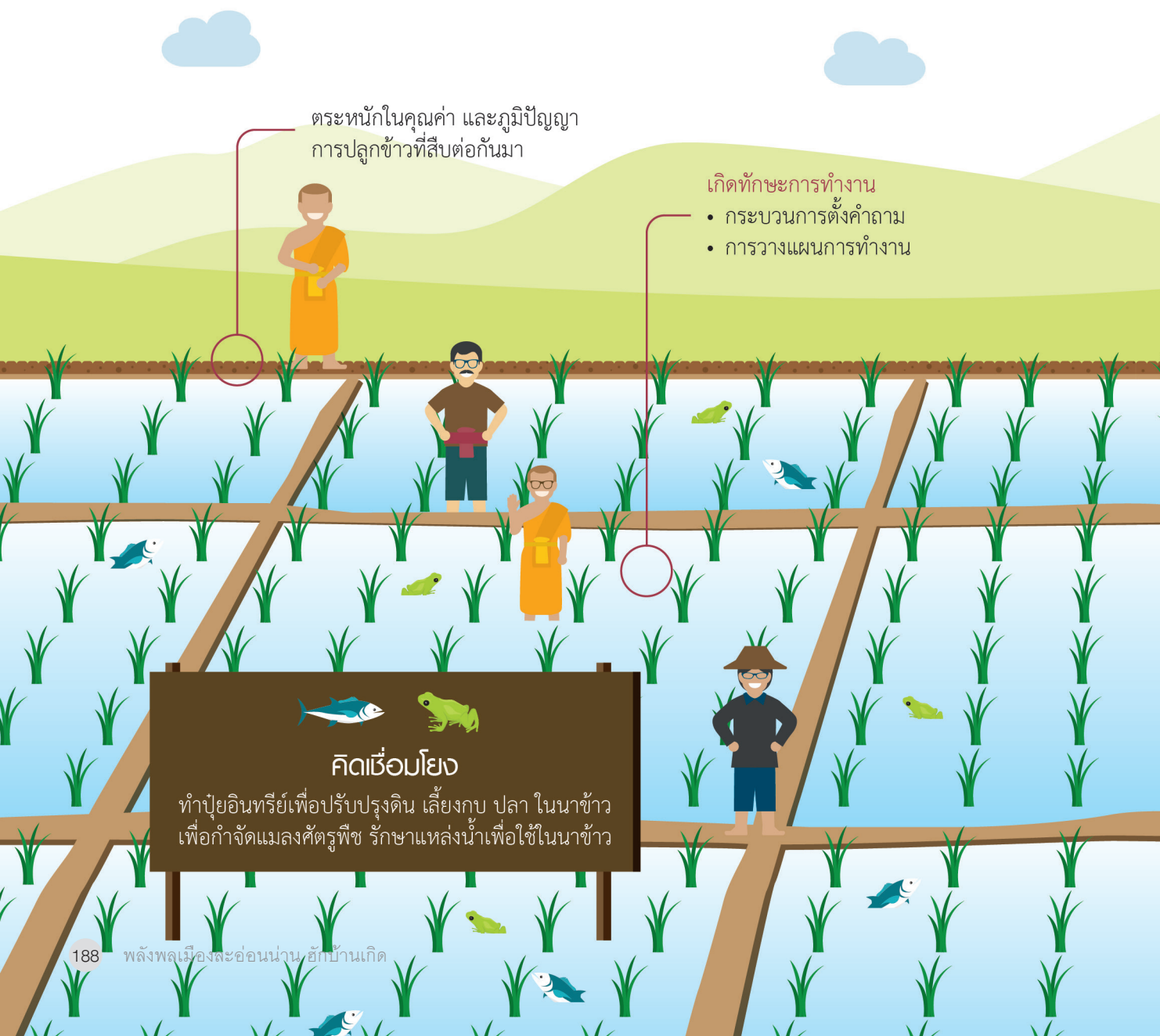

ปลูกนา...ปลูกคน

โครงการปลูกข้าวนาอินทรีย์

การเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดนิโครธาราม ตำบลป่าคา อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน
มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีความรู้ และทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง
โดยเฉพาะทักษะด้านอาชีพ เพื่อเตรียมพร้อมเมื่อลาสิกขา
โครงการปลูกข้าวนาเกษตรอินทรีย์ จึงเป็นเสมือนเครื่องมือหนึ่ง
ในการพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติดังกล่าว

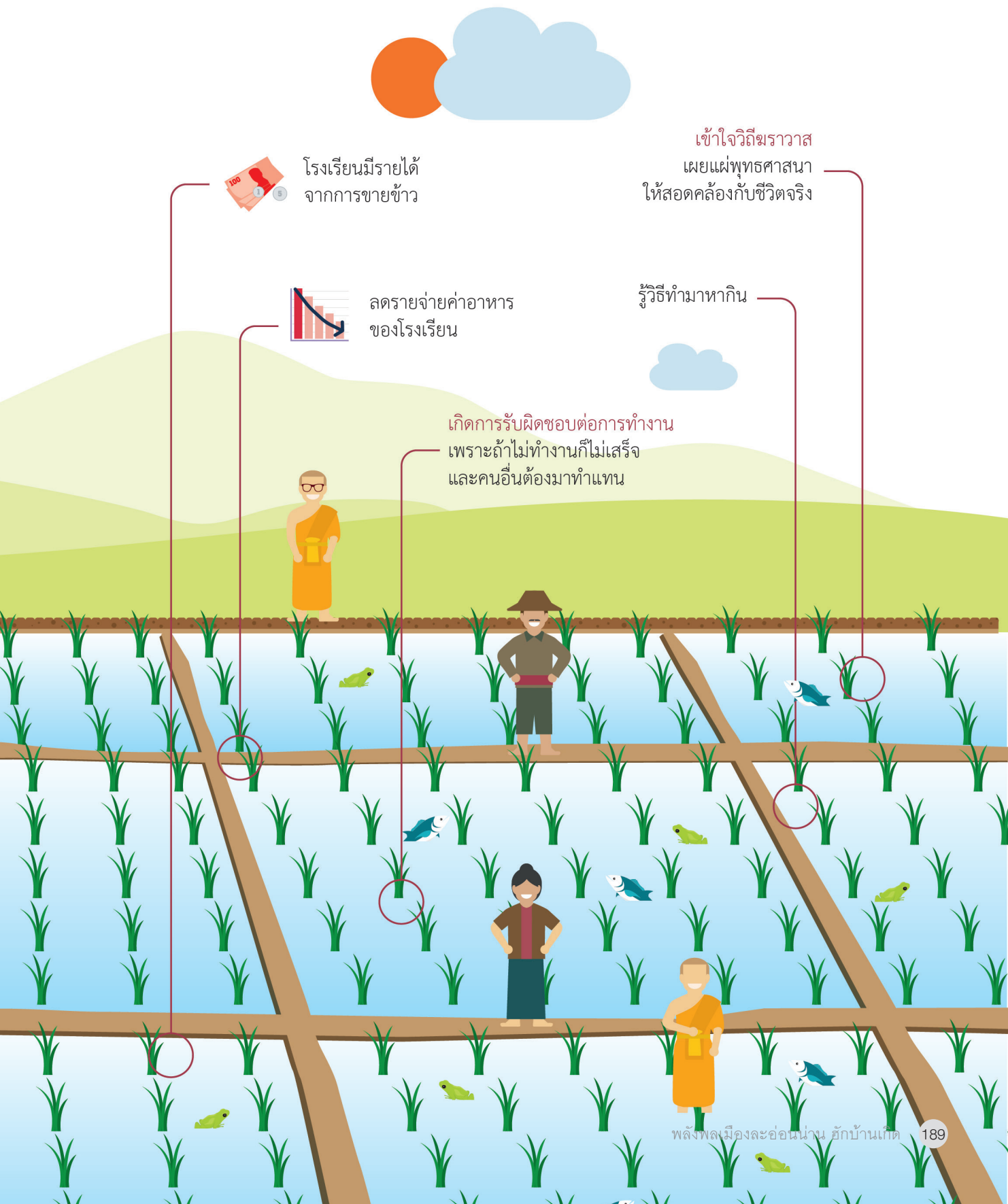
ตระหนักในคุณค่า และภูมิปัญญา
การปลูกข้าวที่สืบต่อกันมา

เกิดทักษะการทำงาน

- กระบวนการตั้งคำถาม
- การวางแผนการทำงาน

คิดเชื่อมโยง

ทำปุ๋ยอินทรีย์เพื่อปรับปรุงดิน เลี้ยงกบ ปลา ในนาข้าว
เพื่อกำจัดแมลงศัตรูพืช รักษาแหล่งน้ำเพื่อใช้ในนาข้าว

โรงเรียนมีรายได้
จากการขายข้าว

ลดรายจ่ายค่าอาหาร
ของโรงเรียน

เข้าใจถึงธรรมชาติ
เผยแผ่พุทธศาสนา
ให้สอดคล้องกับชีวิตจริง

รู้วิธีทำมาหากิน

เกิดการรับผิดชอบต่องาน
เพราะถ้าไม่ทำงานก็ไม่เสร็จ
และคนอื่นต้องมาทำแทน

การทำงานทำให้ได้ฝึกฝนในเรื่องการทำงานเป็นทีม และการแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างกัน รวมทั้งการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพราะวิถีชีวิตของสามเณร บางครั้งติดกิจนิมนต์ เพื่อนที่เหลือก็ต้องช่วยทำงานแทนเพื่อนที่มาไม่ได้ สิ่งเหล่านี้ได้ร้อยรัดให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดนิโครธาราม อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน ดำเนินงานมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2536 ในปี พ.ศ.2547 ได้รับพระมหากรุณาธิคุณเป็นโรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีในท้องถิ่นทุรกันดาร และทรงพระราชทานพระราชทรัพย์ถวายเป็นค่าภัตตาหารเพลและนมผงแด่พระภิกษุและสามเณรนักเรียน การดำเนินงานของโรงเรียนมีเป้าหมายเพื่อพัฒนาให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตรสถานศึกษา มีความสามารถในการคิดอย่างเป็นระบบ คิดสร้างสรรค์ ตัดสินใจ แก้ปัญหาได้อย่างมีสติสมเหตุผล มีทักษะในการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง รักการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และได้ฝึกทักษะงานด้านอาชีพ เพื่อเตรียมพร้อมในการใช้ชีวิตหลังลาสิกขา

ในปี พ.ศ.2557 โรงเรียนมีนักเรียนสามเณร 135 รูป พระปลัดคงศิลป์ ภทฺทราวโร ผู้อำนวยการโรงเรียน พระปริยัติธรรมวัดนิโครธารามและเจ้าอาวาสวัดหนองบัว ได้ประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนเข้าร่วม โครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน โดยสมัครใจ สามเณรจักรพันธ์ สุภรักษ์ และสามเณร ภาณุภูมิ ชัยรัมย์ จึงอาสาสมัครร่วมเรียนรู้พร้อม ๆ กับ เพื่อนสามเณรอีก 3 รูป ด้วยเห็นว่า โรงเรียนมีการทำ นานิทธิมาตั้งแต่ปี พ.ศ.2556 จึงต้องการมีส่วนร่วม ในการเรียนรู้ เพื่อช่วยเหลือเรื่องการผลิตอาหารของ โรงเรียน จึงจัดทำโครงการปลูกข้าวนาอินทรีย์

การวางแผนการทำงานโครงการเน้นให้สอดคล้อง ไปกับฤดูกาลและขั้นตอนการปลูกข้าว โดยการมีส่วนร่วม ของผู้อำนวยการและคณะอาจารย์ที่ร่วมดำเนินการอย่าง ใกล้ชิด แต่การทำงานต้องมีการระดมพลเพื่อน ๆ ใน โรงเรียนให้ร่วมด้วยช่วยกัน เพราะเป้าหมายของการ ทำกิจกรรมคือ สร้างการเรียนรู้การทำงานในสภาพจริง เพื่อเตรียมความพร้อมให้สามเณรที่ในอนาคตอาจ ลาสิกขาบทไปเป็นฆราวาส

คณะอาจารย์ช่วยแบ่งนักเรียนที่สนใจเป็นกลุ่มย่อย ๆ ตามภาระงานในแต่ละช่วงของการทำนา เช่น เพาะกล้า ดำนา ดูแลถางหญ้า ทำปุ๋ย เก็บเกี่ยว นวดข้าว ฯลฯ โดยพิจารณาความหนักหน่วงของงานในแต่ละช่วง ถ้าเป็น งานหนักที่ต้องใช้แรงเยอะก็จะมอบหมายให้สามเณรที่ ตัวใหญ่ทำ ส่วนงานที่เบาลงมาหน่อยก็มอบหมายให้ สามเณรตัวเล็กรับผิดชอบ

สำหรับแปลงนา นั้น พระปลัดคงศิลป์ได้ขอใช้พื้นที่ สาธารณะในหมู่บ้านหนองบัวประมาณ 2 ไร่ให้นักเรียน ใช้ทำนา โดยประสานชาวบ้านร่วมเป็นวิทยากรถ่ายทอด ความรู้เรื่องการปลูกข้าว ซึ่งสามเณรแต่ละกลุ่มจะ สับเปลี่ยนหมุนเวียนกันไปเรียนรู้ตามแผนงานที่กำหนดไว้

“การดำนาแต่ละครั้งจะมีทั้งสามเณรและชาวบ้าน ช่วยกันทำ โดยวางแผนการทำงานตั้งแต่ในโรงเรียน เช่น หากกลุ่มไหนดำนา อีกกลุ่มต้องเรียนหนังสือรอ เป็นต้น แต่ส่วนใหญ่สามเณรอยากออกไปดำนามากกว่า เพราะ จะได้ออกไปเปิดหูเปิดตาข้างนอก” สามเณรจักรพันธ์เล่า ถึงการทำงาน

“การได้ไปเรียนรู้กับชาวบ้านยังส่งผลให้สามเณรตระหนักถึงคุณค่าของความรู้และ ภูมิปัญญาที่ชาวบ้านสืบทอดกันมา โดยเฉพาะความรู้เรื่องการทำนาที่สมบูรณ์จนสามเณรแทบ ไม่ต้องคันคว่ำเพิ่มเติม เพราะครูชาวบ้านสอนและพากำด้วยความรู้ที่สั่งสมมาตลอดชีวิต”

แต่ก่อนลงมือดำนา ทีมงานต้องเริ่มเพาะกล้าไว้ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม เมื่อดันกล้าสูงประมาณ 30 เซนติเมตร จึงถอนไปปลูกในนาข้าว นอกจากการปลูกข้าวแล้ว ยังมีกิจกรรมเสริมในท้องถิ่นคือ การเลี้ยงกบ เลี้ยงปลาในบ่อรอบนา ทำให้ในช่วงการดูแลนาข้าว สามเณรแต่ละกลุ่มจึงมีงานที่ต้องรับผิดชอบแตกต่างกันไป กลุ่มที่รับผิดชอบเรื่องปุ๋ยก็ต้องทำปุ๋ยอินทรีย์และคอยดูแลใส่ปุ๋ยตามระยะเวลาที่กำหนด กลุ่มที่กำจัดวัชพืชก็ต้องช่วยกันถางหญ้า ส่วนกลุ่มเลี้ยงกบเลี้ยงปลาก็ต้องคอยให้อาหาร ซึ่งกิจกรรมเหล่านี้กลายเป็นการฝึกความรับผิดชอบของนักเรียนได้เป็นอย่างดี

เพราะได้สัมผัสจริง...จึงเข้าใจ

การฝึกปฏิบัติในสนามจริง ทำให้สามเณรรู้ซึ่งถึงคุณค่าของข้าวที่ตนเองบริโภค ขณะเดียวกันก็ทำให้สามเณรได้เห็นความเชื่อมโยงของธรรมชาติที่เกี่ยวเนื่องกันผ่านการสังเกตระบบนิเวศ ทั้งดินที่ต้องมีการปรับปรุงบำรุงด้วยปุ๋ยอินทรีย์เพื่อให้มีความอุดมสมบูรณ์ การใช้สารกำจัดศัตรูของข้าวที่ไม่ทำลายหรือทำร้ายสัตว์อื่น ๆ การเลี้ยงกบเลี้ยงปลาในนาข้าวที่ช่วยกำจัดแมลงศัตรูพืชหรือกระทั่งน้ำที่ใช้ในการเพาะปลูก เลี้ยงกบ เลี้ยงปลาต้องรับมาจากอ่างเก็บน้ำที่ไหลมาจากต้นน้ำในป่า ทำให้ตระหนักถึงความสำคัญในการอนุรักษ์ป่าไม่ให้สมบูรณ์

สามเณรจักรพันธ์ยอมรับว่า การนั่งดูกับการลงมือปฏิบัติเองนั้นแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิง ตนไม่เคยทำนามาก่อน ตอนที่เห็นชาวบ้านทำนาก็คิดว่าง่าย แต่เมื่อได้ลงมือทำเอง จึงรู้สึกว่ายาก โดยเฉพาะขั้นตอนการไถนา เพราะดินแข็งมาก แต่ก็ยอมเหนื่อยทำต่อ

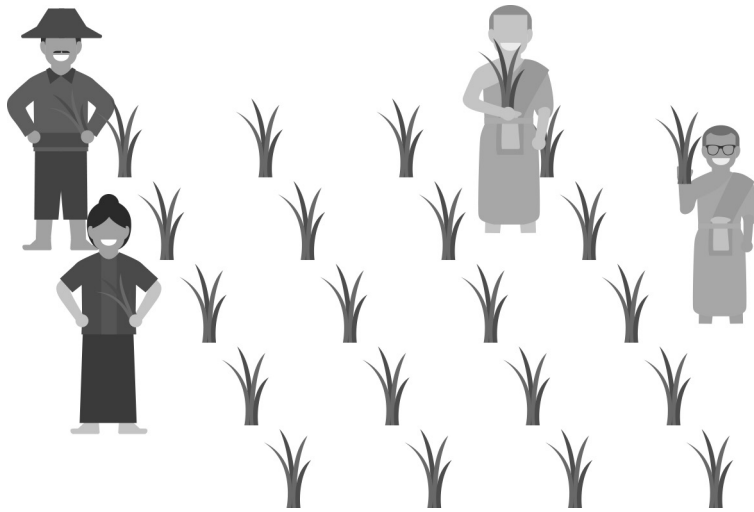
คิดว่าเป็นประสบการณ์ชีวิตที่ดี และภาคภูมิใจที่สามารถปลูกข้าวเองได้ แต่อย่างไรก็ตาม เมื่อได้สัมผัสของจริงแล้ว ก็ไม่อยากเป็นชาวนา เพราะเหนื่อยยากลำบาก จึงเกิดแรงฮึดที่จะเรียนต่อสูง ๆ เพื่อจะได้มีวิชาความรู้ในการประกอบอาชีพ

การได้ไปเรียนรู้กับชาวบ้านยังส่งผลให้สามเณรตระหนักถึงคุณค่าของความรู้และภูมิปัญญาที่ชาวบ้านสืบทอดกันมา โดยเฉพาะความรู้เรื่องการทำนาที่สมบูรณ์จนสามเณรแทบไม่ต้องคันคว่ำเพิ่มเติม เพราะครูชาวบ้านสอนและพากำด้วยความรู้ที่สั่งสมมาตลอดชีวิต

เนื่องจากเป็นนาอินทรีย์ที่ไม่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชระหว่างการดูแลแปลงข้าว ทีมงานพบปัญหาหนักมากินข้าวที่ปลูกไว้ จึงต้องแก้ปัญหาด้วยการนำตาข่ายมาคลุม ซึ่งนอกจากเรื่องนี้แล้วทีมงานบอกว่า การทำงานครั้งนี้ไม่มีอุปสรรคอย่างอื่นหรือกิจกรรมใดที่ต้องฝืนใจทำ แต่รู้สึกชอบกับการที่ได้ออกไปเรียนรู้นอกห้องเรียนและได้ลงมือปฏิบัติ ซึ่งทำให้จดจำและเข้าใจได้ดีกว่า

ข้าวที่เลือกปลูกคือ ข้าวเหนียว เพราะในท้องถิ่นนิยมบริโภคข้าวเหนียว ผลผลิตที่ได้ 40 กว่าได้ (1 ได้ เท่ากับ 3 ถึง 1 ถึงเท่ากับ 20 ลิตร) หรือ 120 ถึง ซึ่งเพียงพอสำหรับเลี้ยงนักเรียนและครูไปได้ประมาณ 5 เดือน ส่วนกบและปลาเมื่อโตแล้วจะขายให้ชาวบ้าน ส่วนหนึ่งแม่ครัวจะนำมาปรุงเป็นอาหารเพล

“ข้าวเปลือก 3 ถังนำไปสีจะได้ข้าวสาร 1 ถัง ปีนี้ทำนาได้ข้าวเปลือก 120 ถัง นำไปสีเป็นข้าวสารได้ 40 ถัง ซึ่งปัจจุบันข้าวสารถังละ 350 บาท เท่ากับว่าเฉพาะข้าวที่ปลูกช่วยโรงเรียนประหยัดค่าใช้จ่ายได้ถึง 14,000 บาท” สามเณรจักรพันธ์บอกผลลัพธ์ที่เกิดจากการทำงาน

“ข้าวเปลือก 3 ถังนำไปสีจะได้ข้าวสาร 1 ถัง ปีนี้ทำนาได้ข้าวเปลือก 120 ถัง นำไปสีเป็นข้าวสารได้ 40 ถัง ซึ่งปัจจุบันข้าวสารถึงละ 350 บาท เท่ากับว่าเฉพาะข้าวที่ปลูกช่วยโรงเรียนประหยัดค่าใช้จ่ายได้ถึง 14,000 บาท”

จุดเด่นของการทำนาอินทรีย์คือ ปริมาณข้าวที่ได้เทียบกับต้นทุนที่ไม่ถึงครึ่งของการปลูกข้าวโดยใช้สารเคมี เป็นสิ่งดึงดูดใจให้ชาวบ้านในชุมชนหนองบัวเริ่มให้ความสนใจการทำนาอินทรีย์ จึงยินดีที่จะเข้ามาสอนและเรียนรู้ไปพร้อมๆ กับสามเณร แม้ว่าจะยังไม่มีใครเปลี่ยนแปลงระบบการผลิตจากนาเคมีเป็นนาอินทรีย์ในฤดูกาลผลิตที่ผ่านมา แต่อย่างน้อยการได้เปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างการผลิตทั้ง 2 ระบบก็กระตุ้นให้ชาวบ้านเริ่มคิดทบทวนวิถีการผลิตของตนเอง

สามเณรจักรพันธ์ยังได้สะท้อนความรู้สึกเมื่อได้ลิ้มรสชาติของข้าวที่ลงมือปลูกเองว่า “ข้าวที่เราถวายเป็นข้าวที่เราปลูกเอง ข้าวที่เราปลูกเอง กินอร่อยกว่าเพราะเราปลูกเอง เรามั่นใจว่าไม่ได้ใส่สารเคมี”

นอกจากอึดอัดอย่างมั่นใจในความปลอดภัยแล้ว สามเณรทั้งสองบอกว่าการทำงานทำให้ได้ฝึกฝนในเรื่องการทำงานเป็นทีม และการแบ่งบทบาทหน้าที่ระหว่างกัน รวมทั้งการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เพราะวิถีชีวิตของสามเณร บางครั้งติดกิจนิมนต์ เพื่อนที่เหลือนักต้องช่วยทำงานแทนเพื่อนที่มาไม่ได้ สิ่งเหล่านี้ได้ร้อยรัดให้เกิดความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน

เรียนจากของจริง...ให้รู้อย่างถ่องแท้

อาจารย์รัชณี จันทักษ์ พี่เลี้ยงชุมชน เล่าเบื้องหลังที่สนับสนุนโครงการของสามเณรว่า เพราะต้องการปลูกฝังให้สามเณรได้เรียนรู้ระหว่างการเป็นสามเณรกับการออกไปเรียนรู้ข้างนอกว่า เหมือนหรือแตกต่างกันอย่างไร เพราะเวลาออกไปข้างนอกจะมีอุปสรรคมากมายรออยู่ ไม่เหมือนเรียนอยู่ในโรงเรียน อีกส่วนคือ ต้องการให้สามเณรได้สัมผัสการลงมือปฏิบัติ จนรู้วิธีการขั้นตอนอย่างถ่องแท้

โดยในการทำงาน คณะครูในโรงเรียนจะออกแบบการเรียนรู้ มีปฏิทินการทำงานกำหนดว่าแต่ละครั้งจะทำอะไร จะนำสามเณรขึ้นไหนไปบ้าง

“ความเปลี่ยนแปลงของนักเรียน บางคนก็มีโลกส่วนตัวสูง ไม่พูด ไม่สนใจใครสักคน แต่เวลาออกไปทำงาน จะเห็นการเปลี่ยนแปลงชัดเจนมาก ทุกคนจะช่วยเหลือกัน ลงมือทำงานเป็นทีม แบ่งงานกัน เพราะเวลาไปครูไม่ได้บอกว่าต้องช่วยกัน ท่านจะรู้ว่าต้องช่วยกันทำงาน ไม่เช่นนั้นจะไม่เสร็จ”

ในแง่ของการเรียนรู้ที่อาจารย์คาดหวังไว้ว่า ลูกศิษย์จะมีทักษะในการทำงาน เช่น ก่อนจะออกไปทำงานแต่ละกลุ่มต้องวางแผน แบ่งงาน รู้จักวางแผน คิดก่อนทำ ซึ่งได้เห็นการเปลี่ยนแปลงสนใจ แม้ไม่ 100 เปอร์เซ็นต์ แต่ก็สัมผัสได้ว่าลูกศิษย์ค่อยๆ มีการเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ส่วนหนึ่งเป็นผลจากการที่อาจารย์ใส่ใจคอยไต่ถามสรุปบทเรียนการทำงานร่วมกับนักเรียน หลังจากที่ได้ออกไปเรียนรู้แล้ว โดยมีวิธีการสอบถามการทำงานว่า วันนี้ทำงานอย่างไร มีปัญหาอุปสรรคอย่างไร การทำงานเป็นไปตามแผนที่วางไว้หรือไม่อย่างไร

“อยากให้ท่านได้สัมผัสโลกภายนอก มีประสบการณ์ชีวิต เป็นกลวิธีในการเตรียมพร้อมท่านก่อนจะออกไปเป็นฆราวาส โรงเรียนวางแผนว่า ท่านจะต้องมีอาชีพติดตัว โรงเรียนจะสอนเพาะเห็ด ปลูกผัก ทำนา เมื่อลาสิกขาไปจะต้องสามารถเลี้ยงตนเองได้”

จ้างองคัม...สามเณรเติบโต

พระปลัดคงศิลป์เล่าว่า ตั้งโครงการลักษณะนี้เข้ามาทำในโรงเรียนเพราะมีความคาดหวังว่า จะสามารถพัฒนาศักยภาพของสามเณรได้ มองว่า**โครงการนี้จะช่วยเสริมกิจกรรมที่จะพัฒนานักเรียน** เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการ เพื่อพัฒนาศักยภาพด้านต่างๆ ทั้งการนำเสนองาน หรือการได้ไปพบปะกับกลุ่มอื่นๆ เพื่อให้สามเณรเห็นว่า สิ่งที่เขาทำอยู่มีคุณค่ามากเพียงใด นอกจากนี้ยังมีเบื้องหลังอีกๆ คือ **“อยากให้การทำนาอินทรีย์ของสามเณรไปช่วยเปลี่ยนความคิดชาวบ้านให้หันมาทำนาอินทรีย์ แต่ไม่ได้บอกเขาตรงๆ ให้การทำให้เห็น”**

สำหรับการดูแลสนับสนุนโครงการของสามเณรนั้น อาจารย์ในโรงเรียนช่วยสนับสนุนตั้งแต่การเริ่มงานในช่วงแรก คือ การร่วมวางแผน นอกเหนือจากนั้นก็จะเป็นเรื่องของการรับส่งหรือบริการซื้อของ เพราะเป็นสามเณร การเดินทางอาจจะลำบากกว่าเด็กปกติ พี่เลี้ยงจึงต้องอำนวยความสะดวกในเรื่องเหล่านี้

“ความเปลี่ยนแปลงของนักเรียน บางคนก็มีโลกส่วนตัว ไม่อยากพูด ไม่สนใจใครสักคน แต่เวลาออกไปทำงานจะเห็นการเปลี่ยนแปลงชัดเจนมาก ทุกคนจะช่วยกันลงมือทำงานเป็นทีม แบ่งงานกัน เพราะเวลาไปครูไม่ได้บอกว่าต้องช่วยกัน ท่านจะรู้เองว่าต้องช่วยกันทำงาน ไม่เช่นนั้นจะไม่เสร็จ”

“ส่วนการปฏิบัติงานในโครงการ ครูต้องช่วยสรุปบทเรียน ถอดบทเรียนบ้าง เพราะบางครั้งเด็กกึ่ง ๆ กับกระบวนการที่ต้องทำให้ครบ ต้องมีการวางแผน ลงมือทำ ปรับปรุง แล้วสรุป ซึ่งนักเรียนยังไม่ถนัด แต่ถ้าทำอย่างต่อเนื่อง เป็นปกติ และถ้าครูมีการเรียนรู้ร่วมกับนักเรียน เห็นความสำคัญของการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้จากการทำกิจกรรมเชื่อมโยงกับสถานการณ์จริง จะทำให้เกิดความเชี่ยวชาญ ความคล่องตัวในการวางแผน การทำงาน การสรุปดีขึ้น สามารถทำงานได้อย่างมีระบบ ไปเจอเรื่องอะไรก็ตั้งคำถาม วางแผน ทำงาน แล้วก็สรุป และพัฒนางานต่อ” พระปลัดคงศิลป์เล่าถึงกระบวนการทำงาน

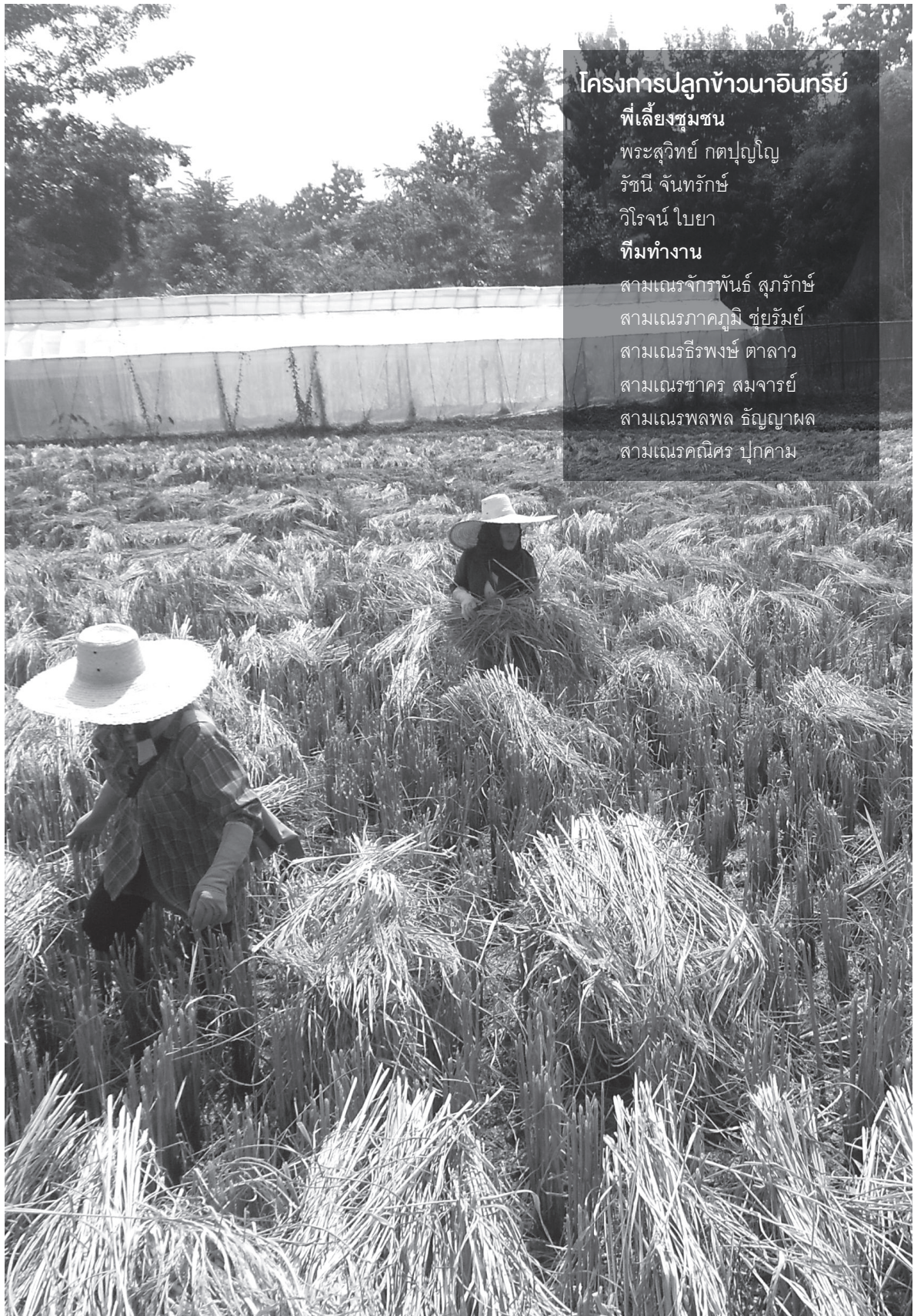
ผลลัพธ์ที่เป็นประโยชน์ทางตรงต่อโรงเรียน คือ ได้ข้าว ทำให้สามารถลดค่าใช้จ่ายในการซื้อข้าวไปได้ รวมทั้งพืชผักที่ปลูกเอง ส่วนประโยชน์ที่เกิดขึ้นแก่กลุ่มสามเณรที่ร่วมโครงการ ส่วนหนึ่งได้ปรับใช้ความรู้จากการทำโครงการไปใช้ในการพัฒนาโครงการในวิชาเรียน โดยเฉพาะทักษะในการตั้งคำถาม การตั้งเป้าหมาย การวางแผนการทำงาน

“ทักษะชีวิตที่ถูกพัฒนาผ่านการทำงานแบบนี้ เกิดขึ้นเพราะเราเปิดโอกาสให้เขาคิด ตั้งคำถาม วางแผน ซึ่งจะกลายเป็นทักษะประจำตัวเขา ก่อนหน้านี้เราต้องบอกเขาทุกอย่าง 1 2 3 4 แต่เมื่อเขาได้ฝึกประสบการณ์จากการลงมือทำ เขาก็สามารถ คิดเองและดำเนินการเองได้”

“ทักษะชีวิตที่ถูกพัฒนาผ่านการทำงานแบบนี้ เกิดขึ้นเพราะเราเปิดโอกาสให้เขาคิด ตั้งคำถาม วางแผน ซึ่งจะกลายเป็นทักษะประจำตัวเขา ก่อนหน้านี้เราต้องบอกเขาทุกอย่าง 1 2 3 4 แต่เมื่อเขาได้ฝึกประสบการณ์จากการลงมือทำ เขาก็สามารถคิดเองและดำเนินการเองได้ เวลาโรงเรียนหรือวัดมีงาน ก็มีแต่สามเณรกลุ่มนี้แหละที่อาสาเข้ามาช่วยครูอาจารย์ทำงานต่าง ๆ” ผู้อำนวยการพุดถึงลูกศิษย์อย่างภาคภูมิใจ

แม้จะคุ้นชินกับรสชาติข้าวจากการบิณฑบาต แต่เมื่อลิ้มรสชาติที่ปลูกเอง รสสัมผัสกลับต่างออกไป นั่นเพราะคุณค่าที่ค้นพบไม่ใช่แค่อิ่มท้อง แต่มีคุณค่าในเชิงความภาคภูมิใจในสิ่งที่ได้สร้างขึ้นกับมือ อีกทั้งยังเกิดความซาบซึ้งต่อความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ได้รับจากชาวบ้าน การเรียนรู้นอกห้องเรียน สร้างประสบการณ์ที่ทำให้จำไม่รู้ลืม นอกจากนี้การทำงานในโครงการยังช่วยสร้างทักษะชีวิต การทำงานเป็นทีม การแบ่งบทบาทหน้าที่ และความรับผิดชอบ ซึ่งล้วนเป็นคุณสมบัติพื้นฐานที่พึงประสงค์ของสังคม

โลกการเรียนรู้ของสามเณรเปิดกว้างสู่ความจริงที่เป็นไปของสังคม นอกเขตพุทธสีมา เป็นการเตรียมพร้อม เตรียมตัว เตรียมใจสำหรับอนาคตที่อาจจะลาสิกขาบท หรือหากยังคงเพศบรรพชิต ก็เข้าใจวิถีฆราวาสเพื่อจะได้เผยแผ่พระพุทธศาสนาได้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมได้

โครงการปลูกข้าวอินทรีย์

พี่เลี้ยงชุมชน

พระสุวิทย์ กตปุญโญ

รัชณี จันทรักษ์

วิโรจน์ ไบยา

ทีมทำงาน

สามเนตรจักรพันธ์ สุภรักษ์

สามเนตรภาคภูมิ ชัยรัมย์

สามเนตรธีรพงษ์ ตาลาว

สามเนตรชาคร สมจารย์

สามเนตรพลพล ธัญญาผล

สามเนตรคณิศร ปุ๊กคาม

เส้นทางสู่ ผู้ประกอบการ “เห็ด”

โครงการเพาะเห็ดนางฟ้า

เพราะต้องการพึ่งพาตนเองด้านอาหาร สามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม
วัดดอนมดแดงสันติสุขวิทยา จึงจัดทำโครงการเพาะเห็ดนางฟ้า
เพื่อผลิตอาหารป้อนให้กับโรงครัวของโรงเรียน
และเพื่อเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพในอนาคตหลังลาสิกขา

ประชุมทีม
รวบรวมสมาชิก

ปรับปรุงโรงเห็ด

คัดเลือกชนิดเห็ด
ที่จะปลูก

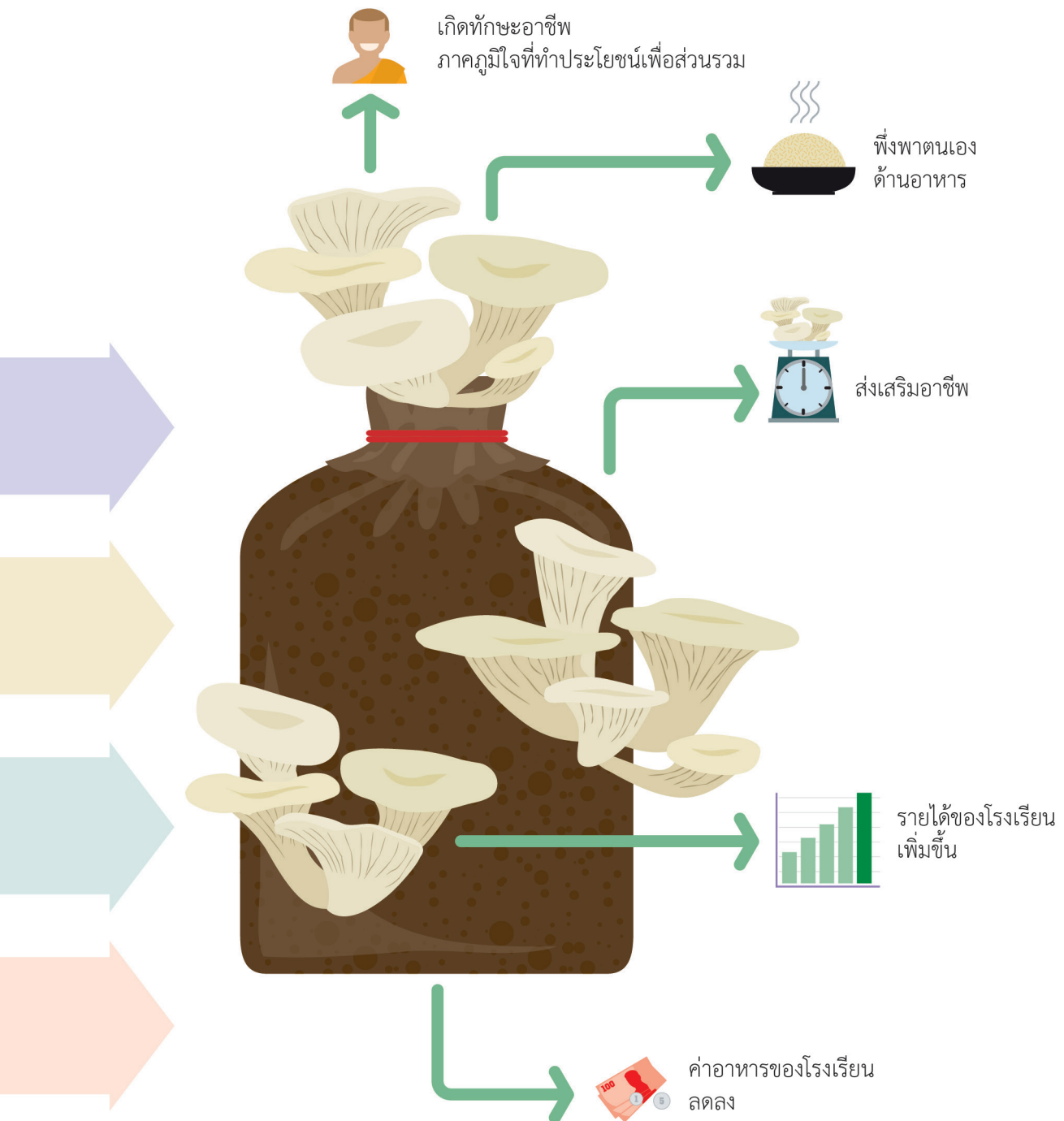

เลือกเห็ดนางฟ้าภูฏานดูแลง่าย
เพราะจังหวัดน่านอากาศร้อน

อบรมความรู้
เรื่องการเพาะเห็ด

เณรรุ่นพี่ส่งต่อความรู้
ให้เณรรุ่นน้อง

ตอนเห็นเห็ดออกครั้งแรกดีใจมาก
ลองเอาไปย่าง คำแรกที่ได้กินเห็ดที่
เราปลูกรู้สึกว่าร่อยกว่าที่ซื้อเขากิน
เพราะเป็นฝีมือของเรา...ภูมิใจมากกว่า
ที่ได้ช่วยเหลือโรงเรียน ช่วยเหลือน้องๆ
มันภูมิใจบรรยายไม่ถูก เวลาเห็นน้องกิน
อย่างเอร็ดอร่อย ปลื้มใจมาก

เพราะเป็นการจัดการศึกษาแบบให้เปล่า เพื่อส่งเสริม
ให้เด็กและเยาวชนได้รับการศึกษา โดยการบวชเป็น
สามเณรเข้าศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม การบริหาร
งานภายในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงต้องถวญความรู้
และดูแลเรื่องความเป็นอยู่ของสามเณรเกือบทุกด้าน
จึงเป็นปกติที่ทุกวันจะต้องมีการจัดอาหารเพลถวายแก่
นักเรียนสามเณร กิจกรรมดังกล่าวทำให้โรงเรียนต้อง
แสวงหาแนวทางการพึ่งพาตนเองด้านอาหารให้ได้
มากที่สุด การส่งเสริมให้นักเรียนเพาะปลูกพืชอาหารจึง
เป็นกิจกรรมหนึ่งที่มีการดำเนินงานภายในโรงเรียน
พระปริยัติธรรมแทบทุกแห่ง

ใช้ “ข้อมูล” ประกอบการตัดสินใจ

โรงเรียนปริยัติธรรมวัดดอนมดแดง จังหวัดยโสธร มีนักเรียน ตำบลผู้พัง อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน มีนักเรียน สามเณรจำนวน 64 รูป มีบุคลากรจำนวน 10 คน มีการจัดการเรียนการสอนงานเกษตรเพื่อเป็นทางเลือกในการประกอบอาชีพในอนาคตแก่นักเรียน และเป็นการผลิตอาหารป้อนให้กับโรงครัวของโรงเรียน โดยใช้รูปแบบ กิจกรรมชุมชน เมื่อคณะอาจารย์และผู้บริหารรู้ว่า มีโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชน จังหวัดน่าน จึงประชาสัมพันธ์ให้นักเรียนในโรงเรียนทราบ

สามเณรพิภพ พรหมสะวะนา นักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 5 สนใจอยากต่อยอดการทำงานของชุมชนเพาะเห็ด ของโรงเรียนให้เป็นระบบ จึงรวบรวมเพื่อน ๆ และรุ่นน้อง ในชุมชนจัดทำโครงการเพาะเห็ดนางฟ้าในโรงเรียน

“ตอนนั้นมีสมาชิกในชุมชนประมาณ 20 คน ที่โรงเรียนสอนเรื่องการเพาะเห็ดอยู่แล้ว แต่ที่สนใจทำเป็นโครงการเพราะอยากรู้ว่า การทำโครงการคืออะไร และ ทำอย่างไร” สามเณรพิภพเล่าเบื้องหลังความสนใจ

เพราะเป็นรุ่นพี่ที่อยู่ในชุมชนเพาะเห็ดมานาน พอจะ มีความรู้เรื่องการเพาะเห็ดอยู่แล้ว การทำงานจึงเริ่มต้นที่ การรวบรวมน้อง ๆ สมาชิกในชุมชน ช่วยกันปรับปรุงโรง เห็ดที่มีอยู่ในโรงเรียน ทั้งทำความสะอาด สรรวจอุปกรณ์ ที่จำเป็น หลังจากนั้นจึงได้ประชุมทีมงานทั้งหมด เพื่อ พิจารณาว่าจะเพาะเห็ดอะไร

รายการอาหารที่โรงครัวต้องทำในแต่ละวันถูกหยิบมา พิจารณา เพราะเมนูอาหารเพลในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ถูกกำหนดไว้ว่าแต่ละวันจะต้องทำอาหารอะไรบ้าง เพื่อให้สามเณรได้ฉันท์อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการครบ ประกอบกับเมื่อพิจารณาสภาพอากาศของพื้นที่ ทีมงาน ทั้งหมดลงมติเลือกเพาะเห็ดนางฟ้าภูฏาน

“เลือกเห็ดนางฟ้าภูฏานเพราะดูแลง่าย และที่น่าน อากาศร้อน เห็ดอย่างอื่นเพาะไม่ได้ เพราะอุณหภูมิไม่เอื้อ เคยเพาะเห็ดฟางบนแปลงแล้วปลวกขึ้นเยอะ” สามเณรพิภพ เล่าถึงการตัดสินใจของทีม

“ทีมงานตัดสินใจทำก่อนเห็ดเองเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะถ้าซื้อก่อนเห็ดสำเร็จรูปราคาก้อนละ 8 บาท แต่ถ้าทำเองมีต้นทุนในการทำเพียงก้อนละ 5 บาท นอกจากนี้การทำก่อนเห็ดเอง ยังทำให้สามารถควบคุมคุณภาพได้ดีกว่าการซื้อ ทั้งยังเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่น้องๆ ไปในตัว”

ทำเอง ใช้เอง กินเอง

สำหรับความรู้เรื่องการเพาะเห็ดนั้น อาจารย์เคยสอนและพาทำมาบ้างแล้ว สามเณรรุ่นพี่จึงสามารถถ่ายทอดความรู้ให้แก่น้องๆ ได้ ทีมงานตัดสินใจทำก่อนเห็ดเองเพื่อประหยัดค่าใช้จ่าย เพราะถ้าซื้อก่อนเห็ดสำเร็จรูปราคาก้อนละ 8 บาท แต่ถ้าทำเองมีต้นทุนในการทำเพียงก้อนละ 5 บาท นอกจากนี้การทำก่อนเห็ดเองยังทำให้สามารถควบคุมคุณภาพได้ดีกว่าการซื้อ ทั้งยังเป็นการถ่ายทอดความรู้ให้แก่น้องๆ ไปในตัว

ทีมงานซึ่งเป็นสามเณรทั้งหมด จึงต้องขอความช่วยเหลือจากอาจารย์อัฐวุฒิ คำแสน พี่เลี้ยงชุมชนช่วยซื้อวัสดุอุปกรณ์เช่น ถัง ซีลื้อย ยาง ยิปซัม ปูนขาว เกลือ และเชื้อเห็ดมาให้ เพราะการเป็นเพศบรรพชิตจึงไม่สะดวกแก่การเดินทางออกไปซื้อหาสิ่งของเอง เมื่อได้อุปกรณ์ครบทีมงานทั้ง 20 คนก็ช่วยกันทำก่อนเห็ดมีสามเณรพิภพเป็นผู้สอนน้องๆ ด้วยการสาธิตให้ดูเป็นตัวอย่าง แล้วจึงให้น้องๆ ลงมือทำด้วยตนเอง ซึ่งนอกจากทีมงานในชุมชนแล้ว เพื่อนๆ สามเณรที่ไม่ได้อยู่ในชุมชนเพาะเห็ดก็อาสาเข้ามาช่วย ทำให้ก้อนเห็ด 1,200 ก้อนทำเสร็จภายในเวลา 4 วัน

“เอาส่วนผสมมาผสมกันอัดไว้ในถุงให้แน่น จากนั้นนำไปนึ่งพักไว้ให้เย็นลงแล้วเชื้อเชื้อ แล้วพักเชื้อไว้ประมาณ 1 เดือน ตอนทำต้องเฝ้าหม้อนึ่งเห็ดด้วย เพราะต้องนึ่งประมาณ 6 ชั่วโมง โดยต้องคอยดูให้ความร้อนสม่ำเสมอจนครบเวลา” สามเณรพิภพเล่าถึงความทุ่มเทที่ต้องสละเวลาส่วนตัวเพื่อเฝ้าหม้อนึ่งเห็ด บางครั้งถ้าเริ่มทำตอนเย็นกว่าจะเสร็จก็ตึกตื่น แต่ก็ไม่รู้สึกเป็นภาระ และสามารถจัดการเวลาได้ เพราะ

บางครั้งก็ทำการบ้านไปด้วย หรือถ้าไม่มีการบ้านก็อ่านหนังสือไปเฝ้าไป

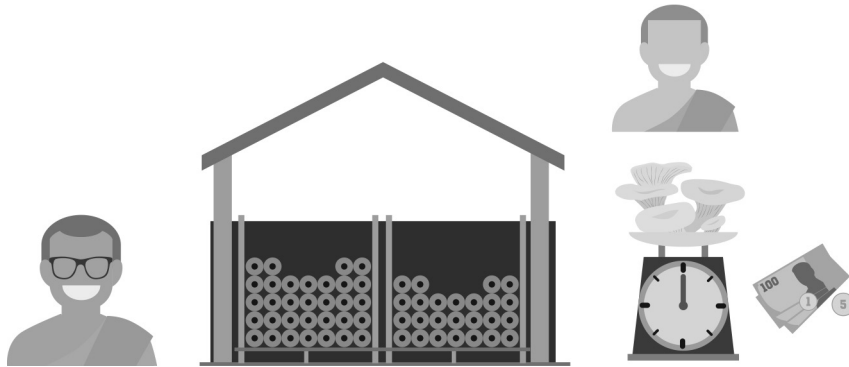
โอกาสที่ได้คิดเอง ทำเอง

ระหว่างรอเห็ดออกดอก อาจารย์อัฐวุฒิล้มป่วย ต้องพักรักษาตัว ทีมงานจึงต้องดำเนินงานต่อกันเองทั้งหมด ก่อนเห็ดที่ได้วางเรียงรายพักเห็ดนาน 1 เดือน ต้องคอยรดน้ำวันละ 2 รอบเช้า-เย็น ทีมงานแบ่งเวรรดน้ำวันละ 2 คน เมื่อเห็นว่าเชื้อเห็ดเดินเต็มก้อนแล้ว จึงลำเลียงไปไว้ในโรงเห็ด โดยยังคงเวรรดน้ำวันละ 2 เวลาเหมือนเดิม

“20 คนแบ่งเวรกันวันละ 2 คนเข้าไปดูแล ทำตารางไว้เลย เพราะเข้าไปเฝ้าไม่ได้ เห็ดจะติดเชื้อ ซึ่งคนที่จะเข้าไปรดน้ำก่อนเห็ดต้องดูแลตนเองให้สะอาดด้วย และอย่าฉีดย้ำแรง ต้องรดเบาๆ ทั่วๆ” สามเณรพิภพเล่า

การรดน้ำยังขึ้นอยู่กับสภาพอากาศ ปกติใช้เวลารดน้ำครั้งละ 15 นาที แต่ถ้าอากาศร้อนมากก็ต้องรดน้ำบ่อยขึ้น ซึ่งผู้ดูแลจะต้องสังเกตโดยดูจากทรายที่รองพื้นโรงเห็ดว่าแห้งหรือชื้น ถ้าแห้งก็ต้องเพิ่มรอบในการรดน้ำ นอกจากการรดน้ำแล้วทีมต้องคอยสังเกตและระวังไม่ให้ก้อนเห็ดติดเชื้อรา ซึ่งถ้าเห็นว่าเห็ดติดเชื้อรา ต้องรีบเขี่ยราดำออกให้หมด ไม่เช่นนั้นจะลุกลามไปยังก้อนเห็ดก้อนอื่นๆ เสียหายทั้งโรงได้ ซึ่งระหว่างการทำงานทีมก็พบปัญหานี้เพียง 1 ครั้ง

“อาจารย์ไม่อยู่ก็ต้องช่วยกัน เหนื่อยที่ไม่มีใครช่วยแนะนำ ต้องดูแลกันเอง แต่ทำให้เราได้คิด ได้ทำเองก็เจอปัญหาเห็ดติดเชื้อ โชคดีที่สามารถแก้ไขได้ทันทั่วๆ”

การรอคอยสิ้นสุดเมื่อเห็ดดอกแรกออกดอกเมื่อผ่านไป 20 วัน...

“เห็ดที่ได้เอาไว้กินในโรงเรียนก่อน เพราะเรามีเมนูอาหารที่กำหนดไว้ สัปดาห์ละ 2 ครั้งเป็นเมนูเห็ด เราเก็บเห็ดได้วันละประมาณ 8 กิโลกรัม นำมา ประกอบอาหารในโรงเรียนประมาณ 5 กิโลกรัม ที่เหลือขายกิโลกรัมละ 70 บาท ถ้าเขามาซื้อที่โรงเรียน แต่ถ้าไปขายที่ตลาดกิโลกรัมละ 80 บาท เงินที่ได้จะนำไปฝากไว้ที่สหกรณ์โรงเรียน”

ทีมงานมีการเผยแพร่ผลงานของโครงการผ่านเฟสบุ๊กทั้งส่วนตัวและของโรงเรียน ซึ่งกลายเป็นช่องทางประชาสัมพันธ์ที่ทำให้ผู้คนรับรู้ เมื่อมีเห็ดเหลือขายก็สามารถขายตรงกับผู้ซื้อ โดยจะมีแม่ค้ามารับซื้อถึงโรงเรียน บางครั้งก็เป็นชาวบ้าน หรือโรงเรียนในละแวกใกล้เคียงมาขอซื้อไปปรุงอาหาร หากยังขายไม่หมดอาจารย์ในโรงเรียนก็จะช่วยนำไปฝากขายที่ร้านค้าในตลาด

อายุของก้อนเห็ดที่ออกดอกประมาณ 4 เดือนสร้างรายได้ที่เกิดขึ้นจากการขายเห็ด รวม 7,000 บาท ซึ่งทีมงานตั้งใจว่า จะเก็บไว้เป็นทุนในการขยายโรงเห็ดเพิ่มขึ้นอีก 1 โรง เพราะโรงเห็ดเพียง 1 โรงไม่เพียงพอกับความต้องการทั้งการบริโภคภายในโรงเรียนและการจำหน่ายที่มีคนมาสั่งซื้อตลอด หากมีโรงเพาะเห็ด 2 โรงก็จะสามารถเพาะเห็ดให้ออกเหลื่อมเวลากันได้ และจะได้มีเห็ดให้บริโภคและจำหน่ายทั้งปี

การได้คิดเอง ทำเอง และเห็นดอกผลของการลงแรงด้วยตนเอง ทำให้ทีมงานเกิดความคิดต่อยอดเพื่อพัฒนาการทำงาน นอกจากการเพิ่มจำนวนโรงเห็ดแล้ว ทีมยังพิจารณาช่องทางอื่นๆ ที่จะสามารถเพิ่มผลผลิตภัณฑ์จากเห็ด เช่น การแปรรูปเป็นแหนมเห็ด หรือข้าวเกรียบเห็ด รวมทั้งการ

ผลิตก้อนเห็ดจำหน่าย แต่ทั้งนี้ทั้งนั้นทีมงานบอกว่า ต้องค้นคว้าหาความรู้ เรื่องการแปรรูป และการตลาดเพิ่มเติมเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการตัดสินใจ

“ตอนเห็นเห็ดออกครั้งแรกดีใจมาก ลองเอาไปย่าง คำแรกที่ได้กิน เห็ดที่เราปลูกรู้สึกว่ามันอร่อยกว่าที่ซื้อเขากิน เพราะเป็นฝีมือของเรา” สามเณรพิภพเล่าถึงความรู้สึกช่วงแรก แต่ก็ยอมรับว่า เมื่อได้กินเห็ดบ่อยๆ บางครั้งก็เบื่อเหมือนกัน

บรรลุ “เป้าหมาย” ที่อยากรู้

สามเณรพิภพสรุปบทเรียนว่า ณ วันนี้เข้าใจวิธีการทำโครงการแล้วว่า ต้องมีการวางแผนการทำงานอย่างเป็นระบบ และใช้ข้อมูลความรู้ในการตัดสินใจ ทั้งนี้รับรู้ถึงประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับตัวเองและสมาชิกในชุมชนคือ การพัฒนาความรับผิดชอบมากขึ้น รู้จักหน้าที่ของตนเอง และเกิดความรู้สึกภาคภูมิใจที่เป็นส่วนหนึ่งในการช่วยโรงเรียนลดค่าใช้จ่ายอาหารเพล

“ช่วยลดค่าใช้จ่ายค่าอาหารลงได้ คิดง่าย ๆ ว่า เห็ด 5 กิโลกรัม ๆ ละ 70 บาท ต่อมื้อ 350 บาท อาทิตย์หนึ่งกินเห็ด 2 ครั้ง เท่ากับ 700 บาท x 4 สัปดาห์ สามารถประหยัดค่าอาหารได้ 2,800 บาท หากกินเห็ดได้ 4 เดือน เท่ากับว่าเราสามารถช่วยโรงเรียนประหยัดค่าอาหารได้ถึง 10,400 บาท ต่อเทอม นี่ยังไม่นับรายได้จากส่วนที่ขายนะ” สามเณรพิภพบอกอย่างภูมิใจ

ผลจากการเพาะเห็ดทำให้ทีมงานเข้าใจถึงเป้าหมายของการทำงาน ลักษณะนี้ว่า เป็นการส่งเสริมอาชีพ จึงมั่นใจว่าถ้าในอนาคตตลาดลาสิกขาออกไปแล้ว ถ้าไม่มีอาชีพก็สามารถใช้ความรู้เรื่องการเพาะเห็ดเป็นอาชีพเลี้ยงตนเองได้

ผลจากการเพาะเห็ดทำให้ ทีมงานเข้าใจถึงเป้าหมาย ของการทำงานลักษณะนี้ ว่าเป็นการส่งเสริมอาชีพ จึงมั่นใจว่าถ้าในอนาคต ตลาดลาสิกขาออกไปแล้ว ถ้าไม่มีอาชีพก็สามารถใช้ ความรู้เรื่องการเพาะเห็ด เป็นอาชีพเลี้ยงตนเองได้

“ภูมิใจมากที่ได้ช่วยเหลือโรงเรียน ช่วยเหลือน้องๆ มันภูมิใจบรรยายไม่ถูก เวลาเห็นน้องกินอย่างเอร็ดอร่อย มันปลื้มใจมาก” สามเนรพิภพย้ำ

อย่างไรก็ตามสามเนรพิภพสารภาพว่า ยังมีจุดอ่อนที่ยังไม่สามารถปรับปรุงได้ คือ เรื่องการนำเสนอ เพราะ “กลัวไม่ค้ จับไม่ค้แล้วเหวี่ยงออก ตอนไปนำเสนอโครงการรอบแรกผมนำเสนอเอง แต่พอรอบสองไม่เอาแล้ว ให้อุ่นน้องทำแทน”

สามเนรพิภพยังมองอนาคตข้างหน้าว่า ต้องหาทายาทที่จะมาสานงานต่อ เพื่อที่จะได้มีผู้สืบทอดกิจกรรมนี้ให้คงอยู่โรงเรียนต่อไป โดยในเบื้องต้น พบว่า มีรุ่นน้องสนใจที่จะรับช่วงต่อ 2 รูป ทั้งนี้มีแผนที่จะฝึกปรีอุ่นน้องคนนี้โดยการทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิด

“การเลือกคนที่เป็นทายาท จะเลือกคนที่เห็นว่าเขาสนใจ ตั้งใจฟัง ตั้งใจจด ตั้งใจทำ เข้ามาช่วยงานอย่างขันแข็ง” สามเนรพิภพเล่าถึงการเลือกทายาท

การเรียนรู้ในโครงการได้จุดประกาย กระตุ้นต่อมใฝ่รู้ใฝ่เรียน โดยสามเนรพิภพเองสารภาพว่า เมื่อก่อนเคยเป็นเด็กติดเกม พอได้มาทำโครงการก็รู้สึกทำทนายและรู้สึกว่าการแบ่งเวลามาทำงานได้ประโยชน์มากกว่า ทั้งนี้ยังอยากทำโครงการต่อไป โดยคาดหวังว่าจะยกระดับการบริหารจัดการการผลิต การตลาด เพื่อที่จะได้พัฒนากิจการเพาะเห็ดให้มั่นคง และฝึกฝนตนเองให้เกิดทักษะของผู้ประกอบการ

“จะได้ฝึกคิดต้นทุน ฝึกเก็บเงิน ฝึกทุกอย่าง เพื่อเตรียมความพร้อม ถ้าเราจะทำเป็นอาชีพต่อไปในอนาคต” สามเนรพิภพกล่าวอย่างมีความหวัง

บทพิสูจน์จากปฏิบัติการจริง

อาจารย์อัฐวุฒิ คำแสน ในฐานะพี่เลี้ยงชุมชนกล่าวว่า การสนับสนุนให้ลูกศิษย์ทำโครงการเพราะโรงเรียนขาดแคลนงบประมาณ แม้ว่าจะทำการเพาะเห็ดมาอย่างต่อเนื่อง แต่ก็ไม่พอเพียงสำหรับการบริโภคตลอดทั้งปี จึงมองว่า การทำโครงการจะได้ประโยชน์ทั้งการได้รับงบประมาณมาสานต่อกิจกรรม และสร้างโอกาสในการเรียนรู้ของลูกศิษย์ ที่ผ่านมา อาจารย์ได้จัดกระบวนการเรียนรู้ให้แก่สามเนรทั้งในลักษณะบรรยายให้ฟังเป็นกลุ่มใหญ่และแบ่งกลุ่มย่อยที่จะหมุนเวียนหน้าที่กันไปดูแลโรงเห็ด แต่เมื่อผ่านไประยะหนึ่งนักเรียนเกิดความชำนาญมากขึ้นก็สามารถถ่ายทอดความรู้จากรุ่นสู่รุ่นไปเรื่อย ๆ

ส่วนการทำงานในโครงการนี้ กระบวนการทำงานส่วนใหญ่อยู่ที่ตัวนักเรียน ที่สามารถคิดเอง ทำเอง โดยบทบาทของอาจารย์เพียงแค่ช่วยควบคุมเวลาปฏิบัติ โดยมีการประชุมถอดบทเรียนร่วมกันว่า ทำไปแล้วเป็นอย่างไรบ้าง มีกระบวนการทำงานอย่างไร มีการถ่ายทอดสู่รุ่นน้องอย่างไร เป็นต้น ทั้งนี้อาจารย์ยอมรับว่า

“เราคุยไม่เก่ง พื้นฐานเรียนไม่เก่ง แต่เวลาปฏิบัติจริงทำได้ และช่วยเหลือกันดี แต่หลังจากทำโครงการก็เห็นว่า มีพัฒนาการในเรื่องของกระบวนการกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน แขนงหลักๆ ของทีมงานก็มีความเปลี่ยนแปลง กล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้น ซึ่งเป็นข้อพิสูจน์ว่า เป็นผลจากการที่ได้ลงมือทำจริง จึงเล่าได้”

มีส่วนในการหนุนเสริมทีมงานไม่มากนัก เพราะล้มป่วย ในช่วงที่พักรักษาตัว จึงทำได้เพียงโทรศัพท์มาสอบถามความคืบหน้าของการทำงาน ซึ่งก็เบาใจเมื่อได้รับทราบ ว่า ลูกศิษย์สามารถดำเนินงานได้เองอย่างราบรื่น

“เราคุยไม่เก่ง พื้นฐานเรียนไม่เก่ง แต่เวลาปฏิบัติจริงทำได้ และช่วยเหลือกันดี แต่หลังจากทำโครงการก็เห็นว่า มีพัฒนาการในเรื่องของกระบวนการกลุ่ม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน แขนงหลักๆ ของทีมงานก็มีความเปลี่ยนแปลง กล้าพูด กล้าแสดงออกมากขึ้น ซึ่งเป็นข้อพิสูจน์ว่า เป็นผลจากการที่ได้ลงมือทำจริง จึงเล่าได้” อาจารย์กล่าวทิ้งท้ายถึงการเปลี่ยนแปลงของลูกศิษย์

งานที่เริ่มจากความสนใจส่วนตัวได้สร้างคุณูปการแก่ผู้อื่นและโรงเรียนของตนอย่างเหนือความคาดหมาย ความเพียรในการเรียนรู้สิ่งใหม่ สร้างทักษะการสังเกตอย่างใส่ใจให้เพิ่มพูนขึ้นโดยไม่รู้ตัว ระหว่างกระบวนการผลิตสามเณรสามารถพัฒนาทักษะการใช้เทคโนโลยีอย่างเท่าทัน ปรับใช้โซเชียลมีเดียให้เป็นประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์คำ ทั้งยังสามารถพัฒนาระบบการถ่ายทอดความรู้และปลูกฝังสำนึกเพื่อส่วนรวมจากรุ่นพี่สู่รุ่นน้องได้อย่างมั่นคง งานเพื่อส่วนรวมยังกลายเป็นฐานความรู้สำคัญของตนเอง เพราะทำให้เห็นถึงโอกาสของอาชีพในอนาคตที่จะก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการได้อย่างมั่นใจ

โครงการเพาะเห็ดนางฟ้า

พี่เลี้ยงชุมชน

อัฐวุฒิ คำแสน

ทีมทำงาน

สามเณรพิภพ พรอมละวะนา

สามเณรเอกสิทธิ์ แซ่ยา

สามเณรศุภชัย แซ่ลี

“สำนัก” จากการเรียนรู้ โครงการปลูกผักอินทรีย์

ปฏิบัติการสร้างสำนึก

โรงเรียนวัดบ่อหลวงวิทยารธรรม ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ จังหวัดน่าน
มีวัตถุประสงค์ในการประกอบอาหารจากนอกชุมชน โดยเฉพาะพืชผักต่างๆ
ทั้งที่หลังโรงเรียนมีพื้นที่มากพอที่จะปลูกผักได้
กลุ่มสามเณรจึงได้รวมตัวกันปลูกผัก เพื่อให้สามเณรได้บริโภคผักปลอดสารพิษ
และช่วยลดรายจ่ายด้านอาหารของโรงเรียน

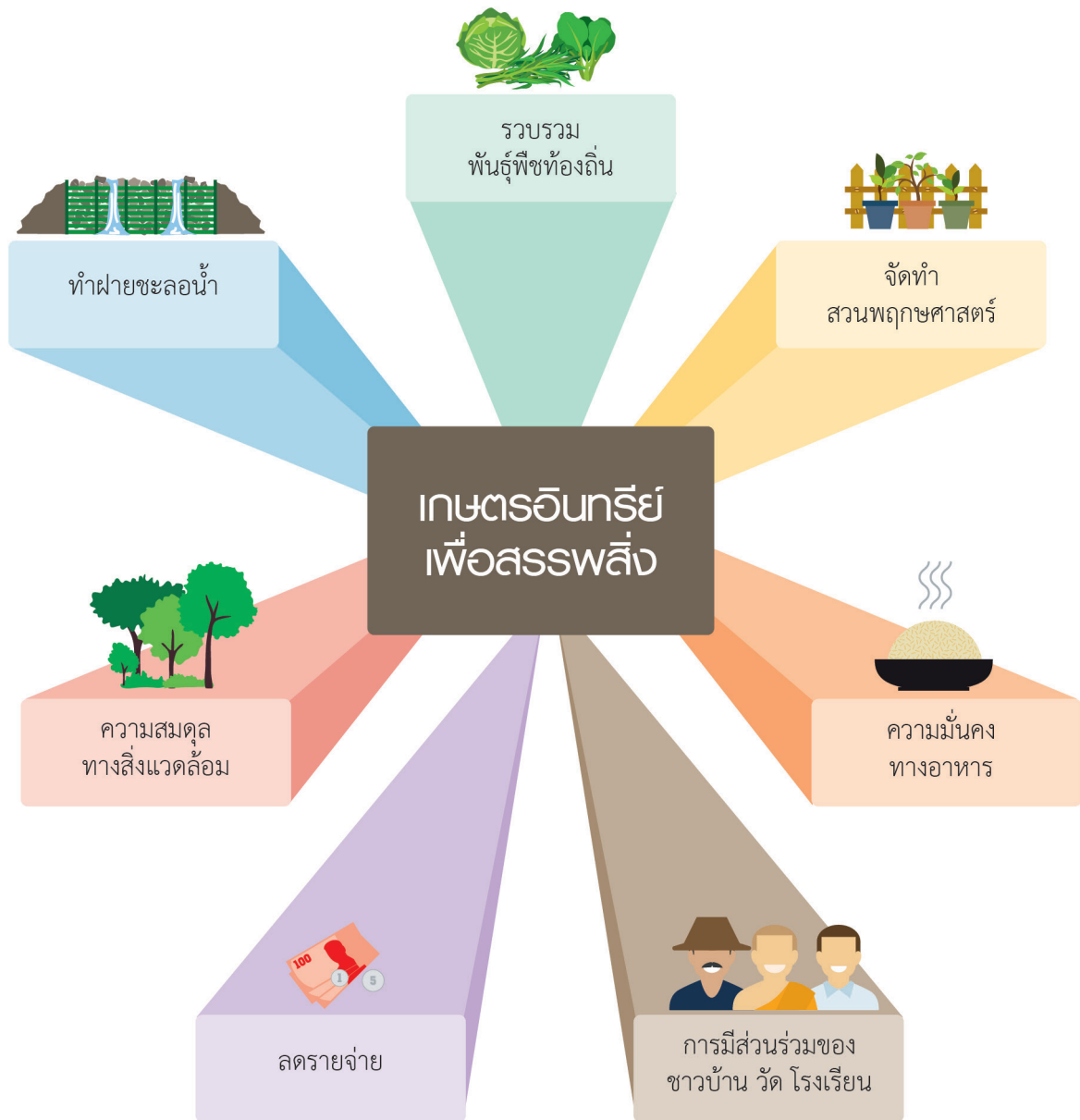
แบ่งกันปลูกผักที่ชอบกิน

หาสาเหตุที่ไม่มีน้ำรดผัก

ทำฝายชะลอน้ำ
โดยร่วมมือกับชุมชน

เณรบางรูปเรียนจบ ไม่ได้เรียนต่อ
ก็จะมีความรู้ติดตัว เราไม่นิ่งดูตาย
แม้ว่าเป็นปัญหาของชาวบ้าน
ไหนๆ ก็เรียนอย่างเดียว มีเวลาว่าง
ก็ไปช่วยทางโลกด้วย ไปช่วยพัฒนา
พื้นที่ พัฒนาป่า ช่วยชาวบ้าน
ช่วยโรงเรียน โรงเรียนของเรา
สร้างมาได้ไม่นาน ต้องช่วยกันดูแล
ถ้าไม่มีใครช่วยดูแลจะลำบาก

โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดบ่อหลวง ตั้งอยู่ที่
บ้านผักเหือก หมู่ 4 ตำบลบ่อเกลือใต้ อำเภอบ่อเกลือ
จังหวัดน่าน สภาพภูมิประเทศตั้งอยู่บนเนินเขา ติดป่า
และลำห้วย มีสามเณร ครู และบุคลากรรวมกัน 85 รูป
เมื่อวันที่ 26 กุมภาพันธ์ 2553 สมเด็จพระเทพรัตน
ราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้เสด็จทรงงานที่โรงเรียน
เนื่องในวโรกาสทรงเปิดอาคารเรียนหลังใหม่ โอกาสนี้
ได้มีกระแสรับสั่งว่า ทรงห่วงใยการฉันเพลของพระภิกษุ
สามเณรในโรงเรียน โดยเฉพาะอาหารที่ไม่ปลอดสารพิษ
ทั้งนี้เมื่อก่อนการประกอบอาหารเพลที่โรงเรียนจะสั่งซื้อ
อาหารจากรถรับส่งกับข้าวหรือรถพุ่มพวง จึงหลีกเลี่ยง
ไม่ได้ที่ได้ฉันอาหารที่มีสารพิษหรือสารเคมีตกค้างในผัก
และเนื้อสัตว์ อีกทั้งการประกอบอาหารเพลในแต่ละเดือน

มีค่าใช้จ่ายสูงมาก ในขณะที่สภาพพื้นที่ของโรงเรียนเหมาะสมแก่การทำการเกษตร ครูและนักเรียนจึงมีแนวคิดที่จะปลูกพืชผักสวนครัวเพื่อใช้ประกอบอาหาร

แนวความคิดดังกล่าวถูกดำเนินการมาอย่างต่อเนื่องภายใต้การเรียนวิชาเกษตร แต่เมื่อมีโอกาสเข้าร่วมโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน จึงเป็นโอกาสดีที่จะพัฒนาระบบการเพาะปลูกของโรงเรียนให้ดียิ่งขึ้น และเชื่อมโยงกิจกรรมการเกษตรสู่กิจกรรมอื่นๆ เช่น การทำฝายชะลอน้ำ การรวบรวมพันธุ์ไม้ท้องถิ่น การสร้างสวนพฤกษศาสตร์ ซึ่งจะช่วยให้โรงเรียนสามารถพึ่งพาตนเองได้ในด้านความมั่นคงทางอาหารและความสมดุลของสิ่งแวดล้อม

โครงการปลูกผักอินทรีย์ จึงมีกิจกรรมย่อยที่จะนำไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ คือ การปลูกผักอินทรีย์ การทำฝายชะลอน้ำ การรวบรวมพันธุ์ไม้ท้องถิ่น และการสร้างสวนพฤกษศาสตร์ โดยทีมงานประกอบด้วย สามเณรชานนท์ คำแคว้น หัวหน้าโครงการ สามเณรศิริวิชัย บุญอินทร์ ดูแลการเงิน สามเณรภูษิต เทียงผดุง ทำหน้าที่ประสานงาน สามเณรพทัญญู ขาเหล็ก ทำหน้าที่

เก็บข้อมูล สามเณรสิทธิพร คำแคว้น เป็นเลขานุการ สามเณรสุรพล ศรีบุญเรือน และสามเณรอาทิตย์ คงธนวิเชียร รับผิดชอบงานฝ่ายชะลอน้ำ

1 รูป 1 แปลงเงินจับ

การดำเนินโครงการเริ่มต้นด้วยการประชาสัมพันธ์ให้เพื่อนๆ นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วม เพราะในโรงเรียนมีนักเรียนไม่มาก จึงต้องระดมสรรพกำลังทั้งจากนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นที่มีอยู่ 27 รูป และมัธยมศึกษาตอนปลาย 21 รูป มีอาจารย์ที่ปรึกษาช่วยจัดระบบการปลูก เพื่อให้มีพืชผักหลากหลายชนิด กล่าวคือ กำหนดให้นักเรียนในช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ปลูกผักคะน้า ผักกาดขาว ผักกวางตุ้ง ส่วนนักเรียนช่วงชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายปลูกกะหล่ำปลี ถั่ว แตงกวา มะเขือเทศ และพริก

“สามเณรมีอิสระเลือกว่าจะปลูกอะไร ที่ถูกกำหนดไว้ในช่วงชั้นของตนเอง การแบ่งเช่นนี้ทำให้มีผักหลายชนิดสำหรับทำอาหาร” สามเณรสิทธิพรเล่าถึงเบื้องหลังการจัดระบบการปลูกผัก

“การทำฝายแม้จะสามารถแก้ปัญหาได้บาง แต่ในระยะยาวอาจจะไม่มีความยั่งยืน แต่การดูแลป่าไม้ให้อุดมสมบูรณ์น่าจะเป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดความชุ่มชื้นในระบบนิเวศ และทำให้มีน้ำไหลตลอดปี”

แปลงผักถูกแบ่งให้สามคนรับผิดชอบ 1 รูป 1 แปลง โดยสามคนแต่ละรูปต้องรับผิดชอบตั้งแต่การขึ้นแปลง การปลูก การดูแล โดยแบ่งโซนพื้นที่ตามชั้นเรียน สามคนจะใช้เวลาในช่วงเวลาพักกลางวันมาทำปุ๋ยหมักและรดน้ำทุกวัน และเก็บไปใส่ขี้วัวขี้ควาย มาทำปุ๋ยหมัก

“1 รูป 1 แปลงสร้างความรับผิดชอบของตนเอง เพราะถ้าทำแปลงละ 2 คนบางคนอาจจะไม่ทำก็ได้ แต่ถ้าคนละแปลงทุกคนต่างต้องรับผิดชอบของตนเอง ถ้าทำเป็นกลุ่มบางคนอาจจะไม่มาช่วย เพื่อนบางคนที่ทำก็อาจเกิดความน้อยใจหรือท้อ สู้ทำ 1 คน 1 แปลงไปเลยดีกว่า ใน 1 แปลงพื้นที่ประมาณยาว 2 เมตร กว้าง 1.5 เมตร โดยศักยภาพของเรา สามารถจัดการได้คนเดียว” สามคนลืบทูละ

การดูแลผักไม่ยาก เพราะส่วนใหญ่ทำเป็นกันอยู่แล้ว อีกทั้งที่เลี้ยงโครงการก็ได้จัดกิจกรรมเพื่อหนุนเสริมความรู้เรื่องการปรับปรุงบำรุงดิน การทำปุ๋ยอินทรีย์ให้กับกลุ่มโครงการที่ทำงานในประเด็นเกษตร ทำให้สามคนมีความรู้เพิ่มมากขึ้นจากที่เคยเรียนมา แต่ระหว่างการพุ่มผักให้ผักเติบโต สามคนพบอุปสรรคจากไก่ของชาวบ้านไล่แวกไล่เคี้ยวเข้ามาจิกกินผัก แต่ก็สามารถช่วยกันแก้ปัญหาได้ ด้วยการสร้างรั้วและคลุมแปลงผักด้วยสแลน

การลงมือลงแรงด้วยตนเอง ทำให้ทีมงานค้นพบว่า สภาพดินในโรงเรียนยังต้องมีการปรับปรุงคุณภาพให้เหมาะสมแก่การเพาะปลูกมากขึ้น เพราะมีการไถหน้าดินทั้งตอนสร้างอาคาร นี่เป็นสาเหตุที่สามคนบอกว่า ต้นไม้บางส่วนที่เคยช่วยกันปลูกตั้งแต่มาอยู่แรก ๆ ไม่ค่อยโต

สร้างฝายชะลอน้ำ คืนความสมดุลระบบนิเวศ

นอกจากการดูแลแปลงผักแล้ว กลุ่มสามคนยังรวบรวมพันธุ์พืชท้องถิ่น ในโครงการเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยมีเป้าหมายคือ รวบรวมพันธุ์พืชที่แตกต่างกันให้ได้ 60 ชนิด ไม่ซ้ำชนิดพันธุ์ โดยเฉพาะพื้นที่บ่อเกลือมีพืชบางชนิดที่พื้นที่อื่นไม่มี เช่น ต้นตำบว ก็จะถูกรวบรวมไว้ ซึ่งพันธุ์พืชที่ได้จะถูกนำมาปลูกในโรงเพาะชำ ก่อนที่จะนำไปปลูกไว้ในสวนพฤกษศาสตร์ของโรงเรียน

เพราะการปลูกพืชผักต้องอาศัยน้ำในการดูแล ทีมงานจึงต้องใส่ใจเรื่องปริมาณน้ำที่ใช้อยู่ปกติในโรงเรียนด้วย แม้ว่าโรงเรียนมีแหล่งน้ำคือ ห้วยรงค์และห้วยผาลาดซึ่งเป็นลำห้วยหลักของหมู่บ้าน ที่มีน้ำบริบูรณ์ในเดือนมิถุนายนจนถึงพฤศจิกายน แต่พออย่างเข้าเดือนธันวาคมถึงพฤษภาคมน้ำมีปริมาณลดลง ทำให้ชุมชนและโรงเรียนขาดแคลนน้ำในการอุปโภคบริโภค บางครั้งเดือดร้อนจนถึงขั้นที่เทศบาลตำบลสว้าได้ ต้องนำรถบรรทุกน้ำมาแจกจ่าย เพื่อแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ทีมงานจึงได้ริเริ่มกิจกรรมการสร้างฝายชะลอน้ำขึ้นมาอีกครั้ง เพื่อสร้างแหล่งกักเก็บน้ำในธรรมชาติ และคืนความสมดุลให้ระบบนิเวศ

ทีมงานได้ชวนเขาไปสำรวจลำห้วยรงค์และห้วยผาลาดพบว่า ต้นน้ำของห้วยดังกล่าว มีน้ำอยู่ไม่มาก ไหลมารวมกันเป็นห้วยเล็ก ๆ จึงเลือกจุดที่เหมาะสมในการทำฝายชะลอน้ำอยู่ห่างจากโรงเรียน 2 กิโลเมตร ซึ่งสภาพบริเวณนั้นรกทึบ จึงต้องมีการพัฒนาโดยการถางหญ้าและตัดต้นไม้บางส่วน

“ใช้เวลาสร้างฝาย 3 วัน ตอนแรกอาจารย์พาเนรบางกลุ่มขึ้นไปสำรวจ และวางจุด วันต่อมาก็ขนอุปกรณ์ขึ้นไป ขนของทั้งหนักทั้งเหนียว แต่ไม่มีใครบ่นอะไร เพราะรู้สึกว่าเป็นการคลายเครียด ขึ้นไปทำงานเหมือนได้ปลดปล่อยด้วย 3 วันที่ไม่ได้เรียน หยุดเรียนไปทำฝาย ต้องรีบเพราะน้ำเริ่มแห้ง” สามเนรสุรพลเล่า

ในวันทำฝาย ทีมงานได้รับความช่วยเหลือจากสมาชิกทุกคนในโรงเรียน ที่ต่างช่วยกันคนละไม้ละมือ ขนอุปกรณ์จากโรงเรียน ขึ้นไปยังจุดทำฝาย โดยมีอาจารย์ช่วยสอนวิธีการทำฝายอย่างใกล้ชิด

“พื้นที่ทำฝายห่างจากโรงเรียนประมาณ 2 กิโลเมตร แต่เป็นทางชันเขา ต้องขนอุปกรณ์ขึ้นไป จึงต้องขอแรงเพื่อน ๆ ช่วยกัน แบ่งงานตามช่วงชั้น ให้อุ่นพี ม.4-ม.6 แบกของหนัก ส่วนเนรน้องให้ขนทรายคนละถังสองถัง นอกจากนี้อาจารย์ยังช่วยประชาสัมพันธ์ในหมู่บ้านใกล้เคียง จึงได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านที่ใช้น้ำจากลำห้วยเดียวกันขึ้นไปช่วยทำด้วย” สามเนรอภาติศย์เล่า

หลังทำฝายเสร็จ ต้องมีการดูแลอย่างต่อเนื่อง เพราะบางครั้งท่อน้ำที่ต่อจากลำห้วยขาด สามเนรหรือภารโรงต้องขึ้นไปซ่อมแซมเป็นระยะๆ แม้หน้าที่ดังกล่าวจะมีนักการภารโรงคอยดูแลอยู่ แต่เมื่อต้องขึ้นไปซ่อมแซมท่อ ก็มักจะมีสามเนรอสาขึ้นไปช่วยเป็นประจำ

“ปกติไม่ใช่กิจของเนร แต่โรงเรียนเรามีนักการภารโรงแค่คนเดียวจะทำให้เขาขึ้นไปดูแลแค่คนเดียวก็คงลำบาก เพราะงานในโรงเรียนก็มีหลายอย่าง ให้เนรออกไปหาประสบการณ์ด้วย ได้ความรู้ด้วย เนรบางรูปพอเรียนจบชั้น

มัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่ได้เรียนต่อก็จะได้มีความรู้ติดตัว เราไม่นั่งดูตายแม้ว่าเป็นปัญหาของชาวบ้านก็เถอะ ไหน ๆ ก็เรียนอย่างเดียว มีเวลาว่างก็ไปช่วยทางโลก ไปช่วยพัฒนาพื้นที่ พัฒนาป่า ช่วยชาวบ้าน ช่วยโรงเรียน เพราะโรงเรียนของเราสร้างมาได้ไม่นาน ต้องช่วยกันดูแล ถ้าไม่มีใครช่วยดูแลจะลำบาก” สามเนรธาพิทยกุลกล่าว

อย่างไรก็ดี ทีมงานคิดว่า การทำฝายแม้จะสามารถแก้ปัญหาได้บ้าง แต่ในระยะยาวอาจจะไม่มีความยั่งยืน การดูแลป่าไม่ให้อุดมสมบูรณ์น่าจะเป็นแนวทางที่จะทำให้เกิดความชุ่มชื้นในระบบนิเวศ และทำให้มีน้ำไหลตลอดปีมากกว่า อีกทั้งต้องมีการรณรงค์เรื่องการประหยัดน้ำในโรงเรียนให้มากขึ้นด้วย

รสชาติของความสำเร็จ

เมื่อผักที่ปลูกโต ทีมงานพบว่าผักที่ได้ผลผลิตเยอะที่สุด คือ ผักกาดขาว ส่วนกะหล่ำปลีได้ผลผลิตที่ไม่สมบูรณ์มากนัก เพราะผักไม่ห่อตัว ซึ่งเป็นเพราะช่วงเวลาที่ปลูกไม่ถูกต้องตามฤดูกาล ผลผลิตที่ได้เจ้าของแปลงจะเก็บขายให้กับสหกรณ์ของโรงเรียน ซึ่งสหกรณ์จะส่งไปขายให้โรงครัวต่อไป สามเนรธาแต่ละรูปจึงมีรายได้จากการขายผักในบัญชีส่วนตัวของตนเอง ขณะเดียวกันโรงเรียนก็ลดค่าใช้จ่ายซื้อผักจากตลาดลงส่วนหนึ่ง แต่ที่แน่ๆ

**“ผลผลิตที่ได้จากแปลงจะเก็บขายให้กับสหกรณ์ของโรงเรียน ซึ่งสหกรณ์จะส่งไปขายให้โรงครัว
สามแฉกแต่ละรูปจึงมีรายได้จากการขายผักในบัญชีส่วนตัวของตนเอง ขณะเดียวกันทางโรงเรียนก็
ประหยัดค่าใช้จ่ายในการไปซื้อผักจากตลาดลงส่วนหนึ่ง แต่ก็แพง คือทุกรูปรับประทานอาหารได้
อย่างสบายใจ เพราะเชื่อมั่นว่า ผักที่รับประทานนั้นปลอดจากสารพิษ”**

คือสามแฉกทุกรูปรับประทานอาหารได้อย่างสบายใจ
เพราะเชื่อมั่นว่า ผักที่รับประทานนั้นปลอดจากสารพิษ
แน่นอน

การทำงานนี้ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ส่วนรวม และเกิด
ประโยชน์แก่ส่วนตน สามแฉกสุรพล บอกว่า “ทำเรื่อง
การเกษตรมีประโยชน์ที่ได้รับความรู้เรื่องการทำแปลง
การดูแลผัก เลือกปลูกกวางตุ้ง ต้องเตรียมแปลงเหมือน
ผักอย่างอื่น ต้องเอาหินออก ต้องทำให้ดินร่วน ละเอียด
ต้องดูแลเอาใจใส่ ผักจะได้งอกงามดี”

สามแฉกสิทธิพรสะท้อนบทเรียนว่า ทำโครงการนี้
ดีกับตัวเอง คือ ทำให้ได้รู้จักพืชพันธุ์ต่างๆ มากขึ้น
ทั้งยังช่วยสร้างรายได้ให้กับโรงเรียน เราอยู่โรงเรียนนี้
เราต้องทำเพื่อโรงเรียน จะได้มีอาหารเพื่อบริการ

“เป็นสามแฉกเรียนธรรมอย่างเดียว แต่มาเรียนเกษตร
เป็นการปลูกฝังความรู้ ถ้าเราเลิกไป เราก็ทำงานในบ้าน
ในสวนของเราได้ในอนาคต การทำเกษตรอินทรีย์ยังได้
พัฒนาในส่วนของจิตใจ เพราะแฉกบางส่วนอาจมีเพื่อน
อยู่ข้างนอกเพื่อนอาจพาไปทำอะไรไม่ดี แต่ถ้าเรามา
ทำงานร่วมกันเป็นการพัฒนาจิตใจ ให้เราคิดอยู่ในทาง
ที่ดี” สามแฉกอาทิตย์เล่า

สามแฉกทั้ง 3 รูป เล่าว่า ไม่เคยทำโครงการ
ลักษณะนี้มาก่อน แม้จะเป็นโครงการแรก แต่ก็รู้สึกว่
ไม่ยาก เพราะเลือกทำเรื่องง่ายๆ ตามศักยภาพที่มี
ความยากอยู่ที่ช่วงแรกที่ต้องวางแผนก่อนว่าต้องทำ
อย่างไร หลังจากนั้นก็ทำงานตามแผน และจะยาก
อีกครั้งตอนท้ายๆ ที่ต้องไปนำเสนอในที่แลกเปลี่ยน
เรียนรู้ของเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน

“งานยากช่วงแรกตอนวางแผน กับการนำเสนอ
เพราะไม่ค่อยถนัด โดยส่วนตัวคิดว่า ยังมีจุดอ่อนที่การ
วางแผนการทำงาน เพราะส่วนใหญ่ไม่ค่อยได้คิด
วางแผนก่อน จะลงมือทำเลย หรือบางครั้งมีแผนแต่ก็
ไม่ได้ทำตามแผน การทำงานโครงการทำให้ต้องใส่ใจ
ปรับปรุงจุดอ่อนนี้ของตัวเองมากขึ้น” สามแฉกอาทิตย์
สะท้อนจุดอ่อนที่ค้นพบ

เรียนรู้จากการปฏิบัติจริง

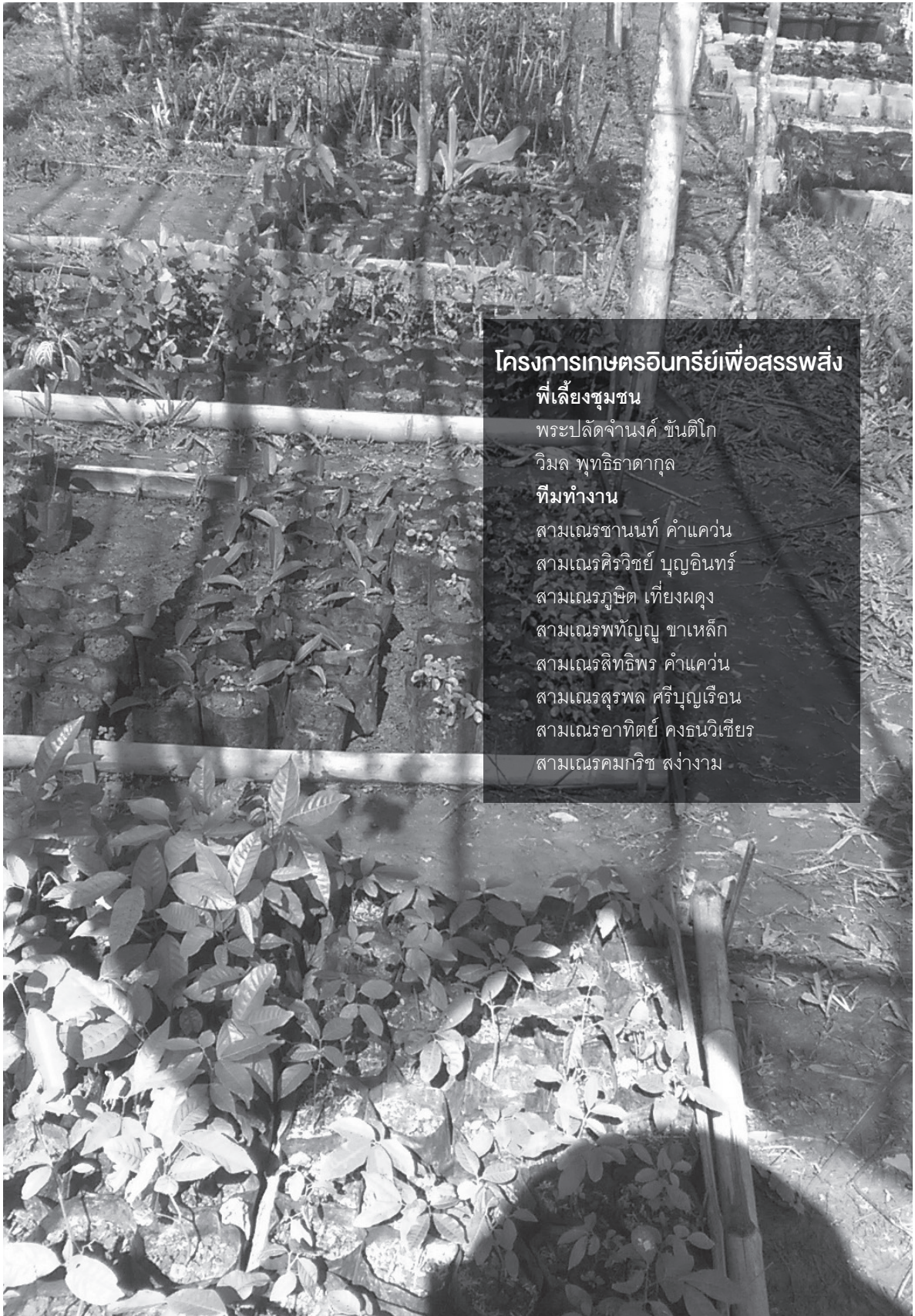
อาจารย์วิมล พุทธิธาดากุล พี่เลี้ยงชุมชน เล่าว่า
ตั้งใจให้นักเรียนทำโครงการ เพราะอยากให้สามแฉกได้มี
โอกาสเรียนรู้ เห็นว่าโรงเรียนยังมีพื้นที่ว่าง จึงมีเป้าหมาย
ให้เด็กเรียนรู้วิธีการปลูกพืชผักแต่ละชนิดที่แตกต่างกัน
เด็กจำเป็นต้องเรียนรู้เมื่อเรียนจบไปสามารถพัฒนา
ครอบครัวตัวเองได้ เป็นที่พึ่งของครอบครัวได้

อาจารย์วิลบอกล่าว ที่สนับสนุนให้นักเรียนทำเป็นโครงการ เพราะจะได้ลงมือปฏิบัติจริง ด้วยมีความเชื่อว่า การเรียนรู้เฉพาะทฤษฎีบางครั้งเมื่อต้องทำอาจทำไม่ได้ แต่การได้ลงมือปฏิบัติจะช่วยสร้างประสบการณ์ที่ดีให้กับนักเรียน การทำเกษตรต้องเรียนรู้ว่าเสียมีใช้อย่างไร จอบใช้อย่างไร เตรียมแปลงอย่างไร ใส่ปุ๋ยอย่างไร ซึ่งต่างจากการเรียนวิชาการเกษตร นอกจากนี้การทำโครงการยังทำให้นักเรียนได้เรียนรู้การทำงานอย่างเป็นระบบ เป็นขั้นตอนตามแผน แทนการทำงานอย่างสะเปะสะปะ โดยไม่รู้วิธีการขั้นตอนอย่างที่ผ่านมา

สำหรับผลลัพธ์จากการทำโครงการนั้น อาจารย์บอกล่าว ทำให้โรงเรียนมีผักป้อนโรงครัวอย่างสม่ำเสมอ นักเรียนมีรายได้ระหว่างเรียน ปีนี้โรงเรียนมีน้ำสำหรับการอุปโภคบริโภคอย่างเพียงพอ แต่ที่สำคัญคือ การเปลี่ยนแปลงของลูกศิษย์ที่เดิมปลูกผักไม่เป็นก็ทำเป็น เริ่มเป็นผู้ใหญ่มีความรับผิดชอบมากขึ้น พัฒนาระบบการคิด มีการทำงานเป็นระบบมีขั้นตอนมากขึ้น อีกทั้งยังมีจิตใจที่รักธรรมชาติมากขึ้น เห็นได้จากกาที่ไปเยี่ยมสามเณรที่จำวัดต่างๆ จะพบว่า สามเณรจะมีการจัดสวนหย่อมหน้ากุฏิ หรือหน้าวิหารไว้อย่างสวยงาม

แม้งานที่ทำคือ งานเกษตร ทำฝาย และการรวบรวมพันธุ์กรรมพืช ที่ใช้วิธีการและความรู้ที่ไม่ซับซ้อน หากแต่ในกระบวนการของทีมงานได้สร้างระบบการทำงานที่ชัดเจน โดยยังคงหลักการของความเชื่อมโยงระหว่างธรรมชาติและวิถีชีวิตให้เข้าใจลึกซึ้งว่า สรรพสิ่งล้วนเกี่ยวเนื่องกัน ระหว่างทางของการทำงานสามเณรยังได้เรียนรู้ที่จะทำงานอย่างใส่ใจ รอบคอบ มีสมาธิ ซึ่งกลายเป็นการพัฒนาจิตใจให้แข็งแกร่ง รู้จุดอ่อนจุดแข็งของตนเอง จึงมีเป้าหมายในการพัฒนาดนต่อไปในอนาคต

วันนี้โครงการสิ้นสุดตามกรอบเวลา รุ่นพี่บางคนที่ย่อมทีมกันมาก็เรียนจบไปแล้ว แต่กระบวนการเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติของสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดบ่อหลวงบางส่วน ยังคงมีต่อไปอย่างต่อเนื่อง ทั้งสิ่งเล็กๆ น้อยๆ หรือเรื่องใหญ่ๆ ในโรงเรียนที่อาจจะเป็นปัญหาในอนาคต ได้รับการเอาใจใส่ช่วยเหลือดูแลโดยไม่ปล่อยให้เป็นการของครูหรือนักการภารโรงแต่ฝ่ายเดียว สามเณรทั้งหลายยินดีที่จะเอาตัวเองเข้าไปรับผิดชอบแบ่งเบาภาระทั้งหนักทั้งเบา ด้วยเพราะเสียงในสามัญสำนักบอว่า **“เราเรียนอยู่โรงเรียนนี้ เราต้องทำเพื่อโรงเรียนของเรา”**

โครงการเกษตรอินทรีย์เพื่อสรรพสิ่ง

พี่เลี้ยงชุมชน

พระปลัดจ่านงค์ ชันติโก

วิมล พุทธิธาดากุล

ทีมทำงาน

สามเณรชานนท์ คำแคว้น

สามเณรศิรวิชย์ บุญอินทร์

สามเณรภูษิต เที้ยงผดุง

สามเณรพัทธัญ ษาเหล็ก

สามเณรสิทธิพร คำแคว้น

สามเณรสุรพล ศรีบุญเรือน

สามเณรอาทิตย์ คงธนวิเชียร

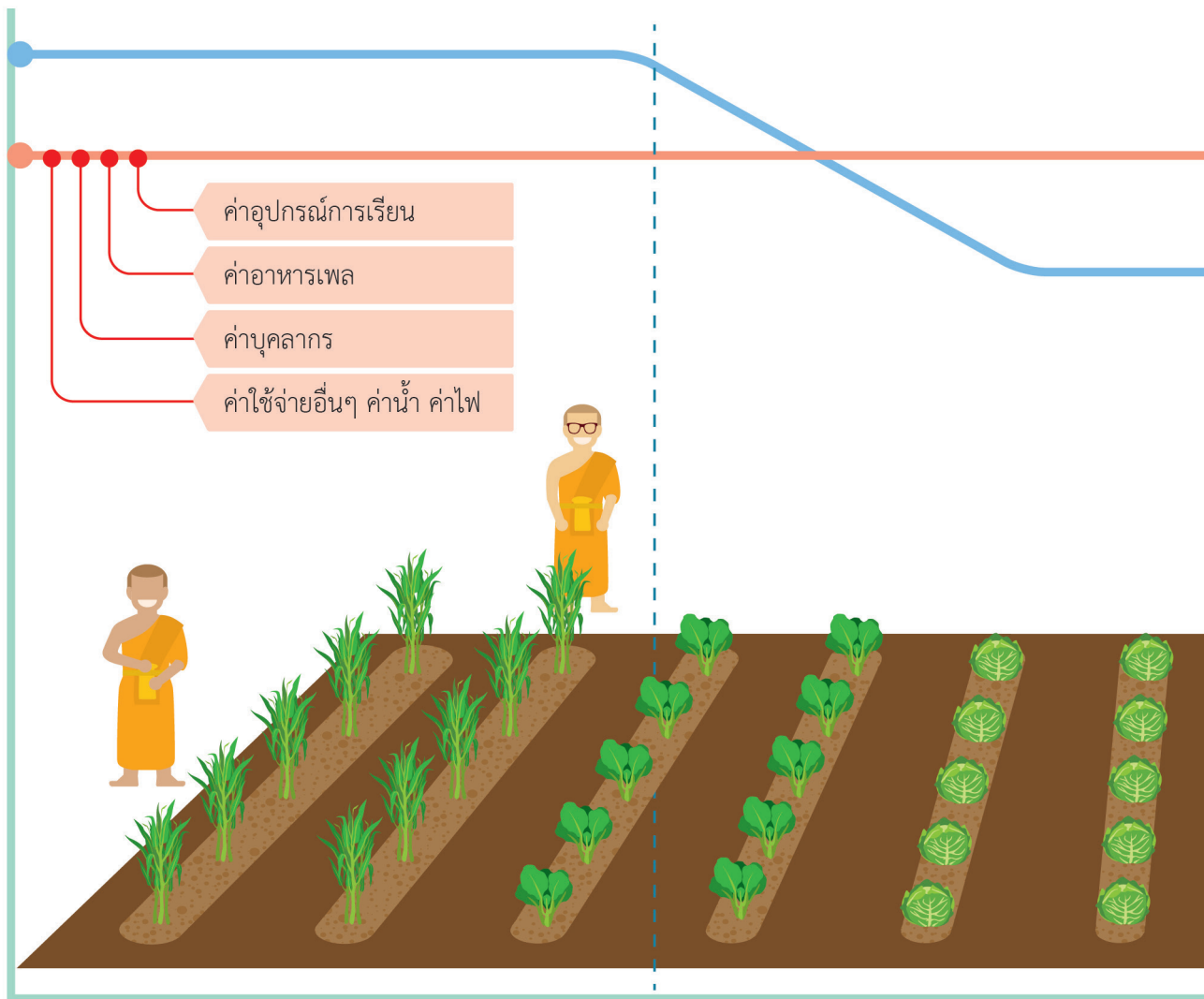
สามเณรคมกริช สว่างาม

“เมล็ดพันธุ์” ของ “ผลไม้เมือง”

โครงการศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง

โรงเรียนพระปริยัติธรรมนันทจริมเขตศึกษา วัดห้วยซ้อ ตำบลหมอเมือง
อำเภอแม่จริม จังหวัดน่าน มีนักเรียนที่เป็นสามเณร 39 รูป
แต่งงบประมาณที่ได้รับไม่เพียงพอกับรายจ่าย
กลุ่มสามเณรจึงรวมตัวกันปลูกผักเพื่อลดค่าใช้จ่ายด้านอาหารของโรงเรียน

- มีทักษะด้านการเกษตร
- มีความรับผิดชอบ

งบประมาณที่ได้รับ

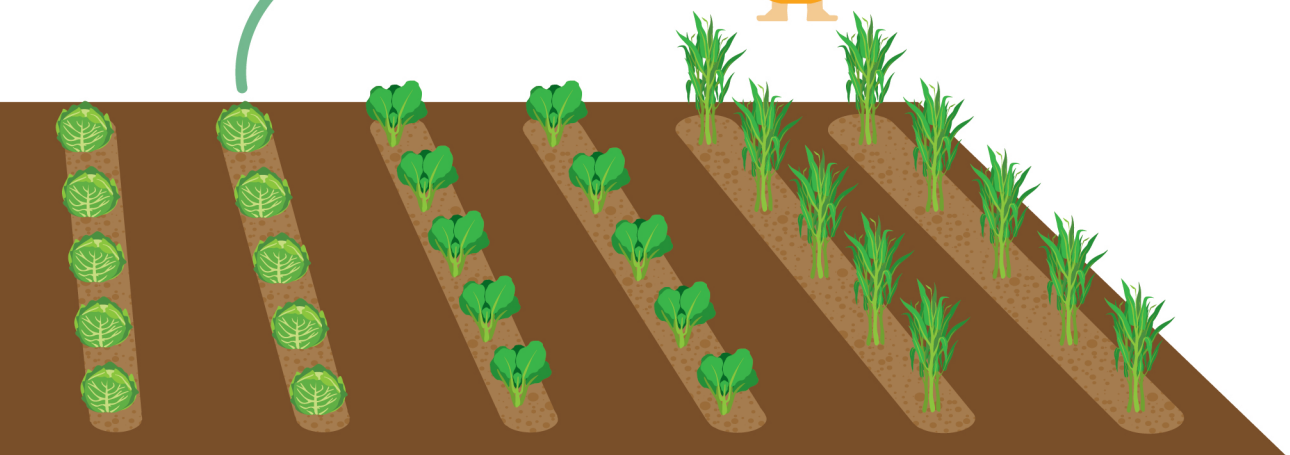

รายจ่ายจริง

- นำไปประกอบอาหาร
- จำหน่ายเป็นค่าอาหารเพล
- จำหน่ายให้สหกรณ์โรงเรียนเพิ่มรายได้

ได้อินอาหารที่มีประโยชน์และปลอดภัย

สิ่งที่น่าชื่นใจมากกว่าคือ ความรู้สึก
ภาคภูมิใจในตัวเองที่ได้ทำประโยชน์
เพื่อโรงเรียน...ภูมิใจมาก เพราะคน
10 คนปลูกให้คนทั้งโรงเรียนกิน
ยังเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้อยากทำ
ต่อไปอีก...ความรู้ที่เกิดขึ้นจาก
การปฏิบัติจริงทำให้เชื่อมั่นว่า
มีความรู้ติดตัวที่จะสามารถนำไป
ประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและ
พ่อแม่ได้

เพราะรู้ว่า โรงเรียนมีค่าใช้จ่ายหลายด้านจนเป็นหนี้
จำนวนหนึ่ง เหล่าสามเณรทั้ง 5 รูป ได้แก่ สามเณร
อภิสิทธิ์ แซ่จ๊ะ สามเณรเมฆู แซ่เอ้อ สามเณรธีรภัทร
แก้วมณี สามเณรนนทวัตร อินรอด และสามเณร
สุวัฒน์ แซ่ว่าง แห่งโรงเรียนพระปริยัติธรรมนันทจริม
เขตศึกษาวัดห้วยซ้อ ตำบลหมอมเมือง อำเภอแม่จริม
จังหวัดน่าน จึงได้อาสาทำโครงการศูนย์เรียนรู้เกษตร
พอเพียง โดยหวังเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยลดค่าใช้จ่ายด้าน
อาหารเพลของโรงเรียนลงได้บ้าง

โรงเรียนนันทจริมเขตศึกษา วัดห้วยซ้อ มีนักเรียน
สามเณรจำนวน 39 รูป แม้จะไม่มาก แต่เมื่อต้องดูแลทั้ง
การให้การศึกษา อุปกรณ์การเรียน อาหารเพล บุคลากร
และค่าใช้จ่ายอื่นๆ งบประมาณที่ได้รับจึงไม่เพียงพอ
ที่ผ่านมาโรงเรียนพยายามแสวงหาผู้มีจิตศรัทธาสนับสนุน
ปัจจัยต่างๆ เช่น เป็นเจ้าภาพเลี้ยงอาหารเพลสามเณร

ในวันเกิด ซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนมาส่วนหนึ่ง แต่ก็ยังไม่เพียงพอ

“เดิมเราได้อาหารจากการบริจาค ฉันทเฉพาะตอนเช้า ส่วนตอนเพลมีแม่บ้านไปซื้ออาหารมาทำให้ส่วนใหญ่เป็นผัดผักกาด เราต้องการประหยัดค่าใช้จ่ายของโรงเรียน เพราะโรงเรียนนี้โยอะ ที่รู้เพราะอาจารย์และ ผอ. บอกให้ช่วยกันประหยัด พออาจารย์มาชวนทำโครงการ เลยคิดว่าน่าจะปลูกผัก เพื่อช่วยประหยัดค่าอาหาร” สามเณรอภิสิทธิ์เล่าจุดเริ่มต้นของการทำโครงการ

ผลิตอาหารเพื่อพึ่งตนเอง

กลุ่มสามเณรเป็นสมาชิกของชุมชนเกษตรอินทรีย์ จึงพอมีความรู้อยู่บ้าง อีกทั้งช่วงปีที่ผ่านมา โรงเรียนได้พาไปทัศนศึกษาที่โรงเรียนหมู่บ้านเด็ก จังหวัดกาญจนบุรี ได้เห็นแนวคิดในการพึ่งพาตนเอง เมื่อกลับมาถึงโรงเรียน จึงเริ่มทำโครงการ เน้นไปที่การผลิตอาหาร โดยตั้งใจที่จะปลูกผักและเพาะเห็ด เพื่อใช้เป็นวัตถุดิบป้อนโรงครัวของโรงเรียน ซึ่งก่อนเริ่มทำโครงการทีมงานได้จัดประชุมร่วม

กับอาจารย์พี่เลี้ยง เพื่อวางแผนการทำงาน แบ่งบทบาทหน้าที่ มีสามเณรอภิสิทธิ์ เป็นหัวหน้าโครงการ สามเณรนนท์วัตร เป็นเลขานุการ

“เพื่อให้การทำงานเป็นระบบ หัวหน้าโครงการต้องดูแลควบคุมภาพรวมของงาน ควบคุมให้เพื่อน ๆ ทำงาน และเป็นตัวอย่างให้เพื่อน ๆ” สามเณรอภิสิทธิ์เล่าถึงหน้าที่ของตน

เพราะเป็นการโครงการที่ต้องใช้แรงงาน ทีมงานจึงรับสมัครผู้สนใจเข้าร่วมโครงการเพิ่ม มีสามเณรที่สมัครใจเข้าร่วม 10 รูป ทีมงานตั้งใจจะปลูกผัก 20 แปลง แต่ต้องปรับปรุงบำรุงสภาพดินในบริเวณที่จะทำแปลงปลูกผัก ให้สมบูรณ์ก่อน โดยนำความรู้เรื่องการปรับสภาพดินด้วยมูลสัตว์และปุ๋ยหมัก จากการศึกษาดูงานที่จังหวัดกาญจนบุรีมาใช้ ซึ่งทีมงานที่ได้ไปศึกษาดูงานช่วยกันสรุปความรู้ที่ได้เรียนรู้มาให้เพื่อนที่ไม่ได้ไปรับรู้ร่วมกัน

“ชวนเพื่อน ๆ สามเณรมาปลูกผัก โดยเล่าให้เขาฟังว่าโรงเรียนขาดแคลนงบประมาณ อยากให้สามเณรมาช่วยกันปลูกผักลดรายจ่ายให้โรงเรียน” สามเณรอภิสิทธิ์ย้ำ

“เห็ดชอบความชื้น จึงต้องรดน้ำบ่อย การรดน้ำต้องดูว่าพื้นไม่แฉะเกินไป มีการจัดเวรวันละคน ทุกคนช่วยกันทำงาน ทุกคนรับผิดชอบกันดี ไม่มีใครหลีกเลี่ยงไม่ทำงานที่ได้รับมอบหมาย”

แต่ก่อนจะลงมือปลูกจริง สามเณรแกนนำได้เตรียมความพร้อมของทีมงาน ด้วยการพากันไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากปราชญ์ชาวบ้านในชุมชนตำบลหมอเมือง ที่ทำเกษตรอินทรีย์ มีทั้งปลูกผัก ทำน้ำหมัก ทำปุ๋ยชีวภาพ ซึ่งการไปเรียนรู้กับปราชญ์ชาวบ้านนั้นเป็นการเริ่มสานสัมพันธ์ระหว่างกัน เพราะทีมงานมีเป้าหมายในใจว่า อาจจะต้องเชิญปราชญ์ชาวบ้านเข้ามาให้ความรู้เพิ่มเติมในโรงเรียนด้วย ทั้งนี้เนื่องจากตอนที่ออกไปเรียนรู้ครั้งนั้นมีเพื่อนบางคนที่ไม่ได้ไปด้วย

“เรามีสวนผัก แล้วก็นำน้ำหมักหลายสูตร ทั้งสูตรกำจัดศัตรูพืช สูตรปรับปรุงบำรุงดิน สูตรเร่งโต ซึ่งเราได้เชิญเขามาสอนให้เราทำไปพร้อม ๆ กันที่โรงเรียนเลย” สามเณรอภิสิทธิ์เล่า

นอกจากการเรียนรู้จากปราชญ์ชาวบ้านแล้ว ทีมงานยังได้รับการสนับสนุนจากพี่เลี้ยงโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน ที่จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการทำเกษตรอินทรีย์ ทำให้ทีมงานได้รับการเติมเต็มความรู้ และได้แลกเปลี่ยนประสบการณ์การทำงานกับเพื่อนๆ ในเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน ที่ทำโครงการในประเด็นเกษตร การแบ่งปันความรู้ระหว่างโครงการจึงเป็นการสร้างสัมพันธภาพที่ทำให้สามเณรรู้สึกอบอุ่นว่า มีเพื่อนๆ อีกหลายโรงเรียนกำลังทำงานเช่นเดียวกัน

เนื่องจากสภาพของโรงเห็ดที่ทรุดโทรม การปรับปรุงโรงเรียนเพาะเห็ดจึงเป็นกิจกรรมเร่งด่วนที่ทีมงานต้องระดมสรรพกำลังช่วยกันทำอย่างแข็งขัน ก่อนที่จะทำการเพาะเห็ด คราวนี้ทีมงานขอความช่วยเหลือจากนักการภารโรงของโรงเรียนให้มาเป็นคนนำซ่อมแซมโรงเรียน เมื่อออกแรงคนละไม้คนละมือ โรงเรียนเพาะเห็ดก็พร้อมรองรับก้อนเห็ดที่ทีมงานจะทำในขั้นตอนต่อไป

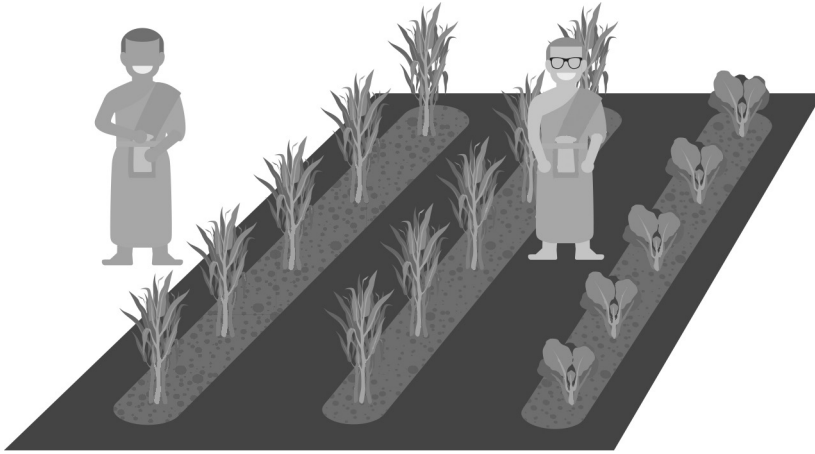
พี่เลี้ยงชุมชนได้ประสานงานกับสำนักงาน กศน. แม่จริม ให้มาอบรมความรู้การทำก้อนเห็ดแก่สามเณรทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติไปพร้อมกัน ใช้เวลาทั้งสิ้น 2 วัน ก้อนเห็ดนางฟ้าจำนวน 1,000 ก้อน ก็แล้วเสร็จ จากนั้นจึงลำเลียงเข้าบรรจุในโรงเรือน พร้อมทั้งแบ่งเวรรดน้ำวันละ 2 ครั้ง

“เห็ดชอบความชื้น จึงต้องรดน้ำบ่อย การรดน้ำต้องดูว่าพื้นไม่แฉะเกินไป มีการจัดเวรวันละคน ทุกคนช่วยกันทำงาน ทุกคนรับผิดชอบกันดี ไม่มีใครหลีกเลี่ยงไม่ทำงานที่ได้รับมอบหมาย แต่จะมีปัญหาก้อนเห็ดแตก ซึ่งเกิดจากเราอัดแน่นเกินไป มีก้อนเห็ดแตกประมาณ 10 ก้อน มีก้อนเห็ดที่เชื้อไม่เดินประมาณ 100 ก้อนก็นำไปทิ้งใหม่ ส่วนก้อนเห็ดที่ติดเชื้อเราก็สกัดไม่ให้มันลาม โดยเอาออกจากโรงเรือน ไปแปรรูปทำเป็นปุ๋ย” สามเณรอภิสิทธิ์อธิบายรายละเอียด

ระหว่างเริ่มเพาะเห็ด ทีมงานได้เตรียมพื้นที่สำหรับปลูกผักคู่ขนานไปด้วย โดยใช้เมนูอาหารกลางวันเป็นตัวกำหนดชนิดของผักที่จะปลูก ผักที่สามเณรเลือกปลูกก็มีทั้งปลูกผักกาดขาว ผักบุ้ง กวางตุ้ง คะน้า ถั่วฝักยาว ผักชี โหระพา พริก มะเขือ กะหล่ำปลี ต้นหอม เพื่อให้สามารถนำไปทำอาหารตามเมนูได้มากที่สุด

ดอกผลอันแสนชื่นใจ

แปลงผัก 20 แปลง แบ่งกันรดน้ำ พรวันดิน ถอนหญ้า ใส่ปุ๋ย ดูแลด้วยระบบเกษตรอินทรีย์ที่ทำให้ผู้ผลิตปลอดภัยจากสารเคมี และผลผลิตจะปลอดภัยสำหรับผู้บริโภค เมื่อครบระยะเวลา 2 เดือนผักเติบโตงอกงามสามารถเก็บเกี่ยวส่งเข้าโรงครัวได้ บางส่วนที่เหลือช่วยกันรวบรวม ผักอาจารย์ในโรงเรียนนำไปขายส่งตามร้าน

“ผักที่ออกเยอะที่สุดคือ ผักบุ้งกับผักกาดขาว ส่วนผักที่ไม่ค่อยโตคือ
กะหล่ำปลี มีแมลงมากินผักเหมือนกัน แต่เราใช้น้ำหมักชีวภาพไล่แมลง ซึ่งก็
ได้ผลดี” สามเนรอธิษธิ์กล่าว

ส่วนเห็ดนางฟ้าก็ออกดอกให้ชื่นใจ พอเพียงต่อการบริโภคในโรงเรียน และ
เหลือจำหน่ายให้แก่ชาวบ้านในละแวกใกล้โรงเรียน รวมทั้งนำไปฝากขายตาม
ร้านค้าในหมู่บ้าน เห็ดนางฟ้าราคาไม่แพง กิโลกรัมละ 40 บาท จึงได้รับ
ความนิยมจากลูกค้าทั้งที่เป็นอาจารย์ในโรงเรียน และชาวบ้านที่ช่วยกันอุดหนุน

“เงินที่ขายผักได้ก็เอาให้โรงเรียน เก็บไว้ซื้ออาหารตอนที่เราไม่มีผัก ช่วงที่
ผักขายก็พอดีปิดเทอม เปิดเทอมหน้าเราก็จะปลูกกันใหม่ เพราะสนุกที่ได้
ทำงาน และได้ช่วยโรงเรียน” สามเนรเมนูอธิบาย

แม้ดอกผลจากพืชผักงอกงามน่ายินดี แต่สิ่งที่น่าชื่นใจมากกว่าคือ
ความรู้สึกภาคภูมิใจในตัวเองที่ได้ทำประโยชน์เพื่อโรงเรียน สามเนร
อธิษธิ์บอกว่า เขาภูมิใจมาก เพราะคน 10 คนปลูกให้คนทั้งโรงเรียนกิน
ยังเป็นแรงบันดาลใจที่ทำให้อยากทำต่อไปอีก

ทีมงานทุกคนเล่าเหมือนๆ กันว่า ความรู้ที่เกิดขึ้นจากการปฏิบัติทำให้
เชื่อมั่นว่า มีความรู้ติดตัวที่จะสามารถนำไปประกอบอาชีพเลี้ยงตนเองและ
พ่อแม่ได้ และมีความเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดคือ มีพัฒนาการในเรื่อง
ความรับผิดชอบ รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง

“มีความสามัคคีกันมากขึ้น เมื่อก่อนเอาแต่เล่น แต่ตอนนี้เห็นเพื่อนทำแล้วก็อยากทำด้วย มาช่วยเพื่อนเพราะอยากรู้สึกว่าได้มีส่วนร่วม ได้ฝึกความอดทน เพราะเวลาทำงานแดดร้อน บางครั้งฝนก็ตก ต้องเป็นดินเป็นโคลน” สามเณรธีรภัทรบอก

เช่นเดียวกับสามเณรธีระพงศ์ที่บอกว่า มีความอดทน และกล้าแสดงออกมากขึ้น ที่สำคัญคือเปลี่ยนแปลงตนเองจากเมื่อก่อนที่เป็นคนขี้เกียจ แต่ตอนนี้ขยัน เพราะการทำงานทั้งสนุกและได้ความรู้

ด้านสามเณรเมฆุ บอกว่า เห็นประโยชน์จากการทำโครงการคือ รู้จักการวางแผนมากขึ้น ชื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ตอนเด็กเขามอบหมายอะไรให้ไม่อยากทำ ตอนนี้โตแล้วคิดเป็น ต้องทำตามหน้าที่ ถ้าเราไม่ทำตามหน้าที่จะเป็นปัญหากับเพื่อนในกลุ่ม

ในขณะที่สามเณรอภิสิทธิ์บอกว่า เขาต้องขยันและรับผิดชอบมากกว่าคนอื่น เพราะได้รับความไว้วางใจจากเพื่อนๆ เลือกลงมาเป็นหัวหน้าทีม

ทีมงานตั้งใจว่า เหม่อต่อไปจะพัฒนาการปลูก โดยการเพิ่มชนิดผักให้หลากหลายมากยิ่งขึ้น เพราะเกรงว่าถ้าปลูกผักชนิดเดิมๆ คนกินก็จะเบื่อ แต่ทั้งนี้ต้องสำรวจความต้องการของชาวบ้านด้วย เช่น ที่เคยสอบถามร้านกล้วยเตี๋ยมีความต้องการ ผักบุ้ง ผักชี ต้นหอม ถั่วงอก ส่วนร้านของชำที่รับผักไปขาย ต้องการผักกาด ผักบุ้ง นอกจากนี้ทีมงานยังได้หาแนวทางที่จะสามารถพึ่งพาตนเองได้มากขึ้น โดยการเริ่มเก็บเมล็ดพันธุ์ผักเอง โดยเฉพาะผักกาด กวางตุ้ง และแตงกวา

**“เห็นประโยชน์จาก
การทำโครงการคือ
รู้จักการวางแผนมากขึ้น
ชื่อสัตย์ต่อหน้าที่ ตอนเด็ก
เขามอบหมายอะไรให้
ไม่อยากทำ ตอนนี้โตแล้ว
คิดเป็น ต้องทำตามหน้าที่
ถ้าเราไม่ทำตามหน้าที่
จะเป็นปัญหากับเพื่อน
ในกลุ่ม”**

“เมื่อให้นักเรียนทำโครงการ สิ่งที่แตกต่างกันที่สอนคือ ไม่ใช่การเรียนในตำรา ในหลักสูตร ในหนังสือ แต่เป็นการเรียนรู้ที่สามเณรได้ค้นหา ได้ศึกษาดูงาน ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่าย เป็นการเรียนรู้ที่มีชีวิตจากของจริง ได้ลงมือทำจริง ในขณะที่เดียวกันการทำงานในโครงการได้เป็นจุดเริ่มต้นให้อาจารย์ได้รวบรวมขึ้นทะเบียนเป็นกรณีปัญหาในท้องถิ่นขึ้น”

ช่องทางพัฒนาการเรียนรู้

อาจารย์ไพโรจน์ คำจันตะ พื้เลี้ยงชุมชน เล่าว่า พระครูสุจินนันทกิจ ซึ่งเป็นเครือข่ายที่เคยทำงานร่วมกัน มาได้ส่งข่าวและเชื้อเชิญให้เข้าร่วมโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน คณะอาจารย์และผู้บริหารโรงเรียนพิจารณาแล้วเห็นว่าเป็นแนวทางที่สามารถนำมาพัฒนากระบวนการเรียนรู้ภายในโรงเรียนได้ จึงตอบรับโดยมองภาพการทำงานว่า เป็นการทำงานแบบที่วัดไปคำทำ คือ เรื่องเกษตร สิ่งแวดล้อม และการพัฒนาเศรษฐกิจรายได้ของชุมชน

“เริ่มจากคัดแกนนำไปร่วมประชุมเขียนโครงการ โดยชักชวนสามเณรที่พอจะมีแววเข้ามาเป็นตัวแทนของโรงเรียน **ไม่เชิงบังคับ แต่กับบอกว่า ขอให้ช่วย** โดยพยายามผสมทีมให้มีตัวแทนจากนักเรียนทุกชั้น เพื่อให้แกนนำไปชักชวนเพื่อนอีกที”

อาจารย์ไพโรจน์บอกว่า เหตุผลที่ทำเรื่องเกษตร เพราะโรงเรียนจะสนองงานของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี โดยมีงาน 5 ด้าน คือ วิชาการ เกษตร อาชีพ สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรม ด้านอาชีพเป็นงานที่ต้องส่งเสริม อีกทั้งยังสอดคล้องกับผลการประเมินพื้นฐานหรือความถนัดของโรงเรียนที่ สมศ. มาประเมิน โรงเรียนได้รับการชมเชยเรื่องอาชีพ ด้านเกษตร เพราะก่อนหน้านี้จะทำโครงการนี้ ก็เคยมีความร่วมมือกับวิทยาลัยชุมชนจัดการอบรมเรื่องการทำปุ๋ยอินทรีย์ การจัดการน้ำ ฯลฯ จนเกิดมีกิจกรรมที่ทำให้เห็นภาพว่า สามารถพัฒนาให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ได้

“ถึงแม้ไม่มีหน่วยงานอื่นเข้ามา โรงเรียนก็ต้องทำอยู่แล้วเพราะมีการเรียนการสอนวิชาเกษตร 2 คาบต่อสัปดาห์ พอมีหน่วยงานมาช่วย มีวิทยาลัยชุมชน มีมูลนิธิสยามกัมมาจลเข้ามาก็ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดีขึ้น”

อาจารย์ไพโรจน์บอกต่อว่า **เมื่อให้นักเรียนทำโครงการ สิ่งที่แตกต่างกันที่สอนคือ ไม่ใช่การเรียนในตำรา ในหลักสูตร ในหนังสือ แต่เป็นการเรียนรู้ที่สามเณรได้ค้นหา ได้ศึกษาดูงาน ไปแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับเครือข่าย เป็นการเรียนรู้ที่มีชีวิตจากของจริง ได้ลงมือทำจริง ในขณะเดียวกันการทำงานในโครงการได้เป็นจุดเริ่มต้นให้อาจารย์ได้รวบรวมขึ้นทะเบียนเป็นกรณีปัญหาในท้องถิ่นขึ้นมา**

อาจารย์ไพโรจน์ยอมรับว่า การปลูกผักของนักเรียนที่ผ่านมามีได้เก็บเป็นสถิติค่าใช้จ่ายด้านอาหารที่ลดลง แต่บอกได้ว่า ผลผลิตที่ได้จากโครงการส่วนหนึ่งถูกนำมาประกอบอาหาร ส่วนหนึ่งนำไปจำหน่ายเข้าสู่กระบวนการสหกรณ์ เช่น กลุ่มสามเณรสามารถจำหน่ายเห็ดนางฟ้า จนมีทุนที่จะทำงานต่อยอดในทอม 2 ประมาณ 3,000-4,000 บาท

“ส่วนทุนเรื่องผักของเราส่วนใหญ่จะไม่ค่อยได้ซื้อ เพราะมีโครงการของสมเด็จพระเทพฯ มอบให้ นอกจากนี้ก็ได้จากชาวบ้านบ้าง เพราะเคยให้สามเณรสำรวจว่า แถวๆ วัด พ่ออยู่แม่อยู่มีพันธุ์ผักอะไรบ้างให้ขอมาปลูก ในโรงเรียนบ้าง ก็ได้เมล็ดพันธุ์มาบางส่วน”

สำหรับการต่อยอดการทำงาน อาจารย์ไพโรจน์ได้ร่วมคิดกับลูกศิษย์ว่า ในเทอมต่อไปจะต่อยอดเรื่องการตลาดที่ยังเป็นจุดอ่อน โดยมีแนวคิดที่จะทำเรื่อง การตลาดแบบบุญ เช่น วันนี้มีเจ้าภาพมาถวายอาหารเพล ทางโรงเรียนจะมีผลผลิต เช่น ตะกร้าผัก ตอบแทนให้กับเจ้าภาพ หรือสามเณรปลูกผักนึ่งแล้วออกเยอะ กินไม่ทัน ก็เก็บเอามาวางไว้ให้ชาวบ้านที่มาทำบุญหยิบไปกิน รวมทั้งคิดถึงการ แปรรูป บรรจุถุงที่มีโลโก้บอกว่าเป็นสินค้าเกษตรปลอดสาร

อาจารย์ไพโรจน์สะท้อนว่า เขาเห็นได้ชัดเจนว่าเกิดการเปลี่ยนแปลงในตัวของ สามเณรที่เข้าร่วมโครงการ สามเณรส่วนใหญ่ที่ร่วมกิจกรรมจะมีพื้นฐานทักษะ เกี่ยวกับอาชีพการเกษตรค่อนข้างดี แต่ที่เหลือก็อยู่ในเกณฑ์ต้องปรับปรุง เพราะ ร่างกายอาจจะไม่พร้อม หรือจิตใจไม่พร้อม จึงไม่ชอบงานเกษตร แต่ถ้าประเมิน กับเป้าหมายว่ามีอาชีพติดตัว ซึ่งเป็นพระราชดำริของสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ที่นำมาเป็นเป้าหมายหลักของโครงการแล้ว อาจารย์ไพโรจน์ สามารถกล่าวอย่างมั่นใจได้ว่า สามเณรแกนนำทุกคนบรรลุเป้าหมายในข้อนี้ อย่าง แน่นนอน

เพราะมี “สำนึกดี” จึงไม่นิ่งดูตายต่อปัญหาของโรงเรียนที่พวกเขาอาศัยอยู่ ความเป็นพลเมืองฉายแววผ่านความพยายามในการแก้ปัญหาตามศักยภาพ ที่ตนเองมี โดยการวิเคราะห์ถึงความเป็นไปได้ในการผลิต ทั้งมิติความรู้ ทักษะ และการจัดการ ความรู้ที่มีก็แบ่งปันกันในทีม ความรู้ที่ขาดก็แสวงหา แรงงาน ในทีมมีน้อยก็ชักจูงเพื่อนๆ ให้มาร่วมลงแรงกันมากขึ้น วางแผนการจัดการ งานโดยใช้ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง เช่น การวางแผนการปลูกผักชนิดต่างๆ ที่ต้องใช้ ในการประกอบอาหารตามเมนูที่ทางโรงเรียนกำหนด เลือกรูปวิธีการผลิตที่เป็น มิตรต่อสิ่งแวดล้อมซึ่งจะให้ผลผลิตที่เป็นมิตรแก่ผู้บริโภค

ทีมงานร่วมกันพัฒนาทักษะจากการลงมือทำจนเกิดความมั่นใจและ ความเชี่ยวชาญในสิ่งที่ทำ ศักยภาพของสามเณรในโครงการจึงเบ่งบานเหมือน ผลผลิตที่มั่นใจได้ว่า จะแพร่สปอร์และเมล็ดพันธุ์ของพลเมืองที่กระตือรือร้น ในการดูแลสังคมที่ตนสังกัดต่อไป

โครงการศูนย์เรียนรู้เกษตรพอเพียง

พี่เลี้ยงชุมชน

พระครูพิพิธนันทคุณ

ไพโรจน์ คำจันดี

ทีมงาน

สามเณรอภิสิทธิ์ แซ่จ๊ะ

สามเณรเมฆู แซ่อ้อ

สามเณรธีรภัทร แก้วมณี

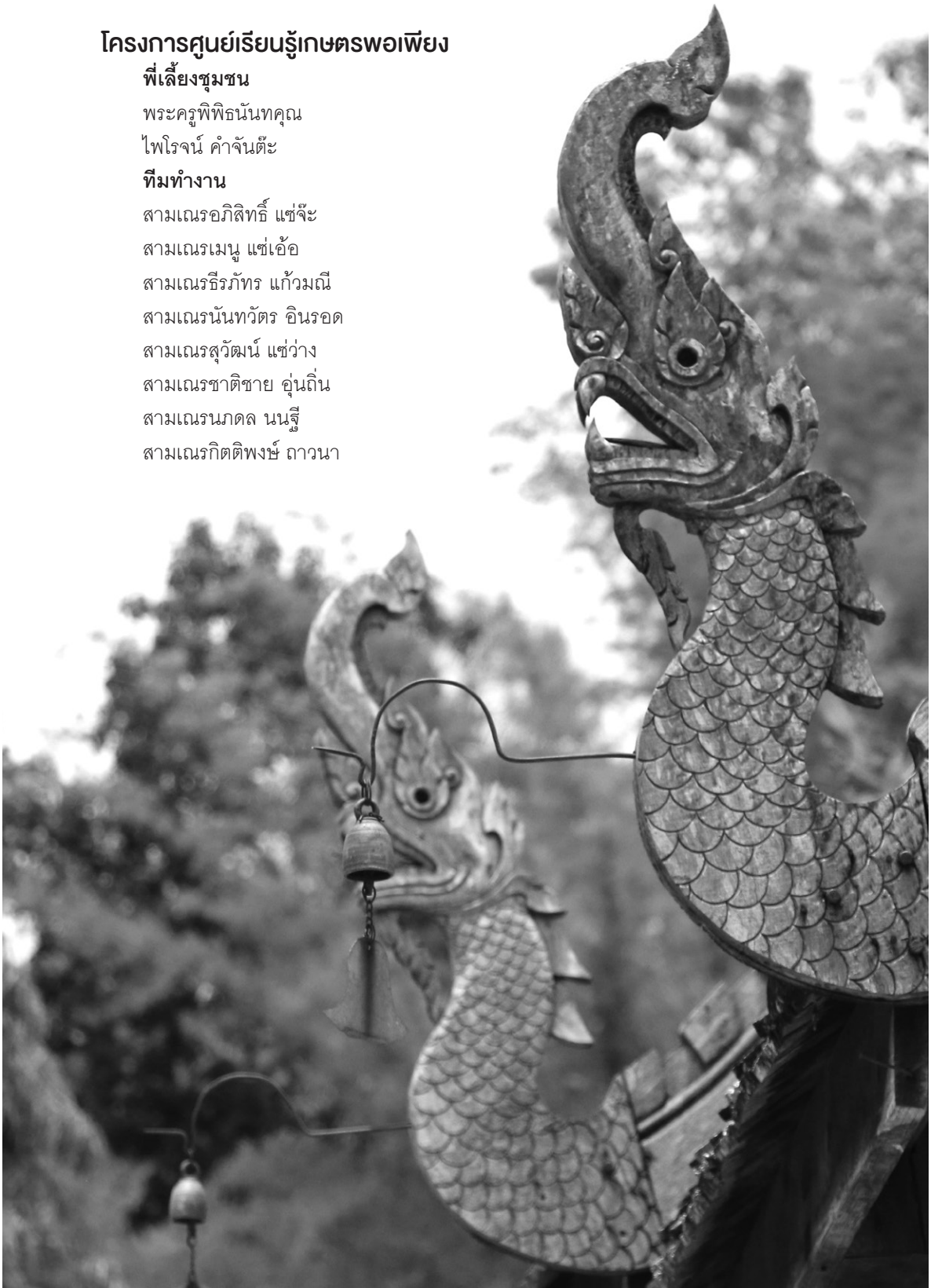
สามเณรนนทวัตร อินรอด

สามเณรสุวัฒน์ แซ่ว่าง

สามเณรชาติชาย ชุ่นถิ่น

สามเณรณภดล นนสี

สามเณรกิตติพงษ์ ถาวานา

บวชป่า... ปลูกสำนักรักถิ่น

โครงการปลูกป่า/บวชป่า
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

ภาพภูเขาหัวโล้นที่จังหวัดน่าน
ทำให้คนเมืองน่านถูกตั้งคำถาม
ในเรื่องการดูแลรักษาป่า
สามเนรจึงรวมตัวกันทำ
โครงการปลูกป่า/บวชป่า
อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ
โดยมีเป้าหมายเพื่อรักษาต้นไม้

ขั้นตอนการทำงาน

- ระดมผ้าเหลือง
- เลือกสถานที่บวชป่า
- จัดกิจกรรมบวชป่า
- ติดตามผลเป็นระยะ

บวชป่าได้มากกว่าต้นไม้

- จิตสำนึกทำเพื่อบ้านเกิดเมืองนอน
- ความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างวัดกับชุมชน

ดีใจที่ได้เป็นจิตอาสาช่วยอนุรักษ์
ทดแทนบุญคุณแผ่นดินเกิด
เป็นบ้านเกิดของเรา ไม่อยากให้เป็น
ภูเขาหัวโล้นเหมือนที่อื่น อยากให้เป็น
ธรรมชาติที่สวยงามเหมือนตอนที่
เรายังเด็ก

“บวช” แปลว่า เว้น

“การบวชคน” คือ การเว้นจากการทำความชั่ว
ละทิ้งกิเลส อบายมุขทั้งปวง

“บวชป่า” จึงหมายถึง การเว้นจากการตัดไม้ทำลาย
ป่า

“บวชป่า” จึงไม่ใช่เพียงการนำเอาผ้าเหลืองไปผูกมัด
ต้นไม้เท่านั้น แต่เป็นการเชื่อมร้อยคนทุกฝ่ายให้มาอยู่
ร่วมกัน และเป็นสัญญาณในการร่วมกันคุ้มครองป่า
สิ่งนี้เป็นวิธีคิดและการกระทำที่แยบยล ซึ่งชุมชนมองว่า
ทุกอย่างมีความสัมพันธ์กันเป็นห่วงโซ่ คือรักษาป่าเพื่อ
มีน้ำ ต้องรักษาน้ำเพื่อให้มีปลา ดังคำกล่าวที่ว่า “**อยาก
ได้น้ำ ต้องรักษาป่า อยากได้ปลา ต้องรักษาน้ำ**”

ใช้ “ศรัทธา” เป็นอาวุธ

ภาพภูเขาหัวโล้นในจังหวัดน่านที่ถูกเผยแพร่สู่สายตาสาธารณชน ทำให้คนเมืองน่านถูกตั้งคำถามจากสังคม เรื่องการดูแลสิ่งแวดล้อม เมื่ออาจารย์ยุทธนา พันชน ชักชวนให้สามเณรในโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดปรางค์ อำเภอบัว จังหวัดน่านเข้าร่วมโครงการเสริมศักยภาพ เครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน สถานการณ์ดังกล่าวจึงถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นประเด็นในการทำงาน

“เห็นที่อื่น ๆ เขาทำเรื่องการอนุรักษ์ป่า จึงคิดว่า น่าจะนำมาพัฒนาชุมชนหมู่บ้านที่เราอยู่อาศัย เพราะ ชาวบ้านตัดต้นไม้กันมากเหลือเกิน” สามเณรณัฐบดี จันตะวงศ์ เล่าถึงแรงบันดาลใจในการทำโครงการ

การรวมตัวของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ซึ่ง ประกอบด้วย สามเณรณัฐบดี สามเณรมนตรี แซ่ซึ้ง สามเณรนิติกรณ์ แซ่ซึ้ง สามเณรสถาพร เตชะนันท์ สามเณรสมพงษ์ ใจปิง คือทีมทำงานโครงการปลูกป่า/ บวชป่าอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ มีเป้าหมายคือ จัดกิจกรรมบวชป่าในพื้นที่อำเภอบัว กลุ่มสามเณร

เลือกใช้วิธีการบวชป่าเพื่ออนุรักษ์ต้นไม้ในพื้นที่ เพราะ มีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา จึงเชื่อมั่นว่า ถ้าบวช ต้นไม้แล้วชาวบ้านจะไม่กล้าตัด กิจกรรมแรกของการ ทำงานคือ การประชาสัมพันธ์เชิญชวนเพื่อนนักเรียนและ ครูในโรงเรียนเข้าร่วมกิจกรรม โดยการประชุมชี้แจง โครงการ

“ขอผ้าเหลืองจากจีวรที่ไม่ได้ใช้แล้วจากน้อง ๆ เพื่อน ๆ และครู เพราะผ้าเหลืองที่ไม่ใช้แล้วถ้าทิ้งไปก็ไม่มี ประโยชน์ ใช้เวลารดอมผ้าเหลืองภายใน 1 สัปดาห์” สามเณรนิติกรณ์เล่า

ก่อนที่จะทำการบวชป่า ทีมงานต้องพิจารณาเลือก พื้นที่ที่จะทำกิจกรรม แม้ว่าจะช่วยกันนำเสนอสถานที่ อื่น ๆ หลายแห่ง แต่ในที่สุดเลือกพื้นที่วัดพระธาตุตอดอย จอมทอง บ้านดอนสถาน ซึ่งเป็นบ้านเกิดของสามเณร ณัฐบดี เพราะพื้นที่บ้านท่าควาย ตำบลไชยวัฒนา ที่ตั้งใจ จะไปทำกิจกรรมมีการบวชป่าไปก่อนหน้านี้แล้ว

“เลือกใช้วิธีการบวชป่าเพื่ออนุรักษ์ต้นไม้ในพื้นที่ เพราะมีความศรัทธาต่อพระพุทธศาสนา จึงเชื่อมั่นว่า ถ้าบวชต้นไม้แล้วชาวบ้านจะไม่กล้าตัด”

พิธีกรรมรวมใจ

วัดพระธาตุจอมทองตั้งอยู่เนินเขาหลังหมู่บ้านดอนสถาน ตำบลสถาน อำเภอปัว เป็นพุทธศาสนสถานเก่าแก่แห่งหนึ่งของอำเภอปัว เป็นที่ตั้งของพระธาตุที่พุทธศาสนิกชนชาวอำเภอปัวนิยมไปเคารพสักการะ และเป็นสถานที่จัดกิจกรรมบำเพ็ญสาธารณประโยชน์ต่าง ๆ ของชุมชนท้องถิ่นมาโดยตลอด รอบ ๆ บริเวณมีป่าไม้ ถัดออกไปรายรอบไปด้วยทุ่งนาและที่ทำกินของชาวบ้าน หากปล่อยทิ้งไว้ ไม่มีการอนุรักษ์ อาจถูกชาวบ้านบุกรุกแผ้วถางกินแดนมาเรื่อย ๆ ซึ่งจะส่งผลกระทบต่อธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อมได้

ทีมงานจึงขอให้อาจารย์ยุทนา ช่วยประสานงานกับผู้นำในชุมชนบ้านดอนสถาน เพื่อขออนุญาตจัดกิจกรรม เมื่อทางผู้นำชุมชนอนุญาต ทีมงานจึงได้เดินทางไปสำรวจพื้นที่เพื่อเตรียมงาน

“ป่าไม่รอบ ๆ วัดพระธาตุเป็นป่าที่หมู่บ้านกันเขตไว้เป็นป่าชุมชน แต่ไม่มีการดูแลรักษาอะไรเป็นพิเศษ แบ่งเขตให้รู้ แต่ไม่มีการดูแลอย่างจริงจังนัก เมื่อเราไปขออนุญาตทำกิจกรรมผู้นำชุมชนก็ยินดีสนับสนุน”
สามเณรณัฐบดีเล่า

พร้อม ๆ กับการสำรวจพื้นที่ ทีมงานช่วยกันเตรียมผ้าเหลือง อุปกรณ์ที่ใช้ในพิธีกรรม และประสานงานกับทางโรงเรียนเพื่อขอจัดกิจกรรม ซึ่งก็ต้องพิจารณาเลือกวันที่เหมาะสมและไม่กระทบต่อการเรียนการสอน โดยคณะอาจารย์ในโรงเรียนเสนอว่า เนื่องจากโรงเรียนจะจัดค่ายปฏิบัติธรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 5 อยู่แล้ว จึงเสนอให้จัดกิจกรรม

ดังกล่าวในช่วงเวลาเดียวกัน เพื่อเปิดโอกาสให้นักเรียนที่เข้าค่ายได้ร่วมกิจกรรมบวชป่าเพื่อถวายเป็นพระราชกุศลเนื่องในโอกาสที่สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเจริญพระชนมายุครบ 60 พรรษาด้วย

ทีมงานเห็นชอบกับข้อเสนอของคณะอาจารย์ จึงได้ประสานงานกับผู้นำหมู่บ้าน 13 หมู่บ้านในตำบลสถาน ประชาสัมพันธ์เชิญชวนประชาชนในพื้นที่ให้ร่วมกิจกรรม พร้อมทั้งนิมนต์เจ้าอาวาสและพระสงฆ์ในพื้นที่ ซึ่งกิจกรรมได้รับการตอบรับอย่างดีทั้งจากคณะสงฆ์ และฆราวาส

“เราเป็นสามเณรอาจจะได้เปรียบในการขอความร่วมมือจากชุมชน เพราะเขาเกรงใจ ขออะไรเขาก็จะมาช่วยตลอด” สามเณรสถาพรเล่าถึงปัจจัยที่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน

กิจกรรมสำคัญก่อนวันงานส่วนหนึ่งคือ การสืบค้นเรื่องราวเกี่ยวกับการบวชป่า เพื่อให้ตนเองเข้าใจถึงสาระสำคัญของพิธีกรรมดังกล่าวว่า มีที่มาและมีความสำคัญอย่างไร ทีมงานช่วยกันสืบค้นจากอินเทอร์เน็ต และสอบถามจากอาจารย์ยุทนา จนได้รู้ถึงความสำคัญของบวชป่าและการอนุรักษ์ป่าไม้

ก่อนวันงานทีมงานร่วมกับรุ่นน้องที่เข้าค่ายเดินเท้าระยะทาง 5 กิโลเมตรจากโรงเรียนไปยังวัดพระธาตุจอมทอง ในขณะที่น้อง ๆ ที่เข้าค่ายปฏิบัติธรรมตามหน้าที่ ทีมงานได้จัดเตรียมสถานที่รอบ ๆ บริเวณที่จะทำพิธีโดยนำผ้าเหลืองไปผูกรอบต้นไม้ทั้งขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ รวม 500 ต้นในบริเวณรอบ ๆ ตั้งแต่บนพระธาตุจนถึงเชิงเขา พร้อมทั้งผูกโยงสายสิญจน์ รอบ ๆ มณฑลพิธี

ความสำเร็จที่อ้อมอ้อมใจ

ตัวแทนชาวบ้าน ผู้นำจากทั้ง 13 หมู่บ้านเข้าร่วมกิจกรรมอย่างชื่นมื่น พระสงฆ์จากวัดทุกวัดในตำบลร่วมเจริญพระพุทธมนต์ในพิธี พิธีกรรมการบวชป่าได้ดำเนินสำเร็จไปอย่างราบรื่น พื้นที่ป่าชุมชนถูกแสดงให้เห็นชัดเจน และชาวบ้านที่มาร่วมพิธีต่างตระหนักถึงความศักดิ์สิทธิ์ของพิธีกรรม ที่ทำให้รู้สึกว่าต้องดูแลป่าผืนนี้ให้อยู่คู่ชุมชนสืบไป ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจึงสร้างความอ้อมอ้อมใจให้แก่ทีมงานอย่างมาก

“ดีใจที่ได้เป็นจิตอาสาช่วยอนุรักษ์ ทดแทนบุญคุณแผ่นดินเกิด ที่นี้เป็นบ้านเกิดของเรา ไม่อยากให้เป็นภูเขาหัวโล้นเหมือนที่อื่น อยากให้มีธรรมชาติที่สวยงามเหมือนตอนที่เรายังเด็ก” สามเณรณัฐบดินทร์ อ่อนความรู้ลึก

เมื่อเสร็จจากกิจกรรมการบวชป่า ทีมงานได้รับโอกาสเข้าร่วมอบรมกับเพื่อนๆ ในเครือข่ายเยาวชนชนจังหวัดน่าน ในประเด็นการสำรวจป่าจากพี่เลี้ยงโครงการ โอกาสดังกล่าวทำให้ได้รับความรู้เรื่องการสำรวจป่า การดูแลป่า ซึ่งทีมงานก็ได้นำมาปรับใช้ในการดูแลต้นไม้บริเวณที่บวชป่า

“ตอนที่เรามาสำรวจก็คิดว่ามีต้นไม้ที่จะบวชประมาณเท่าไร แต่พอได้ความรู้จากการอบรม เวลาเข้ามาดูแลป่า ก็ย้อนมาทำความรู้จักกับต้นไม้ที่หลังว่า ต้นอะไร” สามเณรสถาพรเล่า

“สิ่งที่อยากทำต่อคือ การประเมินผลป่ารายปี ว่าแต่ละปีป่าเปลี่ยนแปลงไปอย่างไรบ้าง อุดมสมบูรณ์ขึ้นหรือยังมีการตัดไม้ทำลายป่าอยู่ ถ้าได้กลับไปก็ จะใช้ความรู้ที่ได้รับจากการอบรมในการสำรวจป่าไม่มาใช่” สามเณรณัฐบดินทร์เล่า ถึงกิจกรรมที่ยังอยากจะทำต่อไป ซึ่งหมายความว่า ทุกครั้งที่มีโอกาสได้กลับบ้าน ก็จะไปดูดูแลป่าชุมชนที่ได้เริ่มต้นอนุรักษ์ไว้ตลอดไป

กิจกรรมที่เกิดจากการ “ตระหนัก” ถึงปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่คุกคามชุมชนท้องถิ่น การนำความเชื่อที่ผูกโยงกับบทบาทของพระสงฆ์มาเป็น “กลยุทธ์” ในการรวมใจของผู้คนที่เกี่ยวข้อง ถือเป็น “จุดแข็ง” ของโครงการที่สอดคล้องกับความเป็นเพชบวรพิต

การทำงานเพื่อถิ่นเกิดนอกจากจะสร้างความภาคภูมิใจแก่ทีมงานแล้ว ประสพการณ์ในการทำงานยังหล่อหลอมให้เกิดความรับผิดชอบ และตระหนักถึงประโยชน์ของการทำงานเป็นทีมที่เกื้อหนุนกัน จนได้เห็นผลลัพธ์ของงานที่กลายเป็นคุณูปการที่ยิ่งใหญ่ที่เกิดขึ้นในชุมชน จากพลัง แรงกาย แรงใจของพวกเขา ได้ “ปลุกสำนึกจิตอาสา” ให้ฝังในตัวตน แม้วันนี้สามเณรทั้ง 5 รูปได้แยกย้ายไปเรียนต่อต่างถิ่นแล้ว แต่ก็ยังฝากฝังรุ่นน้องให้ดูแลสานต่อการรักษาป่าบริเวณวัดพระธาตุจอมทอง รวมทั้งยังมีแผนที่จะกลับไปประเมินผลความอุดมสมบูรณ์ของป่าทุกๆ ปี ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นเพราะมีสำนึกรักท้องถิ่นที่ยังรากฝังลึกอยู่ในหัวใจ

โครงการปลูกป่า/บวชป่า อนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

พี่เลี้ยงชุมชน

พระครูเมตตาพลาณกิจ

ยุทธนา พันชน

ทีมงาน

สามเณรณัฐบดี จันทะวงศ์

สามเณรมนตรี แซ่ไข่

สามเณรติกรณ์ แซ่ไข่

สามเณรสถาพร เตชะนันท์

สามเณรสมพงษ์ ใจปึง

สามเณรยุทธนา หนูกุล

สามเณรยุทธชัย หนูกุล

สามเณรสุวดี พันชน

สามเณรทะนัศศักดิ์ ฤทธิคำ

ละอ่อนน่าน... ฮักบ้านเกิด

“ธรรมเป็นฐาน งานเป็นทุน บุญคือเป้าหมาย”
คือ “แนวคิด” ที่มูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน
วัดโป่งคำ อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน ใช้เป็น
แนวทางในการขับเคลื่อนงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นและ
งานพัฒนาตลอดระยะเวลากว่า 10 ปีที่ผ่านมา

.....

จังหวัดน่าน มีสภาพภูมิประเทศส่วนใหญ่เป็นภูเขาทางตัวในแนวเหนือ-ใต้ โดยเฉพาะบริเวณชายแดนด้านเหนือและตะวันออกซึ่งเป็นรอยต่อกับสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีภูเขาในเขตอำเภอบ่อเกลือ ซึ่งเป็นยอดเขาที่สูงที่สุดในจังหวัด คือมีความสูงถึง 2,079 เมตร และมีดอยภูคาในเขตอำเภอบัว เป็นยอดเขาที่สำคัญของจังหวัด มีความสูง 1,980 เมตร ส่วนพื้นที่ราบจะอยู่บริเวณตอนกลางของจังหวัด และตามลุ่มน้ำต่าง ๆ แหล่งน้ำที่สำคัญของจังหวัดคือ แม่น่าน ซึ่งมีต้นกำเนิดทางตอนเหนือของจังหวัด แล้วไหลลงไปยังเขื่อนสิริกิติ์ในจังหวัดอุตรดิตถ์ บรรจบกับแม่น้ำปิงที่จังหวัดนครสวรรค์เป็นแม่น้ำเจ้าพระยา นอกจากนี้ยังมีลำน้ำสาขาต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ลำน้ำสา ลำน้ำว้า ลำน้ำสมุน ลำน้ำปัว ลำน้ำย่าง ลำน้ำแหง เป็นต้น มีพื้นที่กว้างใหญ่เต็มไปด้วยภูเขาสูงสลับซับซ้อน ทำให้มีลักษณะอากาศแบบทุ่งหญ้าเมืองร้อนแบบ 3 ฤดู คือ ฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว โดยแต่ละฤดูมีความแตกต่างกันชัดเจน

ในส่วนของการปกครองจังหวัดน่านแบ่งออกเป็น 15 อำเภอ 99 ตำบล 890 หมู่บ้าน มีประชากรจำนวน 478,264 คน แต่กระจายตัวอยู่อย่างเบาบางเป็นอันดับ 3 ของประเทศ (ประมาณ 41 คนต่อตารางกิโลเมตร) กระจายไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ แบ่งได้เป็นกลุ่มใหญ่ๆ ได้แก่ **ชาวไทยวน หรือ คนเมือง** ส่วนใหญ่อพยพมาจากเชียงแสนและบริเวณต่าง ๆ ของล้านนา ซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของจังหวัด **ชาวไทลื้อ (ไทลื้อ, ไทยอง)** ส่วนใหญ่อพยพมาจากสิบสองปันนาและหัวเมืองต่าง ๆ บริเวณที่ราบลุ่มแม่น้ำโขง ชาวไทลื้ออาศัยตั้งบ้านเรือนอยู่กระจายตามลุ่มน้ำต่าง ๆ ในจังหวัดน่าน มีมากที่สุดคือที่อำเภอปัวแทบทุกตำบล อำเภอท่าวังผา อำเภอสองแคว อำเภอเชียงกลาง และอำเภอทุ่งช้าง เลยไปถึงอำเภอเฉลิมพระเกียรติ

ชาวไทยวน หรือ ลาวพวน อยู่ที่บ้านฝายมูล อำเภอท่าวังผา และบ้านหลักมินพวน อำเภอเวียงสา **ชาวไทเขิน หรือ ชาวชิน** อพยพมาจากเชียงตุง ปัจจุบันส่วนใหญ่จะถูกกลืนทางวัฒนธรรมจากคนเมือง ทั้งภาษาพูดและเครื่องแต่งกาย แต่บางหมู่บ้านยังมีการนับถือผีเจ้าเมืองของไทเขินอยู่ จึงรู้ว่าเป็นไทเขิน เช่น บ้านหนองม่วง อำเภอท่าวังผา ส่วนบ้านเชียงยืน ตำบลยม อำเภอท่าวังผา ถูกชาวไทลื้อกลืนวัฒนธรรมจนไม่เหลือเค้าของชาวไทเขิน **ชาวไทใหญ่ หรือเงี้ยว หรือไตหลวง** มีถิ่นฐานในรัฐฉาน และเชียงตุง อาศัยอยู่บริเวณแก่งอำเภอทุ่งช้าง ในปัจจุบันถูกกลืนวัฒนธรรมจนแทบแยกไม่ออกว่าเป็นชาวไทใหญ่ นอกจากนี้ในบริเวณที่สูงตามไหล่เขายังเป็นชุมชนของชนกลุ่มน้อยที่เรียกกันว่า **“ชาวเขา”** ได้แก่ ชาวม้ง เมี่ยน ลัวะ หรือถิ่น ขมุ รวมถึงชาวตองเลหรือมาบริ ที่อาศัยอยู่ในบริเวณพื้นที่ตำบลแม่ชะนิง อำเภอเวียงสา น่านมีประชากรหลายชาติพันธุ์ นับว่าเป็นดินแดนของความหลากหลายอีกแห่งหนึ่งของประเทศ¹

¹ ที่มา: www.wikipedia.org

ภาคประชาสังคมบ้าน “พลเมืองรุ่นใหญ่”

อาจกล่าวได้ว่า “น่าน” เป็นเมืองชายแดนแห่งล้านนาตะวันออก ที่ยังอุดมไปด้วยวัฒนธรรมประเพณีของกลุ่มคนที่ตั้งถิ่นฐานจากเทือกเขาสูงจนถึงพื้นราบ ความศรัทธาในพระพุทธศาสนา ประเพณีวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความหวงแหนในทรัพยากรธรรมชาติร่วมกันก่อเกิดเป็นเอกลักษณ์ของชาวน่าน ถือเป็น “ทุนทางสังคม” ที่สำคัญยิ่ง น่านจึงมีเครือข่ายภาคประชาสังคมระดับจังหวัดเป็นรุ่นแรกๆ ของประเทศที่สนใจเรียนรู้ปรับตัว เพื่อสร้างสรรค์การพัฒนาจังหวัดของตน โดยนำปัญหาและศักยภาพของพื้นที่เป็นที่ตั้ง

การดำเนินงานของเครือข่ายภาคประชาสังคม

จังหวัดน่านมีความหลากหลายและครอบคลุมหลายด้าน ได้แก่ การอนุรักษ์ฟื้นฟูป่า การอนุรักษ์แม่น้ำต้นน้ำลำธาร การอนุรักษ์พันธุ์สัตว์น้ำ การเกษตรผสมผสานหรือเกษตรยั่งยืน การอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้าน การพัฒนาอาชีพ การออมทรัพย์ในชุมชน การทำธุรกิจชุมชน การทำกิจกรรมด้านสุขภาพอนามัย การฟื้นฟูการแพทย์แผนไทย และการทำสวนสมุนไพร รวมทั้งการเผยแพร่ศาสนาและจริยธรรม ทำให้กลุ่มองค์กรต่างๆ สามารถยึดโยงเกาะเกี่ยวกันเป็นเครือข่ายครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการทำกิจกรรมต่างๆ บนพื้นฐานของความศรัทธาเลื่อมใสในผู้นำ ทั้งที่เป็นฆราวาสและพระสงฆ์ รวมทั้งยังคงมีความเป็นเครือญาติและความเป็นชุมชนสูง ภายใต้อาณัติของศาสนาและสถาบันการศึกษาและรับรู้ในผลประโยชน์ร่วมกัน

กลุ่มองค์กรต่างๆ สามารถยึดโยงเกาะเกี่ยวกันเป็นเครือข่ายครอบคลุมพื้นที่ทั้งจังหวัด ผ่านกระบวนการเรียนรู้ร่วมกันจากการทำกิจกรรมต่างๆ บนพื้นฐานของความศรัทธาเลื่อมใสในผู้นำ ทั้งที่เป็นฆราวาส และพระสงฆ์ รวมทั้งยังคงมีความเป็นเครือญาติ และความเป็นชุมชนสูง ภายใต้อาณัติของศาสนาและสถาบันการศึกษา และรับรู้ในผลประโยชน์ร่วมกัน

สร้าง “พลเมืองรุ่นเยาว์” สานต่อ “อัตลักษณ์” เมืองน่าน

แม้จะเป็นเมืองเก่าที่มีการดำเนินชีวิตที่สงบงามด้วยวิถีวัฒนธรรมและธรรมชาติ แต่คำว่า “อัตลักษณ์” เหล่านี้ จะยั่งยืนตลอดไป ความเปลี่ยนแปลงตามเหตุและปัจจัยทั้งภายในและภายนอก โดยเฉพาะกระแสการพัฒนาสมัยใหม่ ส่งผลให้คนน่านเริ่มห่างเหินกัน วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามขาดการสืบทอด คนรุ่นปัจจุบันเริ่มไม่รู้จักตนเองและชุมชนของตนเอง โดยเฉพาะในกลุ่มของเด็กและเยาวชน ซึ่งจะเป็นอนาคตของคนเมืองน่าน ปัญหาเรื่องของเด็กและเยาวชนถือเป็นปัญหาที่สำคัญอีกประการหนึ่งที่กลุ่ม/องค์กรภายในจังหวัดน่านให้ความสำคัญและร่วมกันแก้ไขสถานการณ์ปัญหาที่เกิดขึ้นไม่ต่างจากพื้นที่อื่น ๆ

“มูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโพงคำ) อำเภอสันติสุข จังหวัดน่าน และศูนย์ประสานงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นจังหวัดน่าน สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เป็นองค์กรที่ดำเนินงานเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนมาต่อเนื่องยาวนาน ทั้งการทำงานเพื่อพัฒนาแกนนำเยาวชนด้านจิตอาสา ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ชุมชน และเกษตรอินทรีย์ ด้วยการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และด้านจริยธรรม คุณธรรมมาประยุกต์ใช้ โดยมีเป้าหมายคือ สร้างกลุ่มเยาวชนแกนนำ เพื่อให้เกิดสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด รู้จักสังคมากรเหง้าชุมชนของตนเอง เห็นตนเองเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน มีความรับผิดชอบ เข้าใจบทบาทหน้าที่

การเปลี่ยนหน้างานจากงานวิจัยท้องถิ่น ที่กำกับผู้ใหญ่มาทำงานกับเด็กเยาวชนนั้น เป็น “กุศโลบาย” หนึ่งที่ต้องการให้เด็กและ เยาวชนเป็น “สะพานเชื่อม” ไปถึงผู้ใหญ่

ของตนเองในชุมชน รวมถึงใช้ศักยภาพของตนเองเพื่อ
ร่วมแก้ไขปัญหาของตนเองและชุมชนที่เกิดจากสำนึก
ของตน เป็นพลเมืองที่ดีและมีจิตอาสา ซึ่งจะก่อให้เกิด
ความภาคภูมิใจในตนเอง รู้จักเป้าหมายของชีวิต รู้จัก
ศักยภาพของตนเอง มีความใฝ่รู้ ใฝ่เรียน และพัฒนา
ตนเองตลอดเวลา นอกจากนั้นยังเกิดกระบวนการมี
ส่วนร่วม เห็นคุณค่าของการทำงานเป็นทีม นำศักยภาพ

ของการทำงานเป็นทีมมาพัฒนาหรือแก้ไขปัญหาของชุมชนและได้เรียนรู้กระบวนการทำงานร่วมกันทั้ง
ในด้านสังคม ชุมชน เศรษฐกิจ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม

พระครูสุจิตต์นันทกิจ ประธานมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) เล่าว่า เมื่อสำนักงานกองทุน
สนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ (สสส.) และมูลนิธิสยามกัมมาจล ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
เชิญชวนทำโครงการ Active Citizen เห็นเป็น “โอกาสดี” ที่จะได้ “เติมเต็ม” การทำงานของพื้นที่ที่ยังขาดแคลน
ทรัพยากรในการพัฒนาศักยภาพของเยาวชน

ด้วยมองเห็นว่า สถานการณ์ของจังหวัดน่านกำลังอยู่ในขั้นวิกฤติ โดยเฉพาะปัญหาทรัพยากรสิ่งแวดล้อม
ที่ต้องแก้ปัญหาในระยะยาว โดยเริ่มที่เยาวชน จึงอยากชวนเด็กเยาวชนมาเรียนรู้ให้เขามีหลักคิด วิถีคิดวางแผน
แก้ปัญหาในระยะยาว

การเปลี่ยนหน้างานจากงานวิจัยท้องถิ่นที่กำกับผู้ใหญ่มาทำงานกับเด็กเยาวชนนั้น พระครูสุจิตต์นันทกิจ
บอกว่า เป็น “กุศโลบาย” หนึ่งที่ต้องการให้เด็กเยาวชนเป็น “สะพานเชื่อม” ไปถึงผู้ใหญ่ เพราะปัญหาที่
จังหวัดน่านเผชิญอยู่ในปัจจุบันนี้ การขับเคลื่อนในวงผู้ใหญ่ไม่ได้ผลตอบรับอย่างที่ต้องการ จึงคิดใช้เด็กเยาวชน
ซึ่งเป็นลูกหลานช่วยสื่อสารไปถึงพ่อแม่ผู้ปกครองแทน อีกทั้งยังมองว่าการปลูกฝังกระบวนการทางความคิด และ
การพัฒนาทักษะต่างๆ ตั้งแต่วัยเด็กสามารถทำได้ง่าย โดยหวังว่า “กระบวนการ” ดังกล่าวจะช่วยสร้างสำนึก
รักบ้านรักเมืองติดตัวไปจนเป็นผู้ใหญ่ และท้ายที่สุดจะทำให้ชุมชนมีแกนนำ มีผู้นำ หรือมีสมาชิกที่เข้ามาช่วย
ขับเคลื่อนเมืองน่านให้น่าอยู่ต่อไป

ใช้ “วิจัยและพัฒนา” เสริมศักยภาพเยาวชน

เมื่อคิดเคลื่อนงานใหม่ ทีมงานซึ่งประกอบด้วย พระครูสุจินนันทกิจ หรือ พระอาจารย์สมคิด จารณธัมโม พืฒัน-อภิสิทธิ์ ลัมยศ พืฒัน-สุทธิรา อุดใจ พืฒัน-ฐิติรัตน์ สุทธเขต พืฒัน-เอื้อมพร จันอัน และพืฒัน-ชลแดน จันอัน ร่วมกันกำหนดทิศทาง เป้าหมาย และแผนการทำงาน เนื่องจากมูลนิธิ วัดโป่งคำมีงาน 2 ส่วน คือ งานวิจัยเพื่อท้องถิ่นกับงานพัฒนา ที่เน้นให้เยาวชน มีพลังความสามารถในการพัฒนาศักยภาพของตนเอง และทำงานเพื่อชุมชนตนเอง ซึ่งกรอบงาน Active Citizen ก็ไม่ต่างจากเดิมมากนัก จึงเกิดเป็นโครงการ เสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน เพื่อพัฒนาศักยภาพแกนนำ เครือข่ายกลุ่มเยาวชนจังหวัดน่านให้สอดคล้องกับพื้นฐานวัฒนธรรมชุมชน ท้องถิ่นและปลูกฝังจิตสำนึกรักถิ่นฐานบ้านเกิด โดยมีงานกำหนดกลุ่มเป้าหมาย คือ เด็กและเยาวชนอายุ 15-25 ปี ในพื้นที่ทั้ง 15 อำเภอของจังหวัดน่าน เพราะ ไม่อยากให้งานกระจุกตัวอยู่จุดใดจุดหนึ่ง ทั้งนี้กลุ่มเป้าหมายมาจาก 3 กลุ่ม คือ 1.พื้นที่ที่มีฐานวิจัยเพื่อท้องถิ่น 2.กลุ่มสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม และ 3.กลุ่มทั่วไป

เพราะเป็นงานใหม่ เมื่อต้องเริ่มต้นโครงการ ทีมงานจึงต้องทำงานหนัก เริ่มจากเดินสายประชาสัมพันธ์จากเหนือลงใต้ ระยะทาง 200 กว่ากิโลเมตร ทั่วจังหวัดน่าน ทีมงานลงพื้นที่ทุกอำเภอเพื่อแนะนำโครงการและแนวคิดในการทำงานแก่เครือข่าย หน่วยงาน องค์กรในพื้นที่ ทั้งโรงเรียน อบต. หมู่บ้าน ตลอดระยะเวลา 1 เดือน โดยเน้นว่า “โครงการต้องมาจากความต้องการของเด็ก”

สำหรับการทำงานทีมปรับใช้กระบวนการงานวิจัยเพื่อท้องถิ่นเป็น “เครื่องมือ” ค้นหาประเด็นการทำงาน โดยให้น้องๆ วิเคราะห์ชุมชนตนเองผ่านการทำแผนที่ เดินดิน สะท้อนภาพของชุมชน ทั้งทุนเดิมของพื้นที่ สถานการณ์ปัญหา และสิ่งที่เยาวชนอยากทำเพื่อตอบโจทย์ของชุมชน ภายในระยะเวลา 6 เดือน

พืฒันอธิบายเพิ่มว่า เหตุผลที่ทีมเลือกใช้เครื่องมือ “แผนที่ชุมชน” เพราะ ต้องการให้น้องๆ เห็นจากชีวิตของชุมชนตนเอง เป็นการชวนคิด ชวนคุยเรื่อง ของชุมชนไปพร้อมๆ กับการสร้างความเข้าใจเนื้อหาโครงการ Active Citizen และเชิดความพร้อมของน้องๆ ด้วยว่า ลักษณะงานแบบนี้กลุ่มเยาวชนจะทำได้ไหม หากกลุ่มเยาวชนสนใจจึงจะหารือลงลึกในรายละเอียดเรื่องข้อเสนอโครงการ เมื่อกลุ่มเยาวชนส่งร่างข้อเสนอโครงการมาแล้ว ทีมงานจะช่วยกัน พิจารณาหา “ประเด็น” เข้าไปหนุนเสริมเพื่อพัฒนาข้อเสนอโครงการให้ สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เช่น ถ้าน้องยังอ่อนเรื่องการเขียน เราก็ลงพื้นที่ไปดูว่าจะเขียน อย่างไรให้สอดคล้องกับโครงการ ระยะเวลา และงบประมาณ จนเห็นแนวทาง

สามารถพัฒนาเป็นข้อเสนอโครงการได้ จึงเชิญเข้าร่วมประชุมเวทีพัฒนาข้อเสนอโครงการเสริมศักยภาพเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน เพื่อเช็คความชัดเจนของเป้าหมายโครงการร่วมกัน แม้โครงการของน้องๆ จะยังไม่ผ่านการพิจารณา แต่ทีมคิดว่านี่คือโอกาสที่จะสร้างการเรียนรู้ร่วมกันของกลุ่มเยาวชน โดยเฉพาะแนวคิดเรื่อง Active Citizen

ดึงภาคีเครือข่ายร่วมเติมเต็มข้อมูลการทำโครงการ

ส่วนการพิจารณาคัดเลือกโครงการให้รับทุนดำเนินงานนั้น เนื่องจากมีฐานการทำงานวิจัยเพื่อท้องถิ่น และงานพัฒนามานานกว่า 10 ปี จึงไม่ยากที่จะเชิญผู้ทรงคุณวุฒิในประเด็นต่างๆ เช่น ทรัพยากร เกษตร และวัฒนธรรม เข้ามาช่วยเติมเต็ม ซึ่งการนำเสนอโครงการปีแรกทีมใช้ความสมัครใจเป็นหลัก หากโครงการไหนต้องการมานำเสนอต่อหน้าคณะกรรมการเองก็สามารถทำได้ แต่หากทีมไหนไม่สะดวกคณะกรรมการก็จะดูจากเอกสารแล้วให้ข้อเสนอแนะกลับไป อย่างไรก็ตาม ทีมสะท้อนว่า การให้เด็กมานำเสนอโครงการด้วยตนเองเป็นกระบวนการที่ได้ผลมากกว่า เพราะผู้ทรงคุณวุฒิสามารถรับฟังและประเมินจากตัวเด็กได้ชัดเจนมากกว่าการพิจารณาจากเอกสาร อีกทั้งกลุ่มเยาวชนก็จะได้รับฟังข้อเสนอแนะ และสอบถามข้อติดขัดจากผู้ทรงคุณวุฒิโดยตรง ซึ่งแต่ละกลุ่มจะมีเวลาปรับข้อเสนอโครงการ 2 สัปดาห์ ก่อนส่งข้อเสนอโครงการกลับมาให้คณะกรรมการพิจารณาอีกครั้งถึงความเป็นไปได้ โดยดูจากโจทย์โครงการว่าสอดคล้องกับแผนกิจกรรมหรือไม่ กระบวนการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย งบประมาณที่สมเหตุสมผลกับเนื้อหา รวมทั้งเงื่อนไขอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น เงื่อนไขด้านการศึกษาของกลุ่มเยาวชน

“เงื่อนไขที่ใหญ่ที่สุดคือ เรื่องการสอบ O-NET, A-NET การศึกษาต่อในระดับอุดมศึกษา เพราะเด็กหลายกลุ่มเรียนอยู่มัธยมศึกษาตอนปลาย จึงต้องดูด้วยว่าเด็ก ๆ จะมีเวลาว่างมากพอจะทำโครงการได้สำเร็จตามระยะเวลาที่กำหนดไว้หรือไม่ นี่เป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทีมงานต้องมองร่วมกัน”

“พี่เลี้ยงชุมชน” ผู้หนุนเสริม “พลเมืองรุ่นเยาว์”

เมื่อโครงการผ่านการพิจารณา ทีมงานนักกลุ่มเยาวชนเข้ามาเซ็นสัญญารับทุนทำโครงการ โดยทีมจัดให้มีการประชุมชี้แจงกระบวนการทำงาน และเงื่อนไขต่าง ๆ รวมทั้งการรับฟังโอวาทจากท่านพระครูสุจิตน์นันทิก ซึ่งพี่เลี้ยงชุมชนต้องเข้าร่วมด้วย พี่ต้นให้เหตุผลของกิจกรรมนี้ว่า เพราะทีมต้องการ “สร้างเงื่อนไข” ให้เด็กรู้จัก “รับผิดชอบ” โครงการ เมื่อเขาได้รับทุนไปแล้ว เขาต้องทำอะไรบ้าง ส่วนงบประมาณจะแบ่งออกเป็น 3 งวด โดยงวดสุดท้ายกันไว้สำหรับการส่งรายงานโครงการ

“เงื่อนไข” ที่สำคัญของโครงการคือ การทำงานของกลุ่มเยาวชนในพื้นที่ต้องมี “พี่เลี้ยงชุมชน” เพื่อคอยให้คำปรึกษา แต่ต้องไม่ครอบงำเด็ก ต้องให้อิสระแก่เด็กในการคิดและทำ ซึ่งเป็นกระบวนการที่ต่างจากความคุ้นชินเดิม ๆ ของทั้งเด็กและพี่เลี้ยงชุมชน ซึ่งประเด็นนี้ทีมงานจึงต้องมีกระบวนการทำงานกับพี่เลี้ยงอยู่เสมอ ๆ

พี่ต้นย้ำว่า พี่เลี้ยงชุมชนต้องเข้าใจเนื้อหาของเด็กด้วยเช่นกัน เพราะฉะนั้นช่วงของการเซ็นสัญญา รับทุน ทีมพี่เลี้ยงจึงต้องทำความเข้าใจกับเด็กและพี่เลี้ยงชุมชนให้ชัดเจน โดยเฉพาะเป้าหมายการทำโครงการ งบประมาณ แผนการดำเนินงาน และบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน เพื่อให้ทีมพี่เลี้ยงชุมชนรู้กรอบเวลาการทำงานของแต่ละโครงการ จากนั้นแต่ละกลุ่มต่างแยกย้ายกันไปทำงาน ส่วนทีมพี่เลี้ยงก็ต้องวางแผนติดตามงาน โดยแบ่งพื้นที่กันรับผิดชอบซึ่งอิงจากฐานงาน และฐานที่อยู่อาศัยของแต่ละคน เพื่อความสะดวกในการติดตามงาน แต่ถ้าเป็นงานที่ต้องการความช่วยเหลือก็สามารถระดมพลไปช่วยกันได้ ทั้งนี้ทีมงานกำหนดนัดหมายมาพบกันเป็นประจำทุกวันพุธเพื่อติดตามความก้าวหน้าของงาน

“คำถาม” กระตุกต่อมคิด

สำหรับการติดตามงานมี 2 ส่วนคือ 1.ตามกำหนดการนัดหมายเยี่ยมเยียนของทีมงาน และ 2.ตามการร้องขอของกลุ่มเยาวชน ซึ่งเทคนิคการติดตามงานจะใช้วิธีสร้างบรรยากาศเหมือนพี่ไปหาน้อง ไม่ใช่ไปตามงาน หากพบว่า กลุ่มเยาวชนเกิดความสับสน เริ่มงานไม่ถูก ก็จะกระตุ้นให้ทบทวนเป้าหมายการทำงานใหม่อีกครั้ง เพื่อตั้งหลัก และนำแผนงานที่ออกแบบไว้มาทบทวน โดยในระหว่างนั้นทีมงานต้องใช้ “คำถาม” เพื่อกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนได้คิดวิเคราะห์ เช่น อยากเห็นโครงการเป็นอย่างไร แผนที่จะวางไว้เป็นอย่างไร ทำงานได้ตามแผนหรือไม่ จะปรับแผนอย่างไรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ สิ่งสำคัญที่ทีมงานเน้นเป็นพิเศษคือ การทำงานของกลุ่มเยาวชนต้องมี “ข้อมูล” รองรับ

เมื่อเยี่ยมเยียนครบทุกโครงการ ทีมพี่เลี้ยงจังหวัดน่าน และทีมงานจากมูลนิธิสยามกัมมาจลจะร่วมกันประเมินการทำงานของกลุ่มเยาวชน โดยใช้คุณสมบัติของ Active Citizen เป็นกรอบวิเคราะห์ พร้อมจำแนกกลุ่มเพื่อใช้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาการหนุนเสริม เช่น กลุ่ม C มีคุณสมบัติเรื่องรับผิดชอบต่อการทำงานเป็นทีม กลุ่ม B เก่งเรื่องทักษะการคิดวิเคราะห์ รู้จักรากเหง้าของตนเอง รู้จักคิดโจทย์หรือคิดงานได้เอง กลุ่ม A มีคุณสมบัติของ Active Citizen เป็นต้น

เทคนิคการติดตามงานจะใช้วิธี

สร้างบรรยากาศเหมือนพี่ไปหาน้อง

ไม่ใช่ไปตามงาน หากพบว่า กลุ่มเยาวชนเกิดความสับสน เริ่มงานไม่ถูก ก็จะกระตุ้นให้ทบทวนเป้าหมายการทำงานใหม่อีกครั้ง เพื่อตั้งหลัก และนำแผนงานที่ออกแบบไว้มาทบทวน

อย่างไรก็ตามแม้จะเห็นว่า กลุ่มเยาวชนส่วนใหญ่มีพัฒนาการในการทำงานที่ดี แต่ทีมงานทุกคนเห็นว่า มีความจำเป็นที่ต้องมีการเติมเต็มความรู้เฉพาะด้านตามประเด็นของงาน เช่น ประเด็นเกษตรและทรัพยากร เพราะมองว่าเด็ก ๆ ยังขาดวิธีคิด วิธีการในการทำงานในประเด็นนั้น ๆ จึงจัดเวิร์คช็อปกลุ่มเล็ก ๆ เป็นค่ายเรียนรู้ โดยประสานวิทยากรจากศูนย์ฝึกอบรมวนาศาสตร์ชุมชนแห่งภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก (RECOFTC) มาให้ความรู้ เกี่ยวกับการจัดการทรัพยากรป่าไม้และการสำรวจป่า

หลังจัดเวิร์คช็อปทีมงานสัมผัสได้ถึงความเปลี่ยนแปลงในการทำงานของกลุ่มเยาวชนที่ โดยเฉพาะเรื่องข้อมูล ที่สามารถเก็บได้ตรงประเด็นและเป็นระบบมากขึ้น ที่สำคัญคือ เยาวชนรู้จักสภาพของป่าไม้ในชุมชนของตนเองมากขึ้นว่า ป่าในพื้นที่ของตนเองเป็นป่าประเภทใด มีพันธุ์ไม้อะไรบ้าง มีความหลากหลายอย่างไร

การสลับบทบาทให้ “เด็กคิด เด็กนำ ผู้ใหญ่หนุน” เป็นการเปลี่ยนกระบวนการทัศน
ในการทำงาน ที่ต้องใช้เวลาในการทำ ความ
เข้าใจกับพี่เลี้ยง และสิ่งสำคัญคือ ให้ผลของ
การพัฒนาศักยภาพของเยาวชนเป็นตัวบ่งชี้
การเปลี่ยนแปลง

มีพืชอาหารหรือพืชสมุนไพรอะไรบ้าง สามารถเทียบเคียงได้ว่าชื่อพันธุ์ไม้ต่าง ๆ ในภาษาถิ่นและภาษาไทย คืออะไร รวมทั้งสามารถประเมินคุณภาพของป่าในเบื้องต้นได้ว่า มีความอุดมสมบูรณ์มากน้อยเพียงใด โครงการที่เคยวางแผนไว้ว่าจะปลูกป่า เมื่อได้รู้จัก และมีข้อมูลสภาพป่าในพื้นที่ก็สามารถเลือกพันธุ์ไม้ที่จะนำไปปลูกเสริมได้เหมาะสมกับพื้นที่

นอกจากการประเมินการทำงานของ กลุ่มเยาวชน แล้ว การลงเยี่ยมเยือนในแต่ละพื้นที่ ทีมงานต้อง สังเกตสัมพันธภาพในกลุ่มเยาวชน และระหว่างกลุ่ม เยาวชนกับคนในชุมชนว่า เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร ชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนหรือไม่ รวมทั้งการทำงานร่วมกันของเยาวชนกับพี่เลี้ยงชุมชน โดยพบว่า สัมพันธภาพภายในกลุ่มเยาวชน ต้องกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของทีมงานอย่างแท้จริง เพราะบางครั้งจะพบว่า หัวหน้าที่คิดได้ ทำเป็น คิดเร็ว ทำเร็ว แต่ทีมงานตามไม่ทัน หากจับอาการเช่นนี้ได้ ก็ต้องพยายามสร้างการมีส่วนร่วม สร้างบรรยากาศให้เกิดการร่วมคิดร่วมทำ

สำหรับเรื่องสัมพันธภาพของเยาวชนกับพี่เลี้ยง ชุมชนนั้น ทีมงานบอกว่า เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อน

ที่ต้องค่อย ๆ เกือบบทบาทให้พี่เลี้ยงชุมชนลดการนำลง ด้วยการทำความเข้าใจ เน้นย้ำถึงความเป็นเจ้าของ โครงการของกลุ่มเยาวชน และสร้างโอกาสให้เยาวชนได้คิดเอง ทำเอง ซึ่งทีมงานก็ยอมรับว่าไม่ง่าย เพราะการทำงานที่ผ่าน ๆ มาส่วนใหญ่มักเป็นลักษณะของผู้ใหญ่คิด ผู้ใหญ่นำ เด็กทำตาม การสลับบทบาทให้เด็กคิด เด็กนำ ผู้ใหญ่นำจึงเป็นการเปลี่ยนกระบวนการทัศนในการทำงาน ที่ต้องใช้เวลาในการทำ ความเข้าใจกับพี่เลี้ยง และสิ่งสำคัญคือ ให้ผลของการพัฒนาศักยภาพของเยาวชนเป็นตัวบ่งชี้การเปลี่ยนแปลง

ตรวจชีพจรครึ่งทาง

กิจกรรมเวิร์คช็อปครั้งที่ 2 คือ การนำเสนอความก้าวหน้าโครงการ เริ่มจากให้น้องทบทวนงานที่ผ่านมา และวางแผนงานต่อไปโดยลงรายละเอียดมากขึ้น โดยใน 1 กิจกรรมต้องคิดให้สุดตั้งแต่ วัตถุประสงค์ กลุ่มเป้าหมาย ขั้นตอนการทำงาน ระยะเวลา ต้องแตกรายละเอียดงานออกมาเป็นตารางการทำงานที่ชัดเจน

ตัวอย่างตารางแผนการทำงาน

ชื่อโครงการ: มากคู่ชุมชน บ้านฮวก เป้าหมาย: ปลุกฝังจิตสำนึกให้คนในชุมชนอนุรักษ์หมาก			
ข้อคิดใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้น	จัดกิจกรรมที่น่าสนใจ เพื่อสร้างแรงจูงใจ	ได้ฝึกการทำงานเป็นทีม ได้ลงมือปฏิบัติจริง ได้ฝึกทักษะ การพูดการรับฟังความคิดเห็น ของผู้อื่น	ได้ฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ ฝึกการเรียบเรียงข้อมูล
ผลที่เกิดขึ้น	เกิดความสามัคคีใน กลุ่มเยาวชน ได้แลกเปลี่ยน ความคิดเห็น เยาวชนมีความกล้าแสดงออก	ได้ข้อมูลที่ต้องการ ได้ข้อคิด จากผู้รู้ ทำให้เยาวชนรู้เรื่อง หมากเพิ่มขึ้น	ได้รู้ถึงจำนวนของต้นหมาก รู้ถึงประโยชน์ของต้นหมาก ได้รู้ถึงวัฏจักรของต้นหมาก ความเกี่ยวข้องทางเศรษฐกิจ วัฒนธรรม ประเพณีที่เกี่ยวกับหมาก
ปัญหา/แก้ไข	เยาวชนมาไม่ครบ ติดเรียนพิเศษ ติดเกม	คนที่รู้ข้อมูลดีดुरुะ ไม่อยู่บ้าน ทำให้เก็บข้อมูลไม่ได้เต็มที่ ทำให้ได้ข้อมูลไม่ครบ แก้ไขโดย ไปสอบถามข้อมูลภายหลัง	ได้ข้อมูลไม่ตรงประเด็น
ใครเกี่ยวข้องบ้าง	กลุ่มเยาวชนในหมู่บ้าน	ผู้รู้ข้อมูล (ให้ข้อมูล) เยาวชน (สอบถามข้อมูล)	แกนนำเยาวชนในหมู่บ้าน
วิธีทำ	แบ่งกลุ่มเยาวชน ออกเป็น 4 กลุ่ม อธิบายวัตถุประสงค์ ให้กลุ่มเยาวชนรับทราบ แจกแบบสอบถามให้แต่ละกลุ่ม	สำรวจแจกแบบสอบถามให้ เยาวชนไปสอบถามคนในชุมชน ที่ปลูกต้นหมาก	นำข้อมูลที่ได้ทั้งหมดสรุปเป็น แผ่นเดียว
กิจกรรม	กิจกรรมที่ 1 รวมกลุ่มเยาวชน	กิจกรรมที่ 2 ออกสำรวจ	กิจกรรมที่ 3 เรียบเรียงข้อมูล

ทีมงานสะท้อนว่า เห็นกลุ่มเยาวชนหลายกลุ่มมีพัฒนาการดีขึ้น โดยเฉพาะความกล้าแสดงออกและการใช้ข้อมูลในการทำงาน

หลังผ่านการประชุมเวทีเสริมพลังและแรงบันดาลใจเครือข่ายเยาวชนจังหวัดน่าน ทีมงานลงพื้นที่ติดตามงานอีกครั้ง คราวนี้ใช้เกณฑ์กลุ่มที่เคยให้ไว้เป็นเครื่องมือกำหนดการทำงาน เน้นไปเยี่ยมเยือนกลุ่มที่พัฒนาการยังไม่ค่อยดีนัก ส่วนกลุ่มที่มีพัฒนาการดีสามารถทำงานเองได้ จะคอยดูอยู่ห่างๆ แต่ทุกกลุ่มจะถูกกระตุ้นอย่างสม่ำเสมอเรื่อง “สำนึกความเป็นพลเมือง”

พระครูสุจินนันทกิจบ่อว่า “การปลูกพลึงพลเมือง” ส่วนใหญ่จะใช้วิธี “พูดปลูกฝัง” ให้เขาตระหนักถึงสิ่งที่อยู่ใกล้ๆ ตัว มากกว่าจะไปคิดถึงเรื่องใหญ่ๆ ทำอย่างไรให้ตนเองเป็นต้นแบบ พยายามอย่าไปเปลี่ยนคนอื่นให้ตนเองเปลี่ยนก่อน เมื่อตนเองเปลี่ยนแล้วก็ลองเอาตัวเองไปเชื่อมกับสิ่งที่อยู่ใกล้ตัวให้เห็นคุณค่าความหมายกับตนเอง ก่อนที่จะพัฒนาเป็นเรื่องมูลค่าหรือการพึ่งพาอาศัยกัน ถ้าแต่ละคนทำตรงนี้ได้ สิ่งที่อยู่รอบๆ ตัวก็จะมีคุณค่า และยกระดับเป็นมูลค่า และสามารถดูแลตนเองได้นาคต

ต้องตั้งมั่นที่ “ฐานใจ”

การทำงานหลายหน้า ทั้งงานพัฒนา งานวิจัย และงานเยาวชน ซึ่งแต่ละงานต่างมีลักษณะและมีพลวัตรที่ต้องอาศัยความใส่ใจติดตามอย่างใกล้ชิด พระครูสุจินนันทกิจบ่อถึงเทคนิคการบริหารจัดการทีมงานว่า เงื่อนไขการบริหารจัดการทีมคือ ต้องสร้างความเข้าใจให้ตรงกัน ถ้าใจไม่ตรงกัน ความคิดก็จะแตก เหมือนสนิมที่อยู่กับเหล็กแล้วมันกัดเหล็ก เราต้องบริหารจัดการองค์กรภายในให้เข้ากัน ใครถนัดอะไรก็ทำเรื่องนั้นที่สำคัญคือ มีปัญหาที่ต้องคุยกัน หลายองค์กรที่ล่มสลาย เพราะมีปัญหาแล้วไม่เอาปัญหามาคุยกัน เอาไปคุยข้างนอก ปัญหาจึงย้อนกลับมาทำลายองค์กรตนเอง

นอกจากการจัดการภายในทีมแล้ว การจัดการตัว จัดการใจของทีมงานกับกลุ่มเป้าหมายเป็นสิ่งที่ทีมงานต้องเรียนรู้ที่จะปรับตัว เช่น พยายามเข้าใจความต้องการที่เลี้ยงชุมชน เพราะแต่ละคนต่างมีเป้าหมายของตนเอง ทำอย่างไรจึงจะปรับให้เป้าหมายของพี่เลี้ยงชุมชนกับการทำงานโครงการสอดรับและเกื้อหนุนกัน หรือการทำความเข้าใจกับวัยรุ่นวัยวุ่นทั้งหลาย เพราะช่องว่างระหว่างวัยที่มีอยู่มากน้อย หรือแม้แต่การทำงานก็ต้องยึดวิถีชีวิตของเยาวชนเป็นหลัก ไม่ใช่การทำงานตามวิถีชีวิตของผู้ใหญ่เหมือนที่ผ่านมา และที่สำคัญคือ การเท่าทันความรู้สึกในจิตใจภายใต้สถานการณ์ต่างๆ

ทีมงานบอกว่า การจะเข้าถึงเด็กได้ เราต้องลดอายุให้ไปได้กับเด็ก ลดความคิดลงมา ปรับกระบวนการทำงาน และต้องรู้เท่าทันเด็ก แม้กระทั่งการเข้าหาเด็กก็ต้องคิดหาวิธีว่าทำอย่างไรให้เด็กยอมรับเรา ต้องเข้ามาช่วยให้ถูกถ้าเข้ามาช่วยได้เด็กก็ติด

“ทำเท่าที่เราทำได้ ถ้าไม่เป็น
อย่างที่เราคิดให้เราเป็น
มันก็ไม่ใช่ว่าเรื่องผิดเรื่องถูก
แต่คิดว่าการทำงานที่ผ่านมา
ได้มากกว่าเสีย เพราะเราได้
เห็นจุดอ่อนจุดแข็งของกลุ่ม
และของคน ทำให้คิดต่อได้ว่า
ในอนาคตการขับเคลื่อน
จะต้องใส่เรื่องของธรรมะ
เป็นฐาน มากกว่าใช้ทุน
เป็นเครื่องมือ”

ใช้ธรรมเป็นฐาน งานเป็นทุน บุญคือเป้าหมาย

อย่างไรก็ตามแม้จะอยู่ต่างพื้นที่กัน แต่การทำงานที่ร้อยรัดด้วยความเข้าใจ ด้วยการพูดคุยกันอย่างสม่ำเสมอ ทำให้เห็นช่องทางของการทำงานในอนาคตว่า น่าจะผลักดันให้เกิดศูนย์การเรียนรู้ที่สามารถจัดการงานในพื้นที่ของตนเอง ได้อย่างเบ็ดเสร็จ

ทีมงานมองว่า ในอนาคตกระบวนการทำงานแบบนี้จะขยายวงมากขึ้น เพราะภารกิจดูแลชุมชนต้องเป็นของคนในชุมชน มูลนิธิฯ วัดโป่งคำอาจเข้าไปช่วยรับฟังหรือทำกระบวนการบางอย่างที่เราทำเองไม่ได้ เหมือนที่มูลนิธิสยามกัมมาจลทำกับมูลนิธิฯ วัดโป่งคำ นั่นคือ สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ท้ายที่สุดชุมชนสามารถยืนอยู่ได้ด้วยตัวเอง

แต่กว่าจะไปถึงวันนั้น แผนงานเร่งด่วนที่ทีมต้องทำคือ การสร้างความเข้าใจกับพี่เลี้ยงชุมชนให้เข้าใจกระบวนการทำงานโครงการ เนื่องจากที่ผ่านมาพบว่า พี่เลี้ยงหลายพื้นที่ยังไม่เข้าใจถึงแนวคิดการทำงาน บางคนยังติดภาพการทำงานแบบเดิมที่ผู้ใหญ่บังคับ ควบคุมกลุ่มเยาวชนใกล้ชิดมากเกินไป บางคนก็ปล่อยปละละเลยมากเกินไป บทเรียนเหล่านี้ต้องเก็บมาวิเคราะห์ว่า ปีต่อไปเราจะสร้างความเข้าใจร่วมกับพี่เลี้ยงชุมชนได้อย่างไร

1 ปีกับการสร้างละอ่อนน่าน...อีกบ้านเกิด

1 ปีกับหน้างานใหม่ ทีมงานทุกคนบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า เกิดองค์ความรู้ใหม่ในการทำงานคือ 1. การศึกษาในระบบไม่สามารถเป็นตัวชี้วัดได้ว่า จะสร้างคนให้คิดเป็นได้ทุกคน 2.สภาพบริบทพื้นที่คือปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มเยาวชน 3.เศรษฐกิจครอบครัวที่แตกต่างกัน ส่งผลให้ความคิดของกลุ่มเยาวชนแตกต่างกันตามไปด้วย

ในท้ายที่สุด พระครูสุจิตนันทกิจในฐานะหัวหน้าทีมบอกว่า ไม่ได้ยึดติดความสำเร็จ และบอกกับทีมงานเสมอว่า ได้แค่นี้ก็แค่นั้น แต่ขอให้ทำสุดความสามารถ

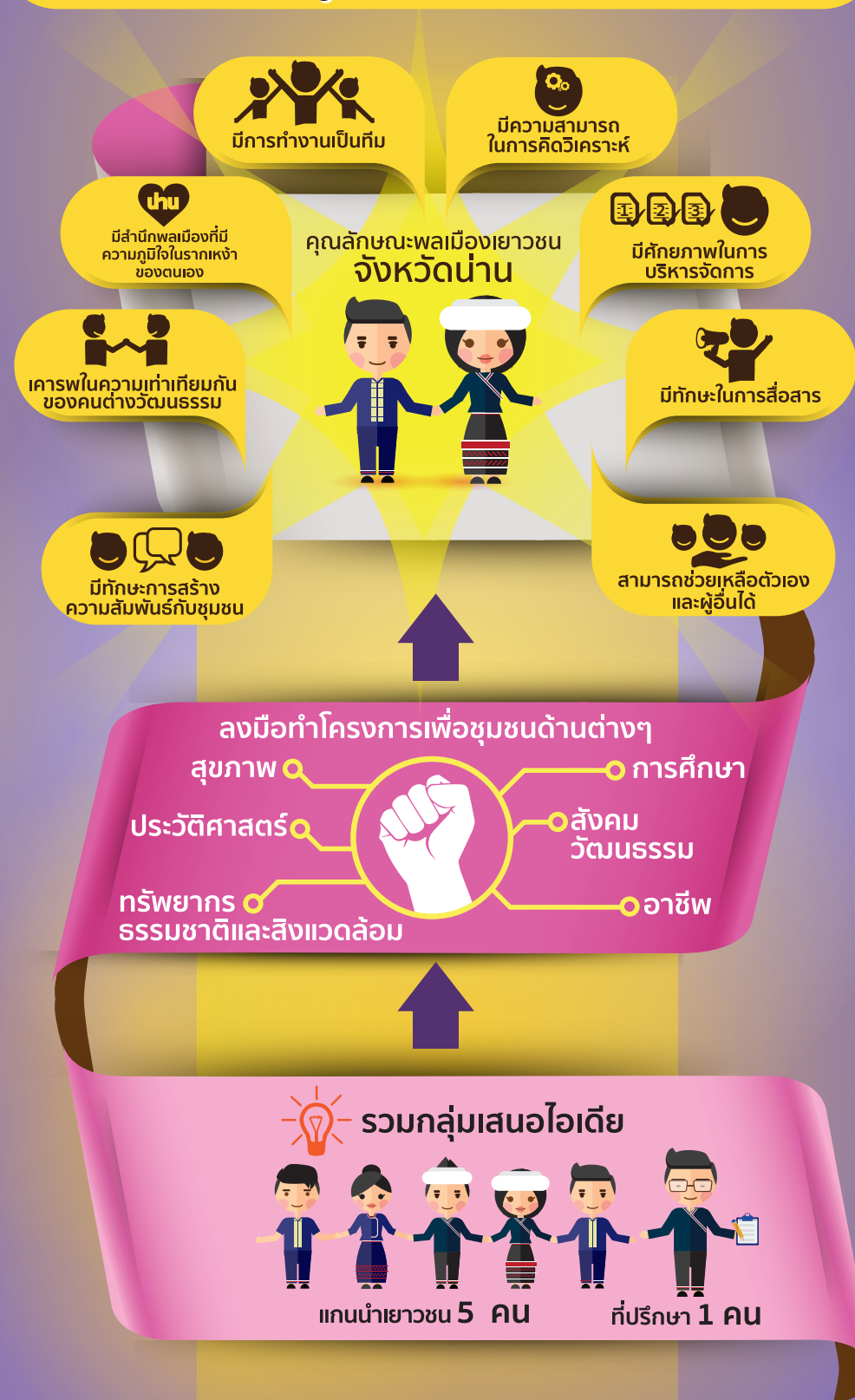
“ทำเท่าที่เราทำได้ ถ้าไม่เป็นอย่างที่เราคิดให้เราเป็น มันก็ไม่ใช่ว่าเรื่องผิดเรื่องถูก แต่คิดว่าการทำงานที่ผ่านมาได้มากกว่าเสีย เพราะเราได้เห็นจุดอ่อนจุดแข็งของกลุ่มและของคน ทำให้คิดต่อได้ว่า ในอนาคตการขับเคลื่อนจะต้องใส่เรื่องของธรรมะเป็นฐาน มากกว่าใช้ทุนเป็นเครื่องมือ”

สรุปภาพรวม โครงการ

บทบาทมูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) ในการพัฒนาเยาวชน

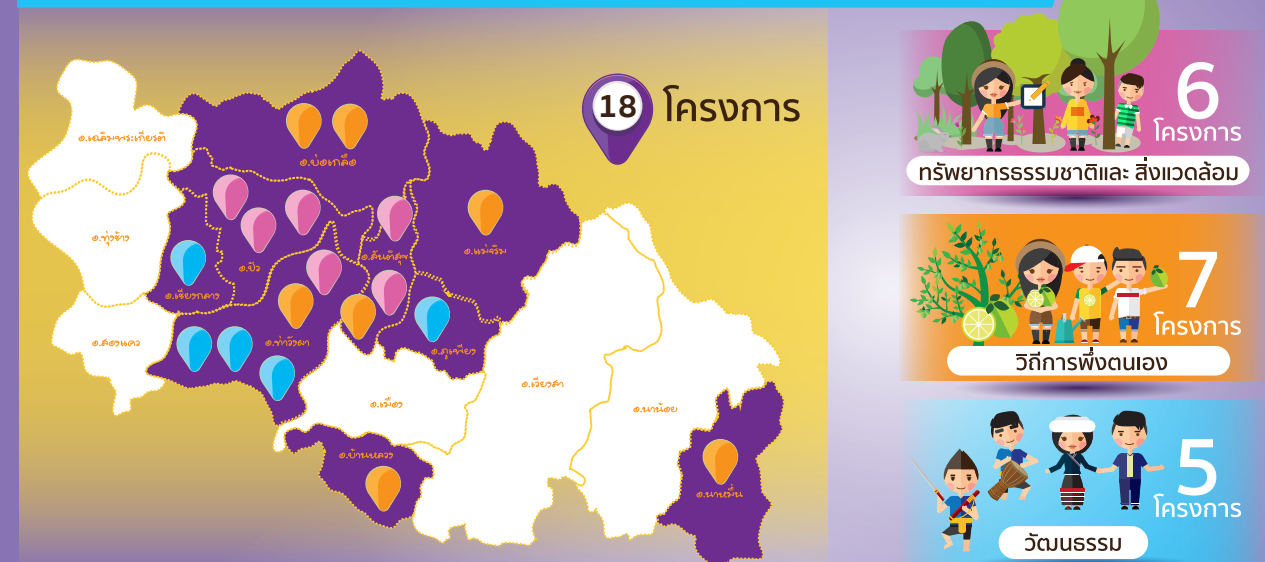

คุณลักษณะพลเมืองเยาวชนจังหวัดน่าน ที่เรียนรู้ผ่านการทำโครงการ

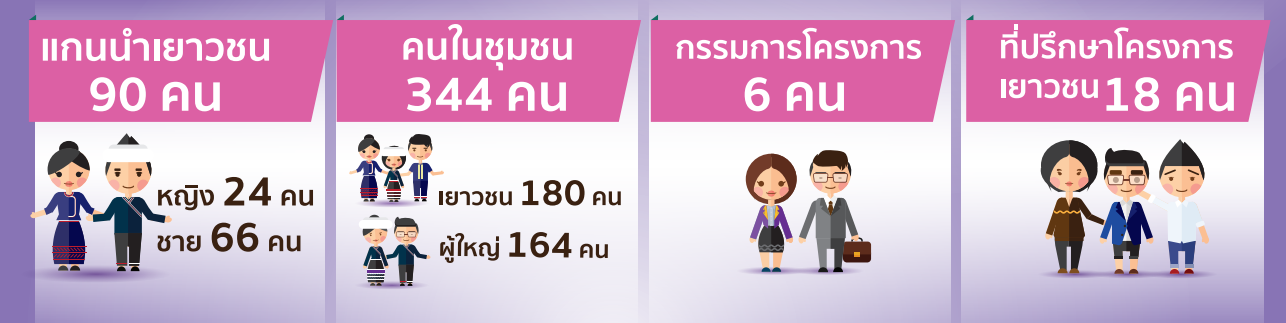

สรุปผลการดำเนินโครงการปีที่ 1 พ.ศ. 2557-2558

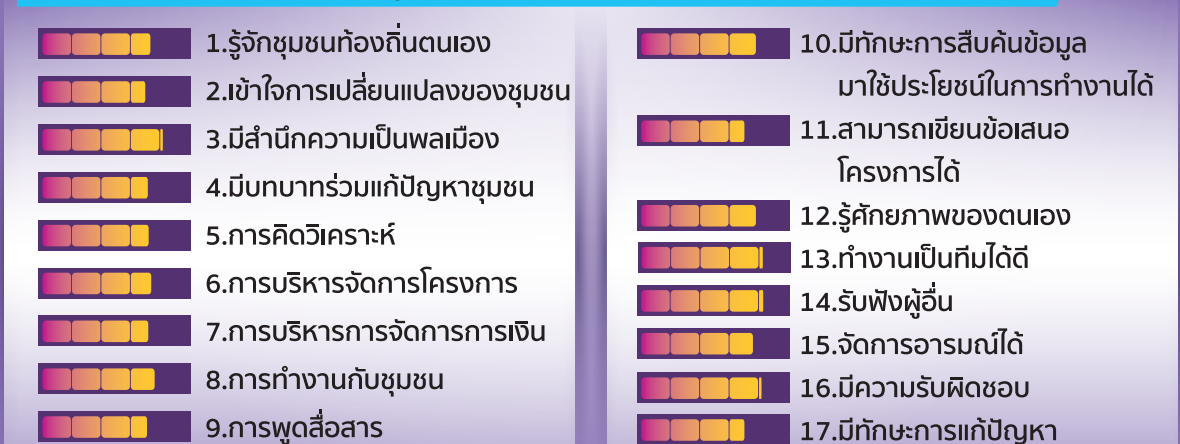
จำนวนโครงการที่เยาวชนดำเนินการแบ่งตามประเภทและพื้นที่

จำนวนแกนนำเยาวชน และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการ

ผลประเมินการเรียนรู้ของเยาวชนหลังจากเข้าร่วมโครงการ

คณะทำงาน

Nan Young Active Citizen

พลังพลเมืองละอ่อน

บ้าน

ชักบ้านเกิด

ดำเนินการโดย

ISBN

พิมพ์ครั้งแรก

จำนวนพิมพ์

สงวนลิขสิทธิ์

มูลนิธิสยามกัมมาจล
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
978-616-8000-10-6
มิถุนายน 2559
1,000 เล่ม
มูลนิธิสยามกัมมาจล
ธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน)
สำนักงานใหญ่ อาคาร Plaza East
เลขที่ 19 ถนนรัชดาภิเษก แขวงจตุจักร
เขตจตุจักร กรุงเทพฯ
โทรศัพท์ 0 - 2937 - 9901 - 7
โทรสาร 0 - 293 - 9900

ที่ปรึกษา

พระครูสุจินนันทกิจ
รศ.ดร.วิลาสินี พิพิธกุล
ปิยาภรณ์ มั่นทะจิตร

บรรณาธิการ

กิตติรัตน์ ปลื้มจิตร
อุบลวรรณ เสือเดช
ปุณิกา พุณพาณิชย์

จัดทำเนื้อหา ออกแบบ
และควบคุมการผลิต

บริษัท คิดค้นควา จำกัด
57/357 หมู่ 1 ต.บางบัวทอง
อ.บางบัวทอง จ.นนทบุรี 11110
โทรศัพท์ 0 - 2270 - 1350
e-mail : kidkonkwa@gmail.com

พิมพ์ที่

บริษัท เอส.อาร์.พรีนติ้ง แมสโปรดักส์ จำกัด

ในอนาคตกระบวนการทำงานแบบนี้จะขยายวงมากขึ้น
เพราะภารกิจดูแลชุมชนต้องเป็นของคนในชุมชน
มูลนิธิส่งเสริมการเรียนรู้ชุมชน (วัดโป่งคำ) อาจเข้าไป
ช่วยรับฟังหรือทำกระบวนการบางอย่างที่เราทำเองไม่ได้
เหมือนกับมูลนิธิสยามกัมมาจลทำกับมูลนิธิฯ วัดโป่งคำ
นั่นคือ สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน ท้ายที่สุดชุมชนสามารถ
ยืนอยู่ได้ด้วยตัวเอง

ISBN 978-616-8000-10-6

9 786168 000106

